

labilt. Härtill medverkade bl. a., att börshandeln i så stor utsträckning drevs med lånade medel. Vid slutet av 1919 uppgick bankernas aktiebelåning till 1 913 miljoner kronor mot 719 vid slutet av juni 1914.

Å andra sidan kunde man visserligen framhålla, att produktionen icke visade någon ogynnsam tendens i jämförelse med föregående år. Under de tidigare månaderna av 1919 inträdde visserligen en försämring av arbetslöshetsläget, som gav anledning till en viss oro, men fortfarande måste situationen dock betecknas som ganska god. Under sommaren förbättrades den för övrigt på nytt. Om man endast såg på det rådande svenska konjunkturläget vid slutet av våren och början av sommaren, kunde man dock måhända säga, att diskontosänkningen var motiverad och det torde ha varit dylika synpunkter som voro bestämmande, när bankofullmäktige fattade sitt beslut. Men å andra sidan var det uppenbart, att den fortsatta stegringen i dollarkursen, som i april nådde över pari, var en allvarlig sak, om man skulle inrikta sig på att söka bibehålla kronans guldparitet. Dessutom var konjunkturläget i Förenta staterna och England sådant, att det kunde giva anledning till en viss betänksamhet, också när det gällde en diskontosänkning hos oss. När man ser det hela i ljuset av den följande utvecklingen, kan det svårligen vara delade meningar om att sänkningen var ett misstag. Men det måste medgivas, att läget var ytterligt svårt att bedöma, och England och Förenta staterna drevo också tillsvidare en politik, som gick ut på att bibehålla en relativt lätt penning- och kapitalmarknad.

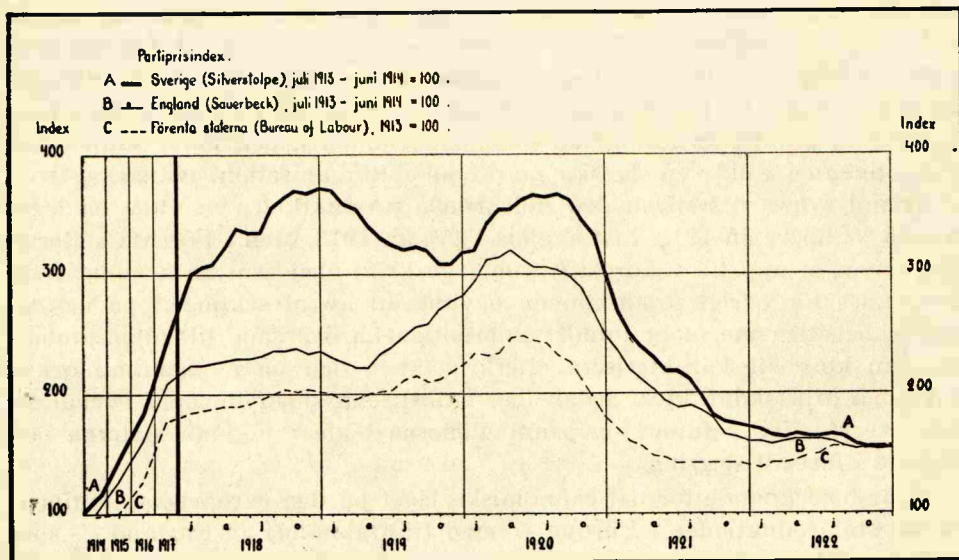
Redan vid den tid, då diskontosänkningarna vidtogos i Sverige, började utvecklingen i Förenta staterna och England slå in på en riktning, som skulle komma att leda till en fullständig omkastning i konjunkturläget också i Sverige. Det kan vara skäl att litet närmare beröra situationen särskilt i Förenta staterna.

2. Konjunkturuppsvinget i Förenta staterna 1919—1920.¹

Den närmaste tiden efter vapenstilleståndet hade det också här inträtt en viss avmattning i priserna, men den var mycket svag och omfattade endast cirka 5 % enligt Bureau of Labor Statistics. Under vårens lopp, i mars och april, inträdde successivt en ny stegring, och den kom så småningom att föra prisnivån till en väsentligt större höjd än som hade nåtts under hela krigstiden. Den svaga tillbakagången omedelbart efter vapenstilleståndet stod i samband med vissa depressiva tendenser, som vid denna tid gjorde sig gällande. Övergången från krigs- till fredshushållning ledde till att beställningarna hos vissa industrier, som tagits i anspråk för militära syften, momentant minskades. Det gällde naturligtvis särskilt järn och metall men också en

¹ Framställningen i fråga om Förenta staterna bygger närmast på »Economic Fluctuations in the United States and the United Kingdom 1918—1922» (League of Nations, Geneva, 1942), samt A. Montgomery: Några synpunkter på konjunkturutvecklingen i Förenta staterna 1919 och 1920 (Ek. Tidskr. 1923 s. 19—69).

Diagram 5.

del andra produktionsgrenar, exempelvis vissa delar av textilindustrin, speciellt ylleindustrin. Det har beräknats att den industriella produktionen i dess helhet sjönk med cirka 20 % från september 1918 till mars 1919. Men ganska snart visade det sig, att den civila efterfrågan, som nu gjorde sig gällande, blev av mycket stor omfattning. Relativt tidigt framträdde konjunkturförbättringen inom textilindustrin, något senare inom järnhanteringen, men under sommarens lopp kunde det icke längre vara något tvivel om att konjunkturen på nytt var i uppåtgående. Prisstegringen blev som sagt mycket kraftig, väsentligt starkare än i Sverige. Överhuvud taget hade efterkrigshaussen i Förenta staterna en betydligt intensivare karaktär än i Sverige. Enligt Bureau of Labor Statistics lågo grosshandelspriserna i maj och juni 1920 cirka 21 % högre än vid krigstidens kulminationspunkt i september 1918. I England synes uppsvinget ha varit lika markerat som i Förenta staterna.

Den nya prisstegringen stod till någon del i samband med att varuknappheten fortfarande gjorde sig gällande. Det är svårt att konstruera index-siffror, som giva en klar bild av produktionens utveckling under skedet 1913—1920. De våldsamma omläggningarna i produktionen, först i samband med den industriella mobiliseringen och senare vid återgången från krigs- till fredshushållning, inskränka i hög grad jämförbarheten mellan de olika åren. Undersökningar som gjorts tyda emellertid på att den industriella produktionen i Förenta staterna under kriget ökades ganska starkt, medan däremot produktionen i Tyskland visade en betydande nedgång, särskilt under krigets senare skede. Också i England synes den industriella produktionen under kriget ha stått på en lägre nivå än förut, fast tillbakagången var

lindrigare än i Tyskland. Om man enbart tar hänsyn till den civila produktionen, var naturligtvis nedgången ännu mycket mera framträdande. Det visade sig icke möjligt att under 1919 få till stånd en ökning av produktionen som skulle ha inneburit en hastig kompensation för den knapphet, som framträtt under kriget. Produktionen både i Förenta staterna och i England gestaltade sig tvärtom mindre gynnsamt än man hade hoppats, och inom stora delar av kontinenten rådde en ganska markerad desorganisation av näringslivet. I England synes visserligen den industriella produktionen år 1919 ha legat 10 à 15 % högre än 1918, fast avgjort lägre än 1913. Men i Förenta staterna nådde man ej upp till rekordsiffrorna från krigstiden. Nästan genomgående påverkades för övrigt produktionen ogynnsamt av utvecklingen på arbetsmarknaden, den mer eller mindre internationella övergång till åttatimmarsdag som kom att karakterisera efterkrigstiden, och på många håll också besvärliga arbetskonflikter. Sedan den industriella stagnationen i början av 1919 övervunnits, befunno sig penninglönerna både i Förenta staterna och England i fortsatt stegring.

Det är betecknande för det ekonomiska läget på den europeiska kontinenten, att stålproduktionen i Europa — med frånräknande av England — som 1913 uppgått till 36 miljoner ton, 1920, då efterkrigskonjunkturen kulminerade, icke nådde högre än till 17 miljoner ton. För England voro motsvarande siffror 8 och 9 och för Förenta staterna 32 och 43 miljoner ton. I fråga om stenkol var läget liknande, ehuru nedgången i Europa icke var fullt lika omfattande. År 1913 hade den europeiska kontinentens stenkolsproduktion uppgått till 313 miljoner ton. År 1920 stod siffran i 224. För England voro motsvarande siffror 292 och 233 och för Förenta staterna 517 och 597 miljoner ton.¹

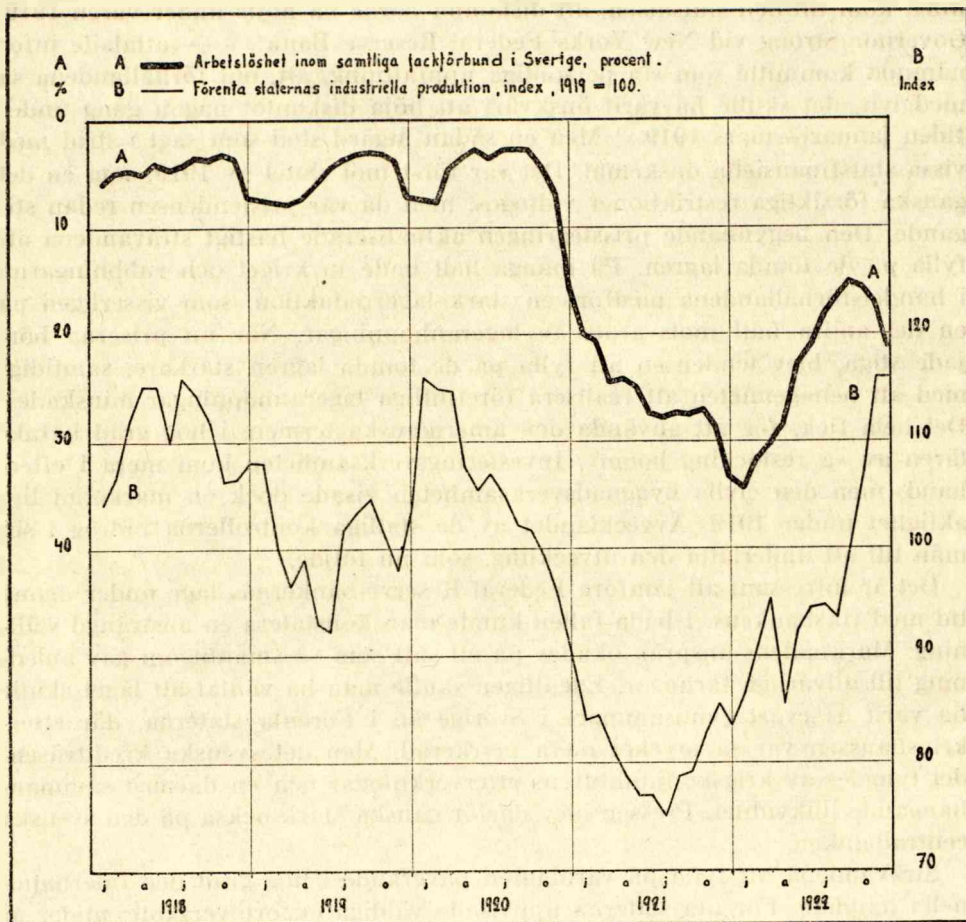
Också om man ser på den industriella produktionen i dess helhet, torde man kunna säga, att siffran år 1920 i Förenta staterna visserligen låg väsentligt mycket högre än den hade gjort före kriget, men inte ens under årets första kvartal nådde den över rekordet från själva krigstiden. Vad England beträffar, synes den industriella produktionen under de tre första kvartalen 1920 snarast ha legat omkring 1913 års nivå, eller en eller annan procent högre.² Men för en så viktig varugrupp som stenkol var resultatet i England år 1920 mycket otillfredsställande, såsom framgår av de redan anförda siffrorna. Det förelåg också en stark minskning av kolproduktionen per skift eller arbetstimme, jämfört med 1918.

Av avgörande betydelse för den nya prisslegringen var emellertid det faktum, att inflationstendenserna från kriget till en början fortsatte att i betydande omfattning göra sig gällande. Inflationen inom de krigförande länderna hade som bekant på ett avgörande sätt betingats av de svårigheter, som krigsfinansieringen innebar. Ännu under första och andra kvartalen 1919 förelågo i Förenta staterna ståtliga utgiftsöverskott på respektive \$ 2 876 och \$ 1 467 miljoner. Dessa belopp överensstämde nära med motsvarande kvar-

¹ Siffrorna enligt Nationernas förbunds statistiska årsbok 1928.

² London and Cambridge Economic Service: Special Memorandum No. 8.

Diagram 6.

talssiffror för 1918. Under det tredje kvartalet sjönk beloppet till 770 miljoner. Det fjärde kvartalet visade ett inkomstöverskott på \$ 154 miljoner mot ett underskott på nära 5 miljarder under samma tid 1918. I England var budgetunderskottet år 1919 £ 580 miljoner. När det gällde att tillgodose statskassans anspråk, hade man använt sig av metoder som inneburo ett oavbrutet tillskapande av köpkraft, och detta hade lett till mycket kännbara återverkningar på den allmänna prisnivån. Vapenstilleståndet medförde icke någon omedelbar vändning i dessa förhållanden. De militära utgifterna förblevo tills vidare mycket betydande, och detta satte sin prägel på den penningpolitiska utvecklingen i Förenata staterna och England under en stor del av 1919.

Federal Reserve-ledningen torde rätt tidigt ha varit på det klara med att en åtstramning av diskontot var önskvärd, men en sådan åtgärd fick anstå, tills de mest trängande statsfinansiella operationerna slutförts. »En ameri-

kansk officiell kommitté, som underkastat krisen 1920 en ingående granskning, kom till den slutsatsen, att diskontot borde ha höjts under våren 1919. Governor Strong vid New Yorks Federal Reserve Bank — — uttalade inför nämnda kommitté som sin personliga uppfattning, att, om förhållandena så medgivit, det skulle ha varit önskvärt att höja diskontot någon gång under tiden januari—mars 1919.»¹ Men en sådan åtgärd stod som sagt i strid med vissa statsfinansiella önskemål. Det var först mot slutet av 1919, som en del ganska försiktiga restriktioner vidtogos, men då var pristendensen redan stigande. Den begynnande prisstegringen aktualiserade hastigt strävandena att fylla på de tömda lagren. På många håll hade ju kriget och rubbningarna i handelsförhållandena medfört en stark lagerreduktion, som visserligen på en del andra håll motsvarats av lageranhopningar. När nu priserna började stiga, blev tendensen att fylla på de tömda lagren starkare, samtidigt med att benägenheten att realisera förefintliga lageranhopningar minskades. Det hela fick, för att använda den amerikanska termen, i hög grad karaktären av »a restocking boom». Investeringsverksamheten kom mera i efterhand, men den civila byggnadsverksamheten visade dock en markerad livaktighet under 1919. Avvecklandet av de statliga kontrollerna bidrog i sin mån till att underlätta den utveckling, som nu följde.

Det är intressant att jämföra Federal Reserve-bankernas läge under denna tid med riksbankens. I båda fallen kunde man konstatera en ansträngd ställning. Marknadens anspråk ökades på ett sätt som så småningom gav anledning till allvarliga farhågor. Egentligen skulle man ha väntat att läget skulle ha varit avsevärt gynnsammare i Sverige än i Förenta staterna, där efterkrigshaussen var så mycket mera markerad. Men det svenska kreditväsendet tyngdes av krigskonjunkturons efterverkningar och en därmed sammanhängande illikviditet. Pressen blev därför ganska stark också på den svenska centralbanken.

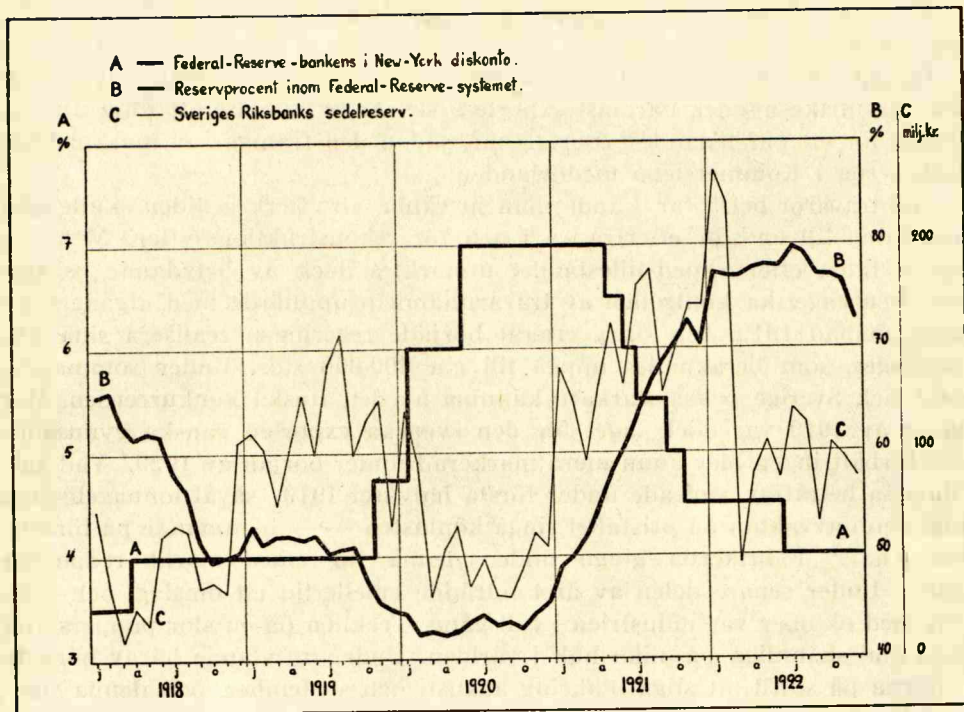
Strävandena att fylla på varulagren påverkade i hög grad den internationella handeln. Förenta staterna uppvisade väldiga exportöverskott: under år 1919 på icke långt ifrån 4 miljarder dollar och 1920 på c:a 3 miljarder dollar. Också en del andra råvaruexporterande länder visade en stark exportökning. Detta motsvarades på andra håll av väldiga importöverskott. Vårt eget läge i detta avseende har redan berörts. Det kan också nämnas, att importöverskottet i England 1919 var för fredsförhållanden osedvanligt stort. Men man måste dock hela tiden ta hänsyn till att kvantiteten av utrikeshandeln icke utvecklade sig på samma sätt som dessa värdesiffror angiva, och att hela omsättningen försiggick på en så väsentligt förhöjd prisnivå.

Det är klart, att ett handelsutbyte av denna karaktär förutsatte en mycket omfattande kreditgivning. Det hela underlättades under 1919 i hög grad av att Förenta staternas regering alltjämt gjorde mycket stora utbetalningar till utlandet, som torde ha stigit till cirka 2 400 miljoner dollar.² I liknande riktning verkade också en del finansiella operationer av annat slag.

¹ Ek. Tidskr. 1923, s. 30.

² Jfr League of Nations: Memorandum on Balance of Payments and Foreign Trade Balances 1910—1923 (Geneva 1924) I, s. 8.

Diagram 7.¹

Sedan dylika transaktioner under år 1920 väsentligen mist sin betydelse för finansierandet av det amerikanska exportöverskottet, måste tydligen i större utsträckning enskild kreditgivning träda emellan. Beträffande de närmare former, som denna kreditgivning tog, ha meningarna varit ganska delade. Under alla förhållanden ledde dock exportens finansierande till mycket kännbara anspråk på den amerikanska kapitalmarknaden, vare sig det var fråga om direkta lån från staten till de allierade makterna, privata amerikanska kapitalinvesteringar i utlandet, återköp av amerikanska värdepapper, direkta exportkrediter eller andra dylika transaktioner. I betraktande av de stora krav, som också inom landet ställdes på den amerikanska kapitalmarknaden, måste naturligtvis denna samtida kapitalutströmning till utlandet lätt leda till svårigheter, och den blev säkerligen en bidragande orsak till de starka anspråken på bankerna och den fortgående inflationen. Hela den kreditbyggnad, som efterkrigshaussen vilade på, måste sålunda betecknas såsom synnerligen opålitlig och kunde lätt bli föremål för svåra rubbningar

¹ Enligt lag den 4 juni 1913 ägde riksbanken utgiva sedlar till ett belopp motsvarande dubbla summan av bankens metalliska kassa samt därutöver till ett belopp av 125 miljoner kronor. Med stöd av särskilda lagar (den 25 maj 1915 och den 20 juni 1918) var sedelutgivningsrätten utökad med 125 miljoner kronor under tiden 20 juni 1918—1 mars 1922 samt med ytterligare 125 miljoner kronor under tiden 20 december 1918—14 februari 1919.

3. Uppsvinget når Sverige.

Det nya uppsvinget i Förenta staterna och England överfördes till Sverige via vår utrikeshandel, närmast exporten. Det är av intresse att följa utvecklingen för ett par ledande exportgrenar, sådan den framgår av marknadsberättelserna i Kommersiella meddelanden.

Vad trävaror beträffar, kunde man ju vänta, att efterkrigstiden skulle giva anledning till en stor efterfrågan i och för rekonstruktionssyften. Men den första tiden efter vapenstilleståndet utmärktes dock av betydande osäkerhet. Den engelska kontrollen av trävaruhandeln upphörde med utgången av mars månad 1919, och strax efteråt började regeringen realisera sina trävarulager, som beräknades uppgå till c:a 600 000 stds. Under sommarens lopp fick Sverige också starkare kännning av den finska konkurrensen. Mot slutet av 1919 var dock läget för den svenska exporten ganska gynnsamt, och förbättringen blev ännu mera markerad under början av 1920.¹ Vad sulfitmassa beträffar, verkade under första halvåret 1919 »såväl tonnagebristen som den i avvaktan på priset ringa köplusten — — hämmande på försäljningarna».² Fabrikerna gingo under denna tid »med starkt reducerad drift». Under senare delen av året inträdde emellertid ett omslag, och från och med oktober var industrien i full gång. Tecknen på en stor pappersbrist voro omisskännliga på olika håll i världen. Under inflytande härav började priserna på sulfitt att stiga omkring augusti och september, och denna stegring fick i fortsättningen allt hastigare takt.

I fråga om sulfat hade 1919 betecknats som ett av industriens svåraste år, särskilt tiden från mars/april till september/oktober, då så gott som samtliga större fabriker voro »tvungna att helt inställa driften på grund av hopade lager och ringa avsättning». Härtill kom, att de biförtjänster, som under de närmast föregående åren kunnat utvinnas av flytande harts och terpentin, så gott som alldeles upphörde under 1919. Mot slutet av året var läget emellertid bättre, och fr. o. m. november återupptogs driften över hela linjen. Vid årsskiftet var kapaciteten tagen i anspråk i normal omfattning. Över huvud gick förbättringen långsammare än inom sulfittindustrien, men i augusti/september avstannade dock priset. Så småningom började priserna sedan gå upp.³

Under 1920 blev högkonjunkturen synnerligen utpräglad, särskilt för massa- och pappersindustrierna.³ Marknadsrapporterna från 1920 giva mycket tydliga belägg för det gynnsamma läget inom dessa produktionsgrenar. I fråga om mekanisk massa heter det, att »även under de svåraste vattenbristperioder har det knappast rått en sådan rusning efter slipmassa som under våren 1920, och aldrig hava priserna haft en så starkt stigande skala som under första halvåret 1920». Konsumtionen av tidningspapper var den

¹ Kommersiella meddelanden 1920, s. 314 ff, 1921 s. 476 ff.

² Kommersiella meddelanden 1920, s. 317 ff.

³ Kommersiella meddelanden 1921, s. 478 ff.

avgörande faktorn i denna utveckling. »Det gick till och med så långt, att både här i landet och i ett flertal andra länder måste de respektive regeringarna ingripa för att söka tillförsäkra de mera betydande tidningarna ett visst kvantum tidningspapper till vissa maximipriser.» I fråga om sulfit var läget ganska analogt. »Under februari/maj månader började en formlig rusning efter massa, samtidigt som priserna stego i raskt tempo, tack vare synnerligen goda konjunkturer för pappersbruken. . . . Särskilt de engelska pappersfabrikanterna köpte under loppet av våren och försommaren betydande kvantiteter för leverans 1921.» Också sulfatmassa hade mycket gynnsamma konjunkturer under våren 1920. För järnhanteringen innebar likaså förra delen av 1920 en förbättring fast långt svagare. I fråga om massa och även trävaror, hade noteringarna under våren 1920 nått högre än någonsin förut under kriget. Men i fråga om järn tycks krigstidens rekordsiffror icke ha uppnåtts. Faktiskt hade järnhanteringen redan nu förkänningar av de svårigheter, som skulle komma i det följande, och som stodo i samband med de tekniska förändringar, som inträtt under kriget, vilka gjorde utlandet mindre beroende av Sveriges järn än tidigare. Redan övergången till fredshushållning måste innebära en stark påfrestning för järnhanteringen, som levererat åtskillig materiel för rustningsproduktionen. 1920 betecknades i Kommersiella meddelandens marknadsöversikter med all rätt som ett besvärligt år för den svenska järnhanteringen.¹ Produktionen påverkades ogynnsamt av oro på arbetsmarknaden samt av 8-timmarsdagen. Denna var alldeles särskilt påfrestande för järnhanteringen med det speciella skiftsystem som där rådde.

Om man vill giva en allmän sammanfattning rörande exportens utveckling i Sverige under 1920, kan man säga, att i fråga om sågade trävaror exporten var icke fullt 10 % lägre än 1913. Jämfört med 1916 var tillbakagången något större. Exporten av pappersmassa motsvarade ungefär de siffror, som noterats vid den tidigare toppnivån, d. v. s. 1915 och 1916, men den nådde icke nämnvärt därutöver trots den livliga efterfrågan från utlandet. För papper och papp noterades däremot en ny rekordsiffra. Järnmalmsexporten led naturligtvis starkt av de oroliga förhållandena på den europeiska kontinenten, och exportsiffran var 1920 endast c:a 60 % av 1913 års siffra. Också exporten av järn och stål låg långt under förkrigsnivån. Däremot synes exporten av verkstadsprodukter ungefär ha motsvarat 1913 års siffra utan att dock nå upp till rekordnivån från 1916. Alla de nu anförda uppgifterna avse exportkvantiteten.

Exportläget var således trots allt något osäkert och erbjöd knappast någon pålitlig garanti för fortsatt högkonjunktur. Det är vidare att märka, att bostadsbyggandet i Sverige 1920, delvis på grund av en stor arbetskonflikt, inte visade någon förbättring gentemot 1919 års ogynnsamma siffror. Den produktionsgren, som näst efter exporten varit den kraftigaste konjunkturfaktorn under de närmast förflutna årtiondena, var med andra ord fullständigt passiv under efterkrigskonjunkturen. I själva verket nådde icke

¹ Kommersiella meddelanden 1921, s. 484.

heller den industriella produktionens siffror i Sverige någon rekordnivå. Enligt Kommerskollegii beräkningar var produktionssiffran för år 1920 96, således en aning lägre än 1913 och väsentligt lägre än under krigskonjunkturens toppår 1916. Läget på fondbörsen utvisade visserligen ökad livaktighet under början av 1920, men den blev icke av lång varaktighet, och den ganska måttliga förbättring i kurserna som inträdde kan icke på minsta vis jämföras med krigskonjunkturens siffror.

Också i Sverige hade högkonjunkturen i väsentlig grad karaktären av en »restocking boom», och importen spelade som sagt en betydande roll. I många fall var under dessa år importen av råvaror lägre än man skulle haft anledning att vänta med hänsyn till lagertömningen under kriget. Däremot var i en del fall importen av färdiga produkter betydande.¹ Överhuvud taget hade situationen som sagt en mycket labil karaktär i konjunkturhänseende, och detta förhållande accentuerades i hög grad av det ansträngda finansiella läget. Det kan här vara nog att erinra om de siffror, som framlades på sin tid av 1924 års bankkommitté, och som bestyrkte, att vissa grenar av industrien råkat i betydande beroende av bankernas kreditgivning. Bankkrediternas betydelse för fondbörsen har redan berörts. I samband med de stora kursfallen hade en del av denna kreditgivning fått en utpräglad illikvid karaktär, och den begränsade återhämtningen i början av 1920 kunde inte göra någon större ändring häri.

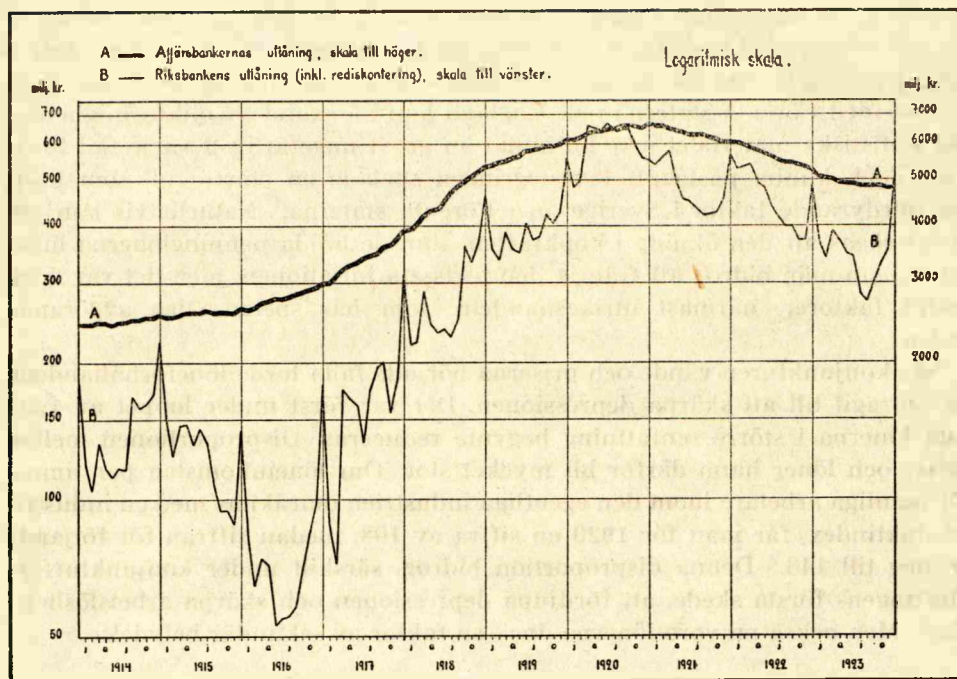
Den häftiga stegringen av en del exportpriser bidrog till att giva prisutvecklingen i Sverige en stigande tendens, men den allmänna prisstegringen nådde icke större omfattning än att man på ett ungefär kom tillbaka till den nivå, som hade rått vid slutet av 1918. Också stegringen i en del importpriser bidrog till att höja generalindextalet, så mycket mer som nedgången i fraktsatserna tidvis visade tecken att avstanna under denna period.² En alldeles särskilt rekordartad prisstegring inträdde i fråga om stenkol. Redan i det föregående ha vissa siffror anförts som visa, hur ogynnsamt produktionen av denna viktiga vara utvecklade sig i Europa. Här var det en mängd faktorer, som spelade in. Bland annat hade man att göra med återverkningar av krigshärjningarna, som delvis hade berört kolproducerande områden på kontinenten. Vidare lade också arbetarsvårigheter och transportrubbnings hinder i vägen för en ökad utveckling av produktionen, såsom fallet var exempelvis i England. Överhuvud taget visade det sig vara ett svårt problem att återföra arbetskraft från krigs- till fredsförhållanden.

Såsom redan nämnt stego penninglönerna under 1919 och 1920 både i För-

¹ Det beräknades att »varor avsedda till förbrukning» år 1913 representerat mellan 36 och 37 % av det totala importvärdet. 1919 var siffran ungefär 47 % och 1920 41 %. Läget påverkades också av att tullarna på grund av prisstegringen i allmänhet kommit att utgöra en lägre procent av varuvärdet än tidigare. Det faktiska tullskyddet hade alltså reducerats.

² Under de första tre à fyra månaderna av 1920 rådde »en synnerligen optimistisk stämning bland rederierna och särskilt bland dem, vilkas fartyg i huvudsak hade sin sysselsättning på de europeiska farvattnen. Denna optimism var för övrigt helt naturlig, ty under december och januari hade gjorts en hel del mycket förmånliga fraktslut för flera månader framåt — — —». Meddelanden från Stockholms handelskammare 1921. s. 95.

Diagram 8.

enta staterna och England. Men samtidigt gingo också levnadskostnaderna upp. Vad Förenta staterna beträffar vill det synas som om de reala årslönerna inom industrien visade en förbättring under 1919 och 1920 gentemot 1918. Men förändringen var inte mycket stor. År 1920 torde de reala årslönerna ha legat 5 à 6 % över 1918 års nivå. Men gentemot 1914 förelåg en stegring på bortåt 15 %. Samtidigt minskade arbetstiden i viss utsträckning, om också svagare än i England och Sverige, och timförtjänsterna stego hastigare än årslönerna.¹

Liknande beräkningar för England, som dock inte äro alldeles jämförbara, synas ge stöd för antagandet att uppgången i de reala årsförtjänsterna gentemot 1918 var större än i Förenta staterna. Men den tycks dock ha nått endast obetydligt över förkrigsnivån. Arbetstiden hade emellertid reducerats med cirka 10 %, och detta återverkade på timlönerna. »Arbetarnas krav på att arbetstiden skulle minskas utan någon förändring i den reala veckoinkomsten bidrog till en början kraftigt till att höja kostnader och priser.»²

I Sverige låg, enligt socialstyrelsens statistik, årsförtjänsterna för arbetare inom industri och hantverk samt vissa andra näringsgrenar år 1919 vid 256 (1913 = 100), och 1920 vid 294. De reala årsförtjänsterna skulle samtidigt ha utgjort 98 och 109. Jämfört med 1918 innebar 1920 års siffra en stegring av

¹ Se närmare P. Douglas: Real Wages in the United States 1890—1926, 1930.

² League of Nations: Economic Fluctuations in the United States and the United Kingdom 1918—1922, s. 53.

reallönen på 22 %. Men också i Sverige förkortades arbetstiden, 8-timmarsdagens införande synes i vårt land ha inneburit en genomsnittlig sänkning av arbetstiden med omkring 15 %. De reala timförtjänsterna beräknas i själva verket ha stigit från 95 år 1918 till 108 år 1919 och 137 år 1920. En jämförelse med Förenta staterna och England kan på grund av olikformigheter i det statistiska materialet icke bli annat än grovt ungefärlig. I varje fall torde man dock kunna påstå att lönestegringen spelade en större roll som kostnadsfördyrande faktor i Sverige än i Förenta staterna.¹ Naturligtvis kan det också sägas att den ökning i köpkraften, som de höjda penninglönerna inneburit, i sin mån bidrog att främja den fortsatta inflationen, men det var dock andra faktorer, närmast utrikeshandeln, som här spelade den avgörande rollen.

När konjunkturen vände och priserna började falla torde löneförhållandena ha bidragit till att skärpa depressionen. Det var först under loppet av 1921 som lönerna i större omfattning begynte reduceras. Disproportionen mellan priser och löner hann därför bli mycket stor. Om löneinkomsten per timme för manliga arbetare inom den egentliga industrien omräknas med en industriproduktindex, får man för 1920 en siffra av 108, medan siffran för följande år steg till 143.² Denna disproportion bidrog, särskilt under konjunkturför-sämringens första skede, att fördjupa depressionen och skärpa arbetslöshetsläget. Men också nu voro lönerna dock en faktor av sekundär betydelse.

4. Konjunkturuomslaget i Förenta staterna 1920.

Fortgången av högkonjunkturen i Sverige, om man skall kalla denna egenartade hausseperiod för en högkonjunktur, blev i hög grad beroende av förhållandena i Förenta staterna och England. Härvid var det Förenta staterna, som hade ledningen. Mot slutet av 1919 hade man där, såsom redan nämnts, skridit till de första visserligen ganska svaga och försiktiga skärpningarna i diskontopolitiken. Deras effektivitet blev mycket ringa, och under början av 1920 vidtogos nya åtstramningar, som slutligen vid den viktigaste Federal Reservebanken, New York-banken, kulminerade i ett 7 % diskonto från 1 juni 1920. Det var en synnerligen svår situation som centralbanksledningen vid den tiden befann sig i. Även om man inriktat sig på en stabilisering av konjunkturläget och tagit avstånd från alla planer på en deflationistisk politik, skulle det ha varit mycket vanskligt att bedöma, vilka kredit- och diskontopolitiska åtgärder som voro påkallade. Haussen under våren 1920 var så pass kraftig, att den syntes kräva mycket starka motåtgärder, men å

¹ Också i Sverige påverkades produktionen under 1920 kännbart av arbetskonflikter. De sista krigsåren hade karakteriserats av en ökning i konflikternas omfattning. De fortsatta rubbningarna i penningvärdet och lönetvisterna i samband med förkortningen av arbetstiden skärpte konfliktsituationen ytterligare under de närmast följande åren. År 1914 beräknades de genom arbetsinställelser förlorade arbetsdagarna ha stigit till cirka 0.6 miljoner. År 1918 var siffran 1.4, 1919 2.3 och 1920 8.9 miljoner.

² Jfr nedan s. 33.

andra sidan var det ekonomiska läget — såsom det senare framgick — mycket mer labilt än man antog, speciellt på grund av de internationella förhållanden, som tidigare berörts. Kreditrestriktioner kunde därför lätt få en opåräknat stor verkan. Statsfinanserna voro också numera en neutral eller t. o. m. deflationistisk faktor.

De synpunkter som voro bestämmande för Federal Reserveledningen under denna kritiska tid ha varit föremål för mycken diskussion, och man tvingas väl snarast till den slutsatsen, att det knappast var någon konsekvent och medveten principiell ståndpunkt, som satte sin prägel på Federal Reserveledningens åtgärder. Hela den följande utvecklingen under 1920 och början av 1921 visar, att bankledningen icke hade tagit som sin uppgift att söka verka stabiliserande på konjunkturläget. Tvärtom får man det intrycket, att åtgärderna i främsta rummet voro bestämda av hänsyn till Federal Reservebankernas reservställning och farhågor för att denna skulle i alltför hög grad försvagas. Men den ytterst restriktiva politiken fortsattes även sedan den icke längre kunde motiveras med hänsyn till reservläget. Måhända spelade det härvid in, att man på många håll i Förenta staterna ansåg en stor rediskontering hos centralbanken som något osunt och onormalt, som borde avvecklas. Federal Reservebankernas kreditgivning hade under loppet av 1920 nått en mycket stor omfattning, som måhända ansågs motivera åtgärder för en nedskärning, som gick väsentligt längre än konjunktursituationen kunde ha betingat.

Emellertid visade det sig relativt snart, att svårigheterna på det internationella området gjorde sig starkt gällande och förstärkte verkningarna av kreditskärpningarna. Redan under 1919 hade växelkurserna tagit en utveckling, som i längden måste bli i hög grad besvärande för utrikeshandelsn fortgång. Under kriget hade de ledande allierade valutorna, pundet och francen, hållits i en fast relation till dollarn. Denna spikning av kurserna upphörde emellertid i mars 1919, och därefter utvecklade sig valutorna i olika riktningar, pundet och ännu mer francen deprecierades i kännbar grad gentemot dollarn. På den europeiska kontinenten inträdde i stort sett kaotiska valutaförhållanden. Det är givet, att denna osäkerhet i hög grad försvårade handeln. När nu härtill kom, att kreditmöjligheterna i Förenta staterna blevo allt sämre och sämre, något som också gällde om England,¹ måste läget hastigt utveckla sig i en kritisk riktning. Under 1919 hade Förenta staternas regering, såsom tidigare nämnts, ännu haft stora utbetalningar i Europa, men under 1920 spelade dessa ingen avgörande roll — de synas endast ha uppgått till omkring 300 miljoner dollar. Det blev allt svårare för den privata kreditgivningen att fylla den lucka, som här uppstått. Allteftersom kreditrestriktionerna i Förenta staterna blevo mera kännbara, kunde man också iaktta återverkningar i länder, som voro mer eller mindre beroende av Förenta staternas kreditgivning. Det är givet att denna situation så småningom skulle vålla kännbara återverkningar på Förenta staternas export. Men kreditsvårigheterna påverkade också i allt högre grad den amerikanska hemma-

¹ Det engelska diskontet höjdes till 6 % i november 1919 och till 7 % i april 1920.

marknaden, särskilt då industrier som av den ena eller andra orsaken hade en svagare ställning, och ledde till rubbningar i råvaruimporten. Detta framkallade i sin tur återverkningar i de råvaruexporterande länderna. Särskilt tidigt framträdde denna reaktion i Japan, där det på våren 1920 utvecklade sig en svårartad kris. Sammanbrottet torde delvis ha berott på interna förhållanden i Japan, men det stod sannolikt också i nära samband med Förenta staternas kreditpolitik. Förenta staterna var den ledande avnämaren av Japans främsta exportvara, råsilke, och när avsättningsmöjligheterna i Förenta staterna började på att försämrast i samband med kreditrestriktionerna, inträdde ett allvarligt bakslag i Japan. Det blev så mycket häftigare som spekulatjonen hade varit alldeles särskilt våldsamt just i fråga om råsilke. I mars 1919 hade priset för råsilke varit \$ 6.06 per lb. I januari 1920 hade det stigit till 16.98, samtidigt med att lageranhopningarna nådde en rekordnivå. I juli 1920 noterades ett så lågt pris som \$ 4.60.

Redan på ett ganska tidigt stadium började det annalkande konjunkturomslaget också att framträda inom sådana produktionsgrenar som läder- och ylleindustrien, och det spred sig sedan successivt till olika områden. Svårigheterna inom de nu nämnda industrierna berodde delvis på speciella förhållanden, som gjorde dem särskilt känsliga för ett omslag. Både inom läder- och ylleindustrierna förelåg det betydande lager av råvaror, som delvis härstammade från krigstiden. Och när priserna började på att vackla, visade det sig snart, att lagertillgångarna också på en hel del andra håll voro större än man hade beräknat. Den spekulativa lagring, som ägt rum under prisstegringsperioden, gjorde nu sina verkningar gällande på ett sätt, som skärpte reaktionen på marknaden.

En faktor, som verkade prissänkande på många områden, var den nya nedgång i frakterna, som satte in särskilt under årets senare del. Sedan nu de speciella krav, som krigsföringen ställt på tonnageutrymme, i huvudsak hade eliminerats och det allmänna konjunkturläget hade försvagats, framträdde allt mera verkningarna av den starka överproduktion, som kommit i gång under inflytande av u-båtskriget. Ökningen av handelstonnaget hade varit stark under det första fredsåret. Vid slutet av juni 1920 var världshandelsflottan omkring 20 % större än vid samma tid 1914. Samtidigt var världshandeln, mätt enligt 1913 års priser, sannolikt mindre än det sista fredsåret.

En produktionsgren, som visade sig relativt mindre motståndskraftig under konjunkturförsämringen än många hade väntat var järnhanteringen. Man hade på olika håll räknat med att järnhanteringen borde få en stark sysselsättning med rekonstruktionsuppgifter för de närmaste åren. Bostadsbyggandet hade legat nere under kriget. Järnvägarna behövde åter sättas i stånd och deras vagnpark förbättras. På olika områden tycktes det finnas ganska obegränsade behov av järn. Faktiskt visade det sig emellertid, att byggnadsverksamheten icke utvecklade sig i tillfredsställande riktning. Det uppsving som begynte framträda under 1919 kunde icke vidmakthållas utan följdes av ett starkt bakslag. I fråga om bostadsbyggandet var försämringen tydlig redan under senare delen av 1919. Den starka stegringen i räntesat-

serna var icke heller ägnad att främja en expansion inom byggnadsverksamheten. Också inom andra näringsgrenar visade sig avsättningsmöjligheterna för järn icke infria de förväntningar, som man tidigare hade gjort sig. Ståltrustens orderreserv, som alltsedan slutet av juni 1919 befunnit sig i stigande, fortsatte dock sin ökning till långt in på 1920 och kulminerade i slutet av juli d. å., men därefter minskades reserven hastigt. Detta kunde betraktas som ett förebud till omslaget inom produktionen. »Tillsvidare höll sig emellertid produktionen både av tackjärn och stålgöt på en relativt hög nivå. Priserna synas ganska allmänt ha nått höjdpunkten först i augusti och september.»¹ Vid den tiden började emellertid depressionen inom olika delar av näringslivet, bl. a. också automobilindustrien, att starkt inverka på stålproduktionen, och mot slutet av året var nedgången påtaglig.

Med hjälp av tillgängliga produktionsindexberäkningar kan man få en viss bild av den industriella produktionen i dess helhet. Det vill synas som om kulminationspunkten i stort sett inträffade redan under det första kvartalet av år 1920. Därefter var tendensen i huvudsak nedåtgående. »Emellertid torde man av många skäl böra iakttaga stor försiktighet, när det gäller att dra slutsatser ur dessa beräkningar. Bl. a. medförde de stora strejkerna i slutet av 1919 och under våren 1920 i förening med de otillfredsställande transportförhållandena betydande rubbningar i produktionen, och det förefaller ganska sannolikt, att nedgången i de anförda produktionsindexalen i april och maj 1920 stod i samband med järnvägsstrejken.»² Emellertid torde den omständigheten, att ingen eller endast en obetydlig och kortvarig återhämtning kom till stånd under sommarens lopp, få anses som ett tecken på att faktorer av mera bestående art nu gjorde sig gällande.

Konjunkturförsämringen grep också så småningom jordbruket med mycket stor styrka. För att här bara nämna *en* viktig varugrupp, vetet, stodo priserna i Förenta staterna i början av 1920 mycket högt. Efter vissa fluktuationer nåddes en toppunkt i maj. »Det prisfall som därefter följde, antog till en början knappast någon oroväckande omfattning utan tedde sig snarast som en ganska naturlig reaktion mot det högt uppdrivna vetepriset i maj eller som en följd av gynnsamma skörderapporter. Så småningom erhöll emellertid prisfallet större dimensioner, och vid årsskiftet hade läget antagit en för de veteodlande distrikten synnerligen kritisk karaktär.»³ Ända till den 1 juni 1920 hade vetemarknaden stödet av en statlig garanti i fråga om vetepriset. Den successiva avvecklingen av den statliga regleringen förändrade naturligtvis i många avseenden förhållandena på vetemarknaden, och det fanns på hösten 1920 betydligt mindre motståndskraft mot ett prisfall än ett år tidigare, då staten utövade en omfattande regleringsverksamhet både i fråga om export, import och priser. De uppgifter, som finnas rörande vetelagren och deras eventuella inverkan på prisfallet, äro ganska otillfredsställande. Så mycket är i alla fall säkert, som att den våldsamma reaktionen en-

¹ Ek. Tidskr. 1923, s. 56.

² a. a. s. 61.

³ a. a. s. 59.

dast delvis kan förklaras genom hänvisning till lagerförhållandena. Prisstegringen fram till våren 1920 torde dock ha påskyndats av att de lager som funnos i Sydamerika, Australien och Ostasien voro ganska svårtillgängliga, så länge det ännu var knappt om tonnage. Hösten 1920 var läget i detta avseende ett annat. Men även om man medger, att för jordbruket speciella omständigheter medverkade vid det stora prisfallet på vete och andra sädeslag hösten 1920, förefaller det dock ganska säkert, att den restriktiva kreditpolitiken i Förenta staterna även på detta område spelade en framträdande roll. Det var en given sak, att kreditrestriktionerna skulle göra sig särskilt kännbara för jordbruket under tiden för skördens finansierande, och det var också ur den synpunkten förklarligt, att prisfallet just satte in under höstmånaderna.

Enligt Bureau of Labors index kulminerade prisnivån i Förenta staterna under maj och juni 1920. I augusti var prisfallet redan ganska hastigt, och det påskyndades starkt under höstens lopp. Under våren 1921 avsiktades prisfallet betydligt för att under sommarens lopp upphöra och följande år avlösas av en ny prisstegring.

Att prisfallet blev så våldsamt som faktiskt var fallet, kan som sagt till en del förklaras av de internationella förhållanden, som i det föregående berörts. Men det berodde också i hög grad på att Federal Reservebankerna så länge bibehöll de höga diskontosatserna från våren 1920. Det var inte förrän i maj 1921, som New York-banken vidtog den första diskontosänkningen. Under inflytande av de skarpa diskontohöjningarna 1920 hade affärslivet fått den uppfattningen, att centralbanksledningen var beredd att tillgripa ytterst kraftiga åtgärder, när det gällde att genomföra de synpunkter, som den anslöt sig till. Men man visste ganska litet om vilka dessa synpunkter voro. I denna atmosfär av ovisshet fick panikstämningen fart. Sakerligen skulle prisfallet icke ha fått den omfattning som det nu fick, om Federal Reservebankerna på ett tidigt stadium deklarerat, att syftet med deras politik endast var att sätta en gräns för inflationen, och om de skyndsamt avvecklat åtgärderna, när detta mål hade nåtts.

5. Konjunkturumslaget i Sverige.

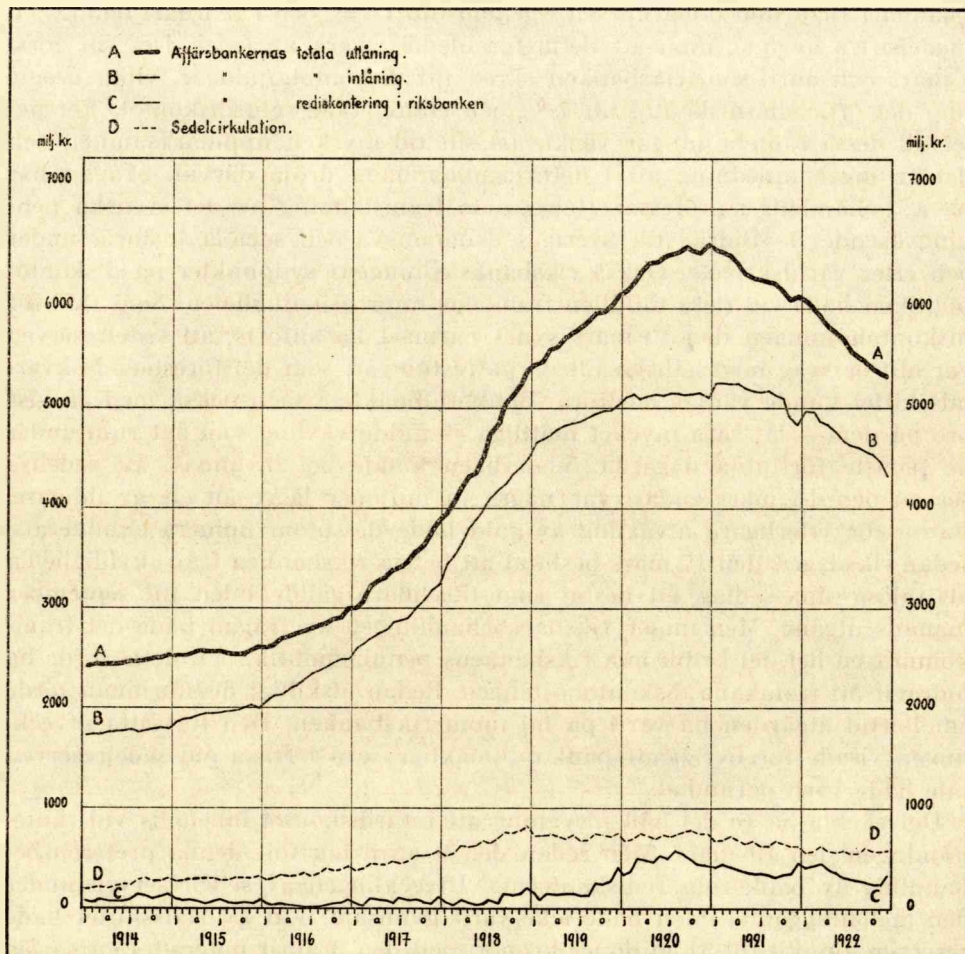
I Sverige hade man dröjt med att följa exemplet från Förenta staterna och England och skärpa diskontopolitiken. Man tycks på ledande håll inom riksbanken ha varit av den uppfattningen, att diskontot under de rådande förhållandena var ett ganska osäkert hjälpmedel. Det återstod då att finna några andra mera effektiva medel vid regleringen av penningvärdet, men på den punkten hade man inte nått några tillfredsställande resultat. En del åtgärder för en direkt kapitalransonering hade visserligen kommit till stånd kort före krigets slut och delvis också tidigare, men deras effektivitet var tydligen ganska begränsad. I alla händelser kunde det betraktas som anmärkningsvärt, att man så länge dröjde med att följa exemplet i Förenta staterna och detta vid

en tidpunkt, då dollarkursen tenderade att utveckla sig ganska ogynnsamt. I januari 1920 stod dollarkursen i genomsnitt i 483, och i februari nåddes en medelsiffra av 540, utan att detta föranledde några åtgärder. Det var först i mars och april som riksbanken skred till diskontohöjningar, vilka bragte upp det officiella diskontot till 7 % och eliminerade returdiskontot. Förspellet till dessa räntehöjningar väckte på sin tid mycken uppmärksamhet, och det är ingen anledning att i detta sammanhang dröja därvid. Frågan har bl. a. behandlats i professor Heckschers framställning av det svenska penningväsendet i »Bidrag till Sveriges ekonomiska och sociala historia under och efter världskriget». Också riksbanksledningens synpunkter på diskontopolitiken hade vid flera tillfällen framlagts inför offentligheten. Som skäl för diskontohöjningen den 19 mars synes närmast ha anförts, att sedelreserven var alltför svag med hänsyn till de påfrestningar, som det förestående kvartalsskiftet kunde väntas medföra. Bankofullmäktige sågo också med en viss oro på den — låt vara mycket måttliga — guldutväxling som ägt rum under de senaste förflutna dagarna. Visserligen kunde det invändas, att sedelreserven den 13 mars endast var några få miljoner lägre än ett år tidigare. Faran för ytterligare utväxling av guld hade dessutom numera eliminerats, sedan riksdagen den 17 mars beslutat att befria riksbanken från skyldigheten att inlösa sina sedlar, ett beslut som tillsvidare gällde tiden till september månads utgång. Men under riksdagsbehandlingen av frågan hade det framkommit en hel del kritik mot riksbankens penningpolitik, och detta torde ha bidragit att framkalla diskontohöjningen. Redan åtskilligt dessförinnan torde emellertid åtgärden ha varit på tal inom riksbanken. Den fortsatta utvecklingen visade för övrigt att bankofullmäktiges oro i fråga om sedelreserven inte hade varit ogrundad.

Det väckte på en del håll förvåning att returdiskontot bibehölls vid räntehöjningen den 19 mars. Men redan den 9 april bortföll denna preferensbehandling av bankernas rediskontering. Utvecklingen av sedelreserven under den mellanliggande tiden hade icke varit gynnsam. Vid kvartalsskiftet hade reserven sjunkit till 31 miljoner kronor, och den 3 april noterades en så låg siffra som 13 miljoner. Det meddelades från riksbanken att returdiskontot borttagits för att påskynda återströmningen av sedlar efter kvartalsskiftet. Man var tydligen angelägen att förekomma att åtgärden skulle uppfattas som en signal till en förestående ytterligare diskontohöjning, och det torde ha varit detta som föranledde meddelandet till allmänheten. Enligt vad det uppgivits rådde dock ej full enighet inom riksbanksledningen, och en minoritet lär ha varit böjd för en stramare politik.

Också i fortsättningen förblev riksbankens ställning ansträngd. Vid kvartalsskiftet den 31 mars 1920 hade sedelreserven som sagt uppgått till 31 miljoner kronor, vid slutet av juni var den 36 miljoner, vid utgången av augusti återigen 31 miljoner, och den 4 september var siffran så låg som 14 miljoner kronor. Frågan var då, om denna utveckling skulle giva anledning till ytterligare diskontopolitiska åtgärder. Enligt tillgänglig statistik, såväl kommerskollegii som professor Silverstolpes index, inträdde under sommaren

Diagram 9.

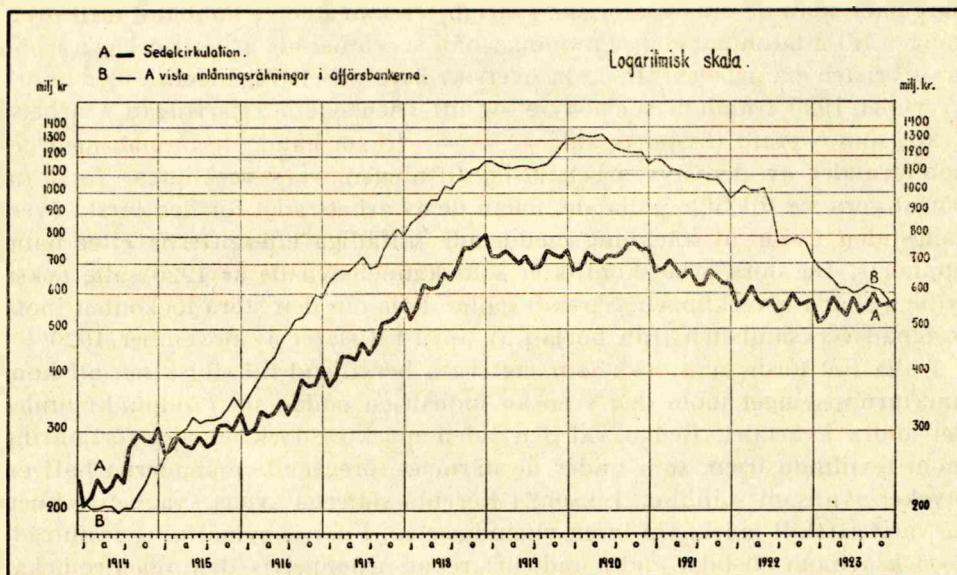

1920 tydliga tecken på att prisstegringen i Sverige begynte stagnera. Prisfallet i Förenta staterna började också påverka en del importvaror, exempelvis vissa textilvaror, andra metaller än järn, importerade hudar o. s. v. Börskurserna voro, efter ett kort uppsving i början av året, åter fallande, och i augusti stodo noteringarna i stor utsträckning lägre än under den »svarta» månaden november 1919.

Exportläget var inte heller längre så gynnsamt som förut. I fråga om trävaror tycks, enligt marknadsrapporterna i Kommersiella meddelanden,¹ de första tecknen till en viss avmattning ha framträtt på ett ganska tidigt stadium, redan under mars och april. Avgörande var att det internationella uppsving inom byggnadsverksamheten, vars verkningar man diskonterat, icke realiserades. Under hela senare halvåret voro »de kontinentala marknaderna

¹ 1921 s. 474 ff.

Diagram 10.

nästan helt och hållet... ur räkningen såsom köpare». Svårigheterna skärptes av valutaförhållandena, som också gynnade den finska konkurrensen.

I fråga om massa kom bakslaget i allmänhet under sensommaren och hösten. Beträffande mekanisk massa heter det, att konjunkturförsämringen vad de europeiska marknaderna beträffar, kom »lika hastigt och kraftigt som oväntat, i det all efterfrågan därifrån upphörde, och det ena pappersbruket efter det andra inskränkte driften». Situationen hölls tillsvidare i någon mån uppe genom köp från Förenta staterna, som trots konjunkturedgången representerade den relativt köpkraftiga marknaden.

I fråga om sulfat nåddes vändpunkten i augusti/september, och omslaget blev »lika hastigt som kraftigt», för att använda uttryckssättet i marknadsrapporten. Pappersindustrien hade redan någon tid förut haft kännning av den begynnande världsdepressionen. Också här höll sig efterfrågan från Förenta staterna bäst uppe, medan i övrigt brist på köpkraft och de ökade kredit-svårigheterna vållade stagnation. I början av november upphörde även försäljningarna till Förenta staterna. Också för sulfat var utvecklingen tämligen likartad.

Om man söker bilda sig en uppfattning om läget inom den svenska industrien i dess helhet, får man det intrycket att konjunkturuppsvinget kulminerade under det andra kvartalet 1920. Men ställningen är icke alldeles lätt att bedöma, därför att produktionen påverkades av en del speciella faktorer. Knappheten på stenkol och koks har redan berörts. För hela året 1920 steg importen av dessa varor endast till 3·2 miljoner ton mot 5·4 år 1913. Vid årets början var bränslesituationen faktiskt så allvarig »att många industri-

företag med svårighet undgingo att för en tid nödgas nedlägga driften».¹ Vidare hade man de organisatoriska svårigheter som stodo i samband med övergången till åttatimmarsdag. På många håll accentuerade arbetstidslagen i hög grad bristen på arbetskraft. I sin översikt över arbetstillgången under andra kvartalet 1920 framhöll socialstyrelsen att »den ökade efterfrågan å arbetskraft, som överallt försports, står — — — i första hand tillsammans med genomförandet av den nya arbetstidslagstiftningen, vars verkningar först nu börjat göra sig till fullo gällande, sedan de av arbetsrådet för den första övergångstiden i stor utsträckning meddelade tillfälliga eftergifterna efter hand upphört». De stora arbetskonflikter som kännetecknade år 1920 satte också tydliga spår i utvecklingen. Särskilt gäller detta om den stora lockouten inom byggnadsverksamheten från början av april till slutet av november 1920.

I alla fall torde man dock som sagt vara berättigad till slutsatsen att konjunkturuppsvinget inom den svenska industrien nådde sin höjdpunkt under det andra kvartalet. Redan vid den tiden märktes dock en viss försämring inom textilindustrien, som under de närmast föregående månaderna haft en mycket gynnsam ställning. Liksom i Förenta staterna synas svaghetstecknen ha varit särskilt märkbara inom ylleindustrien. En viss avmattning framträdde också inom enstaka andra industrigrenar, exempelvis den »elektromekaniska industrien», men i stort sett präglades situationen av betydande industriell livaktighet.

Socialstyrelsens översikt över arbetstillgången under tredje kvartalet ger en helt annan bild. Inom textilindustrien var försämringen nu mycket påtaglig, såväl inom ylle- och bomulls- som inom jute- och linneindustrierna. Också sådana produktionsgrenar som glasbruk, snickerier och möbelfabriker samt tändsticksindustrien visade under tredje kvartalet en utpräglad avmattning. Även på andra håll tycktes vändpunkten nu vara nådd. »Gruppen malmbrytning och metallindustri uppvisade i stort sett en avsevärd försämring i jämförelse med närmast föregående kvartal. Vid gruvorna betecknades — — — arbetstillgången nu för mera än halva antalet redovisade arbetare såsom mindre än medelgod — — —. Vid flera masugnar måste driften nedläggas.» Ännu under september låg dock produktionen av järn och stål *relativt* högt, fast den visserligen hela året hållit sig på en betydligt lägre nivå än 1913. Det var först under loppet av fjärde kvartalet som nedgången i produktionssiffrorna satte in.

Inom järn- och stålmanufakturen samt de mekaniska verkstäderna inträdde mot slutet av tredje kvartalet en viss stagnation. »Även vid en del skeppsvarv var ställningen försämrad; från ett av de största varven rapporteras annullerade beställningar.» Överhuvud tycks september ha varit den tid då konjunkturen inom den »maskinindustriella gruppen» nådde sin vändpunkt. Produktionen synes då ha nått en toppsiffra för att därefter sjunka.²

Under fjärde kvartalet blev tillbakagången inom industrien allt mera utpräglad. »Driftsreduktioner i form av avskedanden eller permitteringar eller

¹ Meddelanden från Stockholms handelskammare 1921, s. 155.

² Ekonomisk översikt juli 1921, s. 28.

minskning i arbetstiden hava under 1920 års sista kvartal blivit en företeelse av mycket betydande omfattning.» Den starka försämringen återspeglades nu också i fackföreningarnas arbetslöshetssiffror. Det framgår av dem att sysselsättningen länge nog förblev tillfredsställande, varvid man visserligen måste ta hänsyn till den ökning i efterfrågan efter arbetskraft som åttatimmarsdagen till en början förde med sig. Det var först fr. o. m. oktober/november som dessa siffror utvisade en försämring, men den antog nu hastigt en allvarlig karaktär.

Sammanfattningsvis kan man säga, att konjunkturläget vid slutet av sommaren och början av hösten tedde sig något vacklande. Överhuvud tycks det här ha förelegat en rätt stark parallellism med förhållandena i England. Med hänsyn till situationen i Förenta staterna hade man närmast anledning att räkna med en fortsatt försämring. I alla händelser var ställningen sådan, att en ytterligare diskontohöjning icke kunde anses påkallad ur konjunktursynpunkt. Det var icke heller hänsyn till konjunkturläget som motiverade den nya diskontohöjning som kom till stånd i september 1920.

När man nu betraktar utvecklingen under dessa månader i ljuset av de följande händelserna, skulle man kunna säga, att de penningvårdande myndigheterna i Sverige hade två tänkbara alternativ för sin penningpolitik. Antingen skulle man söka återföra kronan till dess gamla guldparitet, eller också skulle man avstå från denna tanke och bereda sig att stabilisera prinsnivån vid någon punkt icke alltför långt avlägsen från det aktuella läget. Slutet skulle då bli en myntrealisation, d. v. s. en återgång till guldmetall med ett reducerat guldvärde för den svenska kronan.

Finland kom genom händelsernas gång att erbjuda ett belysande exempel på sistnämnda alternativ. En jämförelse mellan grosshandelspriserna åren 1920 och 1923 (1920 = 100) ger till resultat att priserna i Sverige år 1923 voro lika med 45 men i Finland samma år lika med 93. Detta allt enligt de officiella partiprisindexen. Stabiliteten i den finska prinsnivån motsvarades av stora förskjutningar i växelkurserna. Följande siffror ge en viss föreställning om samspelet mellan valutakurser och grosshandelspriser.

	Dollarkurs	Grosshandelspriser
1913	5·23	100
1920	29·27	1 183
1921	52·07	1 263
1922	46·62	1 219
1923	37·42	1 095
1926 ¹	39·70	1 088

Det är intressant att se, huru det penningpolitiska läget verkade på produktionen och sysselsättningen. I Finland hölls produktionen relativt väl uppe; där fanns ingen egentlig stagnation och ingen svårartad arbetslöshet. I Sverige sjönk exporten av sågade varor år 1921 till inte fullt 55 % av 1920 års nivå. I Finland var motsvarande siffra inte långt ifrån 85 %. Också i fråga

¹ Vid återgången till guldmyntfot.

om pappersmassa var den svenska exportkvantiteten 1921 endast cirka 55 % av 1920 års belopp. I Finland däremot var exportsiffran tämligen oförändrad.

Visserligen var det icke heller för Finland möjligt att helt undgå återverkningarna av krisen på viktiga exportmarknader, men svårigheterna överbunnos dock ojämförligt mycket lättare tack vare valutarörelserna, som inneburo en ytterligare depreciering av finnmarken, allt efter som priset fortgick i Förenta staterna. Detta resultat berodde endast delvis på Finlands egen politik. I varje fall kommo en del tillfälliga omständigheter till landets hjälp. Det rådde misstro till den finska marken, och det föreföll icke särdeles inbjudande att spekulera i en kursstegring gentemot dollarn. Under alla omständigheter hade marken redan deprecirats så starkt, att varje tanke på en återgång till det ursprungliga parivärdet var helt och hållet utesluten. Dollarn steg tvärtom så högt att det torde ha inneburit en kännbar undervärdering av den finska marken. Sedan de internationella konjunkturerna förbättrats 1922, ledde detta till en förskjutning i den finska handels- och betalningsbalansen, som återförde dollarkursen till närheten av vad som senare blev den nya parikursen vid återgången till guldmyntfot. Finlands bank stödde stabiliseringen genom en restriktiv kreditpolitik, som bidrog att hindra ny inflation men icke visade sig tillräcklig för att framkalla en verkligt deflationistisk effekt.

Om också vi hade velat gå vägen till myntrealisation hade det utan tvivel varit tekniskt möjligt. Vi skulle till och med haft lättare än Finland att genomföra en sådan politik, därför att den svenska centralbanken var så mycket starkare än den finska. Riksbanken hade i så fall fått köpa dollarvaluta till en kurs, som motsvarade syftet: en stabilisering av den svenska prinsnivån. Det hade visserligen icke heller för oss varit en alldeles lätt politik, och spekulationen kunde vid vissa tillfällen ha vållat besvärigheter, men politiken var dock som sagt på intet sätt ogenomförbar. Några bestämda yrkanden på en sådan stabilisering framkommo emellertid icke, utan man valde det andra alternativet, återgång till den gamla parikursen.¹ Man kan visserligen icke påstå, att detta val skedde med full klarhet om dess konsekvenser. När man började inrikta sin politik på detta mål, hade man ingen aning om den våldsamma stegring, som guldvärdet skulle komma att undergå, och om man på förhand hade kunnat förutse händelseförloppet, talar sannolikheten för att alternativet med myntrealisation i varje fall skulle ha blivit föremål för allvarligt övervägande.

När riksbanksledningen den 16 september 1920 beslöt sig för en ny diskontohöjning var det inte heller fråga om någon hänsynslös deflationspolitik. Däremot torde det vara riktigt, att beslutet i någon mån påverkades av utvecklingen på valutamarknaden, där dollarkursen åter befann sig i stigande. 1920 års finanssakkunniga hade också i sitt betänkande skisserat ett valutapolitiskt program som måhända kunde anses ge ett visst stöd åt tanken på en ny diskontohöjning.

¹ 1920 års finanssakkunniga förklarade för sin del, att en stabilisering »vid nuvarande penningvärde och prinsnivå» skulle innebära »ett avsiktligt fastläsande av det nuvarande oeffterställighetstillståndet», och ansåg att en sådan politik »torde hava mycket få förfäktare».

Som ett första led i »det ekonomiska återställelsearbetet» angavs här att söka hejda prisstegringen. »Fråga kan vara», hette det, »om icke denna etapp redan är uppnådd. I så fall måste arbetet i första hand inriktas på försvaret av denna ställning till förhindrande av att prisstegringslavinan åter kommer i rörelse.» Men vidare borde man inrikta sig på att återföra den svenska kronan till guldpariteten. I sammanhang härmed underströks diskontots betydelse. »Diskontopolitiken är enligt de sakkunnigas mening det verksamaste medlet till ett stabiliserande av penningvärdet», även om »diskontot ännu ej på långt när återvunnit sin vanliga verkan». Men det var ingen kompromisslös deflationspolitik som man hade i tankarna. »En diskontoförhöjning är ... ett tveeggat svärd, som måste handhas med varsamhet, så att icke produktionen hämmas till den grad, att olägenheterna av diskontoförhöjningen bli större än de avsedda fördelarna.»

Men även om de nu refererade synpunkterna i någon mån påverkade bankofullmäktiges hållning, är det dock tämligen säkert att deras beslut framför allt förestavades av hänsyn till reserven. Såsom redan nämnts hade den i början av september sjunkit så lågt som till 14 miljoner kronor. Under den följande veckan ägde en återhämtning rum som bragte upp reserven till mellan 31 och 32 miljoner. Men med tanke på det annalkande kvartalsskiftet måste man dock allttjämt beteckna ställningen som oroväckande svag. Man hade visserligen gått i författning om att stärka reserven genom vissa guldtransaktioner. Men detta ansågs ej tillräckligt, utan därjämte höjdes diskontot från 7 till $7\frac{1}{2}$ %.

I ett meddelande till allmänheten motiverades åtgärden med hänsyn till sedelreserven. »Så nära gränsen för sedelutgivningsrätten som riksbanken för närvarande står, hava fullmäktige funnit en diskontoförhöjning ofrånkomlig. Om frågan kunnat bedömas endast från vanliga diskontopolitiska synpunkter, borde förhöjningen hava gått ut på en hel procent. Situationen på penningmarknaden kräver emellertid iakttagande av stor varsamhet. Den ökning av priset på penningar som förhöjningen innebär är avsedd att bringa tillgång och efterfrågan på kredit närmare varandra. Diskontoförhöjningen bör uppfattas, icke såsom ett tecken till att kredit för legitima behov ej står att få, utan såsom en förnyad uppmaning att iakttaga största möjliga återhållsamhet och urskillning vid anhållan om och vid beviljande av kredit.»

I sin kommentar till åtgärden säger Affärsvärlden, att om ej diskontohöjning kommit till stånd hade man »möjligen stått inför valet att höja sedelutgivningsrätten. Ansträngningar ha ju från vissa håll gjorts att få en urtima riksdag inkallad för att besluta i frågan. En sådan lösning av problemet hade dock sannolikt varit att bota ont med värre.»¹

De räntesatser som nu blevo gällande voro synnerligen betungande. För den viktigaste utlåningen från privatbankerna gällde numera cirka $8\frac{1}{2}$ % ränta. I Finland torde motsvarande siffra ha legat mellan 10 och 11 %, varvid visserligen är att märka, att det regelbundet existerade en ganska bred marginal mellan räntenivåerna i de båda länderna. Faktiskt torde man ha

¹ s. 3030.

rätt att påstå att det officiella diskonto på 9 %, som rådde i Finland från den 10 november 1920 var lägre i förhållande till »normalnivån» än det samtidiga svenska diskontot på 7 ½ %.

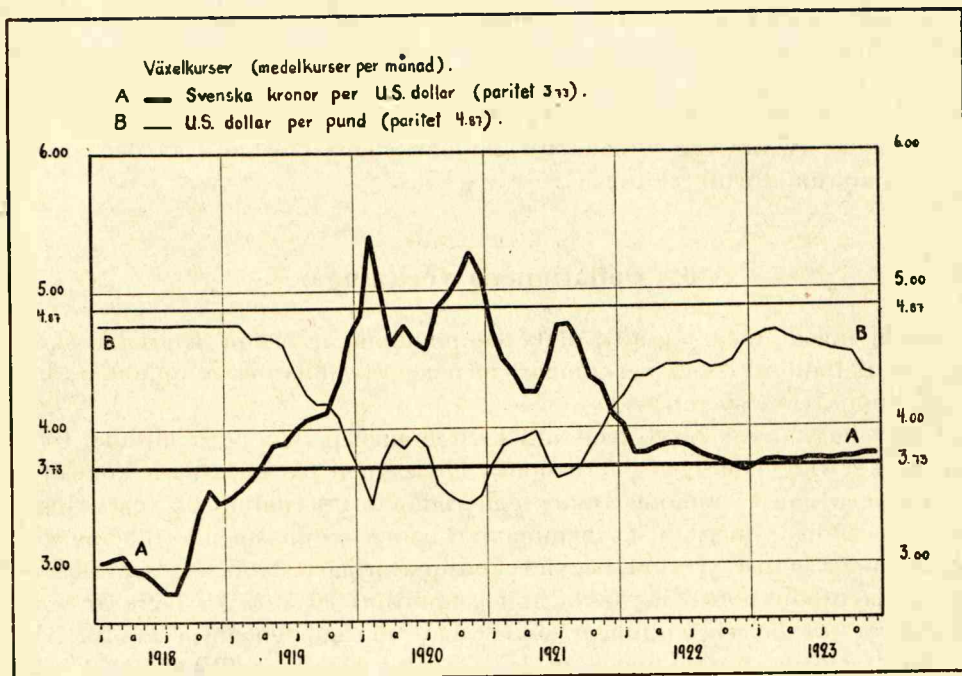
I Sverige — liksom i Finland — stöddes räntepolitiken av direkta kreditbegränsningar, och de torde ytterligare ha skärpts i samband med diskontohöjningen den 17 september.¹ De psykologiska verkningarna av diskontohöjningen synas också ha varit betydande, så mycket mer som den kom i ett så känsligt läge. Det föreföll alltmer klart att riksbanken ämnade fullfölja sin restriktionspolitik, ända tills en verklig avbelastning av banken ägt rum. Det saknades inte heller autoritativa uttalanden med deflationistisk innebörd.

Det kan vara nog att här hänvisa till ekonomiska rådets uttalande den 21 december 1920. Det framhölls där, att det är »av yttersta vikt, att när en gång guldets ställning på världsmarknaden vunnit tillräcklig fasthet och tiden alltså är inne för återställande av en effektiv guldmyntfot i vårt land, det inre värdet av den svenska kronan står så högt som förhållandena överhuvud taget medge. Med hänsyn härtill bör vår valutapolitik liksom ock vår ekonomiska politik över huvud under mellantiden inriktas på att den svenska kronans värde i förhållande till guld åtminstone icke ytterligare nedgår utan tvärtom höjes, såvitt sådant under ett bestämt men varsamt handhavande av till buds stående medel för en begränsning av den i penningar uttryckta köpkraften visar sig möjligt. I avseende å prisbildningen för varor och arbete i svenska kronor synes detta särskilt innebära, att ingen ytterligare stegring äger rum i de genomsnittliga varupris- och arbetslönenivåerna i Sverige, att sänkning av varupris- eller lönenivåer i länder med effektiv guldvaluta åtföljes av en motsvarande sänkning i Sverige, . . .» Detta program innebar tydligen en kraftig deflationspolitik, även om det icke utan vidare var liktydigt med att denna politik skulle inriktas på en återgång till den gamla guldpariteten.

Den egentliga orsaken till att oppositionen mot denna målsättning icke blev skarpare än som var fallet, har man säkerligen att finna i det faktum, att det i så pass vida kretsar saknades blick för det stora prislellens samband med valutapolitiken. Intresset riktade sig i många fall främst på tullpolitiska och andra stödåtgärder, medan man sköt själva valutafrågan åt sidan. Att mycken betänksamhet rådde, framgick i alla fall ganska tydligt under riksdagen 1921, och röster gjorde sig hörda från näringslivet som yrkade på en modifiering av politiken, närmast i den riktningen att vi skulle söka anslutning till pundet i stället för till dollarn. Detta skulle nu visserligen i längden icke ha gjort så stor skillnad, eftersom också pundet så småningom återfördes till guldpariteten. Men dessförinnan skulle det sannolikt ha inneburit ännu större påfrestningar för det svenska näringslivet än den faktiskt förda politiken. Det skulle nämligen då ha dröjt betydligt längre innan den svenska valutan åter nådde fast mark. Affärslivet skulle i flera år ha fått sakna den relativt säkra grund för ekonomiska kalkyler som bragtes till stånd genom den hänsynslösa återgången till dollarpariteten. Som det nu var, nådde vi

¹ Heckscher, a. a. s. 118.

Diagram 11.

redan under våren 1922 ner i ett kursläge gentemot dollarn som icke i alltför hög grad avvek från den gamla pariteten.¹ Hade vi valt att följa pundet, skulle stabiliseringen ha dröjt ytterligare tre år. Om den engelska penningpolitiken hade inriktat sig på en möjligast snabb myntrealisation, skulle läget naturligtvis ha varit annorlunda. I ett sådant fall skulle det ha kunnat anföras mycket starka skäl för en orientering mot pundet.

När riksbanken började med diskontonsättningarna den 27 april 1921, kunde det ännu icke anses givet, att deflationsprocessen skulle nå fram till målet: återgång till den gamla guldpariteten. I april 1921 hade dollarkursen i genomsnitt stått vid 4.25, men under sommaren inträdde en stegring, som i juli och augusti bragte upp siffran till 4.75. Att riksbanken icke desto mindre fortgick med diskontosänkningar, kan måhända tagas som ett tecken på att man icke var beredd att ställa diskontopolitiken helt i växelkurspolitikens tjänst.² Verkningarna av prisfallet på produktionen, arbetsmarknaden och kreditväsendet begynte nu framträda på ett skrämmande sätt, och det vill synas som om riksbanksledningen åtminstone önskade få till stånd en paus i deflationsprocessen. Tydligt är i varje fall att hänsyn till det inhemska konjunkturläget vid denna tidpunkt betydde mera än planerna på en framtida återgång till den gamla guldpariteten. Man har också anledning tro, att återgången till den gamla guldpariteten skulle ha visat sig ganska besvärlig,

¹ Cirka 3.85. Den gamla parikursen var 3.78.

² Riksbanken stärktes också i sin politik av den analoga utvecklingen i England.

om icke konjunkturutvecklingen i Förenta staterna hade slagit in på en annan linje. Under loppet av 1921 avstannade prisfallet i Förenta staterna, och tecken inträdde under årets senare del på en svag återhämtning, som under 1922 fick en mycket utpräglad karaktär. I samband härmed bragtes den amerikanska prisnivån på nytt att stiga, och på så sätt underlättades det sista stadiet av vår väg tillbaka till guldpariteten i hög grad av den amerikanska konjunkturutvecklingen.

6. Deflationens verkningar.

Det är ingen anledning att i detta sammanhang ge någon detaljerad skildring av deflationskrisens verkningar, men några allmänna synpunkter torde dock kunna vara av intresse.

I Förenta staterna blevo trots allt krisfenomenen *relativt* godartade. Inom jordbruket var visserligen depressionen envis, men för industrien kom återhämtningen ganska snabbt. Under den rådande internationella förvirringen var den väldiga amerikanska hemmamarknaden en enastående tillgång, och redan under loppet av 1921 begynte konjunkturläget stabilisera sig. Den industriella produktionen låg detta år i genomsnitt 20 à 25 % lägre än föregående år. De lagerbehållningar som tyngde marknaden absorberades jämförelsevis hastigt. Avvecklingen av den rigorösa diskontopolitiken och kreditrestriktionerna bidrog starkt till att på nytt stimulera efterfrågan. Den underlättade också den expansion av byggnadsverksamheten som var ett viktigt moment i den nya konjunkturförbättringen. Penninglönerna reducerades rätt kännbart, om också proportionsvis mindre än i England och Sverige. Men levnadskostnader och priser sjönko hastigare och reallönerna visade därför stegring.

Redan 1922 var den industriella produktionen i genomsnitt endast obetydligt mindre än 1920, och år 1923 noterades ett indextal som var väsentligt högre än sistnämnda år. Arbetslöshetssituationen förbättrades starkt, fast det är möjligt att läget förblev något mindre tillfredsställande än före kriget.

England däremot hörde till de länder där krisens efterverkningar blevo särskilt kännbara. I England liksom i Sverige innebar deflationen en ännu starkare reduktion av inkomstnivå och priser än i Förenta staterna. Både pundet och kronan hade ju varit ganska starkt deprecierade gentemot dollarn. Det gällde därför icke bara att följa med deflationen i Förenta staterna, utan man måste gå väsentligt längre, om man ville komma tillbaka till den gamla guldpariteten. I England blev denna deflationsprocess mera utdragen än i Sverige, och det engelska näringslivet försattes i ett ganska långvarigt osäkerhetstillstånd. Både pundet och kronan synas tidvis ha varit övervärderade i förhållande till en del viktiga avsättningsmarknaders eller konkurrensters valutor. De hämningar som på så vis uppstodo för exporten voro i stort sett mera kännbara i England än i Sverige, därför att den engelska exporten var mera sårbar än den svenska. Konjunkturutvecklingen i England

påverkades också ogynnsamt av att byggnadsverksamheten inte ville komma i gång. Detta synes delvis ha berott på hyresregleringen. »Hyrorna höllos nere genom regleringsåtgärder, medan däremot byggnadskostnader och räntesatser voro okontrollerade och höga.»¹ Försöken att med ett statligt subsidie-system råda bot på svårigheterna blevo endast delvis framgångsrika.

Det var en naturlig följd av de omständigheter som nu berörts att återhämtningen i England fördröjdes. Ännu 1925 synes den industriella produktionen icke fullt ha nått upp till 1920 års nivå, och arbetslöshetssiffrorna förblevo ogynnsamma. Det är inte underligt att deflationspolitiken blivit föremål för mycken kritik i England. Så till exempel har Keynes givit uttryck åt den uppfattningen att man borde ha stabiliserat penningvärdet i ungefärlig överensstämmelse med den inkomstnivå som förelåg vid slutet av 1920, vilket skulle ha motsvarat en lönesiffra av omkring 275 (förkrignivån = 100). Deflationspolitiken ökade den reella tyngden av statsskulden i mycket hög grad, »och den gav oss ett årtionde av arbetslöshet som kanske reducerade produktionen med mer än en miljard pund».²

I Sverige torde deflationsprocessen ha varit av ungefär samma omfattning som i England, kanske till och med ännu något kraftigare. Men den slutfördes som sagt snabbare än i England, och det svenska näringslivet fick härigenom tidigare fast grund för sina kalkyler. Detta bidrog i hög grad att skapa förutsättningar för en återhämtning.

Det har sagts att nedgången i lönekostnaderna kraftigt bidrog att återställa produktionens räntabilitet. Det vore kanske riktigare att säga att lönesänkningarna gjorde att den oundvikliga rationaliseringsprocessen kunde bli något mindre ingripande än eljest hade varit nödvändigt, men de voro alldeles otillräckliga för att skära ner den reala lönenivån från 1920. Timförtjänsten för arbetare inom industri, hantverk etc. reducerades från 1920 till 1923 med cirka 30 %. Om man begränsar sig till manliga arbetare inom den egentliga industrien var nedgången omkring 35 %. Beräknade på basis av den officiella levnadskostnadsindexen voro emellertid de reala timförtjänsterna ungefär lika höga 1923 som 1920. Detta skulle innebära att arbetarna i stort sett lyckades bibehålla den reallönestandard som de vunnit år 1920 i samband med åttatimmarsdagens införande.³

Hur saken ställde sig ur produktionskostnadssynpunkt är svårare att säga. Om den reala timförtjänsten för manliga arbetare inom den egentliga industrien icke som nyss beräknas med hjälp av levnadskostnadsindexen utan på basis av kommerskollegii index för industriproduktpriser framträder en avsevärd stegring från 108 år 1920 till 143 år 1921, 131 år 1922 och 134 år 1923. Divergensen mellan de båda reallöneberäkningarna är ett uttryck för det kända faktum att vid ett prisfall grosshandelsprisen tendera att röra sig nedåt med större hastighet än levnadskostnaderna. Under åren efter 1920 förstärk-

¹ *Economic Fluctuations in the United States and the United Kingdom 1918-1922*, s. 67.

² *J. M. Keynes: A Treatise on Money*, II, London 1930, s. 181.

³ Läget för jordbruksarbetarna var som bekant mindre gynnsamt.

tes denna tendens ytterligare genom att bostadshyrorna visade en kraftigt stigande tendens.

Ur kostnadssynpunkt kunde löneläget således ge anledning till bekymmer. Och svårigheterna skärptes av att inflationen och det mera akuta skedet av deflationen medfört en stark ökning av skuldbördan inom viktiga delar av näringslivet. Vissa siffror som meddelas i 1924 års bankkommittés betänkan- de äro i detta sammanhang av intresse. I de företag, huvudsakligen industri- ella, som omfattas av kommitténs statistik, utgjorde bankkrediten år 1918 855 miljoner kronor. År 1921 var siffran inte mindre än 1 730 miljoner. Obligationsskulden återigen hade från 1918 till 1921 ökat med cirka 250 miljoner. Men penningvärdet var betydligt mycket högre vid slutet av 1921 än tre år tidigare. Vad grosshandelsprisen angår voro de, enligt Silverstolpes index, inte ens hälften så höga i december 1921 som i samma månad 1918. Företa- gens reella skuldbörda hade således ökat i mycket starkare proportion än de anförda lånebeloppen utvisa. Det är emellertid att märka att läget varierade starkt från industri till industri och från företag till företag. Situationen lät- tades genom att låneräntan sjönk, i fråga om bankkrediter från $7\frac{1}{2}$ à 8 % vid slutet av 1918 till $5\frac{1}{2}$ à 6 % under våren 1922, men för en hel del av de svagare företagen blev läget dock kritiskt.

Det blev nödvändigt att genom en planmässig rationalisering söka pressa ner kostnaderna. »Under detta rationaliseringens så att säga första stadium torde den till en väsentlig del ha bestått i ett bättre organiserat utnyttjande av fast kapital som tillskapats redan under inflationstiden. Detta är sannolikt förklaringen till att återhämtningen blev så snabb och ledde till så även ur arbetslöshetssynpunkt gynnsamma resultat.»¹

År 1921 stod den industriella produktionen enligt kommerskollegii beräk- ningar vid 75 (1913 = 100). Jämfört med 1920 förelåg en nedgång på mellan 20 och 25 %. År 1922 visade emellertid en märkbar förbättring, och indextalet steg till 87.² Återhämtningen tycks i första hand ha stått i samband med en ökad livaktighet inom exporten. Expansionen var särskilt framträdande i fråga om exporten av pappersmassa, som slog alla tidigare rekord. Men för- bättringen var ganska markerad också i fråga om vissa andra exportgrenar. Utförseln av sågade trävaror motsvarade sålunda fullt ut siffran från 1920 och låg till och med en aning däröver. Också exporten av papp och papper var, kvantitativt sett, ganska tillfredsställande och nådde ungefär 1920 års nivå. Men inom andra exportgrenar än skogsindustrierna var läget inte lika fördelaktigt. Verkstadsindustrien synes visserligen ha visat någon förbättring jämfört med det närmast föregående depressionsåret, men exportsiffrorna voro väsentligt ogynnsammare än de av 1920. Också i fråga om järn och stål var återhämtningen mycket svag och exportkvantiteten stannade väsentligt under 1920 års nivå. Utförseln av järnmalm visade däremot en stark ökning jämfört med 1920 utan att dock nå upp till nivån från 1913.

¹ SOU 1931: 20 s. 501.

² Jfr för det följande D. Hammarskjöld: Konjunkturspridningen, Sthlm 1933.

Tab. 1. Utförseln från Sverige av viktigare varor.

	Trävaror tusental m ³	Pappersmassa ber. torr vikt tusental ton	Papper o. papp tusental ton	Järnmalm tusental ton	Järn och stål tusental ton
1913	6 345	847·1	212·68	6 440	480·37
1914	5 118	800·5	185·62	4 787	364·21
1915	5 844	871·9	221·33	5 992	558·07
1916	6 094	869·7	256·68	5 537	525·83
1917	3 295	619·7	178·55	5 818	465·64
1918	3 584	623·6	149·34	4 464	367·61
1919	5 006	807·7	160·41	2 417	227·53
1920	5 309	880·7	286·19	3 729	253·84
1921	2 904	482·2	184·02	4 337	141·14
1922	5 752	1 047·1	283·16	5 322	161·85
1923	5 657	895·6	317·40	4 958	222·63
1924	5 165	1 221·2	363·11	5 948	243·49
1925	5 226	1 187·8	387·20	8 800	228·99
1926	4 662	1 302·6	404·96	7 656	226·15

I en del fall torde 1922 års export ha inneburit en avveckling av lagerbehållningar. År 1923 synes exportvolymen ha varit ungefär densamma som 1922, men den industriella produktionen hade då ökat från 87 till 96 (1913 = 100). Faktiskt synes ingen av de stora exportindustrierna år 1922 ha uppvisat en lika hög produktionssiffra som 1920 med undantag för massa- och pappersindustrin, som nådde ungefär samma indextal som då. I fråga om grupperna »järn-, stål- och metallverk» samt »verkstadsindustri m. m.», var nedgången gentemot 1920 mycket betydande.¹ Från järnhanteringen rapporterades att bruken i allmänhet »arbetat med endast halv drift».²

I stort sett var dock förbättringen år 1922 gentemot 1921 obestridlig, fast man har anledning att tro att den totala exporten av industriprodukter inte nådde alldeles upp till 1920 års nivå. Produktionsökningen var också ganska markerad i fråga om vissa hemmamarknadsindustrier. Här kan särskilt nämnas textilindustrin. I Ekonomisk översikt för november 1922 hette det: »Sysselsättningen inom textilindustrin har sedan sommaren 1921 varit i ständigt stigande. Redan vid ingången av innevarande år hade en väsentlig minskning av arbetslösheten gjort sig gällande», och den 1 september 1922 sysselsattes »ett arbetareantal som motsvarade ungefär 97 % av siffran för den 1 juni 1920». Läget på arbetsmarknaden visade också i övrigt tecken att lätta. Från och med maj låg fackföreningarnas arbetslöshetssiffra lägre än motsvarande månad 1921. Bostadsproduktionen började åter komma i gång, och 1923, det år då hyresregleringen definitivt avvecklades, kom man upp i en produktionssiffra som översteg förkrignivån. Den industriella produktionen nådde däremot först 1924 en siffra som översteg den för 1913 och ungefär motsvarade nivån under krigskonjunktens toppår 1916.

¹ SOU 1931: 20 s. 190.

² Meddelanden från Stockholms handelskammare 1923, s. 121.

Man kunde sålunda skönja begynnelsen till den konjunkturuppgång som fick så stor omfattning under 1920-talets senare del. Men härmed voro icke alla de svårigheter, som deflationen i så hög grad bidragit att skapa, eliminerade. Arbetslösheten höll sig trots allt envist på en högre nivå än före kriget, och den blev ju också 1920-talets dominerande sociala problem. Svårigheterna på arbetsmarknaden berodde visserligen inte enbart på deflationskrisen. Redan löneuppgörelserna i samband med övergången till åttatimmarsdagen inneburo en stark påfrestning på marknaden. Men det kan inte gärna vara något tvivel om att situationen i hög grad förvärrades genom deflationen. Fördyringen av arbetskraften kom för övrigt vid en tid då marknadsläget var ganska ömtåligt på grund av den kraftiga tillväxten av de arbetsföra årsklasserna.

Deflationskrisen lämnade också efter sig bekymmersamma agrara problem. Erfarenheten visar med all önskvärd tydlighet att jordbruket hör till de näringsgrenar som äro särskilt känsliga för en stark nedgång i prisnivån. Det kan vara nog att här erinra om krisen på 1880- och 1890-talen. Det är möjligt att 1920-talet under alla omständigheter skulle ha bragt jordbruket svårigheter. Men erfarenheterna från Finland peka dock snarast i den riktningen att vanskligheterna inte skulle ha behövt bli alltför tryckande, om man sluppit deflationen. Det är en annan sak att man inte heller i så fall skulle ha undgått de nya problem som aktualiserades vid slutet av 1920- och början av 1930-talen.

Deflationen medförde även svåra rubbningar för det svenska kreditväsendet. Den skärpte på ett avgörande sätt den bankkris som utvecklade sig under de närmaste åren. Säkerligen skulle denna kris ha blivit mycket lindrigare, om den våldsamma nedskärningen av priser och fastighetsvärden inte hade kommit till stånd.

Över huvud torde man ha rätt att påstå, att en politik av den art som drevs i Sverige under dessa år kunde genomföras utan alltför katastrofala verkningar endast tack vare vissa omständigheter som numera endast delvis äro att räkna med. Först och främst förutsattes en rätt betydande rörlighet i penninglönerna. Vidare krävdes en snäv arbetslöshetspolitik, en stor rationaliseringsförmåga, ett gynnsamt läge för viktiga svenska exportgrenar samt en relativt moderat skattenivå.

*Bihang C.***P. M.****angående den statsfinansiella utvecklingen m. m.****Tab. 1. Statens inkomster och utgifter budgetåren 1939/40—1942/43.**

Inkomster.		Utgifter.	
Budgetåret 1939/40.			
	Milj. kr.		Milj. kr.
Riksstatens inkomsttitlar.....	1,849	Riksstatens utgifttitlar	2,514
Statslån	991	Kapitalinveste- ringar	366 milj. kr.
		avgår avskriv- ningar	42 » » 324
		Fonders och diversemedels netto- uttag från statsverkets och riksgäldskontorets checkräk- ningar	103
		Diverse avräkningskonton	13
	2,840		
Kassamedelsförbrukning.....	114		
Summa	2,954	Summa	2,954

Budgetåret 1940/41.			
	Milj. kr.		Milj. kr.
Riksstatens inkomsttitlar.....	2,037	Riksstatens utgifttitlar	3,414
Statslån	1,545	Kapitalinveste- ringar	464 milj. kr.
Fonders och diversemedels netto- insättningar å statsverkets och riksgäldskontorets checkräk- ningar.....	94	avgår avskriv- ningar	54 » » 410
	3,676	Diverse avräkningskonton	28
Kassamedelsförbrukning	176		
Summa	3,852	Summa	3,852

Budgetåret 1941/42.

	Milj. kr.		Milj. kr.
Riksstatens inkomsttitlar.....	2,268	Riksstatens utgiftstitlar	3,604
Statslån	1,757	Kapitalinveste- ringar	481 milj. kr.
Fonders och diversemedels netto- insättningar å statsverkets och riksgäldskontorets checkräk- ningar.....	124	avgår avskriv- ningar	77 » » 404
	4,149	Diverse avräkningskonton	156
Kassamedelsförbrukning	15		
Summa	4,164	Summa	4,164

Budgetåret 1942/43.

	Milj. kr.		Milj. kr.
Riksstatens inkomsttitlar.....	2,704	Riksstatens utgiftstitlar	4,037
Statslån	1,805	Kapitalinveste- ringar	466 milj. kr.
Fonders och diversemedels netto- insättningar å statsverkets och riksgäldskontorets checkräk- ningar.....	6	avgår avskriv- ningar	91 » » 375
Diverse avräkningskonton	3		
			4,412
		Kassamedelsökning	106
Summa	4,518	Summa	4,518

Anm. Med kassamedelsförbrukning avses i tabellen disposition av medel å statsverkets och riksgäldskontorets checkräkningar i riksbanken resp. i affärsbankerna, oavsett ändamålet. Kassamedelsökning betecknar tillskott till samma räkningar, oavsett om detta härrör från transaktioner redovisade över budgeten eller från betalningar vid sidan av denna. Termerna användas i samma betydelse i tab. 4.

Under rubriken »Kassatransaktioner» i tab. 3 redovisade belopp ha erhållits genom saldering av kassamedelsförbrukningen (-ökningen) i tab. 1 mot där redovisade transaktioner under rubrikerna »Fonders och diversemedels nettoinsättningar (nettouttag) å statsverkets och riksgäldskontorets checkräkningar» samt »Diverse avräkningskonton». Saldot utvisar, i vad mån nyssnämnda checkräkningar belastats resp. erhållit tillskott genom de å riksstaten redovisade inkomsterna och utgifterna.

Tab. 2. Förändringar i statens upplåning under budgetåren 1939/40—1942/43.

(Miljoner kronor.)

Budgetår	Fonde- rad stats- skuld	Tillfällig statsskuld			Summa (kol. 2 + 3 + 4)	Reinves- terade kapital- medel ²	Summa redo- visad stats- skuld (kol. 6 + 7)
		Obliga- tions- lån	Skattkammar- växlar				
			Summa	därav mot likvid i främman- de valuta ¹			
1	2	3	4	5	6	7	8
1939/40	395	—	156	156	551	440	991
1940/41	1,192	—	300	175	1,492	53	1,545
1941/42	1,280	—	370	115	1,650	107	1,757
1942/43	1,060	500	— 85	— 105	1,475	330	1,805
Summa	3,927	500	741	341	5,168	930	6,098
Statsskulden per den 30 juni 1939	2,009	—	150	150	2,159	475	2,634
Summa statsskuld per den 30 juni 1943	5,936	500	891	491	7,327	1,405	8,732

¹ Växelkredit 1 och 2 i riksbanken.² Medel tillhöriga statsinstitutioner och fonder inlånade direkt eller genom riksbanken.

Anm. Avgränsningen mellan fonderad och tillfällig statsskuld har skett i enlighet med riksgäldskontorets redovisning. Såsom fonderad statsskuld betraktas i enlighet härmed även lån med blott 5 års löptid, medan å andra sidan 1942 års obligationslån med en löptid av 2 1/4 år hänförs till tillfällig statsskuld. »Skattkammarväxlar mot likvid i främmande valuta» motsvarar vad som i tab. 3 och 4 betecknas såsom valutakrediter. Krediterna i fråga avse dels reservförrådsnämndens inköp i utlandet, dels viss del av försvarsmyndigheternas motsvarande materielinköp.

Tab. 3. Statsutgifternas finansiering.

Budgetår	Egentliga statsinkomster i procent av utgifter å driftbudgeten	Finansiering (i procent) av totala utgifter å riksstaten					
		egentliga statsinkomster	fonderad upp-låning	korta lån	valuta-krediter	reinvesterade kapital-medel	kassatransaktioner
1939/40	74	65	14	—	5	16	—
1940/41	60	53	31	3	5	2	6
1941/42	63	56	32	6	3	3	—
1942/43	67	61	24	12	—2	7	—2
1939/40—1942/43	65	59	26	6	2	6	1

Anm. Med egentliga statsinkomster avses i tabellen samtliga å driftbudgeten redovisade inkomster.

Tab. 4. Statsupplåningens placering.

	1939/40		1940/41		1941/42		1942/43	
Utgiftsoverskott å riksstaten	989		1 787		1 740		1 708	
Transaktioner vid sidan av riksstaten	116		— 66		32		— 9	
Summa utgiftsoverskott	1 105		1 721		1 772		1 699	
Fonderad upplåning: affärsbankerna ..	—		62		411		70	
marknaden	395	395	1 130	1 192	869	1 280	990	1 060
Korta lån : riksbanken	—		25		55		—80	
affärsbankerna ..	—		100		195		519	
marknaden	—		—		5		81	
			125		255		520	
Valutakrediter i riksbanken	156		175		115		—105	
Reinvesterade kapitalmedel:								
direkt av riksgäldskontoret	82		61		76		160	
genom riksbankens förmedling	358	440	—8	53	31	107	170	330
Kassamedelsförbrukning:								
räkningar i riksbanken	128		189		—7		—111	
andra bankräkningar	—14	114	—13	176	22	15	5	—106
Summa	1 105		1 721		1 772		1 699	

Anm. Angivna siffror rörande låneplacering i affärsbankerna respektive på marknaden bygga på preliminära beräkningar. Det är ovisst, i vilken utsträckning lånen placerats i affärsbankerna direkt respektive via marknaden.

De under rubriken korta lån i riksbanken redovisade siffrorna avspeglar två skilda transaktioner, nämligen dels en tillfällig kreditgivning vid slutet av budgetåret 1940/41 å 25 miljoner kronor, vilken strax efter budgetårsskiftet avvecklades, dels en ny kreditgivning i juni 1942 å 80 miljoner kronor, vilken likaledes efter kort tid avvecklades. Tydligt komma riksbankens innehav av skattkamarväxlar och tillfälliga krediter till riksgäldskontoret att registreras i tabellen, blott om de föreligga vid ett budgetårsskifte.

Minustecknen i tab. 4 ange minskning under perioden, siffror utan förtecken ange ökning.

Tab. 5. Riksbankens transaktioner och utvecklingen av tillgången på betalningsmedel.

	1939/40	1940/41	1941/42	1942/43
A. Transaktioner med staten				
Korta lån.....	—	+25	+55	—80
Nettoförändringar å statliga myndigheters checkräkningar i riksbanken (exkl. clearingmedel)	+402	+110	+46	+17
Säger	+402	+135	+101	—63
B. Transaktioner mot marknaden				
Köp och försäljningar av guld och valutor m. m. (netto)	—805	+777	+371	+86
Rediskonterade växlar	+202	—201	—3	—
Lån och krediter till kreditinstitut	+199	—160	—37	—1
Lån, krediter och växlar till andra än kreditinstitut samt insättningar å bunden räkning	+82	—97	—116	—99
Av riksbanken köpta svenska obligationer	+6	+23	+54	—96
Av riksbanken rekvirerade och försålda skattkammарväxlar	—	—	—100	+77
Andra transaktioner mot marknaden....	+12	—30	+9	—10
Säger	—304	+312	+178	—43
Summa	+98	+447	+279	—106
Utelöpande sedlar	+419	—29	+257	+263
Förändringar å checkräkning i riksbanken för affärsbanker och andra än staten..	—321	+476	+22	—369
Summa	+98	+447	+279	—106

Anm. »Nettoförändringar å statliga myndigheters checkräkningar i riksbanken (exkl. clearingmedel)» motsvarar summan av de i tab. 4 angivna posterna »Reinvesterade kapitalmedel: genom riksbankens förmedling» samt »Kassamedelsförbrukning: räkningar i riksbanken» (omfattande endast statsverkets och riksgäldskontorets checkräkningar) *plus* förändringarna å övriga statliga myndigheters checkräkningar *minus* förändringarna av beloppet vid varje tidpunkt i riksbanken inestående clearingmedel. Ifrågavarande två korrigeringsposter ha icke ansetts vara av sådant intresse, att de här särskilt specificerats. Förändringarna i behållningen av clearingmedel ha i tab. 5 frångagits, emedan de i förevarande sammanhang böra redovisas under köp och försäljning av guld och valutor (jfr Inkomsterna sid. 8).

De under rubriken »Av riksbanken rekvirerade och försålda skattkammарväxlar» redovisade posterna avse transaktioner vidtagna med stöd av gällande fullmakt för riksgäldskontoret att tillhandahålla riksbanken statspapper för försäljning i marknaden i penningpolitiskt syfte.

»Andra transaktioner mot marknaden» motsvaras av sådana förändringar i riksbankens balansräkning vilka var för sig äro av underordnad betydelse och icke utan vidare kunna hänföras till någon av de tidigare i tabellen specificerade transaktionerna.

Plustecknen i tabellens första del ange, att den registrerade förändringen medfört ett utflöde av betalningsmedel från riksbanken, minustecknen ange att förändringarna medfört en indragning av betalningsmedel till riksbanken. I tabellens andra del ange plus- och minustecknen ökning resp. minskning i betalningsmedelsförsörjningen.

Tab. 6. Utgifter å driftbudgeten.

	1938/39	1939/40	1940/41	1941/42	1942/43
Summa utgifter	1,349	2,514	3,414	3,604	4,037
Därav belöpa å					
<i>Försvaret:</i>					
IV huvudtiteln	234	1,289	2,010	1,847	2,065
Avskrivningar av nya kapitalinvesteringar ..	14	11	21	46	53
Semesterlön för viss militär tjänstgöring	—	—	—	18	—
Utrustning av beredskapssjukhus samt krigs- sjukvård å civila sjukhus	—	4	5	2	4
Säger	248	1,304	2,036	1,913	2,122
<i>Civila beredskapsåtgärder m. m.:</i>					
Civila luftskyddet	3	17	28	13	11
Anordnande av särskild polisbevakning	—	2	8	9	9
Sjukhusvård för krigsinvalider m. fl. samt understöd till flyktingar	—	—	1	2	4
Reglering av vissa krediter	—	—	20	—	—
Anordnande av vissa farleder	—	2	11	7	3
Ersättning för förfogande över vissa fartyg ..	—	—	—	—	9
Säger	3	21	68	31	36
<i>Subventioner och övriga egentliga krisutgifter:</i>					
Prisrabatter till å vissa livsmedel	—	—	—	83	96
Generella producent- och konsumentsubven- tioner inom jordbrukets område	55	91	156	239	283
Kostnader för statlig lagerhållning	4	6	17	4	5
Allmänna utgifter för pris- och handelsreg- lerande åtgärder	—	19	—2	—2	3
Krisförvaltningen (under XI huvudtiteln)....	—	4	10	19	25
Säger	59	120	181	343	412
Rörligt tillägg, dyrtids- och kristillägg (exkl. IV huvudtiteln)	28	42	76	129	159
Räntor å statsskulden	91	98	146	185	227
Avskrivningar för civil investeringsverksamhet (väsentligen krisbetingad)	19	31	33	31	38
<i>Arbetsmarknadsreglerande åtgärder och social- försäkring:</i>					
Arbetsmarknadsreglerande åtgärder (inkl. ar- betsmarknadskommissionen)	21	25	32	54	89
Sjukförsäkring och bidrag till erkända arbets- löshetskassor	20	23	24	29	32
Folkpensioner och barnbidrag (exkl. dyrtids- tillägg)	139	139	140	142	149
Förbättrande av bostadsförhållandena	7	4	4	8	15
Säger	187	191	200	233	285
VI huvudtiteln	138	125	78	113	116
Avsättning till lotterimedelsfonden samt fonder- na för idrottens och friluftslivets främjande	14	21	7	5	7
Pensioner under XII huvudtiteln (exkl. dyr- tidstillägg)	46	41	40	47	57
Summa	883	1,994	2,865	3,030	3,459
Övriga utgifter	516	520	549	571	578

Tab. 8. Den direkta beskattningens utveckling och återverkan på den behållna inkomsten i olika inkomstgrupper.

A. Vid 1938 års inkomstvolym och inkomstfördelning.

Inkomstklass (taxerat belopp), kr.	Taxerat belopp, milj. kr.	Direkta statsskatter			Direkta kommunal- skatter			Summa direkta skatter			Behållen in- komst i % av taxerat belopp		
		1938	1940	1942	1938	1940	1942	1938	1940	1942	1938	1940	1942
600- 2,000	1,813.0	18.0	38.0	41.2	76.8	92.8	89.6	94.8	130.8	130.8	94.8	92.8	92.8
2,000- 3,000	1,193.0	23.3	50.4	54.6	80.2	96.9	93.6	103.5	147.3	148.2	91.3	87.7	87.6
3,000- 5,000	1,322.0	31.5	67.8	73.4	99.5	120.3	116.1	131.0	188.1	189.5	90.1	85.8	85.7
5,000- 8,000	564.0	21.6	46.0	50.0	47.6	57.5	55.6	69.2	103.5	105.6	87.7	81.6	81.3
8,000-12,000	317.0	18.4	38.8	42.3	27.9	33.7	32.6	46.3	72.5	74.9	85.4	77.1	76.4
12,000-20,000	316.0	26.7	53.8	58.6	30.3	36.6	35.4	57.0	90.4	94.0	82.0	71.4	70.3
20,000-50,000	335.0	48.8	87.5	95.8	32.9	39.8	38.4	81.4	127.3	134.2	75.7	62.0	59.9
50,000-	281.0	73.0	122.0	135.0	31.2	37.7	36.4	104.2	159.7	171.4	62.9	43.2	39.0
	6,141.0	261.0	504.3	550.9	426.4	515.3	497.7	687.4	1,019.6	1,048.6	88.8	83.4	82.9

B. Vid 1942 års inkomstvolym och inkomstfördelning.

Inkomstklass (taxerat belopp), kr.	Taxerat belopp, milj. kr.	Direkta statsskatter			Direkta kommunal- skatter			Summa direkta skatter			Behållen in- komst i % av taxerat belopp		
		1938	1940	1942	1938	1940	1942	1938	1940	1942	1938	1940	1942
600- 2,000	1,540.0	15.0	31.4	34.0	56.6	68.4	66.0	71.6	99.8	100.0	95.3	93.5	93.5
2,000- 3,000	1,436.0	26.8	58.1	63.0	90.0	108.8	105.0	116.8	166.9	168.0	91.9	88.4	88.3
3,000- 5,000	2,079.0	49.0	106.0	115.0	161.1	194.8	188.0	210.1	300.8	303.0	90.0	85.5	85.4
5,000- 8,000	1,246.0	44.6	96.4	105.0	108.0	130.5	126.0	152.6	226.9	231.0	87.8	81.8	81.5
8,000-12,000	509.0	23.8	51.2	56.0	46.3	55.9	54.0	70.1	107.1	110.0	86.2	79.0	78.4
12,000-20,000	413.0	32.7	61.4	70.0	37.7	45.6	44.0	70.4	110.0	114.0	83.0	73.4	72.4
20,000-50,000	367.0	49.4	86.8	95.0	34.3	41.4	40.0	83.7	128.2	135.0	77.1	65.1	63.2
50,000-	226.0	58.2	94.4	104.0	20.6	24.9	24.0	78.8	119.3	128.0	65.1	47.2	43.4
	7,816.0	299.5	588.7	642.0	554.6	670.3	647.0	854.1	1,259.0	1,289.0	89.1	83.9	83.5

Anm. Tabellerna utgå från inkomstvolymen och inkomstfördelningen vid resp. års taxering till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt; tabellrubrikerna ange alltså taxeringsår, icke inkomstår. De kursiverade siffrorna ange det faktiska skatteläget under respektive taxeringsår.

Tab. A visar, hur skattefördelningen skulle gestaltat sig under 1940 resp. 1942, under förutsättning att inkomstvolymen och inkomstfördelningen då kvarstått oförändrad från 1938. Tab. B visar på motsvarande sätt skattefördelningen åren 1938 och 1940 under förutsättning av samma inkomstvolym och inkomstfördelning som faktiskt förelåg år 1942. På grund av de förskjutningar, som mellan 1938 och 1942 inträtt i inkomstfördelningen, blir det mått på förändringen i skatteintäkterna, som erhålles under antagande av oförändrad inkomstvolym och inkomstfördelning, olika med utgångspunkt från 1938 och med utgångspunkt från 1942. Tab. A visar exempelvis en total skatteökning under perioden å 290 miljoner kronor, under förutsättning att 1938 års inkomstfördelning ägt bestånd år 1942, medan motsvarande siffra med utgångspunkt från 1942 års inkomstfördelning enligt tab. B blir omkring 340 miljoner kronor. Båda dessa siffror ge från skilda utgångspunkter ett mått på den ökning i skatteintäkterna som är att hänföra till stegrad beskattning. Om frågeställningen gäller, vad skattestegringen betydtt såsom källa till ökade inkomster, synes det mest naturligt att utgå från en beräkning av vad skatteinkomsterna skulle ha blivit, om inkomstvolymen och inkomstfördelningen från tiden före kriget kvarstått oförändrad under detta. Den siffra som därvid erhålles får dock icke sättas i direkt relation till den faktiskt inträdda ökningen av skatteinkomsterna.

Tab. 9. Statliga subventioner och rabatter å livsmedel m. m. regleringsåren 1939/40—1943/44, fördelade efter ändamål.

(Miljoner kronor.)

Spannmål och fodermedel:		1939/40			1940/41			1941/42			1942/43			1943 44 (beräkn.)				
1. Svenska spannmålsaktiebolagets (och foderintres- sentföreningens) verksamhet:																		
a) Förlust å omsättning av brödsäd	6.6	}	21.0	}	3.9	}	4.9	}	7.6	}	21.0	}	3.9	}	7.6			
b) » » » » fodersäd																8.0	7.5	5.5
c) Lagringskostnad för brödsäd och fodersäd																2.1	13.0	13.1
d) Förlust vid omsättning av fodercellulosa .	—		3.7		54.9		7.4		9.3									
e) Förlust vid omsättning av oljekraftfoder .	2.7	}	10.0	}	15.8	}	15.4	}	17.8	}	15.8	}	2.7	}	6.0			
f) Förlust vid omsättning av div. fodervaror (kli, majs, bettor o. d.)																2.7	0.5	6.0
g) Förlust å omsättning av div. varor (mat- ärter, matbönor) samt beredskapslagring av mjöl, potatismjöl och flingor	0.3		0.2		4.6		2.1		5.0									
h) Förlust å köksväxter och potatis	—		—		—		6.8		9.3									
i) Förlust och prisskillnad å fröer	—		—		—		5.4		1.2									
j) Vissa transportkostnader för stråfoder	—		0.3		—		—		—									
k) Eventuell flyttning av varor	—		—		—		—		3.0									
l) Omkostnader, räntor m. m.	1.9	11.5	2.9	38.1	7.2	99.2	7.5	70.5	8.5	86.3								
2. Förmålningsersättningar			1.0		36.7		42.5		33.4		40.0							
3. Areal tillägg (odlingspremier)			—		—		20.0		7.0		—							
4. Inlösta mjölk- och matfettssrabattkuponger			—		—		3.1		9.0		10.0							
Summa för spannmål och fodermedel				12.5		74.8		164.8		119.9		136.8						
Mjölk- och mejeriprodukter:																		
1. Div. mjölkbidrag (prisutjämnings- och mejeri- kostnadsbidrag, mjölkpristillägg, differentie- ringstillägg, regleringskostnadstillägg, behand- lingskostnad för K-mjölk samt olika bidrag till norra Sverige)			76.4		44.5		55.1		42.8		57.8							
2. Producentbidrag			25.1		35.6		40.8		43.8		41.0							

	1939/40		1940/41		1941/42		1942/43		1943/44 (beräkn.)	
3. Smörpristillägg	—		12.2		5.6		—		—	
4. Lantsmörsbidrag och pristillägg å lantsmör	0.1		1.0		0.7		0.4		0.7	
5. Bidrag till mejerier för uppehållande av vissa körlinjer samt för bestridande av vissa mer- frakter för konsumtionsmjölk	—		—		2.8		5.7		5.5	
6. Kompensation för utebliven prishöjning å kon- sumtionsmjölk samt 1942/43 för minskad grädd- försäljning	—		—		1.2		2.7		1.2	
7. Exportpristillägg	20.6		—		—		—		—	
8. Kostnader för lagring av smör	1.5		6.6		5.9		3.9		4.5	
9. Prisrabatter å malfett	—		45.4		54.5		63.6		68.8	
10. Prisrabatter å mjölk	—		1.8		16.8		25.1		28.8	
11. Avgår: inbetalda mjölkavgifter	— 45.0		— 1.4		—		—		—	
Summa för mjölk- och mejeriprodukter		78.7		145.7		183.4		188.0		208.3
Ägg:										
1. Kostnader för lagring av ägg	—	—	0.2	0.2	0.3	0.3	0.0	0.0	0.0	0.0
Kött och fläsk:										
1. Bidrag till stödandet av priset på smågrisar	—		—		0.5		0.0		0.3	
2. Kostnader för lagring och konservering av slakt- produkter	0.7		1.5		— 1.2		3.1		3.1	
Summa för kött och fläsk		0.7		1.5		— 0.7		3.1		3.4
Konstgödselmedel:										
1. Prisclearing å konstgödselmedel	—	—	0.5	0.5	5.7	5.7	3.0	3.0	1.0	1.0
Summa statliga subventioner och rabatter		91.9		222.7		353.5		314.0		349.0

Bihang D.

P. M.

angående skattetrycket för olika inkomstklasser år 1943.

I en bilaga till Kungl. Maj:ts proposition nr 3 till 1940 års urtima riksdag lämnades en redogörelse för förändringarna i skattetrycket för olika inkomstklasser under åren 1935—40. Utgångspunkt härför var den undersökning rörande det samlade skattetrycket i Sverige, som 1935—36 verkställdes av sakkunniga inom finansdepartementet (SOU 1936: 18). Sedan hösten 1940 ha ytterligare skattehöjningar vidtagits, ävensom nya skatter införts. Det har därför syntts vara av intresse att fullfölja de förut gjorda beräkningarna fram till år 1943, även om kalkylerna särskilt för de indirekta skatternas vidkommande delvis endast kunna få karaktären av uppskattningar.

Den totala skattebördans utveckling.

Om man sätter summan av de under ett visst år erlagda skatterna i relation till nationalinkomsten för samma år, erhåller man ett ungefärligt uttryck för det genomsnittliga skattetrycket. Enligt den i tab. 1 anförda beräkningen, som beträffande nationalinkomsten för senare år bygger på högst preliminära uppskattningar, skulle skattetrycket i Sverige, beräknat på nyssnämnda sätt, under innevarande krigsperiod ha stigit från cirka 15 till cirka 20 procent. Sistnämnda siffra ger dock såtillvida ett för lågt uttryck för den aktuella skattebelastningen som de under år 1942 erlagda direkta skatterna hänföra sig till föregående års mindre inkomster och sålunda äro lägre än de skatter, som hänföra sig till 1942 års inkomst och komma att erläggas under följande år.

De i tabellen införda siffrorna för den totala skattebördans relation till den totala taxerade inkomsten för fysiska personer, aktiebolag m. fl. ge ej något korrekt uttryck för det genomsnittliga skattetrycket, eftersom å ena sidan vissa inkomster (framför allt aktieutdelningarna) ha dubbelräknats under det att å andra sidan vissa inkomstbelopp ej medtagits, nämligen dels sådana som av olika anledningar äro fritagna från taxering (de viktigaste äro fysiska personers inkomster under 600 kronor) och dels sådana som på grund av för låga deklARATIONER undgått taxering. Att de utelämnade inkomsterna äro av större betydelse än de som dubbelräknats, framgår därav att skattesummans procentuella andel av den taxerade inkomsten genomgående ligger på en avsevärt högre nivå än dess andel av nationalinkomsten. Ifrågavarande procentsiffror ha emellertid anförts här för att ge en ytterligare belysning av skattetryckets förändringar under senare år.

Vid en jämförelse mellan Sverige och andra länder torde man kunna karaktärisera utvecklingen under krigsåren så, att det svenska skattetrycket, som före kriget var relativt lågt, nu har nått en nivå som är fullt jämförlig med den som under förkrigstiden var rådande i de länder som då hade den tyngsta beskattningen. Då kriget medfört en stegring av skattenivån i alla länder, kan man emellertid antaga, att Sverige fortfarande hör till de relativt gynnade nationerna.

Tab. 1. Nationalinkomst och total skattebörda åren 1934 och 1938—1942.

	1934	1938	1939	1940	1941	1942
Nationalinkomst, i milj. kr.	7 250	10 700	11 500	12 000	13 000	14 000
Taxerad inkomst för fysiska personer m. fl., i milj. kr.	4 902	6 576	6 887	7 099	7 923	19 261
Taxerad inkomst för aktiebolag, i milj. kr.	409	721	826	798	797	1 866
Summa skatter till stat och kommuner, i milj. kr.	1 150	1 600	1 750	2 100	2 400	2 750
Skatter i procent av nationalinkomst	15·9	15·0	15·2	17·5	18·5	19·6
Skatter i procent av den taxerade inkomsten för fysiska personer, aktiebolag m. fl.	21·7	21·9	22·7	26·6	27·5	27·2
Riksbankens konsumtionsprisindex (sept. 1931 = 100)	99·3	105·7	108·1	123·0	142·2	155·5

¹ Preliminära siffror.

De här anförda nationalinkomstsiffrorna för 1934, 1938 och 1939 ha hämtats från SOU 1936: 18, s. 223, och bilaga B till 1941 års statsverksproposition; siffrorna för 1940—1942 ha endast karaktären av antaganden som gjorts med ledning av bl. a. den taxerade inkomstens förändringar. — Siffrorna för den taxerade inkomsten, av vilka den första raden hänför sig till samtliga andra skattskyldiga än svenska aktiebolag, avse det till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt *taxerade beloppet*, som å ena sidan inkluderar $\frac{1}{60}$ (för åren 1934 och 1938) resp. $\frac{1}{100}$ (fr. o. m. år 1939) av den taxerade förmögenheten men å andra sidan minskats med under året erlagda kommunalutskylder. Inkomstbeloppen ha här hänförts till de år under vilka inkomsten erhållits. — Då statsskatterna redovisas för budgetår, har den i tabellen gjorda fördelningen av den totala skattesumman på kalenderår endast approximativ giltighet.

Samtidigt med att det reala skattetrycket ökats, ha vissa förskjutningar ägt rum i den svenska skattestrukturen, vilka närmare kunna studeras i tab. 2. Först och främst har statsbeskattningen ökats i förhållande till den kommunala beskattningen; från 1938/39 till 1942/43 har den förra ungefär fördubblats, under det att den senare ökats med endast omkring 35 procent.

Vidare ha av statsskatterna, om man bortser från arvs- och gåvoskatten och övriga stämpelmedel, de direkta skatterna å fysiska personer och bolag m. fl. både procentuellt och absolut ökats något starkare än summan av de indirekta konsumtionsskatterna. För de förra utgör ökningen cirka 560 milj. kr., motsvarande omkring 150 procent av de år 1938/39 utgående skatterna, och för konsumtionsskatterna cirka 500 milj. kr., vilket innebär en stegring med endast 75 procent.

Härvid är emellertid att märka, att skatterna å motortrafiken och tullmedlen, som under fredstid avkastade ungefär lika mycket som samtliga övriga statliga konsumtionsskatter tillsammans, på grund av avspärrningen under kriget nedgått med ett par hundra miljoner. Att trots detta den totala summan statliga konsumtionsskatter visar en sådan stegring som nyss angivits, förklaras av att de övriga konsumtionsskatterna stigit i desto starkare grad. Såsom framgår av tab. 2 utgör den totala ökningen av dessa skatter från 1938/39 till 1942/43 cirka 660 milj. kr., varav icke fullt hälften beror på höjningar av tidigare utgående konsumtionsskatter (framför allt sprit, drycker och tobak), medan återstoden utgöres av nya skatter, främst omsättnings- och varuskatterna. Även procentuellt ha »övriga konsumtionsskatter» stigit mera (180 %) än de till staten utgående inkomst- och förmögenhetsskatterna (150 %).

Tab. 2. Skatter till staten och kommunerna under perioden 1934/35—1943/44,
i milj. kr.

	1934/35	1938/39	1939/40	1940/41	1941/42	1942/43	1943/44 (riks- staten)
A. Skatter till staten:							
I. Direkta skatter å fysiska personer m. fl.:							
a) inkomst- och förmögenhetsskatt m. m.	133	248	261	302	317	362	415
b) värnsskatt	—	—	113	187	199	281	330
c) krigskonjunkturskatt.	—	—	—	2	10	8	8
Säger	133	248	374	491	526	651	753
II. Aktiebolagsskatter:							
a) inkomst- och förmögenhetsskatt m. m.	26	120	94	161	158	159	161
b) värnsskatt	—	—	45	79	78	94	95
c) krigskonjunkturskatt.	—	—	—	19	32	26	27
Säger	26	120	139	259	268	279	283
III. Stämpelmedel:							
a) arvs- och gåvoskatt	28	37	31	29	30	27	27
b) övriga stämpelmedel.	32	32	33	20	27	36	38
Säger	60	69	64	49	57	63	65
IV. Skatter å motortrafiken:							
a) automobilskattemedel ..	88	130	127	30	30	31	29
b) tilläggsskatt å bensin ..	—	—	11	29	7	6	7
Säger	88	130	138	59	37	37	36
V. Tullmedel (exkl. tullar å kaffe, sprit och vin)							
	110	173	177	109	94	104	103
VI. Övriga konsumtionsskatter:							
a) allmän omsättningsskatt	—	—	—	74	250	289	310
b) varusktatt	—	—	—	—	40	57	40
c) trafikskatt	—	—	—	—	—	20	25
d) kaffesktatt (inkl. tull) ...	20	24	39	34	12	8	8
e) tobaksskatt	79	103	129	166	197	239	200
f) skatter å spritdrycker ..	100	130	167	206	207	257	285
g) » » viner	3	5	8	10	14	17	13
h) rusdrycksförsäljningsmedel	29	40	53	25	24	60	50
i) maldrycksskatt (malt-skatt)	26	33	34	39	34	38	35
j) läskedrycksskatt.	—	—	2	7	7	8	8
k) statlig nöjesskatt	—	—	3	11	13	16	16
l) skatter å övriga varor ..	16	29	42	58	21	21	18
Säger	273	364	477	630	819	1 030	1 008
Summa statsskatter	690	1 104	1 369	1 597	1 801	2 164	2 248
B. Skatter till kommunerna:¹							
I. Direkta skatter å fysiska personer m. fl.							
	405	500	542	610	650	690	.
II. Aktiebolagsskatter							
	48	75	75	80	90	90	.
III. Konsumtionsskatter							
	9	12	13	14	15	18	.
Summa kommunalskatter	462	587	630	704	755	798	.
Total summa skatter	1 152	1 691	1 999	2 301	2 556	2 962	.

¹ Fr. o. m. 1940/41 beräknade belopp.

I nedanstående tabell belyses närmare med indextal (1938/39 = 100) utvecklingen för de olika huvudgrupperna av skatter. Det är dock att märka, att en del av ökningen för konsumtionsskatterna hänför sig till inköp från staten, bolag m. fl., vartill i detta sammanhang ej tagits hänsyn.

	1938/39	1939/40	1940/41	1941/42	1942/43
Skatter å fysiska personer m. fl.:					
Direkta statsskatter.....	100	151	198	212	262
» kommunalskatter.....	100	108	122	130	138
Summa direkta skatter.....	100	122	147	157	179
Konsumtionsskatter.....	100	119	120	142	175
» exkl. skatter å motor- trafiken och tullmedel.....	100	130	171	222	279
Aktiebolagsskatter.....	100	110	174	184	189

Den viktigaste strukturförändringen i det svenska skattesystemet under de gångna krigsåren kan alltså sägas ligga däri, att de proportionella inkomstskatter, som upptagas av kommunerna, visa en avsevärt mindre stegring än såväl de progressiva inkomst- och förmögenhetsskatter som de konsumtions- skatter, vilka utgå till staten. Med hänsyn till att minskningen av tull- och automobilskattemedlen knappast kan anses representera någon lättnad för skattdragarna, eftersom konsumtionen på ifrågavarande områden i särskild grad fördyrats genom den av avspärrningen framkallade övergången till ersättningsprodukter, kan huvudparten av det totala skattetryckets ökning lokaliseras dels till konsumtionsskatterna och dels till de direkta statsskatterna.

Metoder för beräkning av skattetrycket.

Den totala skattebördan har ovan satts i relation till nationalinkomsten, varigenom erhållits ett mått på det genomsnittliga skattetrycket. Om skattebördan fördelas på olika *inkomstklasser* och om det på varje klass fallande skattebeloppet sättes i relation till den totala inkomsten för denna klass, erhållas motsvarande tal för skattetrycket i olika inkomstklasser. Den föreliggande undersökningen har i främsta rummet inriktats på att nå fram till dylika relationstal.

På grund av inkomststatistikens bristfällighet har det emellertid ej varit möjligt att härvid utgå från nationalinkomstens fördelning på olika inkomstklasser. Den enda möjliga utgångspunkten har varit *den taxerade inkomsten för fysiska personer* (inklusive oskifta dödsbon och familjestiftelser). Man kan härvid välja antingen det till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt taxerade beloppet eller den till kommunalskatt taxerade inkomsten. I förra fallet får man ta hänsyn till att inkomstsiffran ökats med (för senare år) $\frac{1}{100}$ av den taxerade förmögenheten och minskats med under året erlagda kommunalutskylder och i senare fallet framför allt till att inkomsten minskats med procentavdraget för fastigheter. (Övriga komplikationer vid kommunalbeskattningen — förlustavdragets begränsning till resp. kommuner, utlänningsars skattefrihet för kapitalinkomst etc. — äro av mindre betydelse i detta sammanhang). Liksom vid tidigare undersökningar har det till statsskatt taxerade beloppet lagts till grund för den föreliggande utredningen.

Såsom redan framhållits i anslutning till de i tab. 1 anförda uppgifterna, uppgår den taxerade inkomsten för fysiska personer till ett avsevärt lägre belopp än hela nationalinkomsten. För år 1941 utgjorde sålunda differensen

icke mindre än 5 miljarder, eftersom nationalinkomsten då beräknades till omkring 13 och den taxerade inkomsten till omkring 8 miljarder. Denna differens förklaras delvis av att nationalinkomsten omfattar också inkomstposter av mera kollektiv natur, som ej ingå i de enskilda personernas inkomster, framför allt de förmögenhetsinkomster, som tillfalla staten, kommuner, stiftelser m. fl., samt de vinstmedel, som fonderas hos aktiebolag och ekonomiska föreningar. Vidare är att märka, att skattefrihet föreligger för vissa inkomster — den stora posten utgöres, som redan nämnts, av inkomster under 600 kronor; även avdragsbestämmelserna äro jämförelsevis liberalt utformade i skattelagstiftningen — samt att vissa inkomster för skatteändamål beräknas uppgå till ett lägre belopp än vid en nationalinkomstuppskattning; detta gäller som bekant särskilt uppskattningen av naturaförmåner. Emellertid är differensen för stor för att helt kunna förklaras av nu anförda omständigheter. Till en icke oväsentlig del måste den därför sammanhänga med brister i deklara-tions- och taxeringsförfarandet.

Då de verkliga inkomsterna sålunda kunna antagas vara högre än de taxerade, följer härav att om de faktiska skattebeloppen sättas i relation till de taxerade inkomsterna, de erhållna relationstalen bli högre, än om man härvid kunnat utgå från de verkliga inkomsterna. Detta förhållande bör man ta hänsyn till vid tolkningen av de siffror som här uträknats för skattebördans andel av den totala taxerade inkomsten i olika inkomstklasser (tab. 4). Trots att samtliga skatter här ej medtagits, uppgår den genomsnittliga skattebelastningen av fysiska personers taxerade inkomster (enligt sagda tabell) till 26.4 procent, under det att den genomsnittliga belastningen av deras verkliga inkomster måste antagas ligga betydligt närmare den totala skattebördans andel av nationalinkomsten, som vad angår de under år 1942 erlagda skatterna (enligt tab. 1) uppgår endast till 19.8 procent; som förut påpekats, skulle dock en motsvarande beräkning med avseende på de till år 1942 hänförliga skatterna leda till en något högre procentsiffra.

Eftersom den taxerade inkomsten lagts till grund för beräkningen av skatternas fördelning, kommer denna ej att omfatta den lägsta inkomstklassen (med årsinkomst under 600 kronor), som ej blir föremål för taxering. Denna inkomstklass är fri från direkt skatt men måste antagas erlagga konsumtions-skatter till icke oväsentliga belopp. I den föreliggande undersökningen har hänsyn tagits härtill såtillvida, att vid fördelningen av totalbeloppet av varje konsumtionsskatt avdrag gjorts för den skattesumma, som kan antagas falla på denna lägsta inkomstklass. Såsom kommer att framgå av det följande, ha vid bestämmandet av de skattebelopp, som skola fördelas, även vissa andra avdrag måst göras, framför allt för inköp av skattepliktiga varor för produktiva ändamål.

En beräkning av skattetryckets storlek under ett visst år kan, såsom framhållits i det föregående, avse antingen de skatter, som *erläggas* under detta år, eller de skatter, som *hänföra sig* till året. Den förra metoden låg till grund för den bestämning av det genomsnittliga skattetrycket, som redovisades i tab. 1. Den senare metoden är emellertid att föredraga, när det blir fråga om att kalkylera skattetrycket i olika inkomstklasser. Beträffande konsumtionsskatterna för denna metod till samma resultat som den förra, då de under ett visst år erlagda tullarna och acciserna etc. huvudsakligen hänföra sig till samma års inkomster. Avvikelser uppkomma däremot vid de direkta skatternas beräkning, då statsskatterna för närvarande utgå med intill ett och ett halvt och kommunalskatterna med två års eftersläpning.

I föreliggande fall har det ej varit möjligt att utgå från något senare inkomstår än 1941. Till de under detta år åtnjutna inkomsterna hänföra sig tydligen följande skatter: konsumtionsskatter erlagda under år 1941, stat-

liga inkomst- och förmögenhetsskatter erlagda under budgetåret 1942/43 samt de kommunalskatter, som beslutats under år 1942 och inbetalas under år 1943. Om något senare inkomstår hade kunnat väljas, skulle detta knappast medfört några större modifikationer i fråga om de direkta skatternas storlek i olika inkomstlägen. Skattesatserna ha nämligen ej förändrats för de statliga inkomst- och förmögenhetsskatterna, och den i år beslutade utdebiteringen för kommunala ändamål torde bli endast obetydligt lägre än föregående år. För konsumtionsskatternas vidkommande föreligger däremot ett nytt läge efter de av 1942 och 1943 års riksdagar beslutade skattehöjningarna. För att den här gjorda undersökningen skall bli tillämplig på aktuella förhållanden, ha 1941 års konsumtionsskatter omräknats med hänsynstagande till nu gällande skattesatser men under antagande av oförändrade inkomstförhållanden. På detta sätt kommer framställningen att belysa, vilka skatter som skulle belastat 1941 års inkomster, om samtliga till detta inkomstår hänförliga skatter hade utgått efter nu gällande bestämmelser.

Undersökningen omfattar huvudparten av de direkta skatter, som fysiska personer erlagga till staten och kommunerna. Endast krigskonjunkturskatten samt den del av fastighetsskatten, som utgår på grund av garantibestämelsen, ha lämnats utanför beräkningen. Av konsumtionsskatterna ha blott tullmedlen (exklusive tull å kaffe, sprit och vin), skatterna å motortrafiken, trafikskatten samt några acciser av mindre storleksordning uteslutits på grund av svårigheten att verkställa en riktig fördelning av desamma. I fråga om de övriga konsumtionsskatterna ha, som redan antytts, vissa avdrag gjorts (uppgående till cirka 110 milj. kr.), bl. a. för den icke medtagna lägsta inkomstklassen, varefter återstoden fördelats i överensstämmelse med de antaganden som gjorts rörande den skattepliktiga konsumtionens omfattning inom varje inkomstklass.

Beräkningen omfattar sålunda ej direkta skatter, som erlagts av juridiska personer (med undantag för oskifta dödsbon och familjestiftelser), och ej heller stämpelmedel, som huvudsakligen ha karaktären av skatt å förmögenhetsomsättningen. Det är givetvis mycket svårt att fastställa, vilka inkomstklasser som i sista hand träffas av dessa båda sistnämnda skatte kategorier. Om man antager att de högre inkomstklasserna träffas relativt hårdare än de lägre, är å andra sidan att märka att även de konsumtionsskatter, som falla på den lägsta inkomstklassen, utelämnats i föreliggande beräkning av skattebördans fördelning.

Liksom vid föregående utredningar på detta område har beräkningen av skattebördans fördelning på olika inkomstklasser kompletterats med en kalkyl av skattetryckets storlek i särskilda valda *typfall*. Därvid har räknats med samma skatter som vid den föregående kalkylen. Men en olikhet gentemot denna föreligger i det hänseendet, att det nu varit mest naturligt att förutsätta full överensstämmelse mellan den taxerade och den verkliga inkomsten. På grund härav komma konsumtionsskatterna att för typfallens vidkommande generellt uppgå till något lägre belopp än de förut uträknade genomsnittstalen för motsvarande inkomstklass, vilka senare tal förutsätta, att den verkliga inkomsten är något högre än den taxerade. Detta hindrar naturligtvis ej, att siffrorna för vissa konsumtionsskatter av andra anledningar — exempelvis därför att den antagna hushållstypen är en annan än den genomsnittliga — kunna bli högre för typfallen än för klassen i dess helhet.

De anställda beräkningarna angående skattetryckets storlek i olika inkomstlägen ha baserats på nu gällande skatteförfattningar och kunna därför

anses tillämpliga på 1943 års förhållanden. Om även den beräkning av den totala skattebördans fördelning på olika inkomstklasser, som verkställts med utgångspunkt från 1941 års inkomstförhållanden men med beaktande av senare vidtagna förändringar av skattesatserna, kan anses representativ för år 1943, beror givetvis på om relationerna mellan motsvarande inkomstskikt kunna antagas vara desamma under det senare som under det förra året. Med hänsyn till att inkomststegringarna under denna period fördelat sig relativt jämnt över samtliga inkomstklasser, torde detta antagande ha ett visst fog för sig.

Antaganden rörande inkomst- och skattefördelningen.

De här gjorda skattekalkylerna ha måst baseras på vissa antaganden rörande å ena sidan den taxerade inkomstens fördelning på olika inkomstklasser, å andra sidan de olika skatternas fördelning på dessa klasser. De viktigaste av dessa antaganden redovisas i det följande.

De antaganden, som gjorts rörande *inkomstfördelningen år 1941*, framgå av de i tab. 3 anförda siffrorna för antalet taxerade personer och taxerat belopp i olika inkomstklasser vid 1942 års taxering. Tabellen har baserats på en inom riksräkenskapsverket verkställd beräkning, vid vilken begagnats ett för familjebeskattningsakkunniga sammanställt material rörande en mindre del av det totala antalet taxerade samt en undersökning rörande taxeringen av fysiska personer med över 8 000 kronor i taxerat belopp. Fördelningen har därför endast approximativ giltighet. Detta gäller också de siffror, som för jämförelsens skull anförts för taxeringsåret 1938. Även om alltså siffrorna för båda åren äro osäkra inom en viss marginal, kan man av sammanställningen dock draga den slutsatsen, att mellan dessa båda år en viss utjämning ägt rum av inkomstfördelningen. Denna kommer bland annat till synes däri, att medan nerifrån räknat 80 procent av hela antalet taxerade år 1938 (med en årsinkomst under 3 000 kronor) tillsammans uppbar 49 procent av den totala taxerade inkomsten, hade en motsvarande del av antalet taxerade år 1942 (med en årsinkomst under 4 000 kronor — denna förskjutning av inkomstgränsen motsvarar ungefär nationalinkomstens stegring under den mellanliggande perioden) fått sin andel av totalinkomsten ökad till 53 procent.

Den största svårigheten vid de *direkta skatternas fördelning på olika inkomstklasser* hänför sig till fördelningen av ortsavdragens totalsumma, som är given för såväl stats- som kommunalbeskattningen. Härvid kunna varierande antaganden göras, som dock mera märkbart påverka endast skattefördelningen mellan de lägsta inkomstskikten, vilken därför får betraktas som osäker inom en viss marginal. För statsskatterna överensstämmer totalbeloppet med det som redovisats enligt budgetutfallet. För kommunalbeskattningen har räknats med en utdebitering av 10·90 kronor per skattekrona, vilket tal motsvarar den år 1942 beslutade genomsnittliga utdebiteringen för samtliga kommunala ändamål med avdrag för av staten beviljade medel till skattelindring.

Då taxeringsmaterialet icke tillåter någon uppskattning av antalet inkomsttagare med taxerat belopp under 600 kronor, måste en beräkning av de *indirekta skatternas fördelning på olika inkomstklasser* redan av denna orsak bli mindre säker. Härtill kommer, såsom redan nämnts, att i brist på ingående konsumtionsundersökningar fördelningen av vissa skatter till stor del måst grundas endast på uppskattningar och antaganden med utgångspunkt från den totala skattesumman. För de konsumtionsskalter, som ge de största

Tab. 3. Antalet taxerade personer fördelade i klasser efter taxerat belopp taxeringsåren 1938 och 1942.

Inkomstklass (taxerat belopp) i kr.	Antal taxerade				Taxerat belopp			
	Tusental		% av hela antalet		Milj. kr.		% av totala beloppet	
	1938	1942	1938	1942	1938	1942	1938	1942
Fr. o. m. intill								
600— 1 000	590·0	379·0	23·0	14·1	443	295	7·2	3·8
1 000— 2 000	971·8	867·0	37·9	32·3	1 370	1 245	22·3	15·9
2 000— 3 000	489·2	595·0	19·1	22·2	1 193	1 436	19·4	18·4
3 000— 4 000	245·8	350·0	9·6	13·0	842	1 197	13·7	15·3
4 000— 5 000	108·0	200·0	4·2	7·4	480	832	7·8	11·3
5 000— 6 000	50·0	108·5	1·9	4·0	272	591	4·4	7·5
6 000— 8 000	42·5	91·0	1·6	3·4	292	655	4·8	8·4
8 000— 10 000	21·7	33·0	0·8	1·2	193	293	3·2	3·7
10 000— 12 000	13·0	19·8	0·5	0·7	142	216	2·3	2·8
12 000— 15 000	10·5	15·2	0·4	0·6	141	204	2·3	2·6
15 000— 20 000	9·2	12·2	0·4	0·5	156	209	2·6	2·7
20 000— 30 000	7·2	8·5	0·3	0·3	174	205	2·8	2·6
30 000— 50 000	4·2	4·3	0·2	0·2	161	162	2·6	2·1
50 000—100 000	3·1	1·9	0·1	0·1	140	123	2·3	1·6
100 000—200 000	0·6	0·5	0·0	0·0	81	62	1·3	0·8
200 000—	0·2	0·1	0·0	0·0	61	41	1·0	0·5
Samtliga	2 567·0	2 686·0	100·0	100·0	6 141	7 816	100·0	100·0

intäkterna, nämligen skatterna å sprit, vin och tobak samt den allmänna omsättningsskatten, torde felmarginalen dock vara relativt liten.

Någon tidigare beräkning av den allmänna omsättningsskattens fördelning på olika inkomstklasser, vilken skulle kunna tjäna som utgångspunkt för denna undersökning, finnes ej. Socialstyrelsens levnadskostnadsundersökningar lämna dock vissa upplysningar angående huru stor del av inkomsten som användes för inköp av omsättningsskattepliktiga varor. För »budgetfamiljen» kan man för närvarande räkna med att omkring 45 % av inkomsten går till sådan konsumtion. Vid en beräkning av motsvarande procenttal för övriga inkomsttagare måste hänsyn bl. a. tagas till den omständigheten, att inköpssummorna för sådana livsmedel, varå omsättningsskatt icke utgår, såsom bröd, mjölk, smör och potatis, äro relativt större för de lägre inkomsttagarna än för de högre. Å andra sidan är att märka, att för inkomstlägen, som ligga över indexfamiljens, den skattepliktiga konsumtionen kommer att utgöra en sjunkande kvotdel av inkomsten.

Den skärpta omsättningsskatten, som kan beräknas till inemot 20 milj. kronor, utgår å varor, som konsumeras huvudsakligen av större inkomsttagare. En liknande fördelning utvisar varuskatten, som dock i stor utsträckning belastar även relativt små inkomsttagare. Av varuskatten hänförs sig nämligen cirka 90 procent till sötsaker o. dyl. och 10 procent till puder och smink m. m.

Till grund för fördelningen av skatterna å spritdrycker har legat en inom kontrollstyrelsen verkställd undersökning angående spritdrycksinköp under år 1942 av motboksinnnehavare i vissa delar av landet. Liksom beträffande vin och öl har vid uppskattningen av konsumtionen i olika inkomstlägen en jämförelse gjorts med de vid 1936 års skattetrycksutredning erhållna resultaten. Även för tobak ha beräkningarna skett på grundval av de vid sagda undersökning framräknade konsumtions- och skattesiffrorna. Hänsyn har härvid tagits till den förskjutning i konsumtionens sammansättning, som ägt rum

under senare år, ävensom till tobaksransoneringen och därmed sammanhängande förhållanden.

Fördelningen av skatterna å kaffe, läskedrycker och nöjen har måst grundas på uppskattningar av de olika utgiftsposternas storlek i skilda inkomstklasser. Härvid har konsumtionen av kaffe antagits lika i alla inkomstlägen. (Av den i tab. 6 införda siffran för skatt i kronor per taxerad utgör kaffeskatten sålunda 3 kronor för alla inkomstklasser.) Utgifterna för såväl läskedrycker som nöjen ha däremot (såsom framgår av tab. 6) beräknats öka vid stigande inkomster. I fråga om nöjesskatten ha såväl den till staten som den till kommunerna utgående delen medtagits.

De siffror för den genomsnittliga skattebelastningen per taxerad individ i olika inkomstklasser, som erhållits genom fördelningen av varje skatts totalbelopp, ha givetvis, vad angår konsumtionsskatterna, legat till grund även för de beräkningar av *skattetrycket i vissa individuella typfall*, varmed undersökningen avslutas. Emellertid ha vissa modifikationer av dessa siffror varit erforderliga för att de skulle bli anpassade för den hushållstyp (gift par med ett minderårigt barn) som antagits gälla för typfallen. Som redan omnämnts, har härvid även tagits hänsyn till den omständigheten, att de förut framräknade genomsnittssiffrorna för beskattningen per taxerad individ i olika inkomstklasser äro väl höga, om de ses i relation till den taxerade inkomsten, beroende på att denna i viss mån understiger den verkliga inkomsten. Några dylika avvikelser ha ej presumerats för typfallen, vilka i övrigt, liksom vid tidigare undersökningar, utformats så att de kunna anses representativa för de genomsnittliga förhållandena inom landet. Bostadsorten har alltså antagits vara dyrt III med en kommunal utdebitering av 10.90 kronor per skattekrona. De direkta statsskatterna ha beräknats utgå efter de år 1943 gällande bestämmelserna. Vid beräkningen av den beskattningsbara inkomsten har ej tagits hänsyn till de förskjutningar av inkomst- och skatteinvån, som ägt rum under de senaste åren. Det avdrag för under året erlagda kommunalutskylder, som är medgivet vid taxeringen till inkomst- och förmögenhetsskatt, har alltså antagits hänföra sig till lika stora utskylder som kunna beräknas för årets inkomst.

Skattebördans fördelning på inkomstklasser.

Huvudresultatet av de beräkningar som gjorts angående skattebördans fördelning på olika inkomstklasser redovisas i tab. 4. Av tabellen framgår, hur de tre huvudkomponenterna i det svenska skattesystemet, nämligen den starkt progressiva statliga inkomst- och förmögenhetsbeskattningen, den (med undantag för de lägre inkomstlägena) i stort sett proportionella kommunalbeskattningen samt den omvänt progressiva eller regressiva konsumtionsbeskattningen tillsammans åstadkomma en ganska jämn stegring av den andel, som totalbeskattningen utgör av inkomsten.

Hur de olika konsumtionsskatterna fördela sig på olika inkomstklasser kan närmare studeras i tab. 5. Man ser av denna tabell, att skatterna å rusdrycker alltså äro de viktigaste i den lägsta inkomstklassen. I mellanskikten blir den allmänna omsättningsskatten av ungefär samma storlek som rusdrycksskatterna och i de högre inkomstskikten blir den något större än dessa senare skatter. Detta sammanhänger givetvis därmed att den förhöjda delen av omsättningsskatten jämte varuskatten i huvudsak träffar varor av mera lyxbetonat slag. Den på de högre inkomstklasserna fallande andelen av skattens totalbelopp blir emellertid, som framgår av tabellen, ganska obetydlig.

Skattetrycket för olika inkomstklasser.

Tab. 4. Skattebördans fördelning på olika inkomstklasser i milj. kr. och i procent av inkomsten (taxerat belopp).

Inkomstklass (taxerat belopp) i kr.	Taxerat belopp i milj. kr.	Direkta statsskatter		Direkta kom- munkskatter		Konsumtions- skatter		Samtliga skatter	
		Milj. kr.	% av inkomst	Milj. kr.	% av inkomst	Milj. kr.	% av inkomst	Milj. kr.	% av inkomst
Fr. o. m. intill									
600—2 000	1 540	34	2·2	66	4·3	189	12·3	289	18·8
2 000—3 000	1 436	63	4·4	105	7·3	165	11·5	333	23·2
3 000—5 000	2 079	115	5·5	188	9·0	223	10·7	526	25·3
5 000—8 000	1 246	105	8·4	126	10·1	110	8·8	341	27·4
8 000—12 000	509	56	11·0	54	10·6	38	7·5	148	29·1
12 000—20 000	413	70	16·9	44	10·7	26	6·3	140	33·9
20 000—50 000	367	95	25·9	40	10·9	17	4·6	152	41·4
50 000—	226	104	46·0	24	10·6	4	1·8	132	58·4
Samtliga	7 816	642	8·2	647	8·3	772	9·9	2 061	26·4

Tab. 5. Konsumtionsskatternas fördelning på olika inkomstklasser.

Inkomstklass (taxerat belopp) i kr.	Antal taxera- de i tusen- tal	Skatt i kr. per taxerad					Skatt i milj. kr.				
		All- män oms.- skatt o. varu- skatt	Skatt- er å sprit, vin och öl	Skatt å tobak	Skatter å kaffe, läske- drycker och nöjen	Sum- ma	All- män oms.- skatt o. varu- skatt	Skatt- er å sprit, vin och öl	Skatt å tobak	Skatter å kaffe, läske- drycker och nöjen	Sum- ma
Fr. o. m. intill											
600—2 000	1 246·0	38	68	38	8	152	47·3	84·7	47·3	10·1	189·4
2 000—3 000	595·0	84	114	67	12	277	49·9	67·8	39·9	7·2	164·8
3 000—5 000	550·0	140	147	99	19	405	77·0	80·8	54·5	10·5	222·8
5 000—8 000	199·5	204	190	132	27	553	40·6	37·9	26·4	5·4	110·3
8 000—12 000	52·8	279	247	158	36	720	14·7	13·0	8·3	1·9	37·9
12 000—20 000	27·4	400	318	190	45	953	11·0	8·7	5·2	1·2	26·1
20 000—50 000	12·8	575	450	220	50	1 295	7·4	5·8	2·8	0·6	16·6
50 000—	2·5	850	530	240	50	1 670	2·1	1·3	0·6	0·1	4·1
Samtliga	2 686·0	93	112	69	14	288	250·0	300·0	185·0	37·0	772·0

Tab. 6. Skattebördans fördelning på olika inkomstklasser i procent av totalbeloppen.

Inkomstklass (taxerat belopp) i kr.	Antal taxerade	Taxerat belopp	Fördelad skatte- summa	Därav:		
				direkta stats- skatter	direkta kommun- alskatter	konsum- tions- skatter
Fr. o. m. intill						
600—3 000	68·5	38·1	30·2	15·1	26·4	45·8
3 000—5 000	20·5	26·6	25·5	17·9	29·1	28·9
5 000—8 000	7·4	15·9	16·6	16·4	19·5	14·4
8 000—20 000	3·0	11·8	13·9	19·6	15·1	8·2
20 000—	0·6	7·6	13·8	31·0	9·9	2·7
Samtliga	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0

Att de direkta statsskatterna ha sin tyngdpunkt i de högre inkomstskikten, under det att kommunalbeskattningen huvudsakligen betalas av mellanskikten och konsumtionsskatterna av den stora massan små inkomsttagare, belyses ytterligare av de i tab. 6 framräknade procentsiffrorna. Av tabellen framgår vidare en sak av intresse, nämligen att mellanskikten från 3 000 till 8 000 kronor bära ungefär en så stor skattebörda som motsvarar deras andel av totalinkomsten. Den av beskattningens progressivitet framkallade förskjutningen av skattebördan från små till stora inkomsttagare blir därför av större betydelse endast för de allra lägsta och högsta inkomstskikten, såsom klargöres av nedanstående sammanställning:

Inkomstklass (taxerat belopp) i kr.	Faktisk beskattning i milj. kr.	Beskattning vid propor- tionell för- delning i milj. kr.	Differens i milj. kr.
Fr. o. m. intill			
600— 2 000	289	406	— 117
2 000— 3 000	333	379	— 46
3 000— 5 000	526	548	— 22
5 000— 8 000	341	328	+ 13
8 000—12 000	148	134	+ 14
12 000—20 000	140	109	+ 31
20 000—50 000	152	97	+ 55
50 000—	132	60	+ 72
Samtliga	2 061	2 061	

Liknande beräkningar, som utförts för tidigare år, visa att skattebördans förskjutning från de lägre till de högre inkomsttagarna då varit något mindre.¹ Om den betraktas som en inkomstutjämnande åtgärd, framstår den emellertid även nu som ganska måttlig. Den innebär nämligen, att den efter skatternas erläggande behållna inkomsten för taxerade personer med mindre än 5 000 kr. om året uppgått till 3 907 milj. kr. i stället för 3 722 milj. kr. vid en rent proportionell beskattning, vilket innebär en ökning med endast 5 procent, under det att den för personer med inkomster på 5 000 kr. och därutöver utgjort 1 848 milj. kr. i stället för 2 033 milj. kr., vilket innebär en minskning med 10 procent.

Att förskjutningen ej blivit större, trots den hårda skatteskärpningen för de högre inkomstskikten, beror givetvis på att även de lägre inkomsttagarna fått vidkännas en betydande ökning av skattebördan. Denna har orsakats ej endast av konsumtionsskatternas kraftiga stegring utan även av den relativa skärpning av de direkta skatterna, som blivit en följd av att ortsavdragen bibehållits oförändrade trots pris- och inkomstnivåns uppgång. Härigenom har för de lägre inkomsttagarna en väsentligt större del av inkomsten än förut blivit underkastad direkt beskattning, trots att den nominella inkomststegringen i stort sett varit mindre än levnadskostnadernas höjning och sålunda ej inneburit någon ökning av realinkomsten. Särskilt med avseende på kommunalbeskattningen med dess relativt små ortsavdrag har denna skatteskärpning för smärre inkomsttagare blivit mycket kännbar.

Den faktiska skattefördelningen har härvid jämförts med en rent proportionell beskattning. Denna jämförelsenorm har valts för enkelhetens skull men är i och för sig helt godtycklig. En strikt proportionell beskattning kan

¹ Jfr SOU 1936: 18, s. 54.

nämligen ej betraktas som en likmässig belastning av skattdragarnas bärkraft, då en beskattning efter denna senare norm givetvis måste rymma ganska väsentliga skattelindringar för de mindre inkomsttagarna med åtföljande skärpning av beskattningen inom högre inkomstskikt. Den faktiska beskattningens eventuella avvikelser från en strikt skattefördelning efter förmåga måste därför antagas bli avsevärt mindre än de som ovan påvisats föreligga i relation till en proportionell beskattning.

Redan av dessa skäl ha de anförda siffrorna alltså ett begränsat värde såsom ett mått på finanspolitikens modifierande inverkan på inkomstfördelningen. Vid ett bedömande av denna fråga måste man emellertid taga hänsyn till att en inkomstöverflyttning över budgeten kan komma till stånd även därigenom, att vissa offentliga utgifter i särskild grad gagna vissa samhällsklasser. Eftersom åsikterna om olika samhällsklassers intresse för och förmåner av olika grenar av den offentliga verksamheten torde variera inom en ganska vid marginal, kan en kvantitativ uppskattning härvidlag dock näppeligen ske efter helt objektiva grunder. I detta sammanhang skall ej heller göras något försök till en dylik uppskattning. Här må endast påpekas, att skattemedlens användning synes medföra speciella förmåner både för de lägre och för de högre inkomstklasserna och att en inkomstöverflyttning alltså äger rum i båda riktningarna. Såsom exempel på utgifter, som särskilt gagna de smärre inkomsttagarna, brukar man nämna de subventioner som i form av livsmedelsrabatter under senare år kommit mindre bemedlade familjer till godo. Till den andra kategorien av utgifter, som företrädesvis ske till förmån för bättre situerade, torde man åter kunna hänföra åtminstone en del av den ökning av ränteutgifterna, som blivit en följd av att kostnaderna för försvarsberedskapen i stor omfattning finansierats lånevägen i stället för genom nya skatter.

Eftersom livsmedelsrabatterna sänka och konsumtionsskatterna höja levnadskostnaderna för skattdragarna, skulle kunna hävdas att de förra borde

Tab. 7. Direkt och indirekt beskattning av gift person med ett barn i kommun i procent

Nettoinkomst (inkl. skatter) i kr.	1 300		2 500		4 000	
	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%
Statlig inkomst- och förmögenhetsskatt..	—	—	15	0.6	60	1.5
Värnskatt	5	0.4	13	0.5	53	1.3
Kommunal inkomst-, landstings- och vägskatt (utdeb. 10-90)	28	2.2	145	5.8	308	7.7
Summa direkta skatter	33	2.6	173	6.9	421	10.5
Allmän omsättningsskatt och varuskatt	30	2.3	67	2.7	105	2.6
Skatt å sprit, vin och öl	90	6.9	135	5.4	170	4.2
» » tobak	55	4	85	3.4	110	2.8
» » kaffe och läskedrycker samt nöjesskatt	8	0.6	12	0.5	19	0.5
Summa indirekt skatt	183	14.1	299	12.0	404	10.1
Total skatt	216	16.6	472	18.9	825	20.6

behandlas analogt med de senare och alltså medräknas såsom negativa poster vid kalkylen av konsumtionsbeskattningens nettoeffekt. Såsom framgår av det föregående, har den här gjorda beräkningen av skattetrycket ej skett efter dessa linjer. Det har nämligen syntts vara av vikt att hålla isär de offer, som de enskilda förorsakas genom beskattningen, och de förmåner, som tillkomma dem genom skattemedlens användning. Som redan framhållits, äro de senare av mera svårbestämbart slag än de förra. I fråga om de subventioner, som vidtagits för att hålla nere levnadskostnaderna, särskilt för de sämst ställda samhällsgrupperna, kan sålunda göras gällande, att de varit en förutsättning för att lönenivåns uppgång kunnat hållas inom de faktiskt givna gränserna. Därigenom ha de haft viktiga återverkningar också för andra samhällsklasser. Det blir alltså en ganska invecklad uppgift att fördela nyttan av rabattsystemet på olika kategorier av skattdragare. I alla händelser kan den ej lösas efter lika enkla principer som här tillämpats vid uppskattningen av skattetryckets storlek.

Skattetrycket i olika inkomstlägen.

De beräkningar som gjorts rörande den totala beskattningens storlek i olika typfall, ha främst avsett att belysa, hur skattetrycket ökas med stigande inkomst. I den grundläggande sammanställning, som gjorts i tab. 7, ha typfallen sålunda varierats blott med avseende på inkomstens storlek. För samtliga inkomstlägen gälla åter följande antaganden: att den skattskyldige blott har arbetsinkomst, att han är bosatt i kommun tillhörande dyrogrupp III och med en total kommunal utdebitering av 10·90 kronor per skattekrona samt att hans familj består av hustru och ett minderårigt barn. I övrigt torde tab. 7 ej kräva några ytterligare kommentarer. Man kan konstatera, att de i sista raden anförda procentsiffrorna, som ange den totala skattens andel av inkomsten i respektive fall, förete en tämligen jämn stegring.

med genomsnittlig utdebitering enligt år 1943 gällande skattesatser, i kronor och öre av inkomsten.

6 000		10 000		15 000		30 000		100 000	
Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%
177	2·9	468	4·7	968	6·5	3 165	10·5	19 600	19·6
157	2·6	404	4·0	794	5·3	2 655	8·9	16 484	16·5
526	8·8	963	9·6	1 507	10·0	3 142	10·5	10 772	10·8
860	14·3	1 834	18·3	3 269	21·8	8 962	29·9	46 856	46·9
152	2·5	220	2·2	300	2·0	450	1·5	650	0·6
205	3·4	260	2·6	320	2·1	425	1·4	500	0·5
135	2·2	165	1·6	190	1·3	220	0·7	240	0·2
27	0·5	37	0·4	45	0·3	50	0·2	50	0·1
519	8·6	682	6·8	855	5·7	1 145	3·8	1 440	1·4
1 379	23·0	2 516	25·2	4 124	27·6	10 107	33·7	48 296	48·3

Tab. 8. Den direkta statliga och kommunala beskattningen av fysiska personer i procent av inkomsten enligt år 1943 gällande skattesatser.

Nettoinkomst (inkl. skatter) i kr.	1 300	2 500	4 000	6 000	10 000	15 000	30 000	100 000
(Ortsgrupp III)								
<i>Arbetsinkomst.</i>								
Ogift	7·8	14·5	17·5	19·7	22·8	26·5	33·5	48·4
Gift, 1 barn	2·6	6·9	10·5	14·3	18·3	21·8	29·9	46·9
» , 3 barn	1·1	3·6	7·0	10·2	14·7	18·5	27·5	45·7
<i>Blandad inkomst</i> ($\frac{2}{3}$ arb.-ink., $\frac{1}{3}$ kap.-ink.; 4 % avkastn. å kap.)								
Ogift	8·4	15·7	18·9	21·8	25·8	30·6	39·2	56·5
Gift, 1 barn	2·6	7·5	11·8	16·1	20·9	25·3	35·3	54·9
» , 3 barn	1·1	3·7	7·9	11·4	17·1	21·8	32·6	53·8
<i>Kapitalinkomst</i> (4 % avkastn. å kap.)								
Ogift	10·8	20·4	25·1	29·1	36·0	42·9	54·0	76·3
Gift, 1 barn	3·5	11·2	17·6	23·2	30·0	36·7	50·1	74·6
» , 3 barn	2·0	6·2	12·6	17·5	25·8	32·8	47·3	73·3
<i>Kapitalinkomst</i> (3 % avkastn. å kap.)								
Ogift	12·9	23·3	28·9	34·0	41·8	49·8	61·7	86·4
Gift, 1 barn	4·6	13·5	21·1	27·8	35·4	43·3	57·6	84·7
» , 3 barn	3·1	8·0	15·6	21·9	30·9	39·2	54·8	83·9

Tab. 8 avser att belysa, hur skattetrycket förändras, om typfallen varieras med hänsyn till inkomstens art — arbetsinkomst, kapitalinkomst, uppgående till resp. 4 och 3 procent av den skattepliktiga förmögenheten, samt blandad arbets- och kapitalinkomst — och med hänsyn till familjens storlek. Konsumtionsskatterna ha ej medtagits i denna tabell, men ett ungefärligt mått på totalbeskattningens storlek i respektive fall erhålles, om de i tab. 8 angivna procentsiffrorna ökas med de procentsiffror, som i tab. 7 hänföra sig till summa indirekt skatt i olika inkomstlägen. Man kan i tabellen studera omfattningen av den skattelindring, som i olika inkomstlägen och vid olika inkomstarter uppkommer vid en ökning av familjens storlek. Tabellen klargör vidare skattetryckets kraftiga ökning för förmögenhetsinkomst i förhållande till arbetsinkomst. Denna ökning blir särskilt markerad, när förmögenheten förräntas efter en låg procent.

Stockholm den 5 oktober 1943.

ERIK LINDAHL.

MATS LEMNE.

*Bihang E.***P. M.****angående förslag till omläggning av kapitalbudgeten.****Riksräkenskapsverkets förslag.**

Genom beslut den 29 januari 1943 har Kungl. Maj:t anbefallt riksräkenskapsverket att verkställa utredning angående ändrade grunder för medelsanvisningen på kapitalbudgeten. I anledning härav har riksräkenskapsverket den 12 juni 1943 avgivit förslag i ämnet av följande huvudsakliga innehåll.

Den budgettekniska utformningen av medelsanvisningar för investeringsändamål sammanhängde med *principerna för redovisning av värdeminskning* å tillgångarnas bokförda värden. Varje bokföring måste omfatta samtliga de utgifter, som förekomme under den räkenskapsperiod bokslutet avsåge, varvid såsom utgift även måste anses den värdeminskning tillgångarna undergått. Värdeminskningen uttrycktes i bokföringen genom avskrivning av tillgångarnas bokförda värden. Avskrivningen måste, om kapitalbehållningen skulle bibehållas oförändrad, innebära, att av företagets inkomster ett mot värdeminskningen svarande belopp i stället för att redovisas som vinst reserverades samt tillfördes företagets tillgångar. Denna avskrivning av ett företags bokförda tillgångsvärden kunde i princip äga rum enligt tvenne olika metoder: direkt avskrivning och indirekt avskrivning. Vid den förstnämnda metoden verkställdes avskrivning genom en successiv nedsättning av respektive tillgångars bokförda värden från den ena räkenskapsperioden till den andra. Denna avskrivningsmetod medförde emellertid den olägenheten, att det värde, varå avskrivningen beräknades, icke framginge ur bokföringen. Denna olägenhet gjorde sig speciellt gällande i företag, där avskrivning skulle ske å ett större antal vid olika tillfällen förvärvade objekt. För att erhålla en överskådligare bokföring brukade därför större företag i allmänhet redovisa sådana tillgångar, som vore föremål för årlig avskrivning, med år från år oförändrade bruttovärden, medan verkställda avskrivningar redovisades å ett å skuldsidan bokfört värdeminskningsskonto, vanligen benämnt förnyelsefond. Denna metod, indirekt avskrivning, tillämpades i princip även vid statens affärsdrivande verk (utom domänverket). I de fall, där den indirekta avskrivningsmetoden användes, erhöles tillgångarnas bokförda nettovärde genom att minska det bokförda tillgångsvärdet med det belopp som redovisades å förnyelsefondens konto. För att kunna beräkna de enskilda tillgångarnas bokförda nettovärden borde därför, om avskrivning skett å flera olika objekt, sistnämnda konto så långt som möjligt kunna specificeras å objekt eller objektgrupper.

Förnyelsefonden vore sålunda icke på något sätt att anse som en fond i detta ords egentliga betydelse utan enbart såsom ett hjälpkonto, avsett att användas för reglering av vissa å tillgångssidan bokförda objektvärden. För

att förtydliga innebörden härav samt i avsikt att med den indirekta avskrivningsmetoden kunna förena den direkta avskrivningsmetodens fördelar brukade värdeminskningskontot ofta redovisas som en subtraktiv post å tillgångssidan.

Med den redovisning, som angivits i det föregående, bibehölles företagets kapital genom att en mot tillgångarnas värdeminskning svarande reserv av likvida medel tillskapades. Denna reserv kunde utan olägenhet användas för anskaffande av nya tillgångar, redan innan de ursprungligen anskaffade tillgångarna blivit utrangerade. I företag med ett mycket stort antal avskrivningsobjekt, vilkas anskaffning vore jämnt fördelad under respektive avskrivningsperioder, bleve — därest tillgångarnas värde förbleve oförändrat — behovet av förnyelse erforderliga medel i genomsnitt lika med den årliga avsättningen till förnyelsefond.

Minskning av förnyelsefonden kunde endast ske genom motsvarande minskning av tillgångarnas bokförda värden. Då en tillgång utrangerades kunde emellertid inträffa, att tillgångsvärdet vid slopningen icke vore helt avskrivet. Förnyelsefonden kunde därvid icke minskas med högre belopp än som motsvarade den till fonden för denna tillgång gjorda avsättningen. Den icke avskrivna delen av det förlorade tillgångsvärdet representerade i detta fall en ren förlust, vilken antingen måste bokföras som direkt utgift eller också täckas genom extra avsättning till förnyelsefonden.

Enligt de bokföringsregler, som tillämpades inom statsbokföringen, skulle förnyelsefondsmedlen finnas tillgängliga i likvid form. Detta tillämpades i regel på så sätt, att mot förnyelsefonderna svarande belopp för vederbörande verks räkning insattes mot räntegottgörelse i riksgäldskontoret. Givetvis hade staten intet intresse av att på detta sätt hopa likvida medel, varav årligen endast en mindre del kunde användas till ersättningsanskaffning. De i riksgäldskontoret insatta medlen redovisades därför såsom fonderad statsskuld samt återinvesterades såsom lånemedel i kapitalfonderna. För att erhålla en korrekt uppfattning angående statsskuldens storlek samt de i affärsverken faktiskt investerade lånemedlen, borde alltså de i rikshuvudboken för respektive fonder redovisade kapitalbeloppen reduceras med de av affärsverken i riksgäldskontoret investerade medlen.

I statsbokföringen hade sålunda förnyelsefonderna behandlats såsom verkliga fonder, å vilka utgifter för ersättningsanskaffningar bokförts. Detta förfaringssätt hade medfört, att å förnyelsefonderna kunnat bokföras kostnader för ersättning av tillgångar, vilka icke varit helt avskrivna, samt även kostnader, vilka överskridit de till ersättande avsedda tillgångarnas värden. I vissa fall hade förnyelsefondsmedel använts för helt fristående nyinvestering. Den förnyelsefondsbokföring, som tillämpades inom statsförvaltningen, bleve på grund härav i hög grad missvisande.

Riksräkenskapsverket har därefter belyst förnyelsebokföringens utformning genom närmare uppgifter rörande vissa av de bokföringsregler, som tillämpats inom affärsverken, och de konsekvenser i redovisningshänseende, som därav följt, samt slutligen sammanfattat olägenheterna med den vid affärsverken tillämpade förnyelsefondsredovisningen på följande sätt:

1. Tillgångarna bli upptagna med felaktiga värden, vilket medför att balanskontot icke anger de tillgångsvärden, å vilka avskrivning rätteligen bör ske.
2. Avskrivningsprocenten för avsättning till förnyelsefond blir felaktig. För att rätta detta missförhållande måste avskrivningsprocenten från tid

till tid justeras, vilket ytterligare försvårar överblicken över förnyelsefondsredovisningen.

3. Förnyelsefonden redovisas med felaktigt belopp och ger en felaktig bild av den förda avskrivningspolitiken.

4. De redovisade vinstresultaten bliva felaktiga, vilket medför uppkomsten antingen av en dold reserv eller en dold förlust inom företaget.

Den föreslagna ombildningen av förnyelsefonderna till värdeminskningsskonton medförde ingen ändring med avseende å det förhållandet, att olika avskrivningsmetoder och procentsatser tillämpades för olika objekt och objektgrupper. Den föreslagna omläggningen av förnyelsefondsredovisningen föranledde därför i princip ingen ändring med avseende å nu tillämpade avskrivningsregler. Skulle det emellertid visa sig, att de för avskrivningsbeloppens beräkning tillämpade procentsatserna efter omläggningen icke svarade mot sannolika livslängden hos de objekt eller objektgrupper, som vore föremål för avskrivning, eller att värdeminskningsskontona visade sig vara otillräckliga, syntes jämkning av avskrivningsreglerna framdeles få övervägas.

I fråga om *andra diversefondsmedel* främst *pensionsfondsmedel*, vilka vore placerade på samma sätt som förnyelsefondsmedel, förordade riksräkenskapsverket, att den särskilda placeringen av pensionsfondsmedel i riksgäldskontoret för de affärsdrivande verkens del skulle upphöra samt att hittills deponerade medel — i den mån de icke erfordrades för verkens rörelse — redovisades såsom återbetalade kapitalmedel. Pensionsfonderna komme därefter att redovisas såsom investerade i verkens rörelse.

Riksräkenskapsverket anför vidare beträffande *finansiering av kostnader för ersättningsanskaffningar och nyanskaffningar*, att enligt hittills inom statsförvaltningen tillämpade principer nyanskaffningar som regel finansierats med anslag å riksstaten, medan ersättningsanskaffningar finansierats med förnyelsefondsmedel. Till skillnad från kapitalökningsanslagen hade anvisningar å förnyelsefondsmedel i regel icke varit föremål för riksdagsbehandling. Det vore uppenbart, att någon klar gräns mellan ersättningsanskaffningar och nyanskaffningar icke kunde dragas. På grund härav hade de hittills tillämpade finansieringsmetoderna omöjliggjort en rationell kapitalredovisning.

De förordade omläggningarna av förnyelsefondsboekföringen måste även medföra vissa omläggningar av sättet för anvisning av medel till ersättningsanskaffningar och nyanskaffningar. Om nämligen förnyelsefonden användes som värderingskonto, uppstode genom den årliga avskrivningen likvida kapitalmedel, vilka minskade behovet av nya kapitaltillskott. Ytterligare dylika medel uppkomme genom försäljning av kasserade eller icke vidare behöfliga tillgångar samt genom avsättning till pensionsfonder m. m. De kapitalmedel, för vilka täckning behövde anvisas, uppginge i så fall endast till skillnaden mellan beloppet av erforderliga nyinvesteringar och summan av för reinvestering i respektive kapitalfonder disponibla medel. En ytterligare reduktion av behovet av kapitalmedel uppkomme i de fall, då avskrivningsanslag anvisats å driftbudgeten. Det nu förordade förfaringsättet behövde emellertid icke betraktas som någon budgetteknisk nyhet. Redan nu toges obehöfliga till riksgäldskontoret återbetalade kapitalmedel i anspråk för nya investeringar, även om hänsyn till dylika återbetalningar icke tagits vid budgetens upprättande.

Som av 1937 års statsverksproposition framginge, behövde sättet för finansieringen av kapitalbudgeten icke direkt framgå av riksstaten. I propositionen hade till och med ifrågasatts, huruvida kapitalbudgetens inkomstsida överhuvud taget behövde redovisas å riksstaten. Kapitalbudgeten vore nämligen icke att anse som en utgiftsstat utan snarare som en plan för reinves-

teringar och nya kapitalinvesteringar. Vid planens upprättande angåves icke hur stor del därav som behövde täckas med nya lånemedel, utan förutsattes endast, att ny upplåning ägde rum därest riksgäldskontoret icke komme att disponera över tillräckliga medel.

En reell förändring gent emot nu rådande förhållanden uppkomme emellertid, därest all nyanskaffning av verkliga tillgångar — anläggningar, fartyg, rullande materiel och dylikt — måste redovisas såsom kapitalinvestering samt öka tillgångarnas bokförda värden. I analogi därmed måste även ersättningsanskaffningar, till den del anskaffningskostnaden överstege det utrangeerade objektets värde, öka tillgångarnas bokförda nettovärden. Även dylika anskaffningar borde alltså redovisas såsom kapitalinvestering, eftersom förnyelsefonden uteslutande skulle användas för reglering av de bokförda tillgångsvärdena.

Enligt det redovisningssätt, som hittills tillämpats, hade Kungl. Maj:t inom ramen för disponibla förnyelsefondsmedel haft praktiskt taget fria händer vid dispositionen av förnyelsefondsmedlen. En rationell skötsel av de affärsdrivande verken syntes förutsätta, att Kungl. Maj:t fortfarande hade relativt fria händer vid disposition av medel för ersättningsanskaffningar.

De kapitalinvesteringar som för olika ändamål erfordrades borde självklart liksom hittills beslutas av riksdagen, vilket lämpligen kunde ske i form av investeringsbemyndiganden, varvid beloppet för ersättningsanskaffningar borde beräknas med en förhållandevis vid marginal. Sedan beslut fattats rörande samtliga investeringsbemyndiganden, borde för varje fond ett investeringsanslag fastställas till belopp motsvarande högst summan av meddelade bemyndiganden.

En nackdel med den nuvarande *utformningen av kapitalredovisningen* låge däri, att redovisningen av de för nya kapitalinvesteringar använda medlen icke månadsvis inflöte i riksbokföringen. Användningen av kapitalmedel redovisades nämligen i riksbokföringen endast genom förmedling av riksgäldskontoret. Riksgäldskontorets kassarapporter kunde endast omfatta de medel, som rekvirerades från kontoret. Den verkliga medelsanvändningen visade emellertid stora avvikelser från de av riksgäldskontoret rapporterade utgifterna. Redovisningen av kapitalbudgeten i riksbokföringen gäve icke klart uttryck för investeringsverksamhetens totala omfattning under de tidsperioder riksbokföringen omfattade, om man därmed avsåge utgifternas verkliga fördelning å de olika ändamål, för vilka kapitalmedel av Kungl. Maj:t och riksdagen ställts till förfogande. Slutredovisning för investeringsanslagen erhöles i regel icke heller under den tid anslagen stode till förfogande, eftersom anslagen vanligen lyftades med hela sitt belopp och återbetalning av besparingar ofta skedde ett eller flera år efter det budgetår, under vilket anslaget senast kunnat disponeras.

Den lämpligaste redovisningsformen skulle erhållas, om riksgäldskontoret endast redovisade de nya kapitalmedel, som för varje bokföringsperiod investerats i varje särskild kapitalfond, medan den specificerade redovisningen för användningen av kapitalmedel borde erhållas ur kassarapporter direkt från de fondförvaltande myndigheterna.

Med hänsyn till att för redovisningen av fondernas kapital riksgäldskontorets bokföring vore av utslagsgivande betydelse, syntes riksgäldskontoret böra redovisa *kapitalbudgeten*. Denna borde omfatta allenast ett anslag för varje särskild fond, å vilket anslag samtliga utbetalningar till och återbetalningar från riksgäldskontoret för respektive fonder kunde redovisas. Vidare borde redovisningen över användningen av dessa investeringsanslag till av Kungl. Maj:t och riksdagen anvisade ändamål lämnas av de myndigheter,

som förvaltade respektive fonder, varjämte redovisningen mot budgeten för användningen av i fonderna inestående kapitalmedel helt borde ankomma på de fondförvaltande myndigheterna, såvitt anginge deras fonder. En konsekvens härav bleve, att kassarapportsystemet, som hittills endast omfattat de myndigheter vilka ägde dragningsrätt å statsverkets checkräkning, borde utvidgas till att omfatta även de fondförvaltande myndigheter som icke vore anslutna till checkräkningen, däribland samtliga affärsdrivande verk, samt att kassarapportsystemet i övrigt borde utbyggas med särskilda bilagor för redovisning av de transaktioner som berörde fondkapitalens storlek och sammansättning. För budgetredovisningen skulle detta innebära, att den specificering över användningen av investerade medel, som bleve ofrånkomlig för flera fonder, i budgetredovisningen komme att redovisas å bilagor till kapitalbudgeten. För denna redovisnings riktighet skulle därvid erhållas en bättre kontroll än för närvarande därigenom att den komme att bygga på kassarapporter från såväl riksgäldskontoret som de för medelsanvändningen ansvariga myndigheterna. Ur budgetsynpunkt skulle detta medföra den fördelen, att redovisningen över användningen av investerade kapitalmedel bleve fyligare och mera rättvisande än för närvarande.

I detta sammanhang har riksräkenskapsverket berört frågan om de affärsdrivande verkens behov av *rörelsemedel*. Särskilt för telegrafverket, statens järnvägar och vattenfallsverken vore detta spörsmål av betydelse på grund av att dessa verk kunnat reglera sitt behov av rörelsemedel genom att dels disponera till förnyelsefonder och pensionsfonder avsatta medel för investering i verkets rörelse, dels avpassa medelsrekvisitionerna från riksgäldskontoret efter växlingarna i behovet av likvida medel. Denna frihet bleve beskuren genom skyldighet att i kassarapporter till riksräkenskapsverket redovisa användningen av disponerade kapitalmedel mot lämnade investeringsbemyndiganden. För att råda bot på de olägenheter, som skulle kunna bli en följd härav, förordade riksräkenskapsverket därför, att telegrafstyrelsen, järnvägsstyrelsen och vattenfallsstyrelsen i den mån så erfordrades erhöles en för ändamålet avsedd rörlig kredit hos riksgäldskontoret.

En omläggning av kapitalredovisningen vore jämväl ofrånkomlig ur synpunkten av det önskemål, som av departementschefen framhållits i propositionen nr 199 till 1938 års riksdag, nämligen att ernå en redovisningsform, som lämnade en klar bild av *investeringsverksamhetens totala omfattning*. Det vore härvid av betydelse att investeringar som finansierades med disponibla likvida medel eller som nu belastades förnyelsefonderna medtoges ävensom, att övriga frigjorda kapitalmedel — återbetalningar, försäljningsmedel m. m. samt insättningar i riksgäldskontoret — kunde ställas mot nyinvesteringar och reinvesteringar så att en sann bild av den verkliga brutto- och nettoinvesteringen erhöles.

Om redovisningen härvid skulle ordnas enligt de av 1938 års riksdag i princip godkända riktlinjerna, borde förnyelsefondsavsättningarna och övriga frigjorda kapitalmedel givetvis redovisas öppet i budgetredovisningen.

Detta kunde ske antingen i form av återbetalning av samtliga dylika medel till riksgäldskontoret, varvid bruttoredovisning vid riksgäldskontorets bokföring inflöte i rikshuvudboken (alt. A) eller genom att varje fonds likvida medel i erforderlig mån omedelbart disponerades för investering i samma fond, varvid bruttoredovisning lämnades i kassarapport till riksräkenskapsverket (alt. B). Båda alternativen medgäve en fullt genomförd bruttoredovisning i rikshuvudboken och budgetredovisningen samt tillgodosåge sålunda i lika mån de vid 1938 års riksdag uttalade önskemålen. Valet mellan de båda alternativen borde alltså grundas på ett praktiskt bedömande av deras

lämplighet i redovisningshänseende. Därvid förordade riksräkenskapsverket bestämt alt. B.

Om en verklig bruttoredovisning av samtliga investeringar skulle kunna erhållas, måste samtliga investeringsbemyndiganden för varje kapitalfond sammanfattas i en av riksdagen fastställd investeringsstat, vilken sedermera borde kompletteras med en av Kungl. Maj:t fastställd stat, avseende användningen av det till ersättningsanskaffningar anvisade beloppet. Därmed erhöles emellertid icke en klar bild av hur dessa investeringar för de olika fonderna kunde finansieras och vilka medel som för detta ändamål funnes disponibla. Icke heller erhöles därmed någon lämplig form för budgetmässig redovisning av försäljningsmedel och andra frigjorda kapitalmedel. Om sistnämnda mål skulle kunna tillgodoses, måste även fastställas en inkomststat så uppställd, att i denna kunde redovisas samtliga för reinvestering disponibla kapitalmedel.

Frågan bleve då, om en sådan inkomststat skulle upprättas fristående för hela kapitalbudgeten med upptagande av inkomstitlar för varje särskild kapitalfond eller om för varje fond kunde fastställas en investeringsstat upptagande investeringsbemyndiganden, disponibla kapitalmedel och erforderligt investeringsanslag. Endast genom den sistnämnda metoden, vilken för övrigt vore en förutsättning för tillämpning av ovan angivna alternativ B, erhöles en klar bild av de verkliga förändringarna i de olika fondernas kapitalbehållningar.

I detta sammanhang har riksräkenskapsverket även berört frågan om *avskrivningsanslagens utformning*. En konsekvens av att endast ett investeringsanslag anvisades för varje ifrågakommande fond bleve, att endast ett avskrivningsanslag borde anvisas för varje investeringsanslag. Detta betydde emellertid icke, att schablonmässiga avskrivningsregler borde tillämpas för alla fonder på sätt nu skedde för försvarsväsendets fastighetsfond. I stället syntes man vid varje investeringsbemyndigande för de kapitalfonder, för vilka schablonmässiga avskrivningsregler ej tillämpades, böra i investeringsstaterna ange för vilka ändamål och till vilka belopp bemyndigandena borde täckas från driftbudgeten genom avskrivningsanslag.

Det faktum, att en betydande del av investeringsanslagen täcktes genom avskrivningsanslag under driftbudgeten, komme icke till räkenskapsmässigt uttryck i budgetredovisningen. Därför förordades, att de å avskrivningsanslag anvisade beloppen minskade investeringsanslagens nettobelopp. I den mån investeringar, som skulle täckas från driftbudgetens avskrivningsanslag, verkställdes, borde medel för ändamålet rekvireras från riksgäldskontoret, som sålunda borde till fondförvaltningarna utbetala anslagen å avskrivningshuvudtiteln. Även användningen av dessa anslag borde specifikt redovisas i de fondförvaltande myndigheternas kassarapporter till riksräkenskapsverket. Redovisningen av dessa anslag bleve härvid enklare och överskådligare än för närvarande.

I avseende å *investeringsstaternas utformning* för olika fondgrupper har riksräkenskapsverket förordat följande regler.

Det för varje affärsverksfond anvisade investeringsanslaget borde utgöra summan av de investeringsbemyndiganden som beslutades av riksdagen inklusive ett belopp, motsvarande kostnadsramen för erforderliga ersättningsanskaffningar efter avdrag för disponibla kapitalmedel. Den nu vid anslagsberäkningen — särskilt för statens järnvägar — tillämpade uppdelningen av anskaffningskostnaden för vissa objekt på anskaffningar som täcktes av anslagsmedel och anskaffningar som täcktes av förnyelsefondsmedel borde härvid upphöra och hela det medelsbehov för anskaffningar, som för varje ob-

jekt eller objektgrupp skulle föreläggas riksdagen, inkluderas i ett investeringsbemyndigande.

För fastighetsfonderna och den blivande fabriksfonden borde tillämpas samma system som för affärverksfonderna, varvid dock varje under fastighetsfonderna uppförd delfond borde behandlas som särskild fond.

Ifråga om utlåningsfonderna bleve systemet med ett nettoanslag för varje fond, som redan nu tillämpades, oförändrat. De nu för vissa fonder tillämpade reglerna, enligt vilka återbetalningarna beräknades och totala nyinvesteringen beslutades av riksdagen i samband med anslagsanvisningen, borde komma till uttryck dels i samband med beslut om investeringsbemyndigande och dels vid redovisningen enligt samma regler som förordats för affärverksfonderna. Detta medförde bland annat, att beslut om investeringsbemyndigande erfordrades även i de fall, då amorteringen av äldre lån väntades täcka eller överstiga den beräknade nya utlåningen. För vissa fonder skulle ett dylikt förfaringsätt kunna undvikas, därest riksdagen fattade generellt beslut om att amorteringar och återbetalningar finge användas till ny utlåning. Å andra sidan syntes det vara förmånligt att statsmakterna successivt prövade, huruvida och i vilken omfattning de respektive fondernas utlåning skulle fortsättas, inskränkas eller avbrytas. Här förordades därför att investeringsbemyndiganden alltid skulle lämnas för alla de fonder å vilka fortsatt ny utlåning skulle förekomma.

För fonden för låneunderstöd förordade riksräkenskapsverket samma regler som för utlåningsfonderna, dock med den skillnaden, att var och en av de fyra delfonderna behandlades som särskild fond samt att fortsatt utlåning av återbetalade medel icke komme i fråga. Särskilt investeringsbemyndigande erfordrades för varje lån eller lånegrupp. Återbetalade lån syntes böra återlevereras till riksgäldskontoret.

Beträffande fonden för statens aktier förordade riksräkenskapsverket, att olika aktieförvärv redovisades såsom olika bemyndiganden å ett gemensamt investeringsanslag.

Fonden för förlag till statsverket borde uppdelas i flera delfonder, en för vart och ett av de departement som äskade anslag å fonden. Därmed skulle de å fonden redovisade tillgångarna i huvudsak bli uppdelade efter ändamål, varför ett investeringsanslag utan olägenhet skulle kunna anvisas för varje ifrågakommande delfond. Ett särskilt investeringsbemyndigande skulle erfordras för varje anvisning. Återbetalningar borde redovisas enligt samma regler som förordats för fonden för låneunderstöd.

För övriga här ej nämnda kapitalfonder bleve de förordade reglerna analogt tillämpliga, allt efter fondernas olika karaktär.

För fonden för oreglerade kapitalmedelsförluster syntes någon investeringsstat icke böra upprättas.

Rörande det framställda *förslagets budgettekniska konsekvenser* har riksräkenskapsverket framhållit, att de förordade åtgärderna icke med avseende å kapitalbudgetens uppställning komme att formellt medföra andra förändringar, än att den nu för vissa fonder tillämpade anslagsuppdelningen ersattes av en specifikation å investeringsstater för vissa av riksdagen anvisade investeringsanslag. Reellt medförde omläggningen av kapitalbudgeten den förändringen att riksdagens investeringsbeslut komme att omfatta icke anvisningar, som avsåges skola utnyttjas under det nästkommande budgetåret, utan bemyndiganden, som komme att utnyttjas i den mån Kungl. Maj:t så funne önskvärt. I anslutning härtill erfordrades en bestämmelse av innebörd att investeringsbemyndiganden finge utnyttjas, därest de därmed avsedda arbetena påbörjats inom den tid som fastställts i 1928 års riksdags beslut angående dispositionsrätt till reservationsanslag (riksdagens skrivelse nr 20). Kapitalbud-

getens nuvarande karaktär såsom en del av den riksstat, som skulle användas under ett visst budgetår, komme härvid att ändras. Det syntes därför vara skäl att låta riksstaten uteslutande omfatta driftbudgeten, å vilken avkastningen av och kostnaderna för samtliga kapitalinvesteringar reglerades genom dels å inkomstsidan uppförda inkomsttitlar och dels å utgiftssidan uppförda avskrivnings- och ersättningsanslag till olika fonder ävensom anslag till täckande av statsskuldens förräntning. Då konsekvenserna av de gjorda investeringarna alltid måste komma till uttryck å driftbudgeten, vore det följdriktigt, att beteckningen riksstat förbehölles driftbudgeten, varefter den i och för sig mindre lämpliga beteckningen driftbudget bortfölle. Kapitalbudgeten borde då även formellt erhålla en beteckning som angåve dess verkliga karaktär av en investeringsplan, som vid sidan av riksstaten beslötes i samband med statsregleringen. Riksstaten erhöles härmed åter den omfattning som den hade före 1911 års budgetreform och som avsåges i regeringsformens § 62. Genom investeringsplanen nåddes ett fastare grepp över kapitalinvesteringarna än man kunde vinna genom den 1911 genomförda reformen, varmed lånemedlen upptagits till redovisning å riksstaten. Genom den föreslagna investeringsplanen nåddes nämligen den kontroll över användningen av samtliga disponibla kapitalmedel, som hittills icke kunnat erhållas ur riksstaten och budgetredovisningen. I budgetredovisningen komme investeringsanslagen att utvisa icke blott de faktiskt gjorda investeringarna utan även kapitalfondernas verkliga utnyttjade anspråk på riksgäldskontoret. Intet av dessa önskemål tillgodosåges med de nuvarande från de faktiska medelstransaktionerna avvikande och mycket schablonmässiga redovisningsformerna. Därmed skulle en avsevärd förbättring av kapitalredovisningen ernås.

Slutligen har riksräkenskapsverket närmare utvecklat, huru användningen av investeringsanslagen och övriga disponibla kapitalmedel skall av de fondförvaltande myndigheterna redovisas i månatliga kassarapporter till riksräkenskapsverket.

I anslutning till vad riksräkenskapsverket sålunda föreslagit förordar ämbetsverket:

att kapitalbudgeten ersättes av en investeringsplan;

att riksstaten därefter endast skall omfatta den nuvarande driftbudgeten;

att i investeringsplanen uppföras investeringsanslag med ett anslag för varje fond eller delfond, upptagande det nettobelopp som bör tillföras vederbörande fond;

att för investeringsanslagen fastställas investeringsstater, upptagande disponibla kapitalmedel samt av riksdagen beslutade investeringsbemyndiganden å maximerade belopp, vilka få av Kungl. Maj:t utnyttjas därest de därmed avsedda arbetena eller anskaffningarna påbörjats inom tredje budgetåret efter det budgetår för vilket de blivit av riksdagen anvisade;

att investeringsbemyndigandena skola omfatta även för ersättningsanskaffningar erforderliga medel;

att de affärsdrivande verkens förnyelsefonder ombildas till värdeminskningskonton, vilka sammanslås med de värdeminskningskonton, som redan redovisas å dessa fonder;

att de affärsdrivande verkens värdeminskningskonton utan särskilt bemyndigande få användas för avskrivning av slopade och kasserade tillgångar samt för nedskrivning av värdet å sådana tillgångar, som iståndsatts eller ersatts med investeringsanslag, men att dessa konton i övrigt icke utan Kungl. Maj:ts medgivande få användas för nedskrivning av tillgångsvärden;

att fonden för förslag till statsverket uppdelas i delfonder för respektive departement;

att anslagen till avskrivning av nya kapitalinvesteringar i riksstaten skola uppföras med ett anslag för varje fond eller delfond samt specificeras i investeringsstaterna;

att användningen av investeringsanslagen och övriga disponibla kapitalmedel av de fondförvallande myndigheterna skall redovisas i månatliga kassarapporter till riksräkenskapsverket; samt

att de i riksgäldskontoret av de affärsdrivande verken och fastighetsfonderna nu deponerade medlen skola, i den mån de icke omedelbart erfordras för vederbörande verks rörelse, vid sidan av budgeten redovisas såsom återbetalade kapitalmedel.

Remissyttranden.

Över riksräkenskapsverkets förslag ha utlåtanden efter remiss avgivits av generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen, järnvägsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, byggnadsstyrelsen, statskontoret samt fullmäktige i riksgäldskontoret.

Generalpoststyrelsen har yttrat sig över förslaget huvudsakligen endast i vad det berör redovisningen och användningen av förnyelsefondens medel samt dispositionen av andra av generalpoststyrelsen förvaltade fonder.

Beträffande frågan om förnyelsefondsmedlen har generalpoststyrelsen anfört i huvudsak följande:

Styrelsen vore närmast böjd för att förorda bibehållande i huvudsak av nu gällande regler för förnyelsefonden, dock med vissa jämkningar syftande till att ernå ett mera rättvisande resultat i bokföringshänseende och en riktigare avsättning till fonden, i fall då även andra arbeten än regelrätta ersättningsarbeten bekostades med fondmedel. Verklig fondbildning skulle alltså ske även i fortsättningen, förnyelsefonden skulle placeras på nu föreskrivet sätt och beträffande användningen skulle det ankomma på Kungl. Maj:t att besluta, i den mån bestämmanderätten icke ansåges böra överlämnas till vederbörande verk. Till reinvestering använda förnyelsefondsmedel skulle då redovisas över ett nytt konto, förslagssvis benämnt »Reinvesterade förnyelsefondsmedel» och uppdelat på de olika objektsgrupper, som förnyelsefonden omfattade. Vid beräklandet av avsättningen till fonden skulle hänsyn även tagas till de å sagda konto bokförda medlen. Justering av procentsatserna för avsättningen skulle företagas efter närmare utredning i sådant hänseende. — Motivet för den ståndpunkt, generalpoststyrelsen sålunda intoge, vore tvåfaldigt: dels skulle den relativa frihet i fråga om användningen av fondens medel, som nuvarande bestämmelser medgäve, komma att fortbestå, dels skulle postverkets driftöverskott icke påverkas av ändringen i annan mån, än att avsättningarna till förnyelsefonden skulle något ökas.

Vad det förstnämnda motivet anginge finge generalpoststyrelsen erinra om att även riksräkenskapsverket vore medvetet om behovet av att förnyelsefondsmedel kunde användas utan den tidsutdräkt, som ärendets hänskjutande till riksdagens prövning innebure.

Beträffande förnyelsefonden och dess användning finge generalpoststyrelsen vidare framhålla, att besparingsberedningens postkommitté i sin den 18 november 1942 till besparingsberedningen avgivna skrivelse med redogörelse för kommitténs verksamhet m. m. berört nu omhandlade fråga och därvid uttalat sig för en längre gående frihet att använda förnyelsefonden än som nu gällde. Kommittén hade nämligen ansett, att förnyelsefonden borde — med den begränsning, som kunde finnas erforderlig — få dispo-

neras av generalpoststyrelsen själv, därvid med förnyelsefondsmedel skulle bekostas jämväl normal ökning av inventariebeståndet samt alla ändringar och moderniseringar av fastigheterna, som icke innebure större utvidgning. För att möjliggöra denna vidgade användning av fonden hade kommittén funnit, att fondavsättningen borde ökas, något som syntes kommittén motiverat även ur synpunkten av att postverket bokföringsmässigt skulle visa ett riktigt ekonomiskt resultat. En måttlig utveckling av poströrelsen borde nämligen enligt kommitténs mening betalas av postverket självt utan nya kapitaltillskott. Kommitténs uttalande, vars realiserande skulle vara ur postverkets synpunkt synnerligen önskvärt, ginge sålunda i annan riktning än riksräkenskapsverkets förslag.

Det andra viktiga skälet emot detta förslag vore för postverket såsom affärsdrivande verk den minskning av verkets driftöverskott, som en övergång till det föreslagna systemet innebure. Såsom även i riksräkenskapsverkets utredning framhölles, hade de affärsdrivande verken inkomster från riksgäldskontoret i form av räntor på de fondmedel, som deponerats hos riksgäldskontoret. För postverkets del uppginge dessa inkomster under år 1942, i vad de avsåge deponerade förnyelsefondsmedel, till cirka 430,000 kronor. Ränteinkomsten av de deponerade pensionsfondsmedlen vore samma år avsevärt större eller i runt tal 1,470,000 kronor. Ett bifall till det framlagda förslaget skulle alltså omedelbart medföra en minskning av postverkets driftöverskott med c:a 1,900,000 kronor per år. Alldenstund ökningen av pensionsfonderna helt deponerades hos riksgäldskontoret, skulle denna minskning efter hand bli större.

Annat hade förhållandet varit, om postverket — liksom för övrigt även de övriga affärsdrivande verken — av sina driftinkomster erlagt ränta till riksgäldskontoret på sin skuld till kontoret, liksom verket uppbure ränta på sina där gjorda depositioner. Driftresultatet skulle då blivit nära nog oberoende av den omhandlade reformen.

Oaktat generalpoststyrelsen sålunda anser vägande motiv finnas för bibehållande av nuvarande ordning beträffande förnyelse- och pensionsfonderna, vill styrelsen icke bestrida, att goda skäl föreligga även för ett bifall till riksräkenskapsverkets förslag i denna del. Det är emellertid under sådana förhållanden ett oeftergivligt villkor, att den kostnadsram, som skall fastställas av riksdagen och inom vilken Kungl. Maj:t skall äga medgiva gäldande av kostnaderna för såväl investeringar som ersättningsanskaffningar, verkligen blir tilltagen med erforderlig marginal för att medgiva omedelbart återställande i fullgott skick även av sådan egendom, som gått förlorad eller fått brukbarheten mera avsevärt nedsatt genom eldsvåda eller annan liknande olycka.

Vidkommande rätten att mot ränta placera medel i riksgäldskontoret har generalpoststyrelsen anfört i huvudsak följande:

Det syntes önskvärt, att möjligheten att verkställa tillfällig placering hos kontoret av medel, avsatta till förnyelsefond (värdeminskningsskonto), även som pensionsfondsmedel fortfarande lämnades öppen. Dylika medel vore visserligen avsedda att, i den mån de icke erfordrades för rörelsen, reinvesteras i verket. Det syntes dock icke otänkbart, att, när postverket icke hade behov av sagda fondmedel såsom rörelsekapital, likviditetsöverskott kunde uppstå, som det vore angeläget att för någon tid göra räntebärande.

Om den föreslagna reformen skulle genomföras, kunde det ifrågasättas,

huruvida icke samtidigt även frågan om affärsverkens räntebetalning för disponerade medel borde upptagas till ingående prövning. Ville man åstadkomma likformighet med den privata företagsamheten syntes det riktigt, att också räntebetalningsspörsmålet löstes, åtminstone i vad avsåge bundet kapital. Först sedan den ränta, som staten betalade för upplånta, i vederbörande affärsverk nedlagda medel, blivit gäldad, framträdde det verkliga driftöverskottet för verket.

Järnvägsstyrelsen har icke funnit skäl till någon erinran mot förslaget i princip. Styrelsen framför därför endast vissa invändningar berörande detaljspörsmål.

Med hänsyn till att omläggningen i första hand innebär, att investeringsbemyndigandet och medelsanvisningen genomgående särskiljas ifrågasätter järnvägsstyrelsen huruvida icke i samband därmed den av riksräkenskapsverket förordade bruttoprincipen borde genomföras jämväl i så måtto, att för anläggningar eller anskaffningar, som på grund av sin art måste beslutas på en gång, men för vilka på grund av tidsutdräkten medelsanvisningen sträcker sig över flera budgetår, i investeringsstaten angives icke blott medelsbehovet för året, utan också, i särskild kolumn eller inom linjen, den totala kostnaden.

Beträffande behovet av *rörelsemedel* föreslår järnvägsstyrelsen, att, i stället för den föreslagna rörliga krediten och de nu i rörelsen disponerade fondmedlen ett på lämpligt sätt avrundat belopp tillföres verket såsom förlagsanslag. Styrelsen anser, att endast genom en sådan anordning en bokföringsmässig uppdelning av kapitaldelar kan undgås och enkelhet i redovisningen uppnås.

Vad därefter angår det klumpanslag för *ersättningsanskaffningar*, som är avsett att upptagas i investeringsstaten, synes kunna ifrågasättas, huruvida ej flertalet av de bemyndiganden, vilka motsvara nuvarande kollektivanslag och för vilka någon specifikation icke lämnas borde innefattas i här förevarande rubrik, för vilken för sådant fall benämningen »Investeringar, som fastställas av Kungl. Maj:t» synes vara adekvat.

Ifråga om *förnyelsefondsbokföringen* framhåller järnvägsstyrelsen förnyelsefondens — efter omläggningen — ändrade karaktär, vilken är så djupgående att man kan tala om övergång till en helt ny bokföringsform. I förhållande till denna kommer den hittillsvarande förnyelsefundsredovisningen att framstå såsom nära nog oförklarlig. Nuvarande redovisningssystem avser emellertid icke att utgöra en affärsmässig bokföring, utan bär en ensidigt kameral prägel, i så måtto att den är helt inriktad på att redovisa penningmedel. I denna bokföring har aldrig ingått något inventarium eller egentliga tillgångskonton, varför bokföringsmässig avskrivning ej kunnat komma ifråga. Bokföringen kan betecknas som anslagsredovisning eller kapitalredovisning i motsats till objektredovisning eller mer allmänt tillgångsredovisning. Att en omläggning till mera affärsmässig bokföring icke företogs i samband med 1911 års budgetreform, som ju i andra hänseenden syftade mot affärsmässighet, torde hava varit omöjligheten att övergå

till en fullt affärsmässig bokföring med mindre en efterreglering företagits för den förflutna tiden i vad gäller värdeminskningen. En sådan efterreglering hade emellertid sannolikt icke kunnat företagas utan samtidig avskrivning av visst statskapital.

Järnvägsstyrelsen berör även vissa andra frågor, vilka, enligt styrelsens uppfattning, böra göras till föremål för vidare utredning genom riksräkenskapsverkets försorg. Styrelsen anför härom i huvudsak följande:

Förnyelsefonden hade till uppgift icke blott att skapa kompensation för av åldrande eller förslitning föranledd värdeminskning utan även att bära kostnaderna, då sådan värdeminskning inträdde i förtid, exempelvis på grund av missöden och olyckshändelser av skilda slag. Denna senare uppgift sammanhängde därmed, att staten tillhörig egendom icke vore försäkrad men att man för affärsverkens del likväl hade velat åstadkomma en tidsutjämning av uppstående oberäkneliga kostnader. Med hittillsvarande rent kollektiva system vållade dessa kostnader inga principiella vanskligheter. En individuell redovisning av värdeminskningen måste emellertid tydligt kompletteras med kollektiva utjämningskonton (gruppkonton). Behovet av sådan tidsutjämning som nyss sagts syntes vara ett vägande skäl för bibehållande av den hittillsvarande kollektiva avsättningen till värdeminskningsskontot. Även i övrigt funne järnvägsstyrelsen det kollektiva avsättningsförfarandet förenat med väsentliga fördelar, och styrelsen kunde följaktligen icke tillstyrka, vad som förordats beträffande reglering av för små eller för stora avsättningar. Om järnvägsstyrelsen fattat detta uttalande rätt, vore denna reglering avsedd att ske med driftmedel. Enligt styrelsens uppfattning borde man däremot i första hand begränsa sig till en rent bokföringsmässig reglering, vilken lämpligen kunde ske å nyssnämnda gruppkonton. Det syntes nämligen högst angeläget, att hittillsvarande frikoppling mellan driftbudget och slopning bibehölles, enär eljest under vissa tider kunde uppstå ett motsatsförhållande mellan ekonomiska och budgetära intressen. Från ekonomisk synpunkt vore det nämligen lämpligast att slopning av fordon skedde i tider med svag trafik. I sådana tider vore man emellertid också angelägen att undvika alla åtgärder, som kunde försämra det bokförda årsresultatet.

Till slut framhåller järnvägsstyrelsen att övergången från ensidigt kamerateal till affärsmässig bokföring, vad beträffar värdeminskning och förnyelse, även aktualiserar frågan, huruvida icke samma grad av affärsmässighet borde eftersträvas jämväl ifråga om *pensionsverksamheten*. Med nuvarande bokföring förefaller det naturligt att redovisa endast de för ändamålet fonderade penningmedlen, vilka motsvaras av likvida tillgångar. I och med att pensionsfonderna övergå till att i statens järnvägars räkenskaper vara enbart skuldkonton, formellt sidoställda med värdeminskningsskontot, ligger det däremot nära till hands, att, oberoende av huru mycket som finnes fonderat, låta dessa skuldkonton upptaga hela kapitalvärdet av tjänstehavarnas intjänta pensionsrätt. Det är nämligen uppenbart, att tillvaron av sagda pensionsrätt konstituerar en upplupen men ej förfallen skuld på mycket betydande belopp — minst 400 milj. kronor — vilken icke kommer till synes i statens järnvägars bokföring, vare sig i dess nuvarande eller i av riksräkenskapsverket föreslaget skick, och att denna bokföring följaktligen icke giver eller enligt för-

slaget kommer att giva en riktig föreställning om statens järnvägars affärsställning.

Telegrafstyrelsen uttalar beträffande *förvandlingen av förnyelsefonderna till värdeminskningskonton*, att styrelsens bokföring i stort sett varit anpassad efter de bokföringsprinciper, som av särskilda kommitterade framlades år 1910 i anslutning till den följande år godkända uppställningen av riksstaten. Huvudskälet för inrättande av förnyelsefonder var att man därigenom ville förhindra de fluktuationer i överskottens storlek, som, när kostnaderna för ersättningsarbeten direkt bestridas med driftmedel, måste uppkomma därigenom, att sådana arbeten under olika år kunna bedrivas i avsevärt varierande omfattning. Förnyelsefonderna fingo därför också karaktären av verkliga fonder, å vilka medel uppsamlades för att bestrida kostnaderna för ersättningsarbeten. Styrelsen framhåller vidare, att gränsen mellan underhåll och förnyelse, särskilt inom telefonverksamheten, är svår att draga, varför underhållskostnaderna kommit att omfatta även vissa löpande förnyelsekostnader. Samtidigt hava emellertid också procenttalen för avsättning till förnyelsefonden särskilt vad beträffar de lokala telefonnäten varit lägre än som egentligen motsvarat anläggningarnas genomsnittliga livslängd.

I praktiken har förnyelsefonden i vissa fall utnyttjats för att bestrida kostnader för arbeten, som haft karaktären av rena nyanläggningsarbeten såsom exempelvis vissa arbeten för förbättring av landsbygdens telefonförhållanden, vilka arbeten icke ansågos kunna bli direkt räntabla.

Telegrafstyrelsen kan icke helt instämma i riksräkenskapsverkets kritik av den nuvarande ordningen, vilken enligt styrelsens uppfattning också medfört vissa fördelar, men vill å andra sidan icke bestrida, att nuvarande praxis har medfört olägenheter närmast i så måtto, att den i synnerhet för utomstående har försvårat den ekonomiska överblicken. Telegrafstyrelsen vill därför icke heller motsätta sig förslaget om förvandling av förnyelsefonderna till värdeminskningskonton.

Mot riksräkenskapsverkets förslag beträffande *kapitalbudgetens utformning* har telegrafstyrelsen för sin del i huvudsak intet att erinra, men vill understryka vikten av att investeringsbemyndigandet för ersättningsanskaffning beräknas med en förhållandevis vid marginal.

Ifråga om behovet av *rörelsemedel*, vilket enligt riksräkenskapsverkets förslag skulle tillgodoses med en för ändamålet avsedd rörlig kredit, framhåller telegrafstyrelsen, att telegrafverkets rörelse befinner sig i stark utveckling varmed följer ett behov av ständigt ökade rörelsemedel. Den ifrågasatta krediten kan därför för telegrafverkets del komma att stiga till mycket avsevärda belopp.

Telegrafstyrelsen anför i övrigt bland annat följande:

Om behovet av rörelsemedel skulle visa sig bli så stort, att krediten hos riksgäldskontoret permanent komme att uppgå till ett mera avsevärt belopp, borde man därför kunna tänka sig, att riksdagen lämnade ett investeringsbemyndigande på rörelsemedel till lämpligt belopp. Detta investe-

ringsbemyndigande skulle alltså komma att öka investeringsanslaget och ökningen skulle användas för återbetalning av motsvarande del av den i riksgäldskontoret upptagna krediten.

Till följd av de variationer, som uppstå i behovet av rörelsemedel, vore det emellertid också tänkbart, att en i riksgäldskontoret upptagen kredit icke blott skulle kunna helt återbetalas utan att även ett överskott utöver behovet av rörelsemedel skulle kunna uppstå av likvida medel. På längre sikt hade man visserligen icke anledning räkna med att ett sådant förhållande skulle uppträda för telegrafverkets del, men fallet kunde dock tillfälligtvis tänkas bli aktuellt, exempelvis om efter det nu pågående kriget skulle inträffa ett mera betydande prisfall med därav följande nedgång av värdet av den i förråd lagrade materielen. Fråga uppstod i så fall, om ett sådant överskott av likvida medel skulle användas för nedskrivning av investeringsanslaget eller om detsamma skulle kunna placeras i riksgäldskontoret mot ränta. Eftersom det åtminstone vad telegrafverket beträffar vore sannolikt, att ett dylikt överskott på likvida medel endast finge tillfällig karaktär, ville telegrafstyrelsen föreslå, att bestämmelserna om den rörliga krediten i riksgäldskontoret kompletterades med föreskrift om att ej behövliga likvida medel skulle kunna deponeras i riksgäldskontoret mot ränta. Om likvida medel härigenom skulle komma att permanent inestå i riksgäldskontoret, vilket enligt vad ovan nämnts dock för telegrafverket förefölle osannolikt, skulle reglering givetvis kunna företagas genom att i investeringsstaten upptoges lämpligt belopp härav såsom disponibla kapitalmedel.

Mot förslaget att affärsverken skulle avlämna *månatliga kassarapporter till riksräkenskapsverket*, innefattande jämväl redovisning av inkomster och utgifter å investeringsstaten, har telegrafstyrelsen för sin del intet att erinra. Beträffande den ifrågasatta månatliga levereringen av investeringsmedel och överskottsmedel från och till riksgäldskontoret respektive statskontoret anför telegrafstyrelsen i huvudsak följande:

För det första vore det icke möjligt att åstadkomma en exakt korrespondens för varje månad eller budgetår mellan å ena sidan gjorda utgifter å investeringsbemyndigandena och å andra sidan disponibla kapitalmedel och lyftade investeringsanslag, detta av den anledningen att man icke förrän efter månadens respektive budgetårets slut finge reda på hur stora utgifterna å investeringsanslaget hade varit.

För det andra kunde telegrafverket icke prestera några regelbundna överskottsleveranser för varje månad, enär en av dess största inkomstkällor, abonnemangsavgifterna, inflöte i huvudsak endast den första månaden i varje kvartal medan underskott uppstod under andra och tredje kvartalsmånaden.

Vattenfallsstyrelsen anför, att den största sakliga ändring, som ett genomförande av förslaget medför, är att affärsverkens genom fondavsättning uppkomna likvida medel i stället för att deponeras hos riksgäldskontoret antingen bliva utnyttjade för egna kapitalinvesteringar eller användas för återbetalning av tidigare erhållna investeringsanslag. Vattenfallsstyrelsen finner en sådan ordning vara riktig och erbjuda betydande fördelar framför det nu tillämpade systemet.

Vattenfallsstyrelsen instämmer likaså helt i riksräkenskapsverkets moti-

vering för den föreslagna nya utformningen av kapitalbudgeten, såväl vad angår fördelen av att den nuvarande dubbelredovisningen hos riksgäldskontoret undvikas som ifråga om förnyelsefondernas karaktär av värderegleringskonton, vilkas redovisning som fonder giver en felaktig uppfattning om rörelsens omfattning och kapitalbehov. Vattenfallsstyrelsen förmenar, att fondavsättningar och fondmedelsanvändningar hittills i stort sett handhafts av styrelsen enligt de i riksräkenskapsverkets skrivelse anförda riktlinjerna. De fall, då nyanskaffningar bekostats medelst uttag ur fonden, äro till omfattningen föga betydande, och någon nämnvärd reglering av anläggningsvärdena i anslutning till den föreslagna ändringen av fondredovisningen torde icke erfordras.

Då möjligheten att få fondmedlen till förfogande för användning i rörelsen inneburit en för verksamhetens rationella bedrivande nästan outhärlig rörelsefrihet, anser styrelsen det nödvändigt, att samma ändamål efter omläggningen blir tillgodosett på annat sätt.

Byggnadsstyrelsen, som avgivit yttrande endast i vad utredningen avser frågor av betydelse för byggnadsstyrelsens delfond av statens allmänna fastighetsfond, anför till en början, att avskrivningsprocenten för statens allmänna fastighetsfond är fastställd, varför utredningens behandling av olika avskrivningsspörsmål icke har avseende på denna fond.

Byggnadsstyrelsen anför i fortsättningen bland annat följande:

Genom att byggnadsstyrelsens rekvisitioner från riksgäldskontoret verkställdes med avrundade belopp, redovisade styrelsen i vissa fall likvida medel såsom tillgång för respektive byggnadsföretag. Då ett byggnadsföretag påbörjades, rekvirerade styrelsen den del av anslaget, som enligt styrelsens dispositionstabläer beräknades räcka två eller tre månader. När de sålunda rekvirerade medlen förbrukats, rekvirerade styrelsen ånyo en efter samma grunder avrundad summa för byggnadsföretaget. Resultatet bleve, att styrelsen redovisade tillgångar för vissa byggnadsföretag men samtidigt brist för andra. I samband med bokslutsårets utgång brukade styrelsen tillse, att om möjligt för byggnadsföretagen rekvirerade medel icke understegte verkställda utbetalningar för desamma.

Då byggnadsstyrelsen hade att rekquirera medel icke endast direkt från riksgäldskontoret utan även indirekt för genom styrelsens försorg utförda byggnadsföretag över vissa andra myndigheter, vore det i styrelsens intresse att kunna förvissa sig om att erforderliga medel funnes tillgängliga för sådana byggnadsföretag, som av styrelsen utfördes med anlitande av anslag, som stode till andra myndigheters disposition. Detta gällde särskilt då rekvisitionerna avsåge anslagens slutbelopp. Styrelsen finge därför framhålla vikten av att styrelsen på samma sätt som hittills måtte kunna rekquirera erforderliga medel till likviderande av utgifter.

Med hänsyn till att anslagstiden för styrelsens byggnadsföretag ofta visat sig vara för kort, ser byggnadsstyrelsen med tillfredsställelse utredningens förslag att anvisningarna icke bliva till tiden begränsade, därest byggnadsarbetena påbörjats inom tre år efter det budgetår, under vilket riksdagen lämnat investeringsbemyndigandet. Styrelsen förutsätter såsom en konse-

kvens härav, att även avskrivningsanslaget kan disponeras under motsvarande tid.

Vad gäller frågan om *brutto- eller nettoredovisning* ifrågasätter byggnadsstyrelsen om icke av de två av riksräkenskapsverket angivna alternativen, alternativ A, som minst avviker från nu tillämpade redovisningsmetod borde givas företräde. Styrelsen anför härom följande:

Om i styrelsens kassarapportering investeringsanslagens inkomster uppfördes i två poster, rekvisitioner och övriga inkomster, och utgifterna i verkliga utgifter och återlevereringar till riksgäldskontoret, skulle riksräkenskapsverket likväl hava tillgång till exakta uppgifter angående anslagsbelastningarna. Enligt alternativet A skulle riksgäldskontorets nuvarande befattning med avskrivningsanslagen kvarstå och styrelsen från riksgäldskontoret rekvirera erforderliga medel med angivande av de skilda bemyndigandena.

Sedan tillkomsten av statens allmänna fastighetsfond med ingången av budgetåret 1935/36 hava olika förändringar i redovisnings- och avskrivningsavseende vidtagits, betingade av brister i den ursprungliga uppläggningsningen. Det i utredningen förordade alternativ B skulle för byggnadsstyrelsens delfond innebära ytterligare väsentliga förändringar icke blott beträffande sättet för anslagsäskandena utan även i fråga om samarbetet mellan byggnadsstyrelsen och riksgäldskontoret. Styrelsen får för sin del vitsorda fördelen av nuvarande rekvisitions- och levereringsförfarande, icke minst vad beträffar avskrivningsfrågornas behandling. Styrelsen är även av den uppfattningen, att alternativ B skulle för styrelsens del medföra ökat arbete ur redovisnings- och kontrollsynpunkt. Det är därför önskvärt, att den nuvarande fördelningen mellan riksgäldskontoret och byggnadsstyrelsen i fråga om befattningen med anslagsfrågorna kunde bestå oförändrad.

Statskontoret understryker inledningsvis de olägenheter för den allmänna överblicken och jämförelsen mellan olika års riksstater, som relativt ofta återkommande ändringar med avseende å anslagsteknik och redovisningsformer föra med sig.

Till det i sakligt hänseende centrala i utredningen, d. v. s. principerna för redovisning och användning av affärsverkens förnyelsefondsmedel, kan statskontoret helt ansluta sig lika som ock till förslaget att pensionsfonderna skola redovisas såsom investerade i verkens rörelse utan att skyldigheten att förränta fonderna därav skulle beröras.

Likaledes biträder statskontoret förslaget att låta redovisningen av kapitalbudgeten i första hand uppbyggas på kassarapporter direkt från de fondförvaltande myndigheterna.

Statskontoret tillstyrker utredningsförslaget beträffande rörelse kredit till affärsverken.

Beträffande frågan om *kapitalbudgetens ändrade utformning* anför statskontoret i huvudsak följande:

Kapitalbudgetens frigörande från den egentliga riksstaten funne statskontoret ägnat att ingiva vissa betänkligheter. Genom de ändrade beteckningsätten — investeringsplan i stället för kapitalbudget; investerings»bemyndigande» i stället för investerings»anslag» — skapades, såvitt statskontoret kunde förstå, lätt ytterligare oklarhet ifråga om kapitalbudgetens karaktär och betydelse, med risk för att hithörande anslagsfrågor kunde komma att

behandlas efter annan måttstock än anslagsfrågor avseende driftbudgeten. Även om reservationerna på kapitalbudgeten icke vore »äkta» reservationer, finge det ej förbises, att en ohämmad anvisning av kapitalmedel i form av »bemyndiganden» — vilket allenast vore ett annat ord för anslag — medförde ökade reservationer (»outnyttjade bemyndiganden») icke blott på denna budget utan, i de fall kapitalmedlen åtföljdes av avskrivningsanslag, jämväl på driftbudgeten, vilka senare reservationer representerade verkliga medel. För att belysa reservationernas storlek kunde erinras, att de för kapitalbudgeten vid utgången av budgetåret 1942/43 uppgingo till i runt tal 935,000,000 kronor. Reservationerna å driftbudgetens avskrivningsanslag uppginge vid samma tidpunkt till omkring 142,000,000 kronor, vilket belopp i en balanserad budget bunde motsvarande inkomstbelopp.

I samband med den föreslagna utsträckningen av giltighetstiden för investeringsbemyndiganden finge påpekas den bristande överensstämmelse i fråga om tiden för dispositionsrätten, som skulle uppstå mellan, å ena sidan, investeringsanslagen och, å andra sidan, de däremot svarande avskrivningsanslagen å driftbudgeten, vilka alltjämt torde vara avsedda att följa de vanliga reglerna för reservationsanslag. Förslagets genomförande i denna del torde därför förutsätta en särskild bestämmelse av innebörd, att ifrågasvarande avskrivningsanslag finge utnyttjas efter samma regler, som komme att gälla för investeringsanslagen.

Beträffande statens utlåningsfonder innebure förslaget en utvidgning av riksdagens hittillsvarande befattning med dessa fonder. Riksräkenskapsverket hade nämligen förordat, att investeringsbemyndigande alltid skulle lämnas för alla de fonder, å vilka fortsatt ny utlåning finge förekomma. Motivet härför syntes vara, att det ansetts lämpligt att statsmakterna successivt prövade, huruvida respektive fonders utlåning borde fortsättas, inskränkas eller avbrytas. Alldenstund en dylik, årlig återkommande prövning torde förorsaka onödig omgång och ökat administrativt besvär utan motsvarande nytta, måste statskontoret uttala sin tveksamhet rörande förslaget i denna del.

I övriga hänseenden hade förslaget icke givit anledning till särskilt uttalande från statskontorets sida.

Fullmäktige i riksgäldskontoret anföra beträffande *omläggningen av affärsverkens förnyelse- och pensionsfonders redovisning m. m.* att enligt fullmäktiges uppfattning denna fråga i första hand bör prövas med hänsyn till de grunder, efter vilka affärsverken böra bokföra, verkställa avsättning av, använda samt placera förnyelsefondsmedel. Till dessa göromål ankommer det i första hand på affärsverken att taga ställning. Frågan om förnyelsefonds- och pensionsfondsmedlens placering berör emellertid i väsentlig mån även riksgäldskontoret.

Med avseende å sistnämnda fråga erinra fullmäktige, att Kungl. Maj:t beträffande postverkets, telegrafverkets och statens vattenfallsverks förnyelsefonder föreskrivit, att fonderna tillhöriga medel må, i den mån de icke behöva komma till omedelbar användning för fyllande av fondens egentliga uppgift eller såsom rörelsekapital, överlämnas till riksgäldskontoret för förvaltning. För nämnda tre affärsverk innebära sålunda redan de nu gällande bestämmelserna, att placeringen av fondmedel i riksgäldskontoret föreskrives endast i andra hand. Även i statens järnvägar har reinvestering av förnyelsefondsmedel i verket i stor utsträckning förekommit. Av affärsverkens förnyelsefonder voro den 31 december 1942 följande procentuella andel av

fondmedlen placerad i riksgäldskontoret: postverket 80 %, telegrafverket 25 %, statens järnvägar 19 % och statens vattenfallsverk 54 %. Ett genomförande av riksräkenskapsverkets förslag skulle minska statsskulden med i runt tal 130 milj. kr. och riksgäldskontorets årliga ränteutgifter med omkring 4.5 milj. kr. Med sistnämnda belopp skulle emellertid också affärsverkens och fastighetsfondernas inkomster nedgå.

Fullmäktige framhålla emellertid, att de påpekanden, som ovan gjorts, icke äro av den betydelse, att de kunna föranleda till andra slutsatser än dem riksräkenskapsverket från sina utgångspunkter kommit till, varför riksgäldskontoret tillstyrker den föreslagna regleringen, varvid dock förutsättes, att från affärsverkens sida några vägande invändningar icke resas mot den föreslagna omläggningen av förnyelsefonderna till värdeminskningskonton.

Vad därefter beträffar de efter omläggningen för placering disponibla förnyelsefondsmedlen har riksräkenskapsverket tänkt sig, att dessa skulle direkt reinvesteras i respektive verk, varigenom riksgäldskontoret skulle komma att förlora den inkomstkälla, som insättningen av dessa medel utgör, men å andra sidan skulle kontorets utbetalningar av kapitalmedel till affärsverken minskas. Fullmäktige ifrågasätta även en sådan anordning att medlen inbetalades av verken till riksgäldskontoret i avräkning å tidigare erhållna kapitalmedel. Detta skulle innebära, att samma förfaringssätt, som enligt riksräkenskapsverkets förslag skulle tillämpas vid regleringen av de nu i riksgäldskontoret insatta medlen, skulle komma till användning jämväl i fortsättningen. Hur redovisningen av här avsedda medel bör ordnas, torde emellertid bliva beroende på hur frågan om kapitalbudgetens utformning löses.

Vad ovan anförts beträffande placeringen av förnyelsefondsmedel gäller i huvudsak även *placering av pensionsfondsmedel*. En utjämning av riksgäldskontorets skuld för insatta pensionsfondsmedel mot verkens kapital skulle medföra en minskning av den fonderade statsskulden med omkring 250 milj. kronor och av riksgäldskontorets ränteutgifter med bortåt 9 milj. kronor. Med sistnämnda belopp skulle även affärsverkens överskott minskas.

Beträffande frågan om placering av för affärsverken eventuellt uppkommande *likviditetsöverskott* anse fullmäktige, att sådant överskott, uppkommet på grund av avveckling av rörelse eller minskat kapitalbehov, bör disponeras för kapitalåterbetalning till riksgäldskontoret i samband med minskning av fondkapitalet, medan för mera tillfälliga likviditetsöverskott placering mot räntegottgörelse i riksgäldskontoret — på sätt som redan medgivits domänverket och statens reproduktionsanstalt — bör övervägas.

En tillfredsställande beräkning av affärsverkens driftsresultat torde, enligt fullmäktiges mening, icke kunna ernås med mindre verken till riksgäldskontoret betala ränta å sitt nettokapital. I anslutning härtill skulle såsom överskott å rörelsen redovisas skillnaden mellan det nuvarande överskottet och räntan till riksgäldskontoret. Denna ränta skulle minska nettounderskottet å riksgäldsfonden. Ett dylikt redovisningssätt skulle ha till syfte att å

driftbudgeten få fram såväl affärsverkens verkliga vinstresultat som den improduktiva upplåningens belastning på budgeten. Det synes önskvärt att här avsedda problem göras till föremål för utredning i syfte att bringa de statliga redovisningarna i närmare överensstämmelse med de principer, som tillämpas inom enskild företagsverksamhet.

Ifråga om *kapitalbudgetens ersättande med en investeringsplan* framhålla fullmäktige, att då det nu gäller att ernå en bättre redovisning av investeringarna stå väsentligen två utvägar till buds nämligen att söka ombilda kapitalbudgeten antingen till en verklig investeringsplan eller till en verklig budget.

Sistnämnda alternativ har ej behandlats av riksräkenskapsverket, sannolikt av det skälet, att en lösning i enlighet därmed skulle stå i strid med den utveckling frågan om kapitalbudgeten undergått, sedan budgetsakkunniga framlade sitt förslag. Med hänsyn härtill torde detta alternativ numera sakna större aktualitet. I särskild bilaga till sin skrivelse bifoga emellertid fullmäktige en utredning av frågan, huru riksräkenskapsverkets förslag om förnyelse- och pensionsfondsmedlens redovisning skulle kunna genomföras inom den nuvarande kapitalbudgetens ram.

Enligt denna utredning skulle å kapitalbudgetens utgiftssida anslagsanvisningen till affärsverken utvidgas till att omfatta jämväl investeringar, som finansieras med disponibla likvida medel eller som nu belasta förnyelsefonderna. Anslagen till utlåningsfonderna skulle dock liksom nu böra beräknas netto. Efter ovanberörda komplettering skulle utgiftssidan giva ett korrekt mått på investeringsverksamhetens omfattning, investeringsanslagen behålla sin nuvarande karaktär och begreppet investeringsbemyndigande ej behöva införas.

Kapitalbudgetens inkomstsida, som för närvarande endast upptager en formell post, »Kapitalmedel», måste däremot specificeras för att möjliggöra en redovisning av de inkomster, som enligt riksräkenskapsverkets förslag skola i första hand disponeras för täckande av utgifter å kapitalbudgeten. Härvid skulle inkomsterna uppdelas i tre huvudgrupper, nämligen avskrivningsmedel, reinvesteringsmedel samt lånemedel.

Å inkomsttiteln avskrivningsmedel skulle de avskrivna medlen redovisas under vederbörlig titel enligt specifikationen till kapitalbudgetens inkomstsida.

Med avseende å återbetalningarna av kapitalmedel framhålles, att för hela kapitalbudgeten skulle upprättas en inkomststat med inkomsttitlar för varje särskild kapitalfond.

Vad härefter angår frågan om riksgäldskontorets befattning med kapitalbudgeten anföres i bilagan till riksgäldsfullmäktiges skrivelse i huvudsak följande:

En budgetuppsättning enligt förevarande alternativ kunde mycket väl förenas med den av riksräkenskapsverket föreslagna anordningen, att redovisningen av utgifter och inkomster å kapitalbudgeten övertoges av de fondförvaltande myndigheterna. Medan enligt riksräkenskapsverkets förslag kapitalbudgeten i bemärkelsen investeringsplan skulle redovisas av riksgälds-

kontoret, skulle enligt förevarande alternativ riksgäldskontoret kunna helt frikopplas från redovisningen av kapitalbudgeten. Riksgäldskontoret skulle endast tillhandahålla de erforderliga nya kapitalmedlen (nettoinvesteringen i fonderna) samt de anvisade avskrivningsmedlen.

Fullmäktige anföra vidare:

Det föreslagna systemet syntes främst vara avpassat för affärsverksfonderna, för vilka inkomster för investeringarnas täckande merendels stode till förfogande. För fonder utan dylika inkomster kunde redovisningen av investeringsbehovet å såväl investeringsstaten som investeringsplanen synas väl omständlig. Söndersplittningen av kapitalbudgeten i ett stort antal delbudgeter måste också vara ägnat att tynga budgetbehandlingen i dess olika faser. Medan för närvarande ett investeringsanslag beviljas för varje särskild investering, skulle enligt förslaget i stället lämnas ett investeringsbemyndigande och därjämte för varje fond anvisas ett särskilt investeringsanslag. Den föreslagna investeringsplanen företedde även vissa andra svagheter.

En brist i investeringsplanen vore sålunda, att om underskott uppstode å inkomsterna i en investeringsstat och detta underskott icke uppvägdes av besparing i investeringsbemyndigandena, så lämnade icke investeringsanslaget, som vore maximerat, full täckning för bemyndigandena. Risken för att denna situation skulle uppstå vore visserligen ej så särdeles stor, då merendels behållning torde komma att finnas i investeringsanslaget från föregående år. Det vore dock otillfredsställande, att investeringsplanen icke vore så anordnad, att den under alla förhållanden kunde realiseras. Följden härav bleve sannolikt den, att verken vid sina beräkningar av inkomsterna komme att framgå med så stor försiktighet, att investeringsplanen och investeringsstaterna bleve föga budgetmässiga.

Huvudanmärkningen mot den föreslagna investeringsplanen vore emellertid, att densamma ej gäve någon fullständig bild av investeringsverksamhetens omfattning utan endast lämnade uppgift på den del av kostnaden, som beräknades behöva bestridas av riksgäldskontoret. Förslaget tillgodosåge därför ej det av departementschefen och 1938 års riksdag gjorda uttalandet, att i kapitalbudgetens slutsumma borde erhållas ett mått på investeringsverksamhetens omfattning. Ifrågavarande uppgift erhöles varken ur själva investeringsplanen, som vore en nettoredovisning, eller ur de planen bilagda investeringsstaterna, som vore individuella för varje fond. Först efter en sammanställning och summering av investeringsbemyndigandena i investeringsstaterna bleve det möjligt att få en samlad bild av investeringsverksamheten. Men även om investeringsstaterna kompletterades med ett sammandrag för samtliga fonder, upptagande utgifter och inkomster samt saldot mellan densamma, skulle detta sammandrag på grund av den vertikala uppsättningen ej bli lika överskådligt, som om samma uppgifter uppställdes på det sätt, som tillämpades i riksstaten med inkomsterna i debet och utgifterna i kredit. Själva investeringsplanen komplicerades dessutom genom den saldering, som förekomme å densamma mellan å ena sidan investeringsanslagen och å andra sidan vissa inkomster.

Att riksräkenskapsverkets investeringsplan sålunda måste betecknas såsom svåröverskådlig berodde därpå, att den i realiteten vore ett mellanting mellan en investeringsplan och en budget. Medan man i nuvarande kapitalbudget avstode från att bedöma de för investeringarna erforderliga finansoperationerna, skulle detta bli en väsentlig uppgift för investeringsplanen enligt riksräkenskapsverkets förslag, vilken dessutom härvidlag inginge på en detaljbehandling av varje särskild fond. Därest en finansieringsplan efter-

sträfvades, erbjöde otvivelaktigt den i bilagan till fullmäktiges skrivelse avsedda kapitalbudgeten — som utginge från samma förutsättningar som riksräkenskapsverkets förslag — genom sin horisontella uppsättning och den på utgiftssidan klart tillämpade bruttoprincipen en mera tillfredsställande lösning.

Önskade man däremot en verklig investeringsplan, torde det vara nödvändigt att släppa tanken på att i denna plan ernå en redovisning för utgifternas täckning och i stället bygga på en bruttoredovisning i enlighet med 1938 års riksdags uttalande. En naturlig lösning härvidlag syntes vara att helt enkelt slopa inkomstsidan i kapitalbudgeten men behålla utgiftssidan med dess investeringsanslag. Dessa skulle härvid upptagas i enlighet med de riktlinjer, som angäves i bilagan. De inkomster, som av de fondförvaltande myndigheterna kunde ställas till förfogande för täckande av utgifterna och vilka enligt bilagan skulle redovisas såsom inkomst å kapitalbudgeten, skulle då inbetalas till riksgäldskontoret från de olika fondförvaltande myndigheterna, förslagsvis i en post för varje budgetår, samt redovisas vid sidan av investeringsplanen såsom kapitalminskning i resp. fonder. Riksgäldskontoret skulle liksom nu disponera avskrivningsanslagen och lämna myndigheterna direktiv om avskrivningarna. Å andra sidan skulle riksgäldskontoret ha att utbetala investeringsanslagen i deras helhet samt redovisa utgifter och inkomster å desamma. Myndigheterna skulle till riksräkenskapsverket avlämna särskilda uppgifter till belysande av investeringsverksamhetens förlopp.

En bruttoinvesteringsplan, utformad på sätt nyss antytts, skulle tillgodose den ena av de två huvudprinciper, på vilka riksräkenskapsverket byggde sitt förslag, nämligen att investeringsplanen borde upptaga samtliga investeringar, även sådana som för närvarande vid sidan av budgeten bestredes av affärsverkens förnyelsefondsmedel (ersättningsanskaffningar och i vissa fall nyanskaffningar). Vad anginge den andra huvudprincipen, som innebure, att ett affärsverks förnyelse- och pensionsfondsmedel i första hand borde användas för täckande av verkets investeringar, skulle densamma ej bli helt tillgodosedd, om investeringsplanen upplades såsom en bruttoredovisning av investeringsutgifterna. Då emellertid de tillgängliga fondmedlen i detta fall skulle inlevereras till riksgäldskontoret, skulle de indirekt komma investeringsändamålen till godo. Att märka vore emellertid, att samma redovisningssätt skulle enligt riksräkenskapsverkets förslag tillämpas i fråga om sådana fonder, som underginge kapitalminskning, dock med den skillnaden att återlevereringen i sistnämnda fall skulle upptagas såsom inkomst å investeringsplanen. Medan bruttoinvesteringsplanen förutsatte en enhetlig redovisning av de inkomster från kapitalfonderna, som stode till förfogande för investeringarna, måste däremot enligt riksräkenskapsverkets nettoinvesteringsplan olika redovisning tillämpas för fonder med kapitalökning och fonder med kapitalminskning. Även i detta hänseende framstode bruttoplanen såsom överlägsen en nettoplan. I detta sammanhang förtjänade ock erinras, att Kungl. Maj:t den 9 april 1943 föreskrivit, att vid försäljning av viss fast egendom inflytande medel skulle inlevereras till riksgäldskontoret. Denna föreskrift byggde på ett bruttoredovisningssystem och kunde, såsom riksräkenskapsverket självt påpekat, ej förenas med den av verket föreslagna investeringsplanen.

En väsentlig fördel med bruttoinvesteringsplanen vore, att densamma nära anslöte sig till den nuvarande, på ett i huvudsak tillfredsställande sätt fungerande organisationen och därför lätt kunde genomföras. Riksdagens liksom även Kungl. Maj:ts och myndigheternas handläggning av investeringsärendena skulle sålunda ej behöva ändras. Anslagsanvisningen beträffande investeringarna skulle i fortsättningen liksom hittills kunna ske oberoende av

täckningsfrågan. Vidare skulle undvikas de olägenheter, som vore förenade därmed att enligt riksräkenskapsverkets förslag budgetterminologien måste ändras.

Vad ovan sagts hade gjort fullmäktige tveksamma, huruvida den av riksräkenskapsverket föreslagna investeringsplanen innebure den bästa lösningen i fråga om kapitalbudgetens utformning. Slutlig ståndpunkt syntes enligt fullmäktiges mening lämpligen böra tagas först, sedan även ovanberörda alternativ rörande en bruttoinvesteringsplan närmare prövats.

Ifråga om *riksgäldskontorets befattning med kapitalbudgeten* framhålla fullmäktige, att riksräkenskapsverkets förslag, enligt vilket riksgäldskontorets befattning med redovisningen av investeringsutgifterna i huvudsak skulle övertagas av de fondförvaltande myndigheterna, står i överensstämmelse med de strävanden till centralisering av medelsförvaltningen, som för driftbudgetens del successivt genomförts under en följd av år. Vid ett genomförande av riksräkenskapsverkets förslag syntes det dock vara önskvärt, att riksgäldskontoret genom avskrift av de fondförvaltande myndigheternas kassarapporter eller på annat sätt hölles underkunnigt om myndigheternas medelsförbrukning eller medelsbehov.

För ett bibehållande av den nuvarande ordningen talar å andra sidan att centraliseringen av kapitalbudgetens redovisning till riksgäldskontoret medför påtagliga fördelar i form av en enhetlig och snabb redovisning. Syftet med riksräkenskapsverkets förslag torde även i huvudsak kunna tillgodoses utan några större organisatoriska förändringar. En bättre överensstämmelse mellan anslagsbelastning och medelsförbrukning syntes sålunda kunna ernås, om förskotts- och efterskottsrekvisitioner från riksgäldskontoret förebyggdes genom föreskrift till myndigheterna att successivt månatligen täcka sina investeringsutgifter hos kontoret.

Skäl kunna sålunda anföras både för och emot förslaget att riksgäldskontoret skulle avkopplas från redovisningen av kapitalbudgeten. Därest riksräkenskapsverkets investeringsplan eller den i bilagan framlagda kapitalbudgeten skulle godkännas, syntes det ligga närmast till hands att jämväl acceptera det här föreliggande förslaget. Om åter en investeringsplan enligt bruttoredovisningssystemet skulle godkännas, torde det vara lämpligast, att bibehålla riksgäldskontoret såsom ensam redovisare av investeringsutgifterna men låta fondförvaltningarna tillhandahålla riksräkenskapsverket särskilda uppgifter om investeringsverksamhetens förlopp.

Den av riksräkenskapsverket förordade *rörliga krediten* till telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk tillstyrkes av fullmäktige.

Fullmäktige påpeka slutligen, att partiella budgetreformer, vilka alltid försvåra överblicken över den statsfinansiella utvecklingen, böra så vitt möjligt undvikas. Därest de föreslagna ändringarna anses böra komma till stånd synes det angeläget, att förslagen utformas och prövas i detalj innan definitiv ställning toges till desamma. För att nå största möjliga klarhet och överskådlighet i kapitalredovisningen, förordas en anpassning till mer affärsmässig bokföring och att en verklig balansräkning framlades i rikshuvudboken.

Förnyat utlåtande från riksräkenskapsverket.

I förnyat utlåtande angående kapitalbudgetens utformning i vad avser statens affärsverks fonder m. m. har riksräkenskapsverket beträffande *förnyelsefondernas omvandling till värdeminskningskonton* ytterligare anfört i huvudsak följande:

Det vore symptomatiskt, att vattenfallsstyrelsen, vilken såsom det yngsta av de affärsdrivande verken hade tillämpat de modernaste bokföringsmetoderna, och järnvägsstyrelsen, som genom konkurrensen med andra trafikföretag bibringats ökat intresse för en mera affärsmässig bokföring, starkast uttalat sig för behovet av en omläggning av förnyelsefondsledovisningen, medan postverket, som mera hade karaktären av monopolföretag och skatteverk, visat minsta förståelsen för dessa synpunkter. Att även postverkets förnyelsefondsledovisning ledde till anmärkningsvärda resultat framginge dock av generalpoststyrelsens nu lämnade uppgifter, enligt vilka av förnyelsefondens stora behållning, på cirka 15.03 milj. kr. endast 2.20 milj. kr. belöpte på fastigheterna, medan för fartyget ur fonden använts högre belopp än som avsatts, varför förnyelsefonden för fartyget visade en brist å 75,000 kr. Återstoden av förnyelsefonden, 12.90 milj. kr. avsåge inventarier. Avskrivningen av postverkets fastighetsvärden — vilka sammanlagt uppginge till 48 milj. kr. vore uppenbarligen alltför låg. Till detta missförhållande låge huvudorsaken enligt riksräkenskapsverkets förmenande icke i för låg avskrivningsprocent utan i att användningen av förnyelsefondsmedlen verkat förtryckande på hela redovisningen.

Beträffande telegrafstyrelsen förutsatte riksräkenskapsverket, att man även i fortsättningen komme att tillämpa kollektivt avskrivningsförfarande för vissa av telegrafverkets anläggningar, beträffande vilka telegrafstyrelsen framhållit svårigheterna att tillämpa individuella avskrivningsmetoder.

I övrigt har riksräkenskapsverket konstaterat, att affärsverken i allt väsentligt accepterat de framlagda förslagen. Vad affärsverken ytterligare förordat i fråga om reglering av rörelsekapital m. m., har riksräkenskapsverket tillstyrkt.

I anslutning till frågan om *förräntning av fondernas kapital* anför riksräkenskapsverket i huvudsak följande:

Redovisningen av affärsverkens verkliga förräntning, vilken vore ett uttryck för den faktiska relationen mellan inkomstöverskottet och kapitalet, skulle försvåras därest — enligt generalpoststyrelsens förordande — ränta å i affärsverksfonderna investerade lånemedel icke skulle redovisas såsom överskott utan utbetalas till riksgäldskontoret och beräknas i driftkostnadsstaten såsom utgift för verkets rörelse. Generalpoststyrelsen syntes härvid jämställa de av riksgäldskontoret investerade lånemedlen med främmande kapital, jämförbart med av enskilda företag upptagna lån. De statliga affärsföretagen utom domänverket skulle i så fall praktiskt taget sakna eget kapital. Denna uppfattning kunde riksräkenskapsverket icke biträda. En ordnad affärsredovisning för dessa företag förutsatte — även om de icke direkt kunde jämföras med enskilda företag — att de av riksgäldskontoret utbetalade kapitalmedlen ansåges som eget kapital. Dessutom borde observeras, att det önskemål, som generalpoststyrelsen velat tillgodose, i verkligheten sedan länge vore tillgodosett genom att för affärsverken beräknades med vilket belopp den faktiska förräntningen avveke från förräntningsskyldigheten beräknad efter den genomsnittliga statsskuldräntan.

Ifråga om *affärsverkens pensionsförpliktelser* hade järnvägsstyrelsen förordat, att den faktiska upplupna pensionsskulden skulle redovisas med sitt matematiskt riktiga värde. Riksräkenskapsverket kan dock icke tillstyrka förslaget, eftersom det för staten i sin helhet icke är praktiskt möjligt att fondera medel för mötande av statens framtida pensionsförpliktelser. I stället bör utvecklingen gå mot en successiv avveckling av affärsverkens pensionsfonder. Riksräkenskapsverket förordar därför, att — på samma sätt som hittills skett med statens övriga pensionsfonder — avsättning av medel till affärsverkens pensionsfonder för framtiden inställes.

I förnyat utlåtande i anledning av vad fullmäktige i riksgäldskontoret samt statskontoret anfört beträffande *kapitalbudgetens utformning* har riksräkenskapsverket i huvudsak anfört följande:

Den nuvarande ordningen för redovisningen å kapitalbudgeten av kapitalinvesteringar i statens kapitalfonder vore oenhetlig.

Beträffande statens utlåningsfonder gällde såsom allmän regel att återbetalningar å tidigare utlämnade lån finge utan redovisning över kapitalbudgeten disponeras för ny utlåning.

Beträffande statens affärsverksfonder gällde i princip att vid avveckling av tidigare investeringar uppkomna likvida kapitalmedel icke finge utnyttjas för nyinvestering, så vida fråga icke vore om s. k. ersättningsanskaffningar.

Den olika utformningen av medelsanvisningen för nyinvestering avseende å ena sidan statens utlåningsfonder och å andra sidan affärsverksfonder m. fl. fonder hade sålunda medfört, att investeringsanslagen avseende vardera fondgruppen fått en helt olika karaktär, varmed sammanhängde, att för kapitalförstärkning vid de förra fonderna allenast ett investeringsanslag anvisades för varje fond, medan vid de senare fonderna skilda investeringsanslag anvisades för olika å varje sådan fond ifrågakommande investeringsändamål, som icke avsåge ersättningsanskaffningar.

Den största svagheten i den sålunda angivna utformningen av den nuvarande kapitalbudgeten låge däri, att av anslagsredovisningen icke framginge vare sig den för den avsedda nyinvesteringen erforderliga totala nettoförstärkningen av fondernas kapitalmedel eller den avsedda nyinvesteringens totala omfattning. Det av riksräkenskapsverket framlagda förslaget till omläggning av kapitalbudgeten åsyftade en ordning, varigenom i båda nu nämnda avseenden en tillfredsställande lösning av det föreliggande budgetproblemet skulle ernås. Den föreslagna investeringsplanen skulle utgöra en summarisk nettoredovisning för kapitalfondernas behov av nya kapitalmedel (investeringsanslag), medan de föreslagna investeringsstaterna skulle lämna en detaljerad bruttoredovisning för å ena sidan samtliga nya investeringar (investeringsbemyndiganden) och å andra sidan för dessa investeringar inom fonderna disponibla medel, varvid skillnadsbeloppet avseende varje fond skulle motsvara det investeringsanslag, som skulle upptagas å investeringsplanen.

Å de till investeringsplanen knutna nya investeringsstaterna skulle en fullständig redovisning lämnas för de å varje kapitalfond ifrågakommande olika investeringsändamålen, varvid jämväl skulle upptagas den nyinvestering, som svarade mot till statens utlåningsfonder inflyttna återbetalningar ävensom för statens affärsverksfonder m. fl. fonder erforderliga ersättningsanskaffningar.

Vid bedömandet av den föreliggande frågan hade fullmäktige i riksgäldskontoret utvecklat den meningen, att väsentligen två utvägar stode till buds

då det gällde att ernå en bättre redovisning av investeringarna, nämligen att söka ombilda kapitalbudgeten antingen till en »verklig» investeringsplan eller till en »verklig» budget.

Enligt ett inom riksgäldskontoret utarbetat förslag till lösning i överensstämmelse med sistnämnda alternativ skulle å kapitalbudgetens inkomstsida redovisas tre inkomstgrupper, nämligen avskrivningsmedel, reinvesteringsmedel och övriga kapitalmedel, medan å utgiftssidan anslagsanvisningen till affärsverken skulle utvidgas till att omfatta alla nyinvesteringar sålunda jämväl sådana, som avsåge ersättningsanskaffningar. Anslagen till utlåningsfonderna förutsattes dock fortfarande skola beräknas netto.

Det av riksgäldsfullmäktige framförda alternativa förslaget innebure, att den nuvarande kapitalbudgetens inkomstsida helt slopades och att utgiftssidan utformades som närmast ovan anförts. Enligt detta förslag, som angåves avse åstadkommande av en bruttoinvesteringsplan, skulle de inkomster, som av de fondförvaltande myndigheterna kunde ställas till förfogande för täckande av utgifterna, inbetalas till riksgäldskontoret samt redovisas vid sidan av investeringsplanen såsom kapitalminskning å respektive fonder. Riksgäldskontoret skulle liksom nu disponera avskrivningsanslagen och lämna myndigheterna direktiv om avskrivningarna.

Vid den av riksräkenskapsverket nu verkställda granskningen av de av riksgäldsfullmäktige framförda två alternativa förslagen till ombildning av den nuvarande kapitalbudgeten hade ämbetsverket funnit intetdera av förslagen uppfylla de primära krav på enhetlighet, som borde ställas på en rationell ordning för medelsanvisningen vid statens kapitalfonder. Enligt fullmäktiges båda förslag skulle i en och samma budget eller i en och samma investeringsplan, investeringsanslagen komma att uppföras både brutto (affärsverksfonderna) och netto (utlåningsfonderna), vilket icke kunde förordas. En lösning i enlighet med någotdera av de av fullmäktige framförda förslagen skulle också innebära, att det grundläggande felet i fråga om anslagsanvisningen i den nuvarande kapitalbudgeten skulle i väsentlig mån kvarstå. Varken ur den föreslagna kapitalbudgetens utgiftssida eller ur den föreslagna investeringsplanen skulle ett korrekt mått på den avsedda nyinvesteringens totala omfattning erhållas. I den föreslagna kapitalbudgetens inkomstsida skulle däremot den för den avsedda nyinvesteringen erforderliga totala nettoförstärkningen av fondernas kapitalmedel direkt angivas.

Fullt enhetliga lösningar av föreliggande budgetproblem skulle däremot hava ernåtts, därest man vid utformandet av den nya kapitalbudgeten utgått från de utgifts- och inkomstbelopp och vid utformandet av den nya investeringsplanen utgått från de utgiftsbelopp, som förutsattes skola upptagas i de av riksräkenskapsverket föreslagna investeringsstaterna.

Vid en jämförelse ur redovisningssynpunkt av å ena sidan en efter nyss angivna enhetliga grunder utformad kapitalbudget och å andra sidan en efter motsvarande grunder upprättad bruttoinvesteringsplan funne riksräkenskapsverket, att kapitalbudgeten skulle lämna en fullständig bild av investeringsverksamhetens omfattning och finansiella förutsättningar, medan investeringsplanen såsom direkt sammanfallande med kapitalbudgetens utgiftssida allenast skulle redovisa investeringsverksamhetens omfattning. Då så vore förhållandet ansåge sig riksräkenskapsverket böra giva den förra lösningen av nu omhandlade budgetproblem bestämt företräde framför den senare.

Vid jämförelse slutligen mellan en sålunda utformad kapitalbudget och riksräkenskapsverkets förslag till investeringsplan framginge, att båda uppställningarna i lika mån fyllde kravet på fullständighet i redovisningen av investeringsverksamhetens omfattning och finansiella förutsättningar. Enligt

riksräkenskapsverkets mening ägde emellertid det av ämbetsverket utarbetade förslaget till investeringsplan med därtill knutna investeringsstater bestämda företräden i andra avseenden. Sålunda kunde åberopas, att detsamma bäst svarade mot riksgäldskontorets och de fondförvaltande myndigheternas olika funktioner.

Vad därefter anginge statskontorets uttalande rörande de olägenheter, som sammanhänge med införandet av en ändrad terminologi, ville riksräkenskapsverket erinra därom, att de nuvarande investeringsanslagen dels utgjorde, tillsammans tagna för varje fond, ett förlagskapital, som relativt fritt disponerades av vederbörande myndighet, dels innefattade de, betraktade vart och ett för sig, en visserligen ofullständig specifikation av de investeringsändamål, som enligt riksdagens medgivande finge av verken tillgodoses. För att bringa dessa två olika sidor hos investeringsanslagen till klart uttryck, hade det enligt riksräkenskapsverkets mening visat sig oundgängligen nödvändigt att vid ombildningen av kapitalbudgeten i den nya uppställningen skilja mellan investeringsanslag och investeringsbemyndigande.

Beträffande statskontorets uttalande rörande lämpligheten av att i enlighet med riksräkenskapsverkets förslag även för statens utlåningsfonder tilllämpa en genomgående bruttoredovisning, ville riksräkenskapsverket framhålla, att det årliga uppsättandet av investeringsstater för utlåningsfonderna skulle framtvinga, att dispositionen av medel för fortsatt utlåning årligen skulle prövas av Kungl. Maj:t och riksdagen, vilket enligt ämbetsverkets mening vore lika påkallat som prövningen av statens utgifter å driftbudgeten.

I anledning av vissa allmänna uttalanden i riksgäldsfullmäktiges och statskontorets utlåtanden, vari kravet på ökad klarhet och överskådlighet i kapitalredovisningen hävdades, hade riksräkenskapsverket ytterligare övervägt de möjligheter i förenklingssyfte, som eventuellt kunde föreligga. Riksräkenskapsverket hade härvid stannat vid att förorda, dels att de å investeringsstaternas utgiftssida enligt ämbetsverkets förslag upptagna investeringsbemyndigandena icke där specificerades, utan allenast redovisades med ett summabelopp för varje fond, dels att särskild specifikation av investeringsbemyndigandena lämnades å en för samtliga fonder gemensam bilaga. En sålunda upprättad specifikation av investeringsbemyndigandena skulle ifråga om uppsättning och huvudsakligt innehåll nära ansluta sig till specifikationen av den nuvarande kapitalbudgetens utgiftssida. Anordningen skulle vidare medföra en teknisk fördel vid behandlingen i statsverkspropositionen av statens kapitalinvesteringar, i det att framställningarna i nämnda proposition om de i specifikationen upptagna äskandena för investeringsbemyndiganden kunde, liksom nu, behandlas av cheferna för respektive fackdepartement, medan det skulle ankomma på chefen för finansdepartementet att föredraga investeringsstater för samtliga kapitalfonder samt investeringsplan, d. v. s. frågan om finansieringen av de ändamål som avsåges med investeringsbemyndigandena.

I anledning av statskontorets påpekande att de många partiella budgetreformerna försvåra jämförelserna mellan olika budgetår, framhåller riksräkenskapsverket, att en större budgetreform måste genomföras successivt under en längre eller kortare tidsperiod. Den stora budgetreformen av år 1911 följdes av ett flertal partiella reformer ehuru grundprincipierna fasthöllos till mediet av 1930-talet, då ett nytt betydande reformarbete inleddes med de år 1934 beslutade grunderna för anslags- och statuppställningen och fortsattes med den år 1937 beslutade ändrade uppställningen av riksstaten m. m.

Den sålunda tillskapade budgetordningen har sedermera utbyggts med särskilda förskottsstater. Uppslaget till den omläggning av kapitalbudgeten, som riksräkenskapsverket åsyftat med sin den 12 juni 1943 avgivna utredning, framkom i samband med förarbetena till 1937 års budgetreform. En förutsättning för en dylik omläggning utgjorde emellertid en ändamålsenlig redovisning och användning av affärsverkens förnyelsefondsmedel. Sedan klarhet numera vunnits i sistnämnda avseende, är tiden alltså inne att genom den av riksräkenskapsverket förordade omläggningen av kapitalbudgetens utformning lägga slutstenen till 1937 års budgetreform. Att förändringar i budgetens uppställning föranleda svårigheter vid en överblick av den statsfinansiella utvecklingen på ömse sidor om den tidpunkt, då reformen verkställes, är visserligen oundvikligt, men den jämförande återblicken torde likväl kunna förmedlas genom en ändamålsenligt planlagd finansstatistik. Det av statskontoret anmärkta förhållandet bör sålunda, enligt riksräkenskapsverkets mening, icke hindra en reform, som, bedömd ur sakliga synpunkter, är ägnad att för framtiden skapa ökad klarhet i de statsfinansiella sammanhangen.

Bilaga till

1944 års statsverksproposition.

Utgifter å riksstaten.

För flera huvudtitlar gemensamma frågor.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 ja-
nuari 1944.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, föredrager vissa för flera huvudtitlar gemensamma frågor och anför därvid.

1. Avlönings- och omkostnadsanslagen m. m.

Löneregleringsarbetet. Enligt planen för löneregleringsarbetet inom statsförvaltningen skulle detta innefatta jämväl en revision av de till avlöningsreglementena hörande tjänsteförteckningarna. En del av denna revision genomfördes vid 1942 års riksdag, då på grundval av framlagda sakkunnigförslag en översyn av civila avlöningsreglementets tjänsteförteckning, huvudsakligen vad angår befattningar inom lönegraderna A 1—A 29, ägde rum.

I ett år 1942 avgivet betänkande angående revision av tjänsteförteckningen i vad avser byråchefs- och rådstjänster m. m. (SOU 1942: 30) framställde 1939 års tjänsteförteckningssakkunniga förslag angående dels lönegradsplaceringen av byråchefs- och rådstjänster samt därmed likvärdiga tjänster jämte vissa andra befattningar eller grupper av befattningar, dels utbyte av vissa arvoden eller andra förmåner mot höjd lönegradsplacering, dels inordnande

under civila avlöningsreglementet av vissa befattningshavargrupper, nämligen justitieråden och regeringsråden samt professorerna vid universiteten och karolinska institutet, dels ock olika specialfrågor på löneområdet. Över betänkandet införskaffades yttranden från vederbörande myndigheter, varjämte ärendet underkastades viss ytterligare utredning. I överensstämmelse med de principer för lönespörsmålen behandling, som tillämpades vid 1943 års riksdag, blevo emellertid de i betänkandet framlagda förslagen icke då upptagna till behandling.

I vad angår statens sinnessjukhus och statens anstalt för fallandesjuka har frågan om revision av tjänsteförteckningen gjorts till föremål för utredning genom särskilda sakkunniga. Dessa ha den 18 januari 1943 avgivit betänkande i ämnet, vari behandlats jämväl vissa spörsmål om lönegradsplacering av personal vid karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet. Betänkandet har sedermera undergått remissbehandling.

Vid 1942 års riksdag ansågs spörsmålet om löneställningen för vissa vetenskapligt utbildade tjänstemän böra underkastas en fristående utredning. Betänkande i detta ämne, innefattande förslag angående löneställningen för vetenskapligt utbildade tjänstemän vid statens arkiv, bibliotek och museer, har den 22 december 1942 avgivits av tillkallade sakkunniga. Även detta betänkande har varit föremål för remissbehandling.

Ytterligare en fråga som berör tjänsteförteckningen vid civilförvaltningen, nämligen angående institutionsvaktmästares och motsvarande befattningshavares lönegradsplacering, har underkastats särskild sakkunnigutredning. Denna resultat har framlagts i ett den 20 september 1943 avgivet betänkande, varöver yttranden avgivits av vederbörande myndigheter.

I överensstämmelse med vad tidigare anförts rörande lönespörsmålen behandling vid årets budgetarbete har prövningen av de sålunda föreliggande löne regleringsförslagen ansetts böra skjutas till 1945 års riksdag. Frågan om löneställningen för viss icke-ordinarie personal vid statens arkiv, bibliotek och museer upptages dock till behandling under åttonde huvudtiteln.

Enligt förslag, som anmälas av vederbörande departementschefer, skola länsarkitekterna samt personal vid statens skeppsprovninganstalt inordnas under civila avlöningsreglementet.

I betänkande den 21 november 1942 (SOU 1942: 46) ha 1939 års tjänsteförteckningssakkunniga framlagt förslag angående revision av tjänsteförteckningen för civilförvaltningen i vad angår tjänstebenenämningar och förteckningens uppställning. Häröver ha yttranden avgivits av vederbörande myndigheter. Under nu rådande förhållanden har den sålunda föreliggande utredningen endast i begränsad utsträckning ansetts böra föranleda omedelbara åtgärder. Därutöver förutsättes utredningens resultat skola tjäna till ledning vid prövningen av framdeles uppkommande frågor om tjänstebenenämningar och för en successiv anpassning i övrigt av tjänstebenenämningarna efter enhetliga principer. I enlighet med de sakkunnigas förslag, som i denna del så gott som allmänt tillstyrkts eller lämnats utan erinran av myndigheterna, ha emellertid tjänstebenenämningarna notarie och sekreterare (21,

24 och 26 lönegraderna) ansetts böra i personalförteckningarna för ett flertal verk ändras till byråsekreterare (21 lönegraden) och förste byråsekreterare (24 och 26 lönegraderna). Dessa verk äro:

Fångvårdsstyrelsen	Generaltullstyrelsen
De centrala militära förvaltningarna	Kontrollstyrelsen
Socialstyrelsen	Skolöverstyrelsen
Arbetsrådet	Överstyrelsen för yrkesutbildning
Riksförsäkringsanstalten	Lantbruksstyrelsen
Försäkringsrådet	Egnahemsstyrelsen
Pensionsstyrelsen	Kommerskollegium
Medicinalstyrelsen	Lotsstyrelsen
Överståthållarämbetet	Patent- och registreringsverket
Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen	Rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap
Byggnadsstyrelsen	Statens pensionsanstalt
Kammarkollegiet	
Statskontoret	

Vissa andra i ärendet framställda förslag om ändrad tjänstebemänning upptagas till behandling i de olika huvudtitlarna.

I förevarande sammanhang synes böra inhämtas generellt bemyndigande för Kungl. Maj:t att företaga de ändringar i personalförteckningarna beträffande notarie- och sekreterarbenämningarna, vilka nu förordats. Bemyndigandet är avsett att anlitas i den mån ej ändring av ifrågavarande personalförteckningar i såväl detta som annat hänseende beslutas vid avlöningsanslagens behandling.

Vad angår den vid militära avlöningsreglementet fogade tjänsteförteckningen är frågan om en särskild sakkunnigberedning för revision av denna tjänsteförteckning fortfarande beroende på övervägande.

Under åberopande av vad i det föregående anförts om ändring av notarie- och sekreterarbenämningarna hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att bemyndiga Kungl. Maj:t att företaga i det föregående berörda ändringar i personalförteckningarna beträffande ifrågavarande tjänstebemänningar.

Arvodesregleringar. För arvodespersonal med stadigvarande anställning ha under krigsåren i begränsad utsträckning företagits uppräkningsar av arvodena i viss anslutning till löne- och kristilläggsregleringarna för löntagare. Vid 1943 års riksdag lämnades emellertid, i överensstämmelse med då följda riktlinjer för avlöningsfrågors behandling, arvodesnivån i huvudsak oförändrad. Vid årets budgetarbete har prövningen av förekommande frågor om arvodeshöjning, liksom av löneregleringsfrågorna, i allmänhet ansetts böra uppskjutas till nästa år. Arvodeshöjningar ha därför föreslagits endast i fall där de ansetts oundvikliga med hänsyn till särskilda omständigheter.

Ett betänkande med förslag till reglering av det militära arvodesväsendet har den 19 mars 1943 avgivits av särskilda sakkunniga (SOU 1943: 21). Efter betänkandets remissbehandling har det ansetts erforderligt att företaga viss ytterligare utredning i ärendet. Denna har anförtratts åt utredningsmän tillkallade jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 12 november 1943. Den fortsatta utredningen är avsedd att bedrivas så, att förslag i ämnet skall kunna föreläggas årets riksdag.

Nya befattningar. I fråga om personalstaterna ha krisförhållandena nödvändiggjort samma återhållsamhet som kännetecknat de senaste årens budgetarbete. Uppförandet av nya befattningar i personalförteckningarna respektive höjning av medelsanvisningen för personalökning har i riksstatsförslaget begränsats till det fåtal undantagsfall, där krisförhållandena eller nytillkomna arbetsuppgifter och liknande särskilda omständigheter gjort förstärkning av personalorganisationen oundviklig.

Överskridande av vissa poster i avlöningsstaterna. I 1941 års statsverksproposition föreslog Kungl. Maj:t riksdagen bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad chefen för finansdepartementet vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor förordat medgiva överskridande under budgetåret 1941/42 av genom riksdagens beslut maximerade anslagsposter till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, eller till avlöningar till icke-ordinarie personal.

Enligt skrivelse den 11 februari 1941, nr 17, lämnade riksdagen det sålunda föreslagna bemyndigandet.

Det ifrågavarande bemyndigandet hade funnits påkallat dels med hänsyn till de särskilda avlöningskostnaderna för personal, som inkallats till militärtjänstgöring i anledning av förstärkt försvarsberedskap eller partiell mobilisering, dels ock med hänsyn till att den omläggning av avlöningsstaterna för allmänna civilförvaltningens myndigheter, som genomfördes från och med budgetåret 1941/42, medförde en överflyttning till förenämnda maximerade anslagsposter av vissa avlöningskostnader, som tidigare belastat förslagsvis beräknade poster.

Bemyndigandet har sedermera förlängts, senast genom riksdagens skrivelse den 16 februari 1943 (nr 27) för budgetåret 1943/44.

I enlighet med vad som uttalats vid bemyndigandets tillkomst bör riksdagen hållas underrättad om den utsträckning, i vilken bemyndigandet tages i anspråk. För sådant ändamål torde uppgifter i ämnet avseende budgetåret 1942/43 få överlämnas till vederbörande riksdagsutskott.

Då en ytterligare förlängning av bemyndigandet är påkallad, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen besluta

att det Kungl. Maj:t senast för budgetåret 1943/44 lämnade bemyndigandet att medgiva överskridande av genom riksdagens beslut maximerade anslagsposter till arvoden och sär-

skilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, eller till avlöningar till icke-ordinarie personal skall efter utgången av budgetåret 1943/44 äga fortsatt giltighet för budgetåret 1944/45.

Omkostnadsanslagen. Medelsanvisningen under myndigheternas omkostnadsanslag har för de senaste budgetåren varit strängt begränsad med hänsyn till det finansiella läget. Liksom förra året har man i årets budgetarbete inriktat sig på att i möjligaste mån hålla den nuvarande kostnadsramen.

Posterna till bränsle, lyse och vatten ha i allmänhet upptagits med oförändrade belopp. I detta sammanhang må anföras, att Kungl. Maj:t genom beslut den 5 november 1943 anbefallt byggnadsstyrelsen att verkställa en översyn över kostnaderna för elektrisk energi beträffande under byggnadsstyrelsens förvaltning stående fastigheter samt att med ledning av undersökningsresultaten vidtaga de åtgärder för nedbringande av dessa kostnader, som må befinnas påkallade.

Jämväl posterna till övriga expenser ha i regel bibehållits oförändrade, där höjningar icke nödvändiggjorts av förändringar i verksamhetens omfattning. Bland annat i syfte att begränsa dessa kostnader har Kungl. Maj:t på föredragning av chefen för kommunikationsdepartementet den 13 november 1943 utfärdat cirkulär till statsmyndigheterna (nr 781) angående standardtyper för kontorsmöbler, avsedda för statliga verk och myndigheter m. m., samt därvid, under erinran att överskott av inventarier kan förväntas uppkomma vid en framtida avveckling av krisförvaltningen, anbefallt statsmyndigheterna att tills vidare i möjligaste mån begränsa sin inventarieanskaffning. I övrigt må nämnas att inom riksräkenskapsverket verkställes en utredning angående myndigheternas anskaffningskostnader i fråga om kontorsmateriel. Av utredningsresultaten framgår, att viss materiel torde kunna anskaffas till lägre priser än vad myndigheterna i allmänhet erhållit. Genom beslut den 5 november 1943 har försvarets fabriksstyrelse anbefallts utreda möjligheterna att nedbringa de i Stockholm belägna civila myndigheternas kostnader för tvätt genom anlitande av den centrala tvätt- och reparationsanstalt för försvarsväsendet som är avsedd att förläggas till Stockholm.

Under den i omkostnadsstaterna förekommande anslagsposten till sjukvård m. m. ingå bl. a. ersättningar åt verksläkare. Det allmänna spørsmålet om verks- och tjänsteläkarinstitutionerna har endast blivit provisoriskt löst genom de bestämmelser, som meddelats år 1939 angående verksläkare vid den civila statsförvaltningen och år 1940 angående tjänsteläkare vid försvarsväsendet. Det har emellertid hittills icke ansetts lämpligt att upptaga berörda spørsmål till slutlig reglering. Enär det synes erforderligt att avvakta ännu någon tids erfarenhet, innan frågan om verks- och tjänsteläkarinstitutionerna upplages till nytt övervägande, förordar jag, att de nuvarande bestämmelserna i ämnet få gälla även under nästa budgetår.

2. Anslag till anläggningsarbeten.

Dispositionsrätten till investeringsanslag och däremot svarande avskrivningsanslag av reservationsanslags natur är för närvarande begränsad enligt de grunder, som av riksdagen fastställts för reservationsanslag i allmänhet. De måste sålunda disponeras senast under tredje budgetåret efter det, för vilket anslagen sist blivit i riksstaten uppförda.

Såsom närmare utvecklas vid anmälan i annat sammanhang denna dag av förslag till viss omläggning av kapitalbudgeten, utnyttjas de till affärsverksfönderna anvisade investeringsanslagen såsom ett förlagskapital för respektive fond, vilket kan disponeras utan att fördelningen på olika ändamål strängt iakttages. Att ett anslag helt disponerats inom fastställd maximitid betyder under dessa förhållanden icke, att den investering, för vilken anslagen anvisats, slutförts inom samma tid. Denna praxis har gjort det möjligt att upprätthålla en rörelsefrihet vid valet av tidpunkt för utförandet av olika arbeten som erbjudit praktiska fördelar, särskilt i den mån brist på material och arbetskraft övat inflytande på detta val. Å andra sidan har berörda sätt att disponera över anslagen lämnat utrymme för erinringar ur kontrollsynpunkt.

Den föreslagna omläggningen av kapitalbudgeten medför, att dispositionen över investeringsanslagen bringas i sträng överensstämmelse med den faktiska medelsanvändningen; anslagen förlora nämligen karaktären av medelsreserver — vilken i stället övergår på de särskilda investeringsbemyndiganden som föreslås införda — och bli uteslutande redovisningstitlar för utgifterna för de olika med anslagen avsedda ändamålen. Vid en sådan omläggning blir tydligen en förändring även av tidsbegränsningen av dispositionsrätten till anslagen påkallad, om icke friheten att välja tidpunkt för utförande av investeringarna skall i viss utsträckning gå förlorad. Då detta av nyss antydda skäl synes olämpligt, har jag vid anmälan av förslaget till ändrad utformning av kapitalbudgeten tillstyrkt, att Kungl. Maj:t skall äga förfoga över investeringsanslagen, därest de avsedda arbetena *påbörjats* inom utgången av tredje budgetåret efter det, för vilket anslaget sist blivit i riksstaten uppfört.

Även bortsett från att den föreslagna regeln för affärsverkens del icke skulle innebära någon väsentlig uppmjukning i förhållande till nuvarande tillämpning, synes riksdagens rätt till omprövning av sådana investeringsbehov, där anvisade anslag icke inom föreskriven tid kommit till användning, icke i praktiken lida intrång genom den ifrågasatta förändringen. Endast därest de beslutade arbetena icke *påbörjats*, kan nämligen riksdagens prövningsrätt till fullo utnyttjas; gäller det arbeten, som till viss del redan färdigställts och som icke gärna kunna avbrytas, innebär den förnyade prövningen en ren formalitet. I de fall däremot, där anslagsramen genom mellankommande omständigheter framstår såsom otillräcklig för arbetenas slutförande, måste givetvis även i fortsättningen riksdagens godkännande inhämtas. — Samma dispositionsregel bör tydligen även gälla för avskrivningsanslagen å riksstaten.

Om dispositionsrätten på angivet sätt utsträcket, bör givetvis tillses, att anslagen likväl icke förbli utestående längre tid, än som kan anses praktiskt motiverad, samt att den anslagsdisposition som skall föranleda förlängd giltighet för anslagen avser ett verkligt påbörjande av de med anslagen avsedda arbetena.

Med åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att bemyndiga Kungl. Maj:t att förfoga över investeringsanslagen å kapitalbudgeten samt reservationsanslagen å riksstatsens utgiftshuvudtitel för avskrivning av nya kapitalinvesteringar, därest de med investeringsanslagen avsedda arbetena påbörjats före utgången av tredje budgetåret efter det, för vilket anslagen sist blivit i riksstaten uppförda.

3. För flera huvudtitlar gemensamma anslagsberäkningar.

Ersättning till statens allmänna fastighetsfond. I annat sammanhang denna dag anmäles förslag till stat för statens allmänna fastighetsfond. Erforderliga anslag till ersättning till fastighetsfonden beräknas därvid till sammanlagt 19,518,000 kronor. Det torde få ankomma på vederbörande departementschefer att under respektive huvudtitlar anmäla dessa ersättningsanslag, vilka enligt vad av statförslaget framgår böra upptagas till följande belopp.

Andra huvudtiteln:	kronor	kronor
Ersättning till fångvårdsstyrelsens delfond	602,000	
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	332,000	934,000
Tredje huvudtiteln:		
Ersättning till utrikesdepartementets delfond	841,000	
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	221,000	1,062,000
Fjärde huvudtiteln:		
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond		587,000
Femte huvudtiteln:		
Ersättning till medicinalstyrelsens delfond	3,098,000	
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	2,678,000	5,776,000
Sjätte huvudtiteln:		
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond		586,000
Sjunde huvudtiteln:		
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	527,000	
Ersättning till generaltullstyrelsens delfond	70,000	597,000
Åttonde huvudtiteln:		
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	4,706,000	
Ersättning till Uppsala universitets delfond	712,000	
Ersättning till Lunds universitets delfond	317,000	
Ersättning till Karolinska sjukhusets delfond	801,000	6,536,000

Nionde huvudtiteln:		kronor
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	1,295,000	
Tionde huvudtiteln:		
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	707,000	
Ersättning till lotsstyrelsens delfond	277,000	984,000
Elfte huvudtiteln:		
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	1,051,000	
Fjortonde huvudtiteln:		
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	110,000	

Ersättning till statens domäners fond för upplåten mark. I enlighet med de grunder, som av 1939 års lagtima riksdag godkänts, äro i riksstaten för innevarande budgetår under andra, femte, åttonde och nionde huvudtitlarna uppförda särskilda förslagsanslag till ersättning åt statens domäners fond för sådan å fonden bokförd egendom, som disponeras för vissa för domänstyrelsens verksamhet främmande ändamål, såsom fångvård, socialvård och undervisningsverksamhet samt försöksverksamhet på jordbruksområdet. Dessa ersättningar till domänfonden äro i princip att jämställa med ersättningsanslagen till fastighetsfonderna och representera alltså endast en formell, av redovisningsskäl motiverad omföring av medel inom budgetens ram.

Denna redovisningsform tillämpas för närvarande beträffande följande kronoegendomar:

Hall i Stockholms län och viss del av Skenäs kungsgård i Östergötlands län, vilka båda nyttjas för fångvårdsändamål;

Östra Vilhelmsro m. m. i Jönköpings län, som disponeras av statens anstalt för fallandesjuka;

Dagöholm i Södermanlands län, som nyttjas för alkoholistvårdsändamål; viss del av Troxhammar nr 4 och nr 6 i Stockholms län, som nyttjas för skyddshemsändamål;

Broby gård i Uppsala län, som nyttjas för dövstumundervisningen; och viss del av Nyckelby i Stockholms län samt Mosslanda i Kristianstads län, vilka båda nyttjas såsom försöksgårdar.

Frågan om utsträckt tillämpning av denna redovisningsform har underkastats utredning av domänstyrelsen, vars förslag i ämnet jämte riksräkenskapsverkets däröver avgivna utlåtande numera remitterats dels till byggnadsstyrelsen, dels, i vad rör frågan om den rättsliga vården av ifrågavarande fastigheter, till generaldirektören L. Berglöf för att tagas i övervägande vid fullgörande av honom lämnat uppdrag att utreda frågan om den rättsliga vården och förvaltningen av kronans fasta egendom.

För budgetåret 1944/45 bör ersättning utgå till statens domäners fond för upplåtelse av de egendomar, vilka i det föregående angivits, samt för egendomarna Lockerud vid Mariestad och Mogård i Finspångs köping. För inköp av sistnämnda fastighet har 1943 års riksdag anvisat ett anslag å 247,500 kronor såsom kapitalinvestering i domänfonden. Egendomen är avsedd att av skolöverstyrelsen disponeras för dövstumsändamål. Ersättningsbeloppet

bör i överensstämmelse med hittills tillämpade grunder bestämmas till 4 procent av egendomens värde eller i runt tal 10,000 kronor. För inköp av Lockerud äskas i annat sammanhang denna dag å tilläggsstat II till riksstaten för löpande budgetår ett investeringsanslag å 75,500 kronor. I anledning härav bör ersättningsanslaget under II huvudtiteln höjas med 3,000 kronor. De särskilda förslagsanslag, vilka uppföras under femte och nionde huvudtitlarna för ersättning till statens domäners fond för upplåten mark, böra, då resultatet av den omförmälda utredningen icke kan med säkerhet förväntas föreligga inom sådan tid, att nya beräkningar hinna underställas årets riksdag, för nästa budgetår anvisas med oförändrade belopp eller med respektive 8,000 och 8,000 kronor, medan samma anslag under andra och åttonde huvudtitlarna böra ökas med respektive 3,000 och 10,000 kronor till i avrundat tal 22,000 och 12,000 kronor. Det torde få ankomma på vederbörande departementschefer att vid anmälan av anslagsäskandena under nämnda huvudtitlar framställa förslag om anvisande å riksstaten för budgetåret 1944/45 av dessa anslag.

Rörligt tillägg. Rörligt tillägg utgår till befattningshavare, som äro underkastade civila eller militära avlöningsreglementet eller manskapsavlöningsreglementet, ävensom till vissa tjänstemän, vilkas avlöningsförhållanden regleras av bestämmelser i civila eller militära icke-ordinariereglementet. Sådant tillägg åtnjutes jämväl av befattningshavare, som äro underkastade folkskolans avlöningsreglemente, avlöningsreglementet för nomadlärare, avlöningsreglementet för lärare vid de högre kommunala skolorna eller vissa för övningslärare vid nämnda skolor gällande provisoriska avlöningsbestämmelser, ävensom av vissa befattningshavare vid folkhögskolor och lägre lantbruksundervisningsanstalter. Rörligt tillägg utgår även till vissa befattningshavare med avlöning från anslag under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.

För nästa budgetår kommer rörligt tillägg fortfarande att utgå till nu nämnda kategorier av befattningshavare.

Rörligt tillägg skall vidare under nästa budgetår, liksom under det innevarande, utgå till de tjänste- och familjepensionärer, vilka äro underkastade 1941—1943 års pensionsregleringar för statliga befattningshavare, arbetarpersonal, folkskollärare och lärare vid de högre kommunala skolorna m. fl.

I gällande riksstat äro utgifterna för rörligt tillägg beräknade efter 15 procent, till vilken procentsats det rörliga tillägget är maximerat enligt gällande avlöningsbestämmelser. Även i riksstatsförslaget för budgetåret 1944/45 ha utgifterna för rörligt tillägg beräknats efter 15 procent.

Dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. Dyrtidstillägg torde fortfarande böra beredas befattningshavare, som icke berörts av de under senare år genomförda löneregleringarna, därunder inbegripna även sådana som förklarat sig icke vilja övergå på ny stat. Därest det tidigare berörda förslaget om lönereglering för länsarkitekterna genomföres, bortfaller

rätten till dyrtidstillägg för dessa befattningshavare. Därav föranledes minskning av medelsbehovet å anslaget till dyrtidstillägg under sjätte huvudtiteln.

Jämväl å pensioner till förutvarande befattningshavare i statens tjänst m. fl. samt till änkor och barn efter dylika befattningshavare bör dyrtidstillägg respektive procentuellt tillägg utgå under nästa budgetår, i den mån vederbörande icke berörts av de senaste årens tjänste- och familjepensionsregleringar.

I gällande bestämmelser angående dyrtidstillägg och procentuellt tillägg ifrågasätter jag icke någon ändring. Den av 1943 års riksdag för budgetåret 1943/44 beslutade maximeringen av dessa tillägg till visst indextal (skrivelse nr 27) torde alltså böra gälla även för nästa budgetår (jfr även propositionen nr 286 till 1940 års lagtima riksdag och samma riksdags skrivelse nr 399).

Under hänsynstagande till vad sålunda anförts har beräkning verkställtts av erforderliga anslag till dyrtidstillägg (respektive procentuellt tillägg) för nästa budgetår. Beräkningarna ha utförts med utgångspunkt från de procenttal, som tillämpas vid levnadskostnadstalet 188 i den indexserie, där levnadskostnaderna i juli 1914 betecknats med 100. Beträffande fjärde och femte huvudtitlarnas dyrtidstilläggsanslag ha företagna fullständiga omräkningar föranlett en icke obetydlig höjning respektive sänkning. Resultaten av beräkningarna äro följande.

1. Anslagen till dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst:

Andra huvudtiteln.....	kronor	105,000	
Tredje »	»	12,000	
Fjärde »	»	250,000	
Femte »	»	380,000	
Sjätte »	»	2,200	
Sjunde »	»	11,000	
Ättonde »	»	650,000	
Nionde »	»	550,000	
Tionde »	»	2,200	
Elfte »	»	2,200	kronor 1,964,600

2. Anslaget till dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisnings- m. fl. anstalter » 1,050,000

3. Anslagen till dyrtidstillägg (resp. procentuellt tillägg) åt pensionärer m. fl.:

pensionärer vid det statliga pensionsväsendet	kronor	7,500,000	
pensionärer vid det statsunderstödda pensionsväsendet	»	5,750,000	
personal å indragningsstat	»	25,000	
pensionärer vid riksdagens verk..	»	12,800	» 13,287,800
		Summa kronor	16,302,400.

I sammanställningen ingå icke dyrtidstilläggen åt pensionerade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare eller dyrtidstilläggen å pensioner från handelsflottans pensionsanstalt.

Förslag om anvisande av anslag till dyrtidstillägg under de olika huvudtitlarna framställas av vederbörande departementschefer. Beträffande befattningshavare och pensionärer vid de affärsdrivande verken eller vid av dessa övertagna företag eller inrättningar böra utgifterna för dyrtidstillägg liksom hittills utgå från de medel, av vilka verkets utgifter i övrigt bestridas.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att dyrtidstillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. under budgetåret 1944/45 må i huvudsaklig överensstämmelse med av mig i det föregående förordade grunder utgå enligt de närmare föreskrifter, som meddelas av Kungl. Maj:t;

dels ock besluta, att utgifterna för dyrtidstillägg skola beträffande befattningshavare och pensionärer vid de affärsdrivande verken eller vid av dessa övertagna företag eller inrättningar utgå av de medel, av vilka verkets utgifter i övrigt bestridas.

Kristillägg. Den nu gällande kristilläggsregleringen grundar sig på beslut vid 1943 års riksdag (prop. nr 77, skriv. nr 182), vilket beslut gäller för tiden till och med första kvartalet 1944. Bestämmelserna i ämnet äro, såvitt angår fjärde kvartalet 1943, utfärdade genom kungörelsen den 22 oktober 1943, nr 752, i vilken hänvisas till vissa tidigare meddelade föreskrifter i ämnet.

Kristillägg tillkommer löntagare med rätt till rörligt tillägg eller dyrtidstillägg av statsmedel, därunder inbegripna lärare vid folk- och småskolor, högre kommunala skolor och vissa andra statsunderstödda undervisningsanstalter. Däremot åtnjuta arvodestagare som regel icke kristillägg. Vidare tillkommer kristillägg tjänstepensionärer, på vilkas pensioner utgår rörligt tillägg eller dyrtidstillägg av statsmedel, däribland även viss förutvarande arbetarpersonal. Därjämte utgår kristillägg å familjepensioner enligt 1936 eller 1942 års allmänna familjepensionsreglementen och enligt de för arbetare, för vissa kommunalt anställda lärare och för prästerskapet gällande familjepensionsreglementena. Slutligen tillkommer kristillägg den som åtnjuter annan familjepension än nyss sagts eller därmed jämförligt understöd, varå utgår dyrtidstillägg eller procentuellt tillägg av statsmedel.

Kristillägget har sedan juli 1942 utgått med 16 procent.

Förslag om reglering av kristilläggen för tiden efter första kvartalet 1944 torde få efter överläggningar med tjänstemännens organisationer under den närmaste tiden föreläggas riksdagen. Kristilläggsanslaget under tredje huvudtiteln bör höjas med hänsyn till beslutade organisationsförändringar

inom utrikesförvaltningen. Vad angår fjärde huvudtitelns kristilläggsanslag ökas medelsbehovet på grund av överföring av vissa kristilläggskostnader från sakanslag. Jämväl en omräkning av medelsbehovet i övrigt har föranlett höjning av anslaget. Därjämte bör kristilläggsanslaget under sjätte huvudtiteln höjas, enär den med vägförstatligandet sammanhängande utgiftshöjningen i den gällande riksstaten icke är beräknad för helt budgetår. Förslagsanslagen till kristillägg torde i statsverkspropositionen böra uppföras med allenast beräknade belopp, motsvarande kostnaderna under ett år för kristillägg å 16 procent enligt hittills gällande grunder.

De särskilda anslagen för budgetåret 1944/45 ha preliminärt beräknats till följande belopp.

Andra huvudtiteln	kronor	1,450,000
Tredje »	»	355,000
Fjärde »	»	17,500,000
Femte »	»	7,000,000
Sjätte »	»	1,150,000
Sjunde »	»	3,100,000
Åttonde »	»	29,000,000
Nionde »	»	1,900,000
Tionde »	»	1,100,000
Elfte »	»	24,000
Tolfte » :		
Statliga pensionsväsendet	kronor	6,300,000
Statsunderstödda pensionsväsendet	»	5,200,000
Allmänna indragningsstaten	»	20,000
Fjortonde huvudtiteln	»	172,000
Summa kronor		74,271,000.

För affärsverken torde kristilläggen liksom under innevarande budgetår få bestridas från de medel, av vilka dessas utgifter i övrigt bestridas. Vid bank- och fondinspektionen, sparbanksinspektionen, försäkringsinspektionen och statens pensionsanstalt samt för stuteriväsendet och luftfartsfonden torde kristilläggskostnaderna böra bestridas från särskilda poster i respektive verks och inrättningsars stater. För präster samt prästerliga tjänste- och familjepensionärer torde vederbörliga kristillägg utgå ur kyrkofonden jämlikt lagen den 23 november 1934 (nr 544) om dyrtidstillägg åt präster. Beträffande lärare vid folkhögskola åligger det vederbörande huvudman att bestrida utgifterna för kristillägg mot åtnjutande av statsbidrag enligt kungörelsen den 5 september 1942, nr 801.

Förslag om beräkning av anslag till kristillägg under de olika huvudtitlarna framställas av vederbörande departementschefer.

Under återopande av vad sålunda anförts, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen besluta,

att utgifterna för kristillägg, i den mån de icke skola utgå ur kyrkofonden eller avse befattningshavare hos bank- och fondinspektionen eller sparbanksinspektionen samt därest annat ej föranledes av fastställda statsbidragsgrunder, skola för budgetåret 1944/45 bestridas: beträffande befattningshavare och pensionärer vid de affärsdrivande verken eller vid av dessa övertagna företag eller inrättningar samt befattningshavare hos försäkringsinspektionen och statens pensionsanstalt ävensom befattningshavare med avlöning från luftfartsfonden från de medel, av vilka verkets eller institutionens utgifter i övrigt bestridas, beträffande befattningshavare vid statens hingstdepåer och stuteri samt å lantbruksstyrelsens stuteribyrå från det anslag, varav vederbörandes lön utgår, samt i fråga om andra befattningshavare och pensionärer från de anslag i riksstaten, som äro avsedda för kristillägg.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Rolf Arfwedson.

Bilaga till
1944 års statsverksproposition.

Första huvudtiteln.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1944.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, anmäler härefter de frågor, som tillhöra regleringen för budgetåret 1944/45 av utgifterna under riksstatens första huvudtitel, innefattande anslagen till hov- och slottsstaterna, och anför därvid följande.

A. Kungl. hovstaten.

[1.] **1. Kungl. Maj:ts hovhållning.** Anslaget till Kungl. Maj:ts hovhållning bör i riksstaten för nästa budgetår upptagas med oförändrat belopp, 800,000 kronor. I enlighet härmed hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kungl. Maj:ts hovhållning* för budgetåret 1944/45
anvisa ett anslag av kronor 800,000.

[2.] **2. Förstärkning av anslaget till Kungl. Maj:ts hovhållning.** Då de till Kungl. Maj:ts hovhållning anslagna medlen äro i behov av enahanda förstärkning som för innevarande budgetår eller med ett belopp av 150,000 kronor, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Förstärkning av anslaget till Kungl. Maj:ts hovhållning* för budgetåret 1944/45 anvisa ett anslag av kronor 150,000.

[3.] **3. Hans Kungl. Höghet Kronprinsens hovhållning och handpenningar för Hennes Kungl. Höghet Kronprinsessan.** Ifrågavarande anslag bör i riksstaten för nästa budgetår uppföras med oförändrat belopp, 192,000 kronor. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Hans Kungl. Höghet Kronprinsens hovhållning och handpenningar för hennes Kungl. Höghet Kronprinsessan* för budgetåret 1944/45 anvisa ett anslag av kronor 192,000.

[4.] **4. Förstärkning av anslaget till Hans Kungl. Höghet Kronprinsens hovhållning m. m.** Då de till Hans Kungl. Höghet Kronprinsens hovhållning m. m. anslagna medlen äro i behov av samma förstärkning som för innevarande budgetår, eller med 125,000 kronor, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Förstärkning av anslaget till Hans Kungl. Höghet Kronprinsens hovhållning m. m.* för budgetåret 1944/45 anvisa ett anslag av kronor 125,000.

[5.] **5. Hans Kungl. Höghet Hertigen av Västergötland.** Anslaget till Hans Kungl. Höghet Hertigen av Västergötland bör i riksstaten för nästa budgetår uppföras med oförändrat belopp, 26,000 kronor. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Hans Kungl. Höghet Hertigen av Västergötland* för budgetåret 1944/45 anvisa ett anslag av kronor 26,000.

[6.] **6. Hans Kungl. Höghet Hertigen av Närke.** Jämväl anslaget till Hans Kungl. Höghet Hertigen av Närke bör för nästa budgetår liksom i gällande riksstat uppföras med ett belopp av 26,000 kronor. Jag hemställer således, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Hans Kungl. Höghet Hertigen av Närke* för budgetåret 1944/45 anvisa ett anslag av kronor 26,000.

[7.] **7. Ved och kol för de kungl. hoven.** I skrivelse den 31 augusti 1943 har riksmarskalksämberet, under åberopande av framställning från ståthållarämbetet å Stockholms slott, hemställt, att nämnda anslag måtte för bud-

getåret 1944/45 anvisas med oförändrat belopp, 50,000 kronor. Med tillstyrkande härav hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ved och kol för de kungl. hoven* för budgetåret 1944/45 anvisa ett anslag av kronor 50,000.

[8.] 8. **Täckande av motsedd brist å anslaget till ved och kol för de kungl. hoven.** Å riksstaten för budgetåret 1943/44 har liksom för de fem nästföregående budgetåren anvisats anslag å 95,000 kronor till täckande av motsedd brist å anslaget till ved och kol för de kungl. hoven. Därjämte hava å tilläggsstater för budgetåren 1941/42 och 1942/43 anvisats 154,000 respektive 177,000 kronor till täckande av vissa merkostnader för ifrågavarande ändamål.

Riksmarskalksämberet har i sin skrivelse den 31 augusti 1943, under åberopande av förenämnda framställning från ståthållarämbetet å Stockholms slott, föreslagit att förevarande anslag måtte för nästa budgetår upptagas med samma belopp som i riksstaten för innevarande budgetår eller alltså med 95,000 kronor. Vidare har ämbetet i särskilda skrivelser den 31 augusti och den 16 december 1943 hemställt om anvisande av medel till täckande av viss ytterligare merkostnad för budgetåret 1942/43 ävensom beräknad merkostnad för innevarande budgetår. Till sistnämnda framställning torde jag få återkomma vid anmälan senare i dag av fråga om anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44.

Med biträdande av riksmarskalksämberets framställning om anslag för nästa budgetår får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Täckande av motsedd brist å anslaget till ved och kol för de kungl. hoven* för budgetåret 1944/45 anvisa ett anslag av kronor 95,000.

[9.] 9. **Underhåll och vård av möbler samt andra staten tillhöriga inventarier i de kungl. slotten.** Med stöd av framställning i ämnet från t. f. chefen för husgeråds-kammaren har riksmarskalksämberet i sin skrivelse den 31 augusti 1943 hemställt, att ifrågavarande anslag måtte för budgetåret 1944/45 uppföras med oförändrat belopp, 56,400 kronor. I enlighet härmed hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Underhåll och vård av möbler samt andra staten tillhöriga inventarier i de kungl. slotten* för budgetåret 1944/45 anvisa ett anslag av kronor 56,400.

[10.] 10. **Förstärkning av anslaget till underhåll och vård av möbler samt andra staten tillhöriga inventarier i de kungl. slotten.** Riksmarskalksämberet har i sin förberörda skrivelse den 31 augusti 1943, under åbero-

pande av nyssnämnda framställning från t. f. chefen för husgerådskammaren, hemställt, att jämväl ifrågavarande förstärkningsanslag måtte för budgetåret 1944/45 upptagas till samma belopp som i gällande riksstat eller alltså till 25,000 kronor. Jag hemställer i enlighet härmed, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Förstärkning av anslaget till underhåll och vård av möbler samt andra staten tillhöriga inventarier i de kungl. slotten* för budgetåret 1944/45 anvisa ett anslag av kronor 25,000.

[11.] **11. Kungl. hovstallets utfodring.** Riksmarskalksämberet har i sin skrivelse den 31 augusti 1943 hemställt, att anslaget till kungl. hovstallets utfodring måtte för nästa budgetår uppföras med oförändrat belopp, 45,000 kronor. I enlighet härmed hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kungl. hovstallets utfodring* för budgetåret 1944/45 anvisa ett anslag av kronor 45,000.

B. Kungl. slottsstaten.

[12.] **1. Reparationer å Stockholms slott m. fl. för de kungl. hoven upplåtna byggnader.** I förut omförmälda skrivelse den 31 augusti 1943 har riksmarskalksämberet, med överlämnande av en av ståthållarämbetet å Stockholms slott gjord framställning i ämnet, hemställt, att ifrågavarande anslag måtte för nästa budgetår uppföras med oförändrat belopp, 63,000 kronor. Jag tillstyrker, att anslaget upptages till det av riksmarskalksämberet sålunda begärda beloppet, och hemställer förty, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Reparationer å Stockholms slott m. fl. för de kungl. hoven upplåtna byggnader* för budgetåret 1944/45 anvisa ett anslag av kronor 63,000.

[13.] **2. Förstärkning av anslaget till reparationer å Stockholms slott m. fl. för de kungl. hoven upplåtna byggnader.** Riksmarskalksämberet har i förenämnda skrivelse den 31 augusti 1943, i enlighet med förslag av ståthållarämbetet å Stockholms slott, hemställt, att förevarande förstärkningsanslag måtte uppföras å riksstaten för nästa budgetår med oförändrat belopp, 40,000 kronor.

I överensstämmelse med riksmarskalksämbetets framställning hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Förstärkning av anslaget till reparationer å Stockholms slott m. fl. för de kungl. hoven upplåtna byggnader* för budgetåret 1944/45 anvisa ett anslag av kronor 40,000.

[14.] **3. Polis-, lys- och renhållning samt brandväsendet vid Stockholms slott.** Anslaget utgör för innevarande budgetår 33,750 kronor. I sin skrivelse den 31 augusti 1943 har riksmarskalksämbetet i enlighet med förslag av ståthållarämbetet å Stockholms slott hemställt, att anslaget till polis-, lys- och renhållning samt brandväsendet vid Stockholms slott måtte för nästa budgetår upptagas till 33,750 kronor eller således till samma belopp som för innevarande budgetår. Jag tillstyrker riksmarskalksämbetets framställning och hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Polis-, lys- och renhållning samt brandväsendet vid Stockholms slott* för budgetåret 1944/45 anvisa ett anslag av kronor 33,750.

[15.] **4. Förstärkning av anslaget till polis-, lys- och renhållning samt brandväsendet vid Stockholms slott.** Riksmarskalksämbetet har i skrivelsen den 31 augusti 1943, i enlighet med förslag av ståthållarämbetet å Stockholms slott, hemställt, att förevarande förstärkningsanslag måtte uppföras å riksstaten för nästa budgetår med oförändrat belopp, 36,750 kronor. Vidare har ämbetet i särskild skrivelse den 31 augusti 1943 hemställt om anvisande av medel för täckande av merkostnad under budgetåret 1942/43. Härtill torde jag få återkomma vid anmälan senare i dag av fråga om anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44. Med biträdande av riksmarskalksämbetets framställning om anslag för nästa budgetår hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Förstärkning av anslaget till polis-, lys- och renhållning samt brandväsendet vid Stockholms slott* för budgetåret 1944/45 anvisa ett anslag av kronor 36,750

[16.] **5. Underhåll m. m. av Drottningholms m. fl. kungl. slott, reservationsanslag.** För underhåll m. m. av följande kungl. lustslott, nämligen Drottningholms, Gripsholms, Ulriksdals, Haga, Strömsholms, Rosersbergs och Tullgarns slott, är i riksstaten för innevarande budgetår anvisat ett reservationsanslag av 14,000 kronor. Till detta anslag har, enligt av Kungl. Maj:t med stöd av riksdagens medgivande meddelad föreskrift, av Djurgårdskassans befintliga överskottsmedel överförts ett belopp av 150,000 kronor.

Förutom slottens egna inkomster och i de särskilda slottsstaterna upptagna bidrag å 25,000 kronor av grusförsäljningsmedel står sålunda under löpande budgetår ett belopp av sammanlagt 164,000 kronor till förfogande för underhåll m. m. av ifrågavarande lustslott. Fördelningen av detta belopp de olika slotten emellan framgår av följande uppställning:

Drottningholms slott		kronor	48,000
Gripsholms	»	»	22,500
Ulriksdals	»	»	12,500
Haga	»	»	20,000
Strömsholms	»	»	6,000
Rosersbergs	»	»	—
Tullgarns	»	»	55,000
Summa kronor			164,000.

I sina anslagsäskanden för nästa budgetår har riksmarskalksämberet med ledning av framställningar från ståthållarämbetena för lustslotten beräknat medelsbehovet för nästa budgetår under förevarande anslag. I följande sammanställning angivas de slutsummor, å vilka de olika slottsstaterna enligt riksmarskalksämberets mening kunna beräknas balansera.

	Staten för budgetåret 1942/43 kronor	Staten för budgetåret 1943/44 kronor	Föreslagen stat för budgetåret 1944 45 kronor
Drottningholms slott	184,500	191,000	163,400
Gripsholms	89,600	112,700	113,200
Ulriksdals	82,940	89,100	95,520
Haga	80,155	80,165	80,735
Strömsholms	9,600	9,600	11,000
Rosersbergs	32,560	32,560	30,960
Tullgarns	68,200	70,000	70,900
Summa kronor	547,555	585,125	565,715.

För täckande av de i statförslagen för nästa budgetår upptagna underskotten i fråga om de särskilda lustslotten har riksmarskalksämberet föreslagit anvisande av följande belopp, nämligen för Drottningholms slott 67,400 kronor, för Gripsholms slott 25,000 kronor, för Ulriksdals slott 35,500 kronor, för Haga slott 20,000 kronor, för Strömsholms slott 7,400 kronor och för Tullgarns slott 55,000 kronor, eller sammanlagt 210,300 kronor. Beträffande Rosersbergs slott har räknats med ett överskott av 5,000 kronor, vilket tillförts Gripsholms slottskassa. Vidare har bland inkomsterna i förslaget till stat för Haga slott under benämningen intressemedel upptagits 10,500 kronor, utgörande ränteavkastning av Haga slotts försäljningsmedels fond.

I förslaget till stat för Drottningholms slott har riksmarskalksämberet upptagit inkomster av teatermuseets visningsmedel med 3,000 kronor samt bland utgifterna en post till teatermuseet av 12,400 kronor, innebärande alltså en nettoutgift av 9,400 kronor. I utgiftsposten ingår bland annat 2,350 kronor i hyra m. m. för bibliotekslokal på Linnégatan 7 i Stockholm ävensom vissa andra kostnader för biblioteket.

I riksmarskalksämberets ifrågavarande skrivelse är intaget ett inom Djurgårdsförvaltningen uppgjort statförslag för Djurgårdskassan för budgetåret 1944/45. I förslaget förutsättes, att av kassans överskottsmedel ett belopp av 150,000 kronor skall för budgetåret 1944/45 utgå som bidrag till de kungl. lustslottens underhåll. Någon behållning har därvid icke beräknats uppkomma vid utgången av budgetåret 1944/45.

Under hänvisning till vad sålunda anförts har riksmarskalksämberet hemställt dels att för nästa budgetår måtte anvisas ett anslag av (210,300 — 150,000 ==) 60,300 kronor till underhåll av Drottningholms m. fl. kungl. slott, dels ock att av Djurgårdskassans överskottsmedel måtte till anslaget överföras 150,000 kronor.

I särskild skrivelse den 31 augusti 1943 har riksmarskalksämberet hemställt om anvisande av ett anslag av 20,000 kronor till oförutsedda reparationer och ombyggnader å de kungl. slotten.

Riksmarskalksämberet har för budgetåret 1944/45 räknat med ett medelsbehov av 210,300 kronor utöver slottens egna inkomster. *Departements-
chefen.*

Vad först beträffar kostnaderna för Drottningholms teatermuseum är jag icke heller för nästa budgetår beredd förorda, att inkomster och utgifter för teatermuseet jämte vissa kostnader för dess i Stockholm belägna bibliotek intagas i staten för Drottningholms slott. Härigenom uppkommer i förhållande till den av riksmarskalksämberet äskade medelsanvisningen under förrevarande anslag en minskning, svarande mot den av ämbetet beräknade nettokostnaden för museet, 9,400 kronor. Med hänsyn till att teaterbyggnaden med inredning och inventarier hör till slottsegendomen vill jag emellertid förorda, att liksom för innevarande budgetår bidrag från Haga slotts försäljningsmedelsfond får utgå till teatermuseet. Bidraget torde icke böra överstiga vad som utgått för innevarande budgetår eller 6,000 kronor.

Liksom för innevarande budgetår torde alltså böra bland slottsstaternas inkomster ingå bidrag från Haga och Ulriksdals slotts försäljningsmedelsfonder, varigenom behovet av anslagsmedel kan ytterligare minskas. Dessa bidrag torde lämpligen kunna bestämmas till 19,900 kronor från Hagafonden och 17,000 kronor från Ulriksdalsfonden.

Av Djurgårdskassans medel torde för slottens underhåll böra disponeras oförändrat belopp, tillhopa 150,000 kronor.

Behovet av anslagsmedel bör på grund av vad sålunda anförts utgöra (210,300 — 9,400 — 19,900 — 17,000 — 150,000 ==) 14,000 kronor.

I nuvarande läge kan jag icke tillstyrka riksmarskalksämbetets förslag om upptagande å riksstaten av ett särskilt anslag av 20,000 kronor till oförutsedda reparationer och ombyggnader.

Under åberopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels till Underhåll m. m. av Drottningholms m. fl. kungl. slott för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av kronor 14,000.

dels ock medgiva, att av Djurgårdskassans överskottsmedel må under budgetåret 1944/45 till förenämnda anslag överföras ett belopp av 150,000 kronor.

[17.] **6. Vissa byggnadsarbeten vid Drottningholms slott, reservationsanslag.** I skrivelse den 16 september 1939 hemställde riksmarskalksämbetet om anslag till uppförande och förbättring av personalbostäder vid Drottningholms kungsgård. Därvid åberopades att bestämmelserna i lantarbetstidslagen nödvändiggjorde en ökning av arbetarstammen vid kungsgården samt att förbättring av de redan befintliga bostäderna påkallades med hänsyn till gällande hälsovårdsföreskrifter.

På förslag av Kungl. Maj:t i propositionen nr 2/1941 ävensom i 1942 års statsverksproposition anvisade riksdagen till förevarande ändamål sammanlagt 316,000 kronor. Enligt den plan som låg till grund härför skulle för de anvisade medlen iordningställas arbetarbostäder om tillhopa 76 eldstäder. Detta skulle ske genom uppförande av fem nybyggnader samt ombyggnad av tre äldre byggnader, Smedjegården, Orangeriet och Pagebyggnaden.

I skrivelse den 19 oktober 1943 har *byggnadsstyrelsen* framlagt förslag till ökad medelsanvisning för dessa byggnadsföretag. Byggnadsstyrelsen har därvid anført i huvudsak följande.

Nybyggnaderna och Smedjegården hade numera färdigställts för en sammanlagd kostnad av 218,200 kronor eller 13,300 kronor mer än som tidigare beräknats. Kostnadsökningen hänförde sig huvudsakligen till Smedjegårdens ombyggnad och berodde delvis på att reparationerna blivit mera omfattande än väntat, bland annat till följd av väggarnas bristfälliga isolering samt vedspisarnas dåliga beskaffenhet. Vidare hade det visat sig nödvändigt med helt ny elektrisk installation i stället för tidigare avsedd komplettering av ledningsnätet. Därjämte hade ytterligare ett enkelrum iordningställts och den ursprungliga plandispositionen förbättrats. Slutligen tillkomme en prisstegring på omkring 7 procent.

Vad beträffade ombyggnaden av Orangeriet, som nu närmast skulle utföras, hade införskaffade anbud visat, att för ändamålet numera erfordrades 73,000 kronor mot tidigare beräknade 56,000 kronor, en ökning alltså med 17,000 kronor. Ökningen berodde huvudsakligen på dels prisstegring, dels kostnader, som uppstått genom att det visat sig oundgängligt med nytt bjälklag i bottenvåningen, vars golv till övervägande delen låge direkt på mark.

Vad slutligen anginge Pagebyggnaden borde den i september 1941 beräknade kostnaden av 41,800 kronor höjas med omkring 15 procent eller 6,200 kronor till följd av prisstegringen.

För fullföljande av ifrågavarande arbeten erfordrades sålunda för budgetåret 1944/45 ett tilläggsanslag av $(13,300 + 17,000 + 6,200 =)$ 36,500 kronor.

Enär ifrågavarande arbeten ingå i en av Kungl. Maj:t och riksdagen re- *Departements-*
dan godkänd plan till erforderlig förbättring av personalbostäderna vid *chefen.*
Drottningholms kungsgård, anser jag mig kunna tillstyrka den begärda medelsanvisningen.

Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa byggnadsarbeten vid Drottningholms slott*
för budgetåret 1944/45 anvisa ett *reservations-*
anslag av kronor 36,500.

Vid bifall till de av mig framställda förslagen kommer första huvudtitelns slutsumma för budgetåret 1944/45 att uppgå till 1,814,400 kronor, innebärande i förhållande till riksstaten för budgetåret 1943/44 en ökning av 36,500 kronor.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:
Rolf Arfwedson.

Register

till

Första huvudtiteln för budgetåret 1944/45.

A. Kungl. hovstaten.

Sid.		Kronor
1	Kungl. Maj:ts hovhållning.....	800,000
1	Förstärkning av anslaget till Kungl. Maj:ts hovhållning.....	150,000
2	Hans Kungl. Höghet Kronprinsens hovhållning och handpenningar för Hennes Kungl. Höghet Kronprinsessan.....	192,000
2	Förstärkning av anslaget till Hans Kungl. Höghet Kronprinsens hovhållning m. m.....	125,000
2	Hans Kungl. Höghet Hertigen av Västergötland.....	26,000
2	Hans Kungl. Höghet Hertigen av Närke.....	26,000
2	Ved och kol för de kungl. hoven.....	50,000
3	Täckande av motsedd brist å anslaget till ved och kol för de kungl. hoven.....	95,000
3	Underhåll och vård av möbler samt andra staten tillhöriga inventarier i de kungl. slotten.....	56,400
3	Förstärkning av anslaget till underhåll och vård av möbler samt andra staten tillhöriga inventarier i de kungl. slotten.....	25,000
4	Kungl. hovstallets utfodring.....	45,000
	Säger för kungl. hovstaten	1,590,400

B. Kungl. slottsstaten.

4	Reparationer å Stockholms slott m. fl. för de kungl. hoven upplåtna byggnader.....	63,000
4	Förstärkning av anslaget till reparationer å Stockholms slott m. fl. för de kungl. hoven upplåtna byggnader.....	40,000
5	Polis-, lys- och renhållning samt brandväsendet vid Stockholms slott.....	33,750
5	Förstärkning av anslaget till polis-, lys- och renhållning samt brandväsendet vid Stockholms slott.....	36,750
5	Underhåll m. m. av Drottningholms m. fl. kungl. slott.....	14,000
8	Vissa byggnadsarbeten vid Drottningholms slott.....	36,500
	Säger för kungl. slottsstaten	224,000
	Summa	1,814,400.

Bilaga till

1944 års statsverksproposition.

Andra huvudtiteln.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Bergquist, redogör för de frågor som tillhöra regleringen för budgetåret 1944/45 av utgifterna under riksstatens andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet, och anför därvid följande.

A. Justitiedepartementet m. m.

[1.] 1. **Avlöningar till statsråden utan departement m. m., förslagsanslag.** Anslaget är i gällande riksstat uppfört med 150,000 kronor och disponeras enligt en för budgetåret 1941/42 fastställd stat, vilken enligt beslut av Kungl. Maj:t den 15 maj 1942 skall gälla tills vidare (statsliggaren sid. 7). Staten upptager bland annat en anslagspost till avlöningar till statsråden utan departement å förslagsvis 120,000 kronor, vilken post beräknats med hänsyn till att antalet sådana statsråd skall utgöra fem. Sedan numera ytterligare ett dylikt statsråd tillkallats, bör nämnda anslagspost uppräknas med 24,000 kronor, motsvarande avlöningen till det nya statsrådet.

Då någon annan ändring beträffande anslaget icke är att vidtaga, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels fastställa följande stat för avlöningar till statsråden utan departement m. m., att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1944/45:

Stat.

1. Avlöningar till statsråden utan departement, <i>förslagsvis</i>	kronor 144,000
2. Lönefyllnad åt statsministern	» 6,000
3. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i> ..	» 24,000
Summa kronor 174,000;	

dels ock till Avlöningar till statsråden utan departement m. m. för budgetåret 1944/45 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 174,000.

[2.] **2. Justitiedepartementet: Avlöningar, förslagsanslag.** Justitiedepartementets avlöningsanslag är i gällande riksstat uppfört med 282,000 kronor.

Personalförteckning för justitiedepartementet har fastställts av Kungl. Maj:t den 6 juni 1941 (statsliggaren sid. 7). Den 4 juni 1943 har Kungl. Maj:t fastställt följande avlöningsstat för departementet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1943/44.

Avlöningsstat.

1. Avlöning till departementschefen	kronor 24,000
2. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	» 159,000
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal	» 66,300
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	» 32,700
Summa kronor 282,000.	

I statsverkspropositionen till föregående års riksdag (II ht sid. 2) framhöll föredragande departementschefen, att justitiedepartementets arbetsbörda under senare år undergått en betydande ökning. Denna ökning har under år 1943 fortsatt i stegrat tempo. Sammanlagda antalet ärenden som under åren efter krigsutbrottet inkommit å departementets kansliavdelning har utgjort 7,225 år 1940, 10,163 år 1941, 10,711 år 1942 och 13,390 år 1943. Ökningen, som alltså utgör omkring 85 procent, är visserligen mest framträdande för vissa ärenden av enklare beskaffenhet, huvudsakligen ärenden rörande giftermålsdispens och antagande av släktnamn, men även i övrigt är den avsevärd. En fördelning av ärendena efter angiven grund utvisar, att antalet

ärenden av förstnämnda kategori under åren 1940—1943 uppgått till resp. 5,219, 8,032, 8,301 och 10,228 samt antalet övriga ärenden till resp. 2,006, 2,131, 2,410 och 3,162. Ökningen blir för de förra inemot 100 procent och för de senare inemot 60 procent. Inom sistnämnda grupp ha ärenden avseende tillämpning av utlänningslagstiftningen, vilka ärenden ofta äro av brådskande och vidlyftig beskaffenhet, mer än tredubblats.

Under angivna period har departementets personal utökats med en extra ordinarie andre kanslisekreterare (1941) och ett extra ordinarie kanslibiträde (1943). Av dessa tages den förstnämnde i anspråk huvudsakligen för handläggning av vissa tryckfrihetsärenden, vilket arbete icke kommer till uttryck i de nyss återgivna statistiska uppgifterna (jfr II ht 1941 sid. 3). Denna personalförstärkning har visat sig otillräcklig och det har därför blivit nödvändigt att ytterligare anställa en amanuens och ett kontorsbiträde. Vidare ha uppkommit ökade kostnader för, bland annat, semestervikarier och extra skrivhjälp. Då de sålunda ökade personalkostnaderna icke kunna täckas inom ramen för nu anvisat belopp till icke-ordinarie personal, blir det erforderligt att innevarande budgetår förstärka departementets icke-ordinariepost från andra huvudtiteln anslag till extra utgifter. För nästa budgetår torde emellertid för ändamålet erforderliga medel böra beräknas under avlöningsanslaget.

De i justitiedepartementets avlöningsstat uppförda anslagsposterna torde böra beräknas på följande sätt. Under posten till avlöningar till ordinarie tjänstemän uppkommer ett minskat anslagsbehov i anledning av att en ordinarie kontorsbiträdestjänst, vars innehavare erhållit förordnande såsom extra ordinarie kanslibiträde, icke kommer att uppehållas av annan befattningshavare. Posten kan därför nedsättas med 3,500 kronor till 155,500 kronor.

Till ett extra ordinarie kontorsbiträde i stället för nyssnämnda ordinarie biträde bör under posten till avlöningar till icke-ordinarie personal beräknas 2,800 kronor. Denna post bör vidare höjas med kostnaderna för de i det föregående angivna personalförstärkningarna, 4,800 kronor till en amanuens och 2,800 kronor till ett extra ordinarie kontorsbiträde. Till semestervikarier och extra skrivhjälp m. m. bör härutöver beräknas ett belopp av 1,900 kronor. Posten höjes alltså med $(2,800 + 4,800 + 2,800 + 1,900)$ 12,300 kronor till 78,600 kronor.

Enär anslagsposten till rörligt tillägg under sistförflutna budgetår utvisar besparing, torde det vara tillräckligt att för avrundning av anslagets slutsumma höja posten med 200 kronor till 32,900 kronor.

Anslaget i dess helhet skulle alltså bestämmas till $(24,000 + 155,500 + 78,600 + 32,900)$ 291,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels fastställa följande avlöningsstat för justitiedepartementet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1944/45:

Avlöningsstat.

1. Avlöning till departementschefen	kronor	24,000
2. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsvis	»	155,500
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal	»	78,600
4. Rörligt tillägg, förslagsvis	»	32,900

Summa kronor 291,000;

dels ock till Justitiedepartementet: Avlöningar för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av kronor 291,000.

[3.] **3. Justitiedepartementet: Omkostnader, förslagsanslag.** Detta anslag nedsattes åren närmast efter krigsutbrottet men har därefter åter höjts till sitt ursprungliga belopp. För budgetåren 1939/40—1943/44 har sålunda anvisats resp. 75,500 kronor, 71,000 kronor, 67,000 kronor, 69,600 kronor och 75,500 kronor.

Den för justitiedepartementet gällande omkostnadsstaten, vilken fastställts av Kungl. Maj:t den 4 juni 1943 (statsliggaren sid. 8), upptager, bland annat, en post till expenser å förslagsvis 61,500 kronor. Från denna post bestridas, förutom justitiedepartementets, jämväl statsrådsberedningens och lagrådets expenskostnader. Beloppet har fördelats med förslagsvis 7,500 kronor till bränsle, lyse och vatten samt förslagsvis 54,000 kronor till övriga expenser, varav högst 50,000 kronor till expenser för eget behov och förslagsvis 4,000 kronor till expenser för annat än eget behov.

Kostnaderna för bränsle, lyse och vatten ha under ett flertal år överstigit det för sådant ändamål beräknade beloppet. Sedan lagrådet hösten 1941 flyttat från kanslihuset till andra lokaler, ha ifrågavarande kostnader för dess del ökats och postens överbelastning ytterligare framträtt. Under budgetåret 1942/43 uppgingo utgifterna å posten till 14,208 kronor. För nästkommande budgetår torde därför böra beräknas ytterligare åtminstone 4,500 kronor för ifrågavarande ändamål. Anslaget skulle alltså höjas till 80,000 kronor.

Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till Justitiedepartementet: Omkostnader för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av kronor 80,000.

[4.] **4. Justitiedepartementet: Svensk författningssamling, förslagsanslag.** Anslaget höjdes från och med budgetåret 1942/43 från 150,000 kronor till 200,000 kronor. Enligt budgetredovisningarna ha utgifterna å anslaget under

budgetåren 1939/40—1942/43 utgjort resp. 217,700 kronor, 205,200 kronor, 159,700 kronor och 257,100 kronor. Beträffande sistnämnda båda siffror är emellertid att märka, att en utgiftspost å 36,600 kronor, som egentligen belöper på budgetåret 1941/42, i stället påförts budgetåret 1942/43. Vid en jämförelse mellan dessa och närmast föregående budgetårs belastning bör man därför räkna med beloppen 196,300 kronor resp. 220,500 kronor såsom utgifter under nämnda båda budgetår (jfr II ht 1943 sid. 4). För nästa budgetår torde anslaget böra uppföras med oförändrat belopp.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Justitiedepartementet: Svensk författningssamling* för budgetåret 1944/45 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 200,000.

[5.] **5. Lagberedningen, reservationsanslag.** Anslaget sänktes av 1941 års riksdag från 80,000 kronor till 70,000 kronor och av 1942 års riksdag ytterligare till 45,000 kronor. Denna betydande nedskärning av anslagsbeloppet möjliggjordes därigenom att beredningens sammansättning — sedan förslaget rörande ny aktiebolagslagstiftning avlämnats — kunnat tills vidare begränsas till att omfatta, förutom ordförande och sekreterare, en ledamot, mot tidigare tre ledamöter. Den kvarstående ledamoten har numera utnämnts till härads-hövding och kan därför i fortsättningen icke beräknas helt ägna sig åt beredningens arbete mer än högst sex månader om året. På grund härav har en ny ledamot tillkallats från och med den 1 januari 1944. Vidare har beredningens nuvarande sekreterare förordnats att från och med samma dag, med bibehållande av sekreteraruppdraget, vara ledamot av beredningen.

Den sålunda verkställda omorganisationen medför ett ökat anslagsbehov. Från budgetåret 1942/43 förefanns en reservation å anslaget av 24,300 kronor. För innevarande budgetår har medelsåtgången beräknats till 52,000 kronor. Vid ingången av budgetåret 1944/45 skulle sålunda kunna beräknas föreligga en reservation av 17,300 kronor, vilket belopp dock delvis kan komma att tagas i anspråk för tryckningskostnader. Med hänsyn till reservationen kan den av omorganisationen föranledda anslagsökningen för nästa budgetår begränsas till 10,000 kronor. Anslaget skulle i enlighet härmed uppföras med 55,000 kronor.

Rörande sin verksamhet under år 1943 har lagberedningen avgivit en redogörelse, vilken torde få såsom bilaga (A) fogas vid statsrådsprotokollet.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Lagberedningen* för budgetåret 1944/45 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 55,000.

[6.] **6. Processreformen m. m., reservationsanslag.** I riksstaten för löpan- de budgetår upptages ett reservationsanslag till processlagberedningen å 70,000 kronor. Budgetredovisningen för budgetåret 1942/43 utvisar en reservation till innevarande budgetår å 6,200 kronor.

Beredningens arbete, som efter avlämnandet av dess förslag till ny rättegångsbalk avsett utarbetandet av förslag till ett flertal följdlagar, beräknas bli- va avslutat innevarande budgetår. Något anslag till processlagberedningen behöver därför icke upptagas för nästa budgetår.

Sedan beredningens arbete avslutats, tarvas emellertid, att den nya rättegångsordningens genomförande förberedes genom utarbetande jämväl av förslag till ett stort antal administrativa författningar.

Ett likartat förhållande föreligger med avseende å lagberedningens förslag till ny aktiebolagslag m. m. Även detta förslag, som kommer att föreläggas 1944 års riksdag, förutsätter utarbetandet av ett flertal betydelsefulla följdlagar.

Det synes lämpligt att upptaga det belopp, som erfordras för att nu ifråga- varande lagstiftningsarbeten skola kunna bedrivas, under ett särskilt reserva- tionsanslag med rubrik Processreformen m. m. Enligt verkställda beräkning- ar kan beloppet upptagas till 55,000 kronor. Härvid förutsättes, att eventuellt uppkommande reservation å det för innevarande budgetår anvisade anslaget till processlagberedningen skall få tagas i anspråk för det nya ändamålet.

Processlagberedningen har lämnat en redogörelse rörande sin verksamhet under 1943, vilken torde få såsom bilaga (B) fogas vid statsrådsprotokollet.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Processreformen m. m.* för budget-
året 1944/45 anvisa ett *reservationsanslag*
av kronor 55,000.

[7.] **7. Ombuden för tillsyn å tryckta skrifter, förslagsanslag.** Detta an- slag är i gällande riksstat uppfört med 20,000 kronor. För nästkommande budgetår torde anslaget böra bibehållas vid sitt nuvarande belopp. (Jfr II ht 1943 sid. 5 f.).

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ombuden för tillsyn å tryckta skrift-*
ter för budgetåret 1944/45 anvisa ett *förslags-*
anslag av kronor 20,000.

B. Justitiekanslersämbetet.

[8.] 1. Justitiekanslersämbetet: *Avlöningar, förslagsanslag*. Anslaget är i gällande riksstat uppfört med 82,000 kronor.

Personalförteckning för justitiekanslersämbetet har fastställts av Kungl. Maj:t den 31 mars 1939 (statsliggaren sid. 11). Den 4 juni 1943 har Kungl. Maj:t vidare fastställt följande avlöningsstat för ämbetet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1943/44.

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor 49,700
2. Avlöningar till icke-ordinarie personal	» 23,300
3. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	» 9,000

Summa kronor 82,000.

I skrivelse den 7 september 1943 har *justitiekanslersämbetet* framlagt förslag till avlöningsstat för ämbetet under budgetåret 1944/45. Ämbetet har därvid närmare berört allenast beräkningen av posten *avlöningar till icke-ordinarie personal*. Beträffande denna post anföres i huvudsak följande.

En beräkning av ämbetets medelsbehov för icke ordinarie personal enligt samma grunder som de av ämbetet förra året tillämpade slutar å 25,640 kronor mot 24,379 kronor föregående år. Højningen beror huvudsakligen på att byråchefen hos ämbetet i fjol antogs bliva tagen i anspråk såsom vikarie för justitiekanslern under 60 dagar av dennes ledighet, medan för nästa budgetår, då nuvarande byråchefen icke längre torde kvarstå i tjänst, vikarie under justitiekanslerns ledighet förutsättes komma att tagas utifrån. Emellertid synes ytterligare højning påkallad. Genom riksdagens beslut om ändring av lagen den 9 januari 1940 om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m. har nämligen en ny uppgift lagts på justitiekanslern, bestående i en viss tillsyn av beslut om post- och telefonkontroll. Omfattningen av det arbete som härav föranledes är svårt att i förväg uppskatta, helst som någon närmare erfarenhet av de nya bestämmelsernas tillämpning ännu icke föreligger. Arbetet kanske ej behöver bliva omfattande men det är också möjligt, att en närmare granskning av särskilda beslut kan visa sig påkallad. En avrundad summa torde böra för bestridande av de ökade kostnaderna beräknas under förevarande post, förslagsvis 2,000 kronor, motsvarande kostnaden — utom sedvanliga tillägg — för en person i hovrättsfiskals löneställning under en sammanlagd tid av omkring 3 månader av budgetåret. Den nya arbetsuppgiften är även ägnad att öka behovet för justitiekanslern av partiell ledighet.

I enlighet med det anförda har anslagsposten av ämbetet upptagits till (25,640 + 2,000) i runt tal 27,700 kronor, innebärande en ökning med 4,400 kronor.

Enär posten avlöningar till ordinarie tjänstemän till följd av byråchefens beräknade avgång samtidigt minskats med 1,600 kronor, har anslaget i dess helhet beräknats till (82,000 + 4,400 — 1,600) 84,800 kronor.

**Departements-
chefen.**

Justitiekanslersämbetets personalbehov under nästa budgetår påverkas av vissa nya arbetsuppgifter för ämbetet. Förutom ämbetets befattning med ärenden angående telefon- och postkontroll är i detta hänseende av betydelse, att kontrollen över tillämpningen av den föreslagna nya lagstiftningen om eftergift av åtal mot vissa underåriga, såvitt angår överåklagarna, skall ankomma på ämbetet. Med den begränsade personal som står till ämbetets förfogande kunna de nya uppgifterna icke tilläggas ämbetet utan att medel anvisas för personalförstärkning.

Vidare har man, såsom ämbetet framhållit, att räkna med ökade vikariatskostnader. Under senare år har byråchefen hos ämbetet regelmässigt vikarierat för justitiekanslern under ledighet för denne. Sedan den nuvarande byråchefen avgått med pension, vilket torde komma att ske den 1 oktober 1944, kan man emellertid icke räkna med att hans efterträdare under nästa budgetår skall bestrida vikariat för justitiekanslern. Det torde därför bliva nödvändigt att för dylika vikariat anlita person utom ämbetet. Detta föranleder ökade vikariatskostnader under anslagsposten till icke-ordinarie personal.

Den för angivna ändamål erforderliga höjningen av nämnda anslagspost torde med hänsyn bland annat till belastningen å posten under sistförflutna budgetår kunna begränsas till sammanlagt 3,600 kronor. Posten skulle alltså höjas till 26,900 kronor. Då emellertid, såsom ämbetet påpekat, ordinarieposten kan nedsättas med 1,600 kronor till 48,100 kronor, stannar nettoökningen å anslaget vid 2,000 kronor och anslagets slutsumma blir 84,000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels fastställa följande avlöningsstat för justitiekanslersämbetet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1944/45:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor 48,100
2. Avlöningar till icke-ordinarie personal ..	» 26,900
3. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	» 9,000
Summa kronor 84,000;	

dels ock till Justitiekanslersämbetet: Avlöningar för budgetåret 1944/45 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 84,000.

[9.] **2. Justitiekanslersämbetet: Omkostnader, förslagsanslag.** Detta anslag är i gällande riksstat uppfört med 7,700 kronor. Justitiekanslersämbetet har i särskild skrivelse den 7 september 1943 hemställt, att anslaget måtte för nästkommande budgetår uppföras med oförändrat belopp.

Med biträdande härav hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Justitiekanslersämbetet: Omkostnader* för budgetåret 1944/45 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 7,700.

C. Domstolarna.

Högsta domstolen m. m.

[10.] **1. Högsta domstolen m. m.: Avlöningar till justitieråden, förslagsanslag.** Anslaget är i gällande riksstat uppfört med 475,000 kronor. Kungl. Maj:t har den 15 maj 1942 fastställt avlöningsstat för högsta domstolen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1942/43 (statsliggaren sid. 12).

Frågan om lönereglering för justitieråden och regeringsråden har varit föremål för övervägande i samband med revisionen av tjänsteförteckningen i vad avser allmänna civilförvaltningen. För närvarande åtnjuta ifrågasvarande befattningshavare lön med 21,000 kronor, varå utgå nyreglerat dyrtidstillägg samt kristillägg. Lönebeloppets storlek regleras i respektive avlöningsstater, medan lönevillkoren i övrigt fastställts av Kungl. Maj:t genom beslut den 11 juni 1926 (statsliggaren sid. 12). I sitt den 18 juni 1942 avlämnade betänkande angående revision av tjänsteförteckningen i vad avser allmänna civilförvaltningen, andra delen, avseende byråchefs- och rådstjänster m. m. (SOU 1942: 30 sid. 142 ff.) ha 1939 års tjänsteförtecknings-sakkunniga föreslagit, att justitie- och regeringsrådsbefattningarna inordnas under civila avlöningsreglementet. Enligt förslaget skola bestämmelser rörande befattningarna införas under avlöningsreglementets 3 avd., avsedd för tjänstemän med lön enligt särskild löneplan eller eljest enligt särskilda bestämmelser. Lönen föreslås till 22,000 kronor, varå skall utgå rörligt tillägg — under nuvarande förhållanden jämväl kristillägg — enligt samma bestämmelser, som gälla för övriga i civila avlöningsreglementet avsedda befattningshavare.

I enlighet med vad chefen för finansdepartementet under för flera huvudtitlar gemensamma frågor anfört torde frågan om lönereglering för justitieråden och regeringsråden böra uppskjutas till nästa års riksdag. Anledning saknas därför att för nästkommande budgetår vidtaga förändring beträffande anslagsbeloppet.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Högsta domstolen m. m.: Avlöningar till justitieråden* för budgetåret 1944/45

anvisa ett *förslagsanlag* av kronor 475,000.

[11.] **2. Högsta domstolen m. m.: Avlöningar till befattningshavare vid nedre justitierevisionen, förslagsanslag.** Anslaget är i riksstaten för innevarande budgetår uppfört med 667,500 kronor.

För befattningshavare vid nedre justitierevisionen har personalförteckning fastställts den 9 juni 1939 (ändr. den 15 maj 1942) och avlöningsstat den 4 juni 1943 (statsliggaren sid 12). I avlöningsstaten är anslagsposten till avlöningar till icke-ordinarie personal uppförd med 109,600 kronor. Från denna anslagspost skall bland annat utgå avlöning till extra revisionssekreterare, d. v. s. den som, utan att tjänstgöra såsom vikarierande revisionssekreterare, förordnats att fullgöra på revisionssekreterare ankommande göromål. Såsom posten beräknats bereder den nedre revisionen möjlighet att ha anställda fyra extra revisionssekreterare under hela året och ytterligare en extra revisionssekreterare under halva året. Motsvarande anslagspost för senast tilländalupna budgetår var däremot beräknad med hänsyn till att nedre revisionen skulle ha blott tre extra revisionssekreterare anställda under budgetåret. Den förstärkning av nedre revisionens arbetskrafter, som det för innevarande år höjda anslaget till avlöningar till icke-ordinarie personal medger, har tillkommit för att möjliggöra nedbringande av högsta domstolens arbetsbalans och därmed den alltför långa väntetiden för måls föredragning i sista instans. Till den del förstärkningen avser en extra revisionssekreterare sammanhänger den med en fråga och med den 1 maj 1943 genomförd ändring i högsta domstolens arbetssätt, innebärande att tjänstgöringstiden å den avdelning av domstolen, varå nådemålen företrädesvis handläggas, varje vecka utökas med 2 timmar eller för hela året med sammanlagt omkring 94 timmar, vilken tid motsvarar ungefär den föredragningstid, som årligen ankommer å en revisionssekreterare.

I skrivelse den 27 augusti 1943 har *nedre justitierevisionen* framlagt förslag rörande medelsbehovet för nästa budgetår. Till belysande av det nuvarande läget i fråga om högsta domstolens arbetsbörda åberopar nedre revisionen följande tablå (siffrorna inom parentes ange minskning resp. ökning i förhållande till näst föregående år).

Inkomna mål under tiden $\frac{1}{1}$ — $\frac{15}{8}$.

År	Revisionsmål	Besvärs- och ansökningsmål
1939	303	1152
40	274 (—29)	1263 (+ 111)
41	239 (—35)	1043 (—220)
42	307 (+ 68)	1181 (+ 138)
43	295 (—12)	1526 (+ 345)

Avgjorda mål under tiden $\frac{1}{1}$ — $\frac{15}{8}$.

1939	204	1072
40	170 (—34)	1209 (+ 137)
41	138 (—32)	986 (—223)
42	156 (+ 18)	1145 (+ 159)
43	164 (+ 8)	1307 (+ 162)

Högsta domstolens arbetsbalans den $\frac{15}{8}$ (ej veckomål).

År	Revisionsmål	Besvärsmål	Summa
1939	276	251	527
40	286 (+ 10)	240 (—11)	526 (— 1)
41	307 (+ 21)	257 (+ 17)	564 (+ 38)
42	348 (+ 41)	215 (—42)	563 (— 1)
43	353 (+ 5)	227 (+ 12)	580 (+ 17)

Arbetsbalansen den $\frac{15}{8}$ enbart i fråga om vidlyftiga mål (ej veckomål).

1939 något över 40
1940 inemot 50
1941 något över 50
1942 » » 45
1943 » » 50

I anslutning här till anföres i nedre revisionens skrivelse:

Såsom synes har tillströmningen av revisionsmål hittills i år varit något lägre (inemot 4 %) än under samma tid i fjol. Under fjolåret inkom emellertid ett osedvanligt stort antal revisionsmål, varför tillströmningen av dessa mål alltför jämt får anses stor. Då antalet hittills i år avgjorda revisionsmål är ungefär normalt, ligger arbetsbalansen i fråga om revisionsmål per den $\frac{15}{8}$ fortfarande kvar på samma höga nivå som i fjol. Antalet under tiden $\frac{1}{1}$ — $\frac{15}{8}$ inkomna besvärsmål och ansökningsmål har detta år varit betydligt större än föregående år (ökningen utgör inemot 30 %). Denna stegring har främst gällt veckomålen samt krigsrättsmålen. För sistnämnda kategori mål utgör ökningen sålunda inemot 90 %. Antalet under tiden $\frac{1}{1}$ — $\frac{15}{8}$ 1943 avgjorda besvärsmål och ansökningsmål har i förhållande till antalet under samma tid inkomna dylika mål varit ovanligt lågt. Detta förhållande torde främst ha sin grund däri, att ett flertal av de avgjorda målen — särskilt har detta gällt veckomålen — varit av mycket vidlyftig beskaffenhet. Arbetsbalansen per den $\frac{15}{8}$ 1943 i fråga om sådana besvärsmål, som ej äro veckomål, har jämväl undergått någon ökning i förhållande till samma tid 1942. Totala antalet den $\frac{15}{8}$ balanserade mål fränsett veckomål, vilket antal åren 1939 och 1940 utgjorde något över 525 samt under åren 1941 och 1942 steg till inemot 565, steg ytterligare under innevarande år till 580. Av dessa 580 mål, som balanserades den $\frac{15}{8}$ 1943, hade mer än hälften inkommit till nedre revisionen före den $\frac{1}{1}$ 1943. Betydligt öfver ett 100-tal av dessa senare mål hade inkommit före den $\frac{1}{7}$ 1942. Inslaget i arbetsbalansen av vidlyftiga mål är i år större än under år 1942 och har nu åter nått samma höga tal som år 1941.

De lämnade uppgifterna torde, enligt vad nedre revisionen vidare anför, ge vid handen, att kurvan för tillströmningen av mål, vilken kurva under fjol-

året för samtliga kategorier mål gått i starkt stigande riktning, hittills i år vad revisionsmålen beträffar hållit sig å ungefär samma höga nivå, som den uppnådde föregående år, samt i fråga om besvär- och ansökningsmålen ytterligare gått i höjden. Sannolikheten syntes tala för att denna allmänna tendens väsentligen skulle komma att fortbestå under den närmaste framtiden. Från hovrätterna införskaffade uppgifter tydde jämväl härpå. Tillströmningen av mål till hovrätterna hade nämligen under den gångna delen av detta år vad de värdjade målen beträffar varit lika stor som under motsvarande del av de närmast föregående åren samt i fråga om övriga mål, särskilt de kriminella besvärsmålen, ökat starkt i förhållande till tidigare år. Anledning till antagande, att tillströmningen av mål till högsta domstolen fram till början av nästa budgetår skulle nämnvärt minska, kunde alltså icke anses föreligga. Det torde därför kunna befaras att även med den redan utökade föredragnings tiden i högsta domstolen arbetsbalansen därstädes blott i ringa grad kunde inom rimlig tid nedbringas under sin nuvarande alltför höga nivå. Beaktades därjämte angelägenheten av att högsta domstolens arbetsbalans före det processreformen trädde i tillämpning nedbringades till ett minimum, syntes det kunna ifrågasättas om icke ytterligare åtgärder vore påkallade för vinnande av en successiv minskning av arbetsbalansen. Med de närmare övervägandena härutinnan torde dock böra anstå tills verkningarna av den nyligen utökade föredragnings tiden bättre kunde överblickas.

I anslutning till det anförda har nedre revisionen funnit erforderligt att möjlighet beredes ämbetsverket att jämväl under budgetåret 1944/45 ha anställda dels under hela året 4 extra revisionssekreterare och dels under minst halva året ytterligare en extra revisionssekreterare.

Även övriga kostnader för icke-ordinarie personal anser nedre revisionen kunna beräknas till samma belopp som för innevarande budgetår. I det beräknade beloppet ingår sålunda jämväl avlöning åt ett extra kontorsbiträde med halvtidstjänstgöring, vilken arbeidskraftsförstärkning i likhet med tillkomsten av ytterligare en extra revisionssekreterare nödvändiggjorts av den förut omnämnda utökade föredragnings tiden i högsta domstolen.

I överensstämmelse med vad sålunda anförts har nedre revisionen funnit anslagsposten till avlöningar till icke-ordinarie personal böra bestämmas till minst samma belopp som för innevarande budgetår eller till 109,600 kronor. Beträffande övriga anslagsposter i avlöningsstaten har icke ifrågasatts någon ändring.

**Departements-
chefen.**

Beträffande högsta domstolens arbetsbalans bör som regel gälla, att antalet oavgjorda mål icke bör överstiga det antal som är erforderligt för arbetets jämna gång i nedre justitierevisionen. Detta antal har ansetts böra beräknas till 500 å 550. Intill år 1943 har en arbetsbalans av detta normala omfång i stort sett kunnat hållas, men under nämnda år har en avgjord stegring inträffat. Medan balansen normalt brukar visa nedgång under höstmånaderna, har den under tiden den 15 augusti—den 30 november 1943 stigit från 580 till 633. Antalet inkomna mål under månaderna januari—november 1943 ut-

gjorde 2,611 mot 2,112 under motsvarande tid 1942. Ökningen 499 mål hänförs sig uteslutande till besvär- och ansökningsmålen, vilkas antal stigit från 1,750 till 2,251 (+ 501), medan revisionsmålen antal nedgått från 362 till 360 (— 2).

En ökad arbetsbalans medför att målens avgörande fördröjes, vilket ur rättsskipningens synpunkt bör förebyggas. Redan med en balans av omkring 550 mål utgör väntetiden för sådana mål, som ej äro vecko- eller förtursmål, i genomsnitt ett och ett halvt år. Den år 1943 genomförda ändringen av högsta domstolens arbetssätt med därav föranledd förstärkning av nedre revisionens arbetskrafter avsåg att motverka en förlängning av målens väntetid. Enär arbetsbalansen icke desto mindre visar stegring, kunna ytterligare åtgärder bliva erforderliga. Härför talar även den omständigheten att tillströmningen av mål till hovrätterna under senare tid ständigt ökat, varför en fortsatt stegring är att befara även för högsta domstolens vidkommande. Tills vidare finner jag mig emellertid, i likhet med nedre revisionen, endast böra förorda, att den nuvarande förstärkningen av antalet extra revisionssekreterare bibehålles. Skulle en fortsatt stegring av antalet inkommande mål göra en ytterligare förstärkning av arbetskrafterna ofrånkomlig, torde medel härför få äskas i särskild ordning.

Då nedre revisionens förslag ej heller i övrigt givit mig anledning till erinran, kan förevarande anslag alltså bestämmas till oförändrat belopp, 667,500 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Högsta domstolen m. m.: Avlöningar till befattningshavare vid nedre justitierevisionen* för budgetåret 1944/45 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 667,500.

[12.] **3. Högsta domstolen m. m.: Omkostnader, förslagsanslag.** Detta anslag sänktes av 1940 års lagtima riksdag från 51,600 kronor till 46,600 kronor och av 1941 års riksdag ytterligare till 42,500 kronor. För budgetåret 1942/43 höjdes anslagsbeloppet till 45,000 kronor och för innevarande budgetår till 45,500 kronor.

Enligt av Kungl. Maj:t den 4 juni 1943 fastställd omkostnadsstat för nedre justitierevisionen ha anvisats, till sjukvård m. m. förslagsvis 3,000 kronor, till reseersättningar förslagsvis 3,500 kronor och till expenser förslagsvis 39,000 kronor. Beträffande sistnämnda post har Kungl. Maj:t föreskrivit, att förslagsvis 7,000 kronor må tagas i anspråk för bränsle, lyse och vatten samt högst 32,000 kronor för övriga expenser.

I sin under näst föregående punkt oförmälda skrivelse den 27 augusti 1943 har *nedre justitierevisionen* begärt ökad medelsanvisning till reseersättningar och övriga expenser.

Såsom en följd av den ovanligt stora omsättningen av revisionssekreterare

under de två senaste budgetåren ha dessa år, enligt vad nedre revisionen meddelar, i reseersättningar måst utbetalas belopp om mer än det dubbla av vad för sådant ändamål beräknats i omkostnadsstaten. Då det kunde antagas, att omsättningen av revisionssekreterare komme att bli jämförelsevis stor jämväl under de närmaste åren, föreslår nedre revisionen, att anslagsposten till reseersättningar för nästkommande budgetår uppräknas med 2,500 kronor till 6,000 kronor.

Beträffande det till övriga expenser anvisade beloppet, upplyser nedre revisionen, att 10,500 kronor avsetts för renhållning och städning, 7,100 kronor för skrivmaterialier, 3,200 kronor för telefon m. m., 3,600 kronor för inköp och underhåll av inventarier samt 7,600 kronor för inköp av litteratur, bindning av böcker m. m. Anslagshöjningar begäras för skrivmaterialier, inventarier samt litteratur m. m. Ehuru kostnaderna för skrivmaterialier under de båda senast förflutna budgetåren stannat vid omkring 6,800 kronor, anser nedre revisionen att för detta ändamål bör för nästa budgetår beräknas 400 kronor mer än för närvarande eller 7,500 kronor. Såsom skäl härför återopas, att ett sedan några år tillbaka befintligt överskottslager av papper väntas bli till största delen förbrukat under innevarande budgetår. Beträffande inventarier och litteratur m. m. framhåller nedre revisionen, att utgifterna härutinnan, avseende nyanskaffning och underhåll, alltsedan första krigsåret starkt begränsats. Till följd härav hade omkostnadsanslaget under krigsåren kunnat hållas på en väsentligt lägre nivå än under åren närmast före kriget. Det torde emellertid ligga i sakens natur, att en stark begränsning i fråga om nyanskaffning och underhåll icke lämpligen kunde fortgå någon längre tid. Åtskilligt av vad som i förevarande hänseenden under de senaste åren eftersatts måste följaktligen under den närmaste framtiden ersättas. I fortsättningen erinrar nedre revisionen, att den sedvanliga förnyelsen av revisionens skrivmaskinsbestånd på grund av den minskade medelsanvisningen måst helt inställas under budgetåret 1941/42 (jfr II ht 1942 sid. 18), samt beräknar bland annat på grund härav medelsbehovet till inventarier 700 kronor högre än för närvarande. I fråga om medelsbehovet till inköp av litteratur, bindning av böcker m. m. anföres:

Posten litteratur m. m. avser huvudsakligen kostnaderna för bindning av böcker (bl. a. svensk författningssamling och nytt juridiskt arkiv i ett flertal exemplar), protokoll samt koncepter till domar och utslag ävensom för inköp av lagböcker till tjänstebruk åt justitieråd och revisionssekreterare m. fl., av diaries och anslagsböcker samt av juridisk litteratur till såväl Högsta domstolens som nedre revisionens bibliotek. Under de senaste åren har bindning skett blott i den utsträckning, som varit oundgängligen påkallad. Vidare har bindningen skett i så enkla band, som utan eftersättande av nödig hållfasthet varit möjligt. Trots detta ha de ofrånkomliga bindningskostnaderna till följd av ökade priser (enligt inhämtad upplysning ha priserna å bokbinderiarbeten sedan 1939 stigit med omkring 40 %) kommit att belöpa sig till högre belopp än under föregående år. Detta har medfört, att under de senaste åren icke oväsentligt lägre belopp än tidigare stått till förfogande för inköp av juridisk litteratur. Under budgetåret 1942/43 kunde sålunda för detta ändamål disponeras blott omkring 1,200 kronor eller mindre än $\frac{1}{6}$ av de medel,

som beräknats för hela posten litteratur m. m. Då därjämte priserna å juridisk litteratur stigit avsevärt sedan förkrigsåren (enligt inhämtad uppgift med omkring 50 %), kunde för nämnda summa förvärfvas blott en jämförelsevis ringa del av den litteratur, som behövt inköpas. För att ombesörja den bindning, som under de senaste åren eftersatts, och för att fylla de luckor, som uppstått i Högsta domstolens och nedre revisionens bibliotek, torde för litteratur m. m. under budgetåret 1944/45 beräknas ett icke oväsentligt högre belopp än det varöfver nedre revisionen under de senaste åren kunnat förfoga för detta ändamål. Det synes även sannolikt, att under nämnda budgetår möjlighet kommer att yppas till komplettering av biblioteken med sådan utländsk litteratur, som till följd av krigsförhållandena icke kunnat anskaffas under de senaste åren. Nedre revisionen finner det nödigt att kunna för litteratur m. m. under budgetåret 1944/45 disponera ett belopp av minst 9,000 kronor.

För ifrågasvarande ändamål begäres alltså ytterligare 1,400 kronor.

Den sammanlagda höjningen av det för övriga expenser avsedda beloppet skulle alltså enligt nedre revisionens beräkningar bliva (400 + 700 + 1,400) 2,500 kronor. För ändamålet skulle således anvisas 34,500 kronor.

Anslagets slutsumma skulle enligt det anförda höjas med (2,500 + 2,500) 5,000 kronor till 50,500 kronor.

Utgifterna å posten till reseersättningar ha under varldera av de båda senast förflutna budgetåren uppgått till i runt tal 9,800 kronor, under det att anvisade beloppet utgjort 3,500 kronor. Den betydande överbelastningen torde huvudsakligen ha berott på att ett ovanligt stort antal flyttningsersättningar bestritts från posten. Då det anvisade beloppet tidigare visat sig väl motsvara utgifterna, bör ytterligare något års erfarenhet avvaktas innan ändring av posten ifrågasättes.

Vad nedre justitierevisionen anført rörande medelsbehovet till övriga expenser synes motivera en höjning av det för detta ändamål anvisade beloppet, särskilt för täckande av kostnader för skrivmateriel och eftersatt bindning. Då emellertid 1942 års riksdag beviljade en anslagsökning med 1,500 kronor för utbyte av skrivmaskiner och andra förslitna inventarier samt jämväl 1943 års riksdag höjt anslaget med 500 kronor, bör ökningen kunna begränsas till 1,500 kronor.

Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Högsta domstolen m. m.*: *Omkostnader* för budgetåret 1944/45 anvisa ett *förslagsanlag* av kronor 47,000.

[13.] 4. **Högsta domstolen m. m.: Bidrag till Nytt juridiskt arkiv.** Till bidrag till utgivande av Nytt juridiskt arkiv är i gällande riksstat uppfört ett anslag å 2,000 kronor. Någon anledning att ändra det för ändamålet avsedda beloppet torde ej föreligga.

**Departements-
chefen.**

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Högsta domstolen m. m.: Bidrag till
Nytt juridiskt arkiv* för budgetåret 1944/45
anvisa ett anslag av kronor 2,000.

R e g e r i n g s r ä t t e n .

[14.] **5. Regeringsrätten: Avlöningar, förslagsanslag.** Anslaget är i gällande riksstat uppfört med 149,700 kronor.

Personalförteckning och avlöningsstat för regeringsrätten ha fastställts av Kungl. Maj:t den 31 mars 1939 resp. den 15 maj 1942 (statsliggaren sid. 14).

I enlighet med vad som anförts under punkten [10.] kommer förslag om lönerreglering för regeringsråden icke att föreläggas årets riksdag.

Då någon ändring beträffande anslaget icke är att vidtaga, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Regeringsrätten: Avlöningar* för
budgetåret 1944/45 anvisa ett *förslagsan-
slag* av kronor 149,700.

[15.] **6. Regeringsrätten: Omkostnader, förslagsanslag.** Anslaget är i gällande riksstat uppfört med 4,000 kronor och torde under nästkommande budgetår kunna behållas oförändrat.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Regeringsrätten: Omkostnader* för
budgetåret 1944/45 anvisa ett *förslagsanslag*
av kronor 4,000.

[16.] **7. Regeringsrätten: Regeringsrättens årsbok, förslagsanslag.** För innevarande budgetår är anslaget uppfört med 12,000 kronor.

Enligt kontrakt, som varje år avslutas mellan Kungl. Maj:t samt aktiebolaget P. A. Norstedt & Söner angående utgivningen av regeringsrättens årsbok, utgår bidrag av statsmedel till bolaget med ett belopp i ett för allt, för närvarande 12,000 kronor. Under sistlidna budgetår uppgingo emellertid utgifterna å anslaget till 17,040 kronor. Förklaringen härtill är, att anslaget då belastats med kostnaden för statsverkets inlösen av ett antal exemplar av register för åren 1930—1937 till årsboken. Då denna kostnad, som utgjorde 5,040 kronor, hade karaktären av engångsutgift, saknas anledning att vidtaga ändring av anslagsbeloppet för nästa budgetår.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Regeringsrätten: Regeringsrättens
årsbok* för budgetåret 1944/45 anvisa ett
förslagsanslag av kronor 12,000.

Hovrätterna.

[17.] 8. **Hovrätterna: Avlöningar, förslagsanslag.** Anslaget är i gällande riksstat uppfört med 1,984,000 kronor.

Personalförteckning för hovrätterna har fastställts av Kungl. Maj:t den 17 juni 1943 (statsliggaren sid. 15 f.). Förteckningen upptager för hovrätten över Skåne och Blekinge bland annat ett kanslibiträde i lönegraden A 7 och 3 kontorsbiträden i lönegraden A 4.

Den 17 juni 1943 har Kungl. Maj:t tillika fastställt följande avlöningsstat för hovrätterna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1943/44.

Avlöningsstat.*Svea hovrätt.*

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor	525,400
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	»	30,200
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	»	366,700
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	»	120,700
Summa kronor		1,043,000

Göta hovrätt.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor	249,600
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t	»	14,000
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	»	183,300
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	»	58,100
Summa kronor		505,000

Hovrätten över Skåne och Blekinge.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor	149,400
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t	»	7,000
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	»	90,700
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	»	32,900
Summa kronor		280,000

Hovrätten för Övre Norrland.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor	70,000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t	»	2,900
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	»	66,700
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	»	16,400
Summa kronor		156,000.

I samband med avlöningsstatens fastställande har Kungl. Maj:t föreskrivit, att de i staten uppförda anslagsposterna till avlöningar till icke-ordinarie personal, med visst undantag beträffande hovrätten över Skåne och Blekinge (jfr det följande), icke må utan Kungl. Maj:ts medgivande överskridas.

Antalet ordinarie ledamöter utgör i Svea hovrätt 41, därav ett krigshovrättsråd, i Göta hovrätt 20, i hovrätten över Skåne och Blekinge 11 samt i hovrätten för Övre Norrland 5. Enligt beslut av Kungl. Maj:t den 5 mars och den 7 maj 1943 skola två vid Göta hovrätt ledigblivna hovrättsrådsäm-beten tills vidare icke återbesättas med ordinarie innehavare utan uppehållas genom förordnande av adjungerade ledamöter. Till extra ledamöter funnos tidigare medel anvisade för samtliga hovrätter, nämligen till en dylik ledamot i vardera av Svea hovrätt och hovrätten över Skåne och Blekinge, två i Göta hovrätt samt en under halva året i hovrätten för Övre Norrland. På grund av nedgång i hovrätternas arbetsbörda indrogos emellertid samtliga extra ledamotsbefattningar utom den ena i Göta hovrätt från och med den 1 juli 1941 (II ht 1941 sid. 27). Till denne ledamot äro medel anvisade jäm-väl i gällande stat.

Till följd av inträffad ökning i antalet inkommande mål ha åtgärder måst vidtagas för att åter förstärka ledamotsantalet i skånska och norrländska hovrätterna. Efter bemyndigande av riksdagen (riksdagens skrivelse nr 290/1943; sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtande nr 2/1943 sid. 12, 39) har Kungl. Maj:t sålunda medgivit, att en extra ledamot må vara anställd i hovrätten över Skåne och Blekinge utan hinder av att hovrättens anslagspost till avlöningar till icke-ordinarie personal därigenom överskrides. Beslut härom har meddelats för ett halvår i sänder. Vidare har Kungl. Maj:t medgivit, att vid hovrätten för Övre Norrland må under högst två månader av år 1943 vara anställd en dylik ledamot, därvid för ändamålet erforderliga medel ställts till förfogande från andra huvudtiteln's anslag till extra utgifter.

Krigshovrätten, som är en särskild avdelning av Svea hovrätt, består av ordföranden och ytterligare en ledamot å Svea hovrätts sjunde division, krigshovrättsrådet samt två militära ledamöter. Den efter krigsutbrottet inträffade starka ökningen av krigshovrättens arbetsbörda har föranlett dels att de arbetskrafter, som stått till hovrättens förfogande för den civila rättsvårdens upprätthållande, i väsentligt ökad utsträckning tagits i anspråk inom krigshovrätten, dels att krigshovrättsrådets arbetsbörda fördelats på flera — sedan hösten 1942 fyra — befattningshavare, de militära ledamöternas tjänstgöring avsevärt utsträckts och slutligen krigshovrätten från sistnämnda tidpunkt förstärkts med ytterligare en civil ledamot (jfr prop. 198/1943 sid. 4 f.). Krigshovrätten, som före kriget sammanträdde allenast en dag i veckan, har nu fem avsevärt förlängda sessionsdagar, dock att under den tid, då de ordinarie civila ledamöterna åtnjuta semester, antalet sessionsdagar begränsas till tre. De extra kostnaderna för krigshovrättens verksamhet bestå främst av avlöning åt den extra civila ledamoten och de tre befattningshavare, som dela krigshovrättsrådets arbetsbörda, samt av arvodesförhöj-

ning åt envar av de militära ledamöterna från 850 kronor till 5,000 kronor för år. Några medel till bestridande av sagda avlönings- och arvodeskostnader äro icke beräknade i Svea hovrätts avlöningsstat utan anslagsposterna till icke-ordinarie personal resp. till arvoden och särskilda ersättningar få i stället överskridas med för ändamålet erforderliga belopp. Besluten angående förstärkning av krigshovrättens organisation ha varje gång fattats för begränsad tid. Det senaste beslutet avser tiden den 1 januari—den 31 mars 1944.

Med avseende å hovrätternas personal i övrigt erinras, att i samband med den från och med innevarande budgetår gällande löneregleringen för domsagopersonalen lönereglering genomförts jämväl för flertalet icke-ordinarie befattningshavare i hovrätterna (jfr prop. 198/1943; sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtande nr 2/1943; riksdagens skrivelse nr 290/1943). Föreskrifter angående antalet dylika befattningshavare av olika slag och avlöningsförhållandena för dem ävensom övergångsbestämmelser för assessorer och fiskaler ha meddelats av Kungl. Maj:t i samband med fastställande av hovrätternas avlöningsstat (statsliggaren sid. 17 f.). Bland annat har föreskrivits, att hovrätten för Övre Norrland med visst förbehåll äger anställa två fiskalsaspiranter samt att amanuenser må finnas anställda i Svea och Göta hovrätter, nämligen två i Svea hovrätt och en i Göta hovrätt. Såsom amanuensarvode skall utgå, till den ene amanuensen i Svea hovrätt (anställd hos aktuarien) och till amanuensen i Göta hovrätt ett belopp av 5,000 kronor samt till den andre amanuensen i Svea hovrätt (anställd hos advokatfiskalen) ett belopp av 2,200 kronor. I fråga om den icke-ordinarie biträdespersonalen gäller, bland annat, att Göta hovrätt äger anställa 2 kontorsbiträden i lönegraden Eo 4 och hovrätten för Övre Norrland ett skrivbiträde i lönegraden Ex 2.

Nya arbetsordningar för hovrätterna ha utfärdats den 22 december 1943.

I särskilda skrivelser den 27, den 30 och den 31 augusti 1943 ha hovrätterna avgivit förslag till anslagsäskanden för budgetåret 1944/45. Samtliga hovrätter ha därvid, under erinran att 1943 års riksdag uttalat sig för en högre tjänsteställning och en däremot svarande avlöning för ordförandena å hovrätternas divisioner (rd skr nr 290; sammansatt stats- och första lagutskotts utl. nr 2 sid. 37), förordnat, att ordförandebefattningarna från och med nästa budgetår förändras till ordinarie tjänster i lönegraden B 2. I övrigt innefatta hovrätternas framställningar i huvudsak förslag om ökning av antalet extra ledamöter samt om ändrad löneställning för vissa amanuenser och biträden.

Svea hovrätt har i sin skrivelse inledningsvis lämnat följande redogörelse rörande utgifterna å hovrättens avlöningsanslag under sistförflutna budgetår.

Under budgetåret 1942/43 har liksom under de tre närmast föregående hovrättens avlöningsanslag i betydande utsträckning anlitats för avlöning till befattningshavare som fullgjort militärtjänstgöring, och den militära försvarsberedskapen har föranlett avsevärda utgifter för stärkande av krigshovrättens arbetskrafter. På framställning av hovrätten har Kungl. Maj:t medgivit, att anslagsposten till avlöningar till icke-ordinarie personal, som i betydande utsträckning tagits i anspråk för förstnämnda ändamål, finge överskridas med

högst 9,000 kronor. Detta medgivande har begagnats intill ett belopp av 6,895 kronor 96 öre. Jämlikt särskilda Kungl. brev har anslagsposten till avlöningar till ordinarie tjänstemän anlitats för tillfällig ökning av krigshovrättens löne-konto och till följd därav har denna post fått vidkännas en extra belastning med omkring 36,700 kronor. Då besparingar kunnat göras på vissa andra punkter, har dock anslagsposten ej överskridits med mera än 26,839 kronor 76 öre. Anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, har till förstärkning av de militära ledamöternas arvoden med Kungl. Maj:ts medgivande utöver beräknat belopp belastats med 7,075 kronor 64 öre.

Med avseende å arbetsbördan meddelar hovrätten, att den ökning av antalet inkomna mål, som tidigare gjort sig gällande, fortsatt under åren 1942 och 1943. Härom anföres i hovrättens skrivelse närmare:

Antalet under år 1941 till hovrätten med vattenöverdomstolen och krigshovrätten inkomna mål var avsevärt större än under föregående år. Medräknas även sådana ärenden som avse återfående av stämpelavgift eller stadfästelse av vissa beslut utav utländsk myndighet, var totala antalet 1941 3,412 mot 3,165 under 1940. Statistiken för år 1942 och den gångna delen av år 1943 utvisar en fortgående alljämt betydande ökning. Sålunda inkommo under 1942 3,734 mål. För tiden från årets början till och med den 15 augusti var siffran 1941 2,303, 1942 2,451 och 1943 2,511. Sedan 1942 års början har ej blott den redan förut ovanligt starka tillströmningen av mål till krigshovrätten ytterligare ökats utan även till hovrätten inkomna vademål och besvärsmål avsevärt stigit i antal. Vad krigsrättsmålen angår markeras stegringen under fyraårsperioden 1939—1942 av siffrorna 87, 458, 713 och 880. För tiden från årets början till och med den 15 augusti har antalet inkomna krigsrättsmål stigit från 47 år 1939 till 563 i år, med andra ord till det tolvdubbla.

I anslutning till det sagda har hovrätten erinrat om den förstärkning av krigshovrättens arbetskrafter, för vilken redogjorts i det föregående, samt därvid meddelat att det även visat sig nödvändigt att bereda överkrigsfiskalen lättnad genom att överflytta ungefär hälften av hans arbetsbörda på annan befattningshavare samt att förstärka krigshovrättens kanslipersonal med ett skrivbiträde. Tack vare förstärkningen av krigshovrättens arbetskrafter har det, enligt vad hovrätten upplyser, lyckats att förebygga ytterligare stegring av arbetsbalansen och i någon mån nedbringa denna. Balansen, som den 20 augusti 1942 utgjort 314 mål, hade sålunda vid årsskiftet 1942/43 varit 288 och den 16 augusti 1943 273 mål. Tillströmningen vore emellertid alljämt i stigande.

Om och i vad mån förstärkning av krigshovrättens arbetskrafter blir erforderlig jämväl under budgetåret 1944/45 finner hovrätten ej för närvarande kunna bedömas. Vid sådant förhållande har hovrätten ansett sig ej böra räkna med någon anslagsförstärkning för att möta ifrågavarande behov utan förutsatt, att frågan om behovets tillgodoseende skulle få regleras i samma ordning som hittills.

Vid beräkningen av den i hovrättens avlöningsstat uppförda anslagsposten till avlöningar till ordinarie tjänstemän har hovrätten utgått från att förutom presidenten och krigshovrättsrådet, 24 ordinarie hovrättsdomare skola uppehålla sina ämbeten under budgetåret 1944/45.

De åtta divisionsordförandena ha därvid beräknats erhålla ställning såsom lagmän i lönegraden B 2. Med tillämpning av dessa grunder har hovrätten ansett posten böra bestämmas till 508,700 kronor, vilket innebär en nedsättning av dess nuvarande belopp med 16,700 kronor. Nedsättningen beror i huvudsak på att det i gällande stat upptagna beloppet beräknats med hänsyn till att i hovrätten skulle tjänstgöra 26 ordinarie ledamöter eller två mer än enligt den nu gjorda beräkningen.

Anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, har hovrätten minskat med 20,000 kronor, motsvarande de åtta divisionsordförandearvodena. Posten har alltså upptagits med 10,200 kronor.

Vid behandlingen av medelsbehovet under posten till avlöningar till icke-ordinarie personal har hovrätten framlagt förslag om ändrad löneställning för hovrättens amanuenser. Sålunda föreslås att amanuensen hos aktuarien erhåller extra ordinarie anställning i 15 lönegraden samt att det med amanuensbefattningen hos advokatfiskalen förenade arvodet å 2.200 kronor höjes till 4,200 kronor. Härom anföres:

Till amanuensen hos aktuarien utgår ett årligt arvode som, i samband med aspirantarvodenas höjning från 3,360 till 4,200 kronor, från och med innevarande budgetår höjts från 4,000 till 5,000 kronor. Ehuru denna amanuens tjänst tager befattningshavaren helt i anspråk för uppgifter som sakna värde ur utbildningssynpunkt, mötte det tidigare i allmänhet ej större svårighet att få tjänsten på tillfredsställande sätt besatt emot ett arvode föga överstigande aspirantarvodet. Förklaringen låg däri att aspiranttjänstgöringen i allmänhet sträckte sig över längre tid än nu och aspiranternas antal var avsevärt större än aspirantarvodenas. För nykomna aspiranter var det därför en lockelse att, i avvaktan på tur till aspirantarvode, erhålla förordnande såsom amanuens. Helt annorlunda ställer sig saken, sedan aspiranttjänstgöringen av omtanke om de unga juristerna begränsats till sex månader eller något därutöver och aspiranternas antal gått så starkt tillbaka, att de i allmänhet kunna påräkna aspirantarvode redan vid inträde i hovrätten. Övertagandet av amanuensgöromålen, som äro mera betungande och ur utbildningssynpunkt mindre värda än de uppgifter som åligga övriga aspiranter, framstår nu som en uppoffring, vilken ej kan anses uppvägd av den ringa förbättringen i lönehänseende. Särskilt gäller detta, sedan amanuens tjänsten blivit än mer betungande efter de förändringar beträffande arbetets organisation, som blivit en följd av domsagoreformen. Aspiranttidens förkortning har också medfört, att för tjänsten måst anlitas nykomna och oprövade aspiranter samt att ombyte av befattningshavare ofta måst ske. Detta har i sin ordning tyvärr föranlett, att fel blivit begångna i tjänsteutövningen. Vare sig man ser saken ur aspiranternas eller ur rättsvärdens synpunkt är det sålunda synnerligen angeläget, att tjänsten i fråga ej längre går ur hand i hand bland aspiranterna utan att den på ett mera stadigvarande sätt beklädes av någon som ej eftersträvar fiskalsförordnande och godkännande för domarbanan. Skall det lyckas att för avsevärd tid vid tjänsten binda en jurist med erforderliga kvalifikationer, måste dock en bättre och fastare löneställning kunna erbjudas. Hovrätten föreslår därför att åt befattningen i fråga gives karaktären av en extra ordinarie tjänst i 15 lönegraden.

Den hos advokatfiskalen tjänstgörande amanuensen uppbär för närvaran-

de arvode med allenast 2,200 kronor. Att beloppet satts så lågt har sin förklaring i att befattningshavaren i fråga jämväl åtnjuter viss ersättning i form av provision. Denna har emellertid på senare tid varit obetydlig och torde numera i allmänhet understiga 50 kronor i månaden. Amanuensens inkomster äro sålunda avsevärt lägre än aspirantarvodets nuvarande belopp. Skäl kunna även i detta fall åberopas för befattningens förändring till en extra ordinarie tjänst. Då emellertid emot domaraspirants anlitan för uppgiften ej möta lika starka betänkligheter som beträffande amanuensens hos aktuarien, har hovrätten ansett sig kunna för närvarande stanna vid en hemställan om höjning av arvodet till aspirantarvodets belopp eller 4,200 kronor.

Rörande grunderna för beräkningen i övrigt av medelsbehovet under förevarande anslagspost anföres i hovrättens skrivelse följande.

Då hovrätten vid beräkning av anslaget till avlöningar till ordinarie tjänstemän utgått ifrån att, förutom lagmännen, 16 hovrättsråd upprätthålla sina ämbeten, skall från nu ifrågavarande anslagspost täckas avlöning åt 16 adjungerade ledamöter. Av dessa torde 13 böra antagas vara assessorer och 3 e. o. fiskaler. För fiskalsgöromålens fullgörande har hovrätten räknat med 15 e. o. fiskaler i 22 löneklassen och 5 extra fiskaler, därav 3 i 21 löneklassen och 2 i 17 löneklassen. Vikariatsersättning vid adjunktion under hela budgetåret för 3 fiskaler och vid tillfällig adjunktion i anledning av ledamots ledighet för sjukdom eller eljest har beräknats uppgå till 8,700 kronor. Vid denna beräkning har hovrätten utgått ifrån att fiskal med stadigvarande adjunktion äger uppbära vikariatsersättning även under semester.

Med tillämpning av angivna grunder och under hänvisning till en skrivelser bilagd specificerad beräkning har hovrätten upptagit förevarande anslagspost med 413,700 kronor, vilket innebär en höjning av det nu anvisade beloppet med 47,000 kronor.

Anslagsposten till rörligt tillägg har hovrätten uppfört med oförändrat belopp 120,700 kronor.

Anslagets slutsumma har alltså uppförts med (508,700 + 10,200 + 413,700 + 120,700) 1,053,300 kronor. Ökningen utgör 10,300 kronor.

I likhet med Svea hovrätt redovisar Göta hovrätt en fortsatt stegring av antalet inkomna mål. Hovrätten anför:

Den i hovrättens skrivelse den 29 augusti 1942 omnämnda stegringen av antalet inkomna mål har fortsatt under senare halvåret 1942 och under den gångna delen av 1943. Sålunda utgjorde antalet inkomna mål under 1942 1,784 mot 1,548 under 1941. Ökningen, 236 mål, motsvarar cirka 15.2 %. Under månaderna januari till och med juli 1943 inkommo 1,101 mål mot 984 mål under motsvarande till 1942. Ökningen, 117 mål, motsvarar cirka 11.9 %. Härtill kommer, att antalet vidlyftiga och invecklade mål alltjämt är stort. Hovrätten vill vidare framhålla, att — enligt vad hovrätten inhämtat — ett mycket vidlyftigt och invecklat mål angående radiopatent är instämt till underrätt till instundande höstting, samt att detta mål, vilket med all sannolikhet kommer att fullföljas till hovrätten, kan beräknas inkomma till hovrätten vid sådan tidpunkt, att det kan påverka arbetsbördan för nästa budgetår. Slutligen får hovrätten åberopa, att mål angående grövre brott ökat kraftigt (antalet mål angående häktade var under 1942 104 mot 49 under 1941) samt att med anledning av krigsförhållandena förekomma

ett flertal mål av olika slag. Såväl målen angående grövre brott som sist-nämnda slags mål äro ofta av vidlyftig och invecklad natur.

Med stöd av den fortgående ökningen av antalet mål har hovrätten beräknat, att arbetsbördan under nästa budgetår kommer att bli av större omfattning än under det budgetår ($\frac{1}{7}$ 1939— $\frac{30}{6}$ 1940), då hovrätten hade två extra ledamöter. Till belysande härav har hovrätten gjort en jämförelse mellan tillströmningen av mål under årsperioden ett kvartal före nämnda budgetår, således tiden den 1 april 1939 — den 31 mars 1940, och under den vid avlåtandet av hovrättens skrivelse närmast förflutna tidsperioden av ett år eller tiden den 1 augusti 1942—den 31 juli 1943. Antalet inkomna mål utgjorde under den förra perioden 1,855 och under den senare 1,901. Då härtill komme, att antalet mål syntes vara statt i fortsatt stegring, har hovrätten funnit anledning antaga, att arbetsbördan under nästa budgetår bleve av sådan omfattning, att det behövdes förstärkning av hovrättens arbetskrafter med ytterligare extra ledamöter.

Beträffande storleken av detta behov har hovrätten erinrat om ett av processlagberedningen år 1934 gjort uttalande att ett genomsnittligt antal av 430 mål för år utgjorde normal arbetsbörda för en division om fem ledamöter. Enär detta uttalande grundade sig på förhållandena före 1936 års lagändring om muntliga förhör i hovrätt och dessa förhör, som numera vore talrika, toge mycken tid i anspråk, kunde man enligt hovrättens mening såsom normal arbetsbörda för en hovrättsdivision ej räkna med högre antal mål än 400 om året eller möjligen något därutöver. Av det anförda finner hovrätten framgå, att en förstärkning av det ordinarie ledamotsantalet (20) med 3 extra ledamöter kunde beräknas erforderlig under nästa budgetår. Hovrätten inskränkte sig emellertid till att hemställa om en förstärkning med två extra ledamöter för hela budgetåret ävensom rätt att för en tid av sammanlagt högst sex månader under budgetåret få i den ordning som hittills tillämpats förordna extra ledamot som vikarie för ledamot, som är i behov av särskild ledighet för beredande till föredragning eller kontrolläsning av vidlyftigt mål eller ärende.

Vad angår anslagsberäkningen har hovrätten beräknat en höjning av anslagsposten till avlöningar till ordinarie tjänstemän med 13,600 kronor, motsvarande den löneökning som skulle föranledas av den föreslagna förändringen av divisionsordförandenas löneställning. Å andra sidan har hovrätten minskat posten med avlöningen till ett hovrättsråd 11,595 kronor och till advokatfiskalen 7,650 kronor. Hovrättsrådsbefattningen beräknas komma att uppehållas av adjungerad ledamot. Advokatfiskalsbefattningen är vakant och skall enligt beslut av Kungl. Maj:t tills vidare ej återbesättas. Tjänsten uppehålls enligt hovrättens förordnande av en fiskal. I enlighet med det anförda har förevarande post uppförts med (249,600 + 13,600 — 11,595 — 7,650 = 243,955) i avjämnat tal 243,900 kronor.

Anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, har sänkts med beloppet för fyra divisionsordförandearvoden eller 10,000 kronor till 4,000 kronor.

Nyss angivna nedsättningar å ordinarieposten ha föranlett uppräknings av anslagsposten till avlöningar till icke-ordinarie personal med avlöningskostnaderna för en adjungerad ledamot och en tillförordnad advokatfiskal. Under denna post ha vidare beräknats medel till den förstärkning av arbetskrafterna med extra ledamöter som hovrätten på sätt förut nämnts funnit erforderlig. En ytterligare anslagshöjning har föranletts därav att den ena av de båda extra ordinarie kontorsbiträdesbefattningarna i lönegraden Eo 4 vid hovrätten föreslås uppflyttad till lönegraden Eo 9. Hovrättens förslag i denna del innebär ett upprepande av en föregående år gjord framställning i ämnet (jfr prop. 198/1943 sid. 12, 18). Utöver vad tidigare åberopats till stöd för detta förslag anföres nu:

Till följd av de advokatfiskalens åliggande redogörareuppgifterna har advokatfiskalens nödgats att i mycket stor utsträckning till ett av de hos honom tjänstgörande biträdena överlämna utförandet av det synnerligen krävande arbetet med beräkning av löner, tjänstledighetsavdrag, förande av huvudbok samt inkomst- och utgiftsböcker m. m., vilket allt kräver ingående kännedom om hithörande författningar. Det oaktat hava de nytillkomna arbetsuppgifterna tagit sådan tid i anspråk även för advokatfiskalens, att denne varit nödsakad att efter den ordinarie arbetstiden fullgöra praktiskt taget hela den honom åliggande stämpelgranskningen. Hovrätten hemställer under åberopande av det anförda, att den ena av e. o. befattningarna sättes i lönegrad Eo 9, och vidhåller hovrätten, att detta förslag är att betrakta såsom ett absolut minimum för att arbetsuppgifterna skola kunna tillfredsställande fullgöras.

Beträffande beräkningen i övrigt av nu ifrågakvarande anslagspost yttrar hovrätten:

För budgetåret 1944/45 beräknar hovrätten antalet e. o. fiskaler till 15, därav 2 adjungerade ledamöter, 2 extra adjungerade ledamöter och 1 t. f. advokatfiskal. Med hänsyn till den långsamma befordringsgången upptagas samtliga e. o. fiskaler i 22:a löneklassen.

Såsom framgår av det sagda kunna endast 10 e. o. fiskaler beräknas komma att tjänstgöra som fiskaler. Av dessa kommer en att under sex månader tjänstgöra som adjungerad ledamot, varjämte tillfälliga förordnanden som adjungerad ledamot även i övrigt kunna beräknas komma att utgöra hinder för fiskalerna att fullgöra fiskalsföredragning.

Jämligt — — — bestämmelser i Kungl. brevet den 17 juni 1943 äger hovrätten — — — förordna ytterligare tre extra fiskaler. Med hänsyn till den ständigt fortgående ökningen av antalet fiskalsmål samt till det förhållandet att fiskalerna i så stor utsträckning komma att tjänstgöra som extra adjungerade ledamöter torde man kunna utgå ifrån såsom visst, att det under nästa budgetår kommer att erfordras ytterligare tre med fiskalsföredragning ständigt sysselsatta befattningshavare. Av de tre befattningarna såsom extra fiskal upptagas två i 21:a och en i 17:e löneklassen.

Resultatet av beräkningen, vilken närmare specificeras i hovrättens skrivelse, har blivit att icke-ordinarieposten höjts med 39,500 kronor till 222,800 kronor.

Anslagsposten till rörligt tillägg har hovrätten räknat upp med 3,300 kronor till 61,400 kronor.

Anslaget i dess helhet har således bestämts till (243,900 + 4,000 + 222,800 + 61,400) 532,100 kronor eller 27,100 kronor högre än i gällande stat.

Hovrätten över Skåne och Blekinge har beträffande sin arbetsbörda hänvisat till en tabell, enligt vilken antalet inkommande mål under tiden den 1 januari—den 15 augusti utgjort 478 år 1941, 492 år 1942 och 601 år 1943. På grund härav finner hovrätten behovet av extra ledamot under hela nästa budgetår oavvisligt.

Under anslagsposten till avlöningar till ordinarie tjänstemän har hovrätten för nästa budgetår räknat med sju tjänstgörande ordinarie ledamöter i stället för tidigare åtta. Lönen till de båda divisionsordförandena har därvid beräknats efter lönegraden B 2. Vidare har hovrätten föreslagit uppflyttning av en kontorsbiträdesbefattning till kanslibiträdesbefattning. Härom anföres bland annat:

I underdånig skrivelse den 27 augusti 1942 med anslagsäskanden för budgetåret 1943/44 hemställde hovrätten om uppflyttning av 2 kontorsbiträdesbefattningar i hovrätten till kanslibiträdesbefattningar i 7 lönegraden. Då denna framställning icke bifallits, vill hovrätten denna gång begränsa sin hemställan till att avse den ena befattningen, nämligen kontorsbiträdet å sekreterarexpeditionen, och framhåller härvid såsom ett ytterligare skäl för uppflyttning i högre lönegrad av detta kontorsbiträde, att å denna expedition faller arbetet med den hovrätten numera åliggande förvaltningen av häradsrätternas under hovrätten avlönings- och omkostnadsanslag samt att för denna nya arbetsuppgift icke i denna hovrätt tillsatts någon kamrer eller annan motsvarande befattning utan allenast tillsatts ett e. o. kontorsbiträde i Eo 4. Vid en jämförelse mellan de arbetsuppgifter som ankomma på nu ifrågasvarande kontorsbiträde och de talrika domsagobiträden som placerats i 7 lönegraden finner hovrätten det uppenbart att kraven på nämnda kontorsbiträde äro de högre.

Till ytterligare stöd för den föreslagna uppflyttningen har hovrätten åberopat en av hovrätten gjord jämförelse mellan antalet ordinarie biträdesbefattningar i de olika hovrätterna.

Med tillämpning av nu angivna grunder har anslagsposten till avlöningar till ordinarie tjänstemän beräknats till i runt tal 147,700 kronor, vilket innebär en nedsättning med 1,700 kronor.

Posten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, har sänkts med 5,000 kronor, motsvarande två ordförandearvoden, till 2,000 kronor.

Ehuru hovrätten under innevarande budgetår ägt anställa en extra ledamot, ha såsom av det föregående framgår några medel för detta ändamål icke beräknats i gällande stat. Vid beräkning av anslagsposten till avlöningar till icke-ordinarie personal har hovrätten, som antager att de fyra tjänstlediga hovrättsrådets ämbeten i genomsnitt komma att uppehållas av tre assessorer och en adjungerad ledamot, utöver avlöning till dessa vikarier räknat med avlöning till ytterligare en adjungerad ledamot. Dessutom har under posten upptagits 1,500 kronor till ökade vikariatskostnader. Posten har på sätt närmare framgår av en i hovrättens skrivelse intagen specificerad beräkning uppförts med i runt tal 114.100 kronor. Den har alltså höjts med 23,400 kronor.

Anslagsposten till rörligt tillägg har uppräknats med 2,100 kronor till 35,000 kronor.

I enlighet med de sålunda gjorda beräkningarna skulle anslagets slutsumma bliva (147,700 + 2,000 + 114,100 + 35,000) 298,800 kronor och nettoökningen 18,800 kronor.

Hovrätten för Övre Norrland har till en början erinrat om sitt vid tidigare tillfällen (II ht 1941 sid. 25; 1942 sid. 26) gjorda uttalande, att det i och för sig vore naturligt att inom hovrätten några egentliga besparingar icke skulle kunna göras ens i det statsfinansiella läge som under senare år uppkommit, enär personalorganisationen inom hovrätten visat sig vara från början tilltagen något i underkant, vilket sammanhängde därmed att de muntliga förhören i hovrätten tagit en knappast förutsedd omfattning. Vad sålunda framhållits äger, enligt vad hovrätten uttalar, fortfarande giltighet. Rörande förekomsten av muntliga förhör anföres:

De muntliga förhören, vilka enligt tidigare meddelade uppgifter för åren 1938—1941 till antalet utgjort respektive 24, 30, 30 och 30, uppgick under år 1942 till 27. Under år 1943 visar antalet förhör tendens till stegring vid jämförelse rent av med det högsta hittills förekomna antalet förhör. Sålunda var antalet den 1 juli 1943 hållna förhör 17 mot 12 vid motsvarande tidpunkt år 1942, och utvecklingen efter den 1 juli 1943 har hittills gått i samma riktning.

Enligt i hovrättens skrivelse framlagd statistik har antalet mål, som inkommit till hovrätten under åren 1938—1942, uppgått till resp. 400, 407, 326, 291 och 346 samt antalet under månaderna januari—juli 1943 inkomna mål till 255, motsvarande enligt uppgift 123 procent av det genomsnittliga antalet inkomna mål åren 1938—1942 under samma tid.

I fortsättningen uttalar hovrätten att det naturligtvis icke vore möjligt att med bestämdhet förutsäga hur arbetsbördan komme att gestalta sig under fortsättningen av innevarande budgetår. Den rådande tendensen pekade emellertid tydligt på en kraftig ökning av hovrättens arbetsbörda. Ökningen av antalet inkomna besvärsmål i förening med det stora antalet förhör, syntes med nödvändighet medföra att en extra ledamot måste tillkallas redan under loppet av hösten 1943. För nästkommande budgetår torde bliva erforderligt att räkna med en extra ledamot under halva året.

Såsom redan nämnts har Kungl. Maj:t efter en sedermera i särskild ordning gjord framställning medgivit anställande vid hovrätten av en extra ledamot under högst två månader av år 1943.

På grund av den genom bestyren med domsagoanslagens förvaltning från och med innevarande budgetår ökade arbetsbördan för hovrättens sekreterare har hovrätten vidare ansett erforderligt att denne erhåller bistånd i sitt arbete utöver vad som med hovrättens nuvarande arbetskrafter är möjligt. Till utveckling härav anföres:

Då denna hovrätt, i olikhet mot övriga hovrätter, tidigare icke i samband med den förestående arbetsökningen för sekreteraren begärt förstärkning av hovrättens arbetskrafter, har detta haft sin grund i antagandet att det extra

skrivbiträdet i hovrätten skulle bliva i stånd att i stor utsträckning lämna sekreteraren biträde. Man har i vart fall velat avvakta huruvida ej en sådan möjlighet komme att föreligga. Det har nu visat sig att så icke är fallet. Den ökade tillströmningen av mål och den starka frekvensen av muntliga förhör har haft den inverkan, att det extra skrivbiträdet blivit och, så långt man kan bedöma, kommer att bliva fullt upptaget av skrivarbete för divisionsens räkning. Något nämnvärt ökat bistånd åt sekreteraren kommer detta biträde, liksom kontorsbiträdet, icke att kunna lämna. Skälig anledning finnes till antagande att detta förhållande icke kommer att undergå ändring under nästföljande budgetår. Vid sådant förhållande måste bistånd åt sekreteraren beredas på annat sätt.

Den rationella lösningen av frågan om arbetshjälp åt sekreteraren finner hovrätten vara att söka i inrättandet av en amanuensbefattning å sekreterarexpeditionen. Åt amanuensen borde kunna uppdragas att på eget ansvar, i den utsträckning hovrätten funne lämpligt, utföra enklare aktuariegöromål m. m. Anställandet av en amanuens med halvtidstjänstgöring syntes åtminstone till en början vara tillräckligt. Då det knappast vore möjligt att i Umeå erhålla en arbetskraft med halv arbetstid, bleve erforderligt att även öka aspiranternas antal med en halv aspirant. En dylik ökning av aspirantarvodenas antal från två till två och en halv finner hovrätten icke vara ägnat att väcka betänklighet, då ett större antal befattningshavare naturligtvis icke komme att förordnas än vad arbetsförhållandena gjorde nödvändigt. I praktiken torde förhållandena komma att gestalta sig så, att stundom tre stundom två personer vore förordnade till aspiranter eller amanuens.

Såsom ytterligare motivering för inrättande av en amanuensbefattning anföres:

Sekreteraren, vilkens åligganden i huvudsak framgå av 31 § gällande arbetsordning är, såsom förut antytts, för närvarande synnerligen arbetstygnd. Hans dagliga arbetstid torde kunna beräknas till genomsnittligt mer än 9 timmar. Arbetsordningen anvisar vissa utvägar att bereda sekreteraren lättnad i arbetet (31 § sista stycket, 32 § tredje stycket och 33 § första stycket), men i betraktande av det ringa antalet befattningshavare i denna hovrätt och deras stora arbetsbörda, har det visat sig omöjligt att, även med anlitande av biträde av hovrättens nuvarande övriga arbetskrafter, ordna samtliga å sekreteraren ankommande göromål så, att sekreterarens personliga arbetsbörda ej blir oskäligt stor. — Därest en amanuens tjänst tillföres hovrätten, skulle detta ock medföra en betydlig lättnad i ett hänseende, vari för denna hovrätts del svårigheter och bekymmer mer än en gång uppstått, nämligen vid ordnande av vikariat för sekreteraren. Den person, som tjänstgjorde eller tidigare tjänstgjort såsom amanuens bleve tydligen i allmänhet särdeles lämpad att vara vikarie för sekreteraren under semester m. m. Att sekreterarens vikarie erhållit särskild utbildning för sekreterararbetet, har uppenbarligen blivit av än större vikt från och med detta budgetårs ingång än hittills.

Ehuru hovrätten uttalat sin förhoppning att önskemålet om en högre tjänsteställning för divisionsordförandena skall vara förverkligat vid ingången av nästa budgetår, har anslagsbehovet till avlöningar beräknats på

grundval av nu gällande bestämmelser om löneställning. Beträffande anslagsposten till avlöningar till ordinarie tjänstemän har hovrätten följaktligen ej ifrågasatt någon ändring i sak, men posten har i enlighet med en i hovrättens skrivelse intagen specifikation räknats upp med 2,200 kronor till 72,200 kronor.

Till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, har liksom för innevarande budgetår beräknats 2.900 kronor.

Under posten till avlöningar till icke-ordinarie personal har i enlighet med vad som anförts i det föregående beräknats medel till en extra ledamot under ett halvt år (4,740), en halvtidsamanuens (2,650) och en halvtidsaspirant (2,250). Enär posten omräknats, har emellertid nettoökningen begränsats till 7,800 kronor och postens belopp sålunda bestämts till 74,500 kronor.

Anslagsposten till rörligt tillägg har höjts med 2,200 kronor till 18,600 kronor.

Anslaget i dess helhet skulle alltså upptagas med $(72,200 + 2,900 + 74,500 + 18,600)$ 168,200 kronor, vilket innebär en ökning med 12,200 kronor.

Över hovrätternas anslagsäskanden har utlåtande, efter remiss, avgivits av *statskontoret*, som därvid anför att ämbetsverket i betraktande av den stegring av antalet till hovrätterna inkomna mål som ägt rum under de senaste åren icke ville motsätta sig, att vid Göta hovrätt och hovrätten över Skåne och Blekinge en viss förstärkning av arbetskrafterna komme till stånd under nästkommande budgetår. Den inträdda ökningen i arbetsbördan syntes emellertid icke vad anginge Göta hovrätt motivera inrättande därstädes av mer än en befattning såsom extra ledamot utöver den förstärkning av hovrättens arbetskrafter, som medgivits för innevarande budgetår. Med hänsyn till att hovrätten över Skåne och Blekinge för närvarande ägde rätt att anställa en extra ledamot, och enär någon minskning i arbetsbördan för denna hovrätt icke torde vara att förvänta under det nästkommande budgetåret, syntes övervägande skäl tala för att för nämnda tid förstärkning av hovrättens ledamotsantal medgäves i den utsträckning, som av hovrätten begärts. Vidkommande hovrätten för Övre Norrland funne statskontoret knappast anledning föreligga att under nuvarande förhållanden en förstärkning vidtoges av arbetskrafterna därstädes.

De av Svea hovrätt anförda skälen för ändring av lönevillkoren för amanuensen hos aktuarien talade enligt statskontorets mening för ett bifall till framställningen i denna del. Statskontoret har emellertid samtidigt framhållit, att Göta hovrätt icke funnit en dylik ändring för den därstädes anställde amanuensen påkallad. Den ifrågasatta förhöjningen av arvodet till den andre vid Svea hovrätt anställda amanuensen har statskontoret ansett sig icke kunna tillstyrka, då arvodets storlek varit föremål för prövning så sent som vid 1943 års riksdag.

Med avseende å de personalförändringar, vilka motiverats med ökad ar-

betsbörda i anledning av överflyttningen till hovrätterna av domsagoanslagens förvaltning, anser statskontoret att, då den nya ordningen trätt i kraft först den 1 juli 1943, tillräckliga erfarenheter ännu icke vunnits för att vidtaga ändring i den för berörda ändamål avsedda personalorganisationen. Detta gäller förslagen om förbättrad löneställning för ett kontorsbiträde i envar av Göta hovrätt och hovrätten över Skåne och Blekinge samt om förstärkning av personalen i hovrätten för Övre Norrland med en halvtids-amanuens och en halvtidsaspirant. Statskontoret har emellertid samtidigt framhållit att hinder givetvis icke mötte för hovrätterna att för ifrågavarande arbetsuppgifter utnyttja tillgängliga kanslibiträden, därest dessa uppgifter ansåges mer kvalificerade än de göromål, med vilka dessa biträden nu sysselsattes.

I en sedermera inkommen skrivelse av den 20 oktober 1943 har *Göta hovrätt* hemställt, att det av hovrätten för nästa budgetår begärda anslaget måtte ökas med 2,700 kronor för förstärkning av hovrättens biträdespersonal. Till stöd för framställningen åberopas hovrättens tidigare avgivna yttrande över förslag till ny arbetsordning för hovrätten, enligt vilket yttrande en av hovrätten förordad omfördelning av vissa arbetsuppgifter skulle medföra behov att dels uppflytta ett kontorsbiträde till kanslibiträde och dels nyanställa ett skrivbiträde.

De beslutade nya hovrätterna för Västra Sverige och Nedre Norrland kunna icke beräknas träda i verksamhet under nästa budgetår. Vid anslagsbehovets bestämmande har man därför att utgå från den nuvarande hovrättsorganisationen.

Departementschefen.

Beträffande frågan om löneställningen för hovrätternas divisionsordförande uttalade jag i propositionen nr 198 till 1943 års riksdag (sid. 15), att otvivelaktigt starka skäl talade för en förändring till ordinarie tjänster av ifrågavarande befattningar, men med hänsyn till vad chefen för finansdepartementet i samma års statsverksproposition anförde rörande lönespörsmålets behandling i rådande ekonomiska läge fann jag mig likväl icke då kunna förorda framläggande av något förslag i ämnet för riksdagen. Riksdagen delade den av mig uttalade uppfattningen rörande angelägenheten av ordförandebefattningarnas förändring till ordinarie tjänster (rd. skr. nr 290; sammansatt stats- och första lagutskotts utl. nr 2 sid. 37). Enligt riksdagen vore det uppenbarligen av största vikt att sörja för en fullt tillfredsställande rekrytering av divisionsordförandeposterna redan nu. Riksdagen fann en sådan rekrytering förutsätta, att divisionsordförandena erhöle en högre tjänsteställning och en däremot svarande avlöning. En dylik förändring av ordförandebefattningarna borde icke genomföras på sådant sätt att resultatet allenast bleve en förbättrad löneställning för de äldsta hovrättsråden i tur efter anciennitet, utan borde syftet vara att tillföra hovrätterna en kvalitativ förstärkning. Riksdagen förordade, att en omorganisation av ordförandebefattningarna efter antydda principer måtte genomföras så snart ske kunde.

I enlighet med riksdagens sålunda gjorda uttalande bör en omprövning av divisionsordförandenas löneställning komma till stånd. Såsom chefen för fi-

nansdepartementet vid behandlingen av för flera huvudtitlar gemensamma frågor förordnat, bör emellertid frågans behandling uppskjutas till nästa års riksdag.

Såsom av den föregående redogörelsen framgår indrogos från och med budgetåret 1941/42 samtliga extra ledamotsbefattningar i hovrätterna utom en i Göta hovrätt. Anledningen härtill var den under de första åren efter krigsutbrottet inträdda nedgången i arbetsbördan. Sedermera har emellertid ett omslag inträffat och antalet inkommande mål har nu i Svea hovrätt och hovrätten för Övre Norrland överskridit samt i de båda övriga hovrätterna i det närmaste nått 1939 års nivå. Detta framgår av följande tablå, utvisande antalet inkomna mål under kalenderåren 1939—1942 samt perioden den 1 december 1942—den 30 november 1943 (siffrorna inom parentes ange antalet inkomna mål per ordinarie ledamot).

År	Svea hovrätt	Göta hovrätt	Hovrätten över Skåne och Blekinge	Hovrätten för Övre Norrland
1939	3,142 (76.6)	1,960 (98.0)	982 (89.3)	403 (80.6)
1940	3,058 (74.5)	1,494 (74.2)	802 (72.9)	326 (65.2)
1941	3,341 (81.5)	1,545 (77.2)	749 (68.1)	291 (58.2)
1942	3,772 (92.0)	1,771 (88.5)	863 (78.4)	346 (69.2)
^{1/12} 1942— ^{30/11} 1943	4,549 (110.9)	1,858 (92.9)	948 (86.1)	409 (81.8)

För Svea hovrätts vidkommande beror stegringen till väsentlig del på ökningen av krigsrättsmålen. Antalet till krigshovrätten inkomna mål utgjorde sålunda 87 år 1939, 458 år 1940, 714 år 1941, 880 år 1942 och 980 under månaderna december 1942—november 1943. I Svea hovrätt har arbetsbördan därför kunnat bemästras endast genom förstärkning, på sätt förut nämnts, av krigshovrättens arbetskrafter. Möjligheter till dylik förstärkning böra finnas även under nästa budgetår och med hänsyn härtill torde man för Svea hovrätts del icke behöva räkna med någon ytterligare ökning av ledamotsantalet. I övriga hovrätter bör däremot antalet ledamöter förstärkas så att organisationen får samma omfattning som före den år 1941 genomförda nedskärningen av organisationen. Extra ledamöter böra följaktligen finnas till ett antal av två i Göta hovrätt, en i hovrätten över Skåne och Blekinge samt en under halva året i hovrätten för Övre Norrland.

Svea hovrätts förslag om ändrad löneställning för amanuenserna i denna hovrätt kan jag för närvarande ej biträda. Ytterligare erfarenheter torde böra avvaktas.

Med avseende å de biträdesbefattningar som inrättats i anledning av överflyttningen till hovrätterna av domsagoanslagens förvaltning uttalade jag i propositionen nr 198 till 1943 års riksdag (sid. 18), att i avbidan på närmare erfarenhet rörande de nya biträdenas arbetsuppgifter samtliga torde böra placeras i 4 lönegraden. Erfarenheterna under den tid som förflutit sedan befattningarna inrättades giva icke tillräcklig ledning för ett definitivt ställ-

ningstagande till frågan om deras placering i lönehänseende. Framställningarna från Göta hovrätt och hovrätten över Skåne och Blekinge om uppflyttning i lönegrad av två kontorsbiträden, som ha att taga befattning med de nya arbetsuppgifterna, synas därför icke böra föranleda åtgärd för närvarande.

I samband med löneregleringen för den icke-ordinarie hovrättspersonalen inrättades en ny fiskalsaspirantbefattning i hovrätten för Övre Norrland, varigenom antalet aspirantarvoden blev proportionsvis större därstädes än i övriga hovrätter. Behovet av amanuenshjälp åt hovrättssekreteraren i denna hovrätt om allenast en division synes därför böra tills vidare kunna tillgodoses genom anlitande av fiskalsaspiranterna. Förslaget om förstärkning av hovrättens arbetskrafter med en halvtidsamanuens och en halvtidsaspirant kan jag på grund av det anförda icke förorda. Hovrättens motivering ger emellertid vid handen, att behov föreligger av ytterligare skrivbiträdeshjälp, och jag föreslår därför att medel anvisas till utökning av personalen med ett extra skrivbiträde.

Vad angår den av Göta hovrätt i särskild ordning gjorda framställningen om förstärkt biträdespersonal i anledning av omfördelning av vissa arbetsuppgifter synes frågan om dylik förstärkning lämpligen böra avgöras först sedan de nya bestämmelserna i arbetsordningen varit i tillämpning någon tid och sålunda bättre hållpunkter vunnits för bedömande av behovet av ytterligare biträdeshjälp.

Vid beräkningen av medelsbehovet under de olika anslagsposterna i hovrätternas avlöningsstat ha samtliga hovrätter verkställt en allmän omräkning av dessa poster. I enlighet med därom gjort uttalande vid 1943 års riksdag (sammansatt stats- och första lagutskotts utl. nr 2 sid. 38) ha hovrätterna därvid förutsatt att å hovrättsdivision normalt skola tjänstgöra tre ordinarie och två adjungerade ledamöter. Jämväl i övrigt överensstämma de av hovrätterna tillämpade beräkningsgrunderna med av riksdagen godkända principer. Vid anslagsposternas bestämmande kan man därför utgå från de av hovrätterna beräknade beloppen och beträffande dessa vidtaga de jämkningar som följa av de i det föregående av mig förordade ändringarna i sak.

Anslagsposterna till avlöningar till ordinarie tjänstemän upptagas för Svea och Göta hovrätter till 490,000 kronor resp. 230,900 kronor, motsvarande de av dessa hovrätter beräknade beloppen med de avdrag som betingas av att lön till ordförande å division beräknas efter lönegraden A 30 i stället för lönegraden B 2. Motsvarande avdrag göres å det av hovrätten över Skåne och Blekinge beräknade beloppet till ordinarie tjänstemän, vilket belopp dessutom minskas med kostnaden för den av hovrätten föreslagna men av mig ej biträdda uppflyttningen av ett kontorsbiträde till kansli-biträde. Ordinarieposten för denna hovrätt beräknas i enlighet härmed till 141,400 kronor. För norrländska hovrättens del upptages posten till det av hovrätten beräknade beloppet, 72,200 kronor.

Anslagsposterna till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:tt, upptagas med sina nuvarande belopp, 30,200

kronor för Svea hovrätt, 14,000 kronor för Göta hovrätt, 7,000 kronor för hovrätten över Skåne och Blekinge samt 2,900 kronor för hovrätten för Övre Norrland.

Posterna till avlöningar till icke-ordinarie personal ha hovrätterna beräknat till resp. 413,700 kronor, 222,800 kronor, 114,100 kronor och 74,500 kronor. Vid beräkningen av förstnämnda belopp har förutsatts, att Svea hovrätts amanuenser skola erhålla ändrad löneställning. Med hänsyn till vad i det föregående anförts kan posten minskas till i runt tal 412,000 kronor. Även för Göta hovrätts vidkommande bör nedsättning ske, beroende dels på den av mig förordade begränsningen beträffande hovrättens förslag om medelsanvisning till extra ledamöter och dels på att jag ej funnit skäl föreligga att nu tillstyrka uppflyttning av en biträdestjänst i Eo 4 till Eo 9. Beloppet 222,800 minskas därför till 217,900 kronor. För hovrätten över Skåne och Blekinge upptages icke-ordinarieposten i enlighet med hovrättens förslag till 114,100 kronor. Vad angår hovrätten för Övre Norrland bör nedsättning ske med skillnaden mellan å ena sidan kostnaderna för en halvtidsamanuens och en halvtidsaspirant samt å andra sidan lönen till ett extra skrivbiträde. Denna skillnad utgör 2,400 kronor och posten upptages följaktligen med 72,100 kronor.

Anslagsposterna till rörligt tillägg kunna bestämmas till resp. 122,800 kronor, 60,200 kronor, 33,500 kronor och 16,800 kronor.

Anslagets slutsumma skulle enligt det sagda bli 2,038,000 kronor, att fördelas med 1,055,000 kronor på Svea hovrätt, 523,000 kronor på Göta hovrätt, 296,000 kronor på hovrätten över Skåne och Blekinge samt 164,000 kronor på hovrätten för Övre Norrland.

I personalförteckningen torde i enlighet med tjänsteförteckningssakkunnigas förslag (SOU 1942: 46 sid. 13 f.) tjänstebenämningarna sekreterare och notarie böra ersättas med benämningarna hovrättssekreterare respektive hovrättsnotarie.

På grund av vad jag sålunda anført får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i personalförteckningen för hovrätterna vidtaga den ändringen att tjänstebenämningarna sekreterare och notarie utbytas mot hovrättssekreterare respektive hovrättsnotarie;

dels fastställa följande avlöningsstat för hovrätterna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1944/45:

Avlöningsstat.

Svea hovrätt.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förlagsvis	kronor 490,000
--	----------------

2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	kronor	30,200
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	»	412,000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	»	122,800
Summa kronor		1,055,000

Göta hovrätt.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor	230,900
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t	»	14,000
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	»	217,900
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	»	60,200
Summa kronor		523,000

Hovrätten över Skåne och Blekinge.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor	141,400
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t	»	7,000
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	»	114,100
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	»	33,500
Summa kronor		296,000

Hovrätten för Övre Norrland.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor	72,200
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t	»	2,900
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	»	72,100
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	»	16,800
Summa kronor		164,000;

dels ock till Hovrätterna: Avlöningar för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av kronor 2,038,000.

[18.] **9. Hovrätterna: Omkostnader, förslagsanslag.** Anslaget är i gällande riksstat uppfört med 120,000 kronor. Belastningen å anslaget utgjorde under sistförflutna budgetår 108,500 kronor.

Kungl. Maj:t har den 30 juni 1943 fastställt omkostnadsstat för hovrätterna att tillämpas under budgetåret 1943/44. Anslaget har fördelats på följande sätt, nämligen å Svea hovrätt 53,900 kronor, därav 4,000 kronor till sjukvård m. m., 6,600 kronor till reseersättningar och 43,300 kronor till expenser, å Göta hovrätt 28,700 kronor, därav 1,200 kronor till sjukvård m. m., 3,700 kronor till reseersättningar och 23,800 kronor till expenser, å hovrätten över Skåne och Blekinge 20,200 kronor, därav 600 kronor till sjukvård m. m., 1,700 kronor till reseersättningar och 17,900 kronor till expenser samt å hovrätten för Övre Norrland 17,200 kronor, därav 200 kronor till sjukvård m. m., 3,000 kronor till reseersättningar och 14,000 kronor till expenser. Beträffande de till expenser anvisade beloppen har bestämts följande fördelning å medel för bränsle, lyse och vatten samt medel för övriga expenser.

Svea hovrätt.

Bränsle, lyse och vatten, <i>förslagsvis</i>	kronor	10,000
Övriga expenser, <i>högst</i>	»	33,300

Göta hovrätt.

Bränsle, lyse och vatten, <i>förslagsvis</i>	kronor	7,500
Övriga expenser, <i>högst</i>	»	16,300

Hovrätten över Skåne och Blekinge.

Bränsle, lyse och vatten, <i>förslagsvis</i>	kronor	7,700
Övriga expenser, <i>högst</i>	»	10,200

Hovrätten för Övre Norrland.

Bränsle, lyse och vatten, <i>förslagsvis</i>	kronor	5,500
Övriga expenser, <i>högst</i>	»	8,500.

I sina förut omförmälda skrivelser med anslagsäskanden för nästa budgetår ha hovrätterna framlagt förslag jämväl rörande medelsbehovet till omkostnader. *Svea hovrätt* och *hovrätten över Skåne och Blekinge* ha därvid upptagit sina omkostnadsanslag med oförändrade belopp. Samtidigt ha dessa hovrätter emellertid meddelat, att vissa inventarier sannolikt måste nyanskaffas samt att de hade för avsikt att i den mån kostnaderna härför icke kunde täckas inom ramen av det nuvarande anslagsbeloppet inkomma med särskild framställning om förstärkning av detta. I en senare inkommen skrivelse av den 22 oktober 1943 har skånska hovrätten begärt ökning av hovrättens expensmedel med ett belopp av 700 kronor, avsett för inköp av en skrivmaskin. *Göta hovrätt* har föreslagit höjning av anslagsposten till sjukvård m. m. med 300 kronor till 1,500 kronor och av posten till övriga

expenser med 1,000 kronor till 17,300 kronor. I förstnämnda hänseende åberopas, att belastningen under sistförflutna budgetår å ifrågavarande post, 1,080 kronor, såtillvida är missvisande som däri ingår ersättning till verksläkaren för allenast tre kvartal. Beträffande medelsbehovet till övriga expenser anföres:

Domsagoreformen medför en ökad belastning å denna delpost med bland annat blanketter och telefonsamtal. Redan nu kan förutses, att anslaget för innevarande budgetår kommer att visa sig otillräckligt, varför hovrätten torde bliva nödsakad att begära förstärkning av anslaget. Under de senaste fem åren har något nyinköp av skrivmaskiner icke förekommit, varför flera av hovrättens skrivmaskiner inom en snar framtid måste utbytas eller underkastas en genomgripande reparation. Den av domsagoreformen föranledda personalökningen medför dessutom, att ytterligare en skrivmaskin måste anskaffas.

Även *hovrätten för Övre Norrland* har begärt höjning av posterna till sjukvård m. m. och till övriga expenser, den förstnämnda med 300 kronor till 500 kronor och den sistnämnda med 1,200 kronor till 9,700 kronor. Under erinran att beloppet till övriga expenser för innevarande budgetår höjts från 8,200 kronor till 8,500 kronor anför hovrätten:

Den skedda ökningen torde med säkerhet visa sig otillräcklig. Det tillämpliga budgetårets utgifter hava nämligen icke kunnat helt gäldas, utan kvar står ett oguldet belopp å omkring 300 kronor, som måste gäldas med nu löpande budgetårs medel. Härtill kommer emellertid att hovrätten med hänsyn dels till ledamöternas och fiskalernas arbete, dels ock framför allt till sekreterarens ökade behov av tekniska hjälpmedel för de numera omfattande och vidlyftiga avlöningsberäkningarna sett sig nödsakad att vid budgetårsskiftet anskaffa en räknemaskin (additionsmaskin). Genom betalningen av denna jämte den nyss angivna utgiftsbalansen kommer det löpande årets expensstat att utsättas för en extra belastning med sammanlagt omkring 900 kronor. Denna belastning lär säkerligen icke kunna utjämnas genom besparingar i andra hänseenden. Ytterligare tillkommer att, i anledning av hovrättens nya göromål med avseende å domsagorna, hovrättens behov av telefonkommunikation med domsagokanslierna icke obetydligt ökat med innevarande budgetårs ingång. Ökningen må beräknas motsvara ett belopp av 300 kronor. Angivna förhållanden böra föranleda en höjning av delposten »övriga expenser» för nästa budgetår med $(900 + 300 =)$ kr. 1,200 till kr. 9,700.

Kostnaderna för sjukvård m. m. ha hittills företett rätt stora växlingar från det ena året till det andra. En justering av de för ändamålet anvisade anslagsbeloppen synes böra grunda sig på erfarenheter från en längre tid. För nästa budgetår torde ifrågavarande anslagsposter därför böra bibehållas oförändrade.

Vad angår anslagsbehovet till övriga expenser erinras, att dessa delposter i gällande stat genomgående uppräknats med anledning av de ökade expensutgifter som kunde väntas bliva en följd av hovrätternas befattning med domsagoanslagens förvaltning (II ht 1943 sid. 19). En ytterligare anslagsökning för detta ändamål synes därför icke böra ske för närvarande. Med anledning av att vissa hovrätter anmält avsikt att eventuellt begära an-

**Departement-
chefen.**

slagsförstärkning för nyanskaffning av inventarier synes böra understrykas, att anvisade expensmedel äro avsedda att täcka jämväl normala nyanskaffningar. Med hänsyn till det överskott av inventarier, som kan påräknas vid krisorganens avveckling, böra myndigheterna över huvud iakttaga återhållsamhet vid nyanskaffning av inventarier.

I enlighet med det sagda skulle förevarande anslag för budgetåret 1944/45 uppföras med oförändrat belopp, 120,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Hovrätterna: Omkostnader* för budgetåret 1944/45 anvisa ett *förslagsanslag*
av kronor 120,000.

Häradsrätterna.

[19.] 10. **Häradsrätterna: Avlöningar, förslagsanslag.** I samband med genomförandet från och med innevarande budgetår av domsagoreformen har detta anslag i gällande riksstat uppförts med 5,070,000 kronor.

Personalförteckning för häradsrätterna har fastställts av Kungl. Maj:t den 17 juni 1943 och är av följande lydelse.

Personalförteckning.		Lönegrad
Befattning	Tjänstemän å ordinarie stat.	
115 häradshövdingar	B	2
4 tingsdomare	A	29
3 särskilda inskrivningsdomare	A	29
Extra ordinarie tjänstemän i högre lönegrad än 20.		
7 tingsdomare	Eo	29
44 tingssekreterare	Eo	22

Den 17 juni 1943 har Kungl. Maj:t vidare fastställt följande avlöningsstat för häradsrätterna, att tillämpas under budgetåret 1943/44.

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor 2,184,000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t	» 2,800
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	» 2,492,000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	» 391,200

Summa kronor 5,070,000.

Enligt särskilda av Kungl. Maj:t samtidigt med avlöningsstaten fastställda specialstater har anslaget fördelats på justitiestaterna under de olika hovrätterna enligt följande tablå.

	Svea hovrätt	Göta hovrätt	Hovrätten över Skåne och Ble- kinge	Hovrätten för Övre Norrland	Summa
Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	933,400	758,800	306,600	185,700	2,184,000
Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t	—	—	—	2,800	2,800
Avlöningar till icke-ordinarie perso- nal, <i>förslagsvis</i>	1,007,500	781,000	346,200	242,300	2,377,000
Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	165,100	131,700	57,200	37,200	391,200
Summa kronor	2,106,000	1,671,000	710,000	468,000	4,955,000

I avlöningsstatens anslagspost till avlöningar till ordinarie tjänstemän ingår, förutom lön till de i personalförteckningen uppförda ordinarie tjänstemännen, 256,250 kronor till avlöningsförstärkningar, 87,039 kronor till övergångsersättningar och 43,125 kronor till övergångslöner, allt till häradshövdingarna. Beträffande det till avlöningsförstärkningar beräknade beloppet erinras, att rikets domsagor jämlikt 49 § 3 mom. 2. civila avlöningsreglementet (SFS 474/1943) indelas i fem lönegrupper, betecknade I—V, samt att häradshövding i domsaga, tillhörande någon av lönegrupperna II—V, äger uppbära avlöningsförstärkning med resp. 1,250 kronor, 2,500 kronor, 3,750 kronor och 5,000 kronor. Bestämmelser angående domsagornas fördelning å de olika lönegrupperna ha meddelats av Kungl. Maj:t den 30 juni 1943 (statsliggaren sid. 21 ff.).

Av det i avlöningsstaten till icke-ordinarie personal anvisade beloppet å 2,492,000 kronor har endast ett belopp av 2,377,000 kronor fördelats i samband med specialstaternas fastställande. Skillnaden eller 115,000 kronor motsvarar 26 notariearvoden, vilka Kungl. Maj:t ansetts böra disponera i reserv (jfr prop. 198/1943 sid. 43 f.), samt dessutom avlöning till en tingssekreterare under sex månader. Beträffande de i specialstaterna uppförda anslagsposterna till avlöningar till icke-ordinarie personal har föreskrivits, att de icke må överskridas utan medgivande av Kungl. Maj:t.

I samband med staternas fastställande ha föreskrifter meddelats rörande antalet ordinarie och extra ordinarie befattningshavare samt tingsnotarier i de olika domsagorna (statsliggaren sid. 21 ff.). Enligt dessa bestämmelser skola tingssekreterare vara anställda under hela året i 42 domsagor och under halva året i 3 domsagor. Sedan staden Simrishamn från och med årsskiftet införlivats med Ingelstads och Järrestads domsaga, har med anlitan- de av nyssnämnda för ändamålet reserverade medel tingssekreterare anställts jämväl i denna domsaga.

Antalet tingsnotarier skall enligt sagda föreskrifter utgöra 261. Vissa

möjligheter föreligga emellertid att utöka detta antal. I stället för tingsnotarie må sålunda vara anställd tingsnotarieaspirant och härigenom uppkommande besparing må av hovrätten disponeras för anställande av tingsnotarier och tingsnotarieaspiranter utöver nyss angivna antal. Vidare äga hovrätterna övergångsvis, i avvaktan på biträdesorganisationens utbyggande, i den mån så erfordras under budgetåret 1943/44 använda högst följande belopp för anställande av ytterligare tingsnotarier och tingsnotarieaspiranter, nämligen Svea hovrätt 54,600 kronor, Göta hovrätt 37,800 kronor, hovrätten över Skåne och Blekinge 12,600 kronor samt hovrätten för Övre Norrland 21,000 kronor. Slutligen disponerar Kungl. Maj:t som redan nämnts 26 notariearvoden i reserv. Samtliga dessa arvoden ha från och med den 1 januari 1944 ställts till hovrätternas förfogande.

Den fullt utbyggda biträdesorganisationen skall enligt det av riksdagen preliminärt godkända förslaget bestå av 277 biträden, därav 43 i A 11, 53 i A 9, 53 i A 7, 54 i A 4, 6 i A 2, 38 i Eo 2 och 30 i Ex 2. Utbyggandet av denna organisation skall ske successivt under en övergångstid av fem år. Under det nu löpande första övergångsåret har inrättats endast omkring en fjärdedel av befattningarna i 11, 9 och 7 lönegraderna och inga tjänster ha uppförts å ordinarie stat. Den nuvarande biträdesorganisationen i domsagorna utgöres i enlighet härmed — förutom av extra biträdespersonal i högst lönegraden Ex 2, vilken personal må anställas i den mån tillgängliga medel förslå — av 189 extra ordinarie biträden, därav 10 i Eo 11, 14 i Eo 9, 19 i Eo 7, 105 i Eo 4 och 41 i Eo 2. Härtill kommer ett mindre antal äldre biträden i arvodesbefattningar (statsliggaren sid. 23). Vid anslagsberäkningen har man emellertid utgått från ett anslagsbehov motsvarande kostnaderna för den fullt utbyggda biträdesorganisationen, varvid emellertid samtliga biträden tänkts uppförda å extra ordinarie eller extra stat (prop. 198/1943 sid. 44 f.). Härigenom uppkommande marginal har, såsom av det föregående framgår, disponerats för anställande övergångsvis av tingsnotarier och tingsnotarieaspiranter utöver det antal som skall finnas enligt den slutliga organisationen.

I sina skrivelser med anslagsäskanden för nästa budgetår ha hovrätterna avgivit förslag jämväl rörande de under dem lydande domsagornas medelsbehov. Enligt förslagen skola respektive anslag minskas med belopp motsvarande dels hela kostnaden för övergångslöner åt häradshövdingarna och dels en tiondel av kostnaden för de till vissa av dem utgående övergångsersättningarna. I övrigt föreslås uppflyttning av några domsagor i högre lönegrupp samt mindre utvidgningar av personalorganisationen.

Svea hovrätt beräknar anslagsminskningen till 22,341 kronor, varav 18,000 kronor motsvara övergångslöner och 4,341 kronor reduceringen av övergångsersättningar. För förstärkning av personalorganisationen begär hovrätten dels 6,315 kronor till en ny tingssekreterarebefattning och dels 25,000 kronor till extra arbetskraft. Sekreterartjänsten är avsedd för Västmanlands mellersta domsaga, där arbetsförhållandena enligt hovrättens mening äro så-

dana att med inrättande av en dylik tjänst ej kan anstå någon längre tid. Behovet av extra arbetskraft motiverar hovrätten med att arbetsbördan i domsagorna ej minst beträffande inskrivningsväsendet är i starkt stigande. I enlighet med det sagda har det för justitiestaten under Svea hovrätt avsedda anslagsbeloppet — med en mindre jämkning uppåt — beräknats till (2,106,000 — 22,341 + 6,315 + 25,000 = 2,114,974) 2,115,200, vilket innebär en höjning med 9,200 kronor.

Enligt *Göta hovrätt* blir såvitt angår häradshövdingarna under denna hovrätt besparingen till följd av övergångslönernas bortfallande och övergångsersättningarnas nedsättning 15,375 kronor resp. 3,142 kronor. Hovrätten hemställer, att två domsagor under hovrätten uppflyttas i högre lönegrupp, nämligen Kinds och Redvägs domsaga från grupp I till grupp II samt Hallands mellersta domsaga från grupp III till grupp IV. Såsom motivering åberopas vad hovrätten på sin tid härom anfört i yttrande över domsagoutredningens betänkande. För de båda domsagornas uppflyttning har hovrätten beräknat en anslagsökning av 2,500 kronor.

Vidare hemställer hovrätten att i en var av två domsagor (Flundre, Väne och Bjärke samt Nordals, Sundals och Valbo), där tingssekreterare under innevarande budgetår skall vara anställd allenast sex månader, dylik befattningshavare måtte få anställas under hela nästa budgetår. Kostnaden härför beräknar hovrätten till 5,448 kronor.

Enligt det anförda skulle anslagsbeloppet till domsagorna under Göta hovrätt kunna nedsättas med (15,375 + 3,142 — 2,500 — 5,448) 10,569 kronor. Vid omräkning har hovrätten emellertid funnit, att anslaget kan nedsättas med ytterligare 3,031 kronor eller sålunda sammanlagt med 13,600 kronor till 1,657,400 kronor.

Till övergångslöner och övergångsersättningar åt häradshövdingarna under *hovrätten över Skåne och Blekinge* ha för innevarande budgetår beräknats 6,000 kronor resp. 10,016 kronor. För nästa budgetår har denna hovrätt räknat med att övergångslönerna skola bortfalla ävensom att sistnämnda belopp skall minskas med 2,215 kronor, motsvarande övergångsersättningen till häradshövdingen i Gärds och Albo domsaga, vilken befattningshavare hösten 1943 avgått på grund av uppnådd pensionsålder. Hovrätten föreslår vidare, att Villands domsaga, som nu är placerad i lönegrupp I, uppflyttas till närmast högre lönegrupp, samt åberopar härutinnan en i hovrättens skrivelse intagen statistik, utvisande att arbetsbördan i nämnda domsaga under år 1942 och första halvåret 1943 i vissa hänseenden kan jämföras med arbetsbördan i Gärds och Albo samt Östra Göinge domsagor, vilka äro placerade i lönegrupp II. Härutöver föreslår hovrätten att medel anvisas dels till en tingssekreterare under hela nästa budgetår i Ingelstads och Järrestads domsaga och dels till ökad biträdespersonal i denna och vissa andra domsagor. Behovet av förstärkt biträdeshjälp uppskattar hovrätten till 5 nya befattningar i lönegraden Eo 2 och ett extra skrivbiträde med halvtidstjänstgöring. Härom anföres:

Nya biträden i Eo 2 torde böra anställas i Ingelstads och Järrestads domsaga, med vilken från den 1 januari 1944 Simrishamns stad förenas och där

på grund härav från nämnda tid torde komma att anställas ett extra biträde, i Östra Göinge och Färs domsagor, där för närvarande finnas anställda av hovrätten förordnade extra biträden, ävensom i Villands och Västra Göinge domsagor, där behov av arbetskraftens förstärkning yppats, med rätt för hovrätten att, om lämpliga sökande för e. o. anställning ej anmäla sig, i stället anställa biträde i Ex 2. Efter Ronneby stads införlivande med Östra och Medelsta domsaga från den 1 januari 1944 räknar häradshövdingen i domsagan med att en extra skrivhjälp med halvtidstjänstgöring skall komma att behövas.

Med tillämpning av det sagda och efter omräkning av de olika anslagsposterna i specialstaten har hovrätten funnit erforderligt höja anslagsbeloppet med 17,015 kronor, därav 1,250 kronor för uppflyttning av Villands domsaga, 3,200 kronor för en tingssekreterare under ett halvt år samt 12,565 kronor för ökad biträdespersonal. Nettoökningen skulle alltså bli (17,015 — 6,000 — 2,215) 8,800 kronor och anslagsbeloppet har i enlighet härmed föreslagits höjt från 710,000 kronor till 718,800 kronor.

Hovrätten för Övre Norrland har beräknat den av förut angivna anledningar uppkommande minskningen av anslagsbehovet såvitt angår häradshövdingarna under denna hovrätt till sammanlagt i runt tal 4,000 kronor. Å andra sidan har hovrätten begärt anslagshöjning för förstärkning av personalen i de under hovrätten lydande domsagorna med en tingssekreterare under sex månader samt en tingsnotarie ävensom för uppflyttning av vissa domsagobiträden i högre lönegrad. Tingssekreterarbefattningen är avsedd för Kalix domsaga, där sekreterare innevarande budgetår må anställas under högst sex månader. Den erforderliga anslagsförstärkningen beräknas i avrundade tal till 3,500 kronor för tingssekreteraren, 4,500 kronor för tingsnotarien och 2,300 kronor för lönegradsuppflyttningarna, vartill skulle komma en höjning av beloppet till rörligt tillägg med 900 kronor. Anslagsbeloppet för justitiestatens under norrländska hovrätten har följaktligen höjts med (3,500 + 4,500 + 2,300 + 900 — 4,000) 7,200 kronor till 475,200 kronor.

I särskilda skrivelser den 14 och den 30 oktober 1943 ha *häradshövdingarna i Västerbergslags och Uppsala läns norra domsagor* framställt vissa önskemål om utökning av personalorganisationen i respektive domsagor.

Vidare har *föreningen Sveriges häradshövdingar* i skrivelse den 19 november 1943 gjort framställning om en allmän förstärkning av personalen i domsagorna m. m. Föreningen har därvid gjort en jämförelse mellan den nuvarande personalorganisationen i domsagorna och den i domsagoutredningens betänkande (SOU 1939: 29 sid. 98 ff.) redovisade personalen. Därvid kommer föreningen till det resultatet, att antalet notaries, som enligt betänkandet vid ingången av år 1939 utgjort 417, minskats med 130 och att antalet domsagobiträden, som vid samma tidpunkt uppgått till 224, samtligt ökats med allenast 53. Föreningen framhåller i anslutning härtill, att den nya organisationen, såvitt angår den kvalificerade biträdespersonalen, skall utbyggas först så småningom samt att 26 av de tillgängliga notariearvodena skulle innehållas i reserv.

I fortsättningen utvecklar föreningen, att arbetsbördan i domsagorna, efter en under de första krigsåren inträffad tillfällig minskning, i flertalet domsagor återtagit sitt normala omfång och i genomsnitt visat en väsentlig ökning samt att domsagornas personal före domsagoreformens genomförande icke överstigit behovet. Om man sålunda måste räkna med, icke en minskad utan en ökad arbetsbörda vid häradsrätterna och arbetskraften varit fullt utnyttjad, syntes det föreningen uppenbart, att personalantalet icke kunde, på sätt i gällande stat skett, minskas utan måste ökas, om ej arbetets behöriga utförande skulle äventyras. Även om man utginge ifrån att en omgruppering av arbetsfördelningen mellan notarier och domsagobiträden kunde och borde äga rum, vore det därför även klart, att en minskning av antalet notarier icke kunde ske, utan att en däremot svarande ökning av antalet domsagobiträden ägde rum. 53 domsagobiträden kunde icke antagas ersätta 130 notarier, även om dessa 53 biträden avsåges skola äga större kompetens än de nuvarande domsagobiträdena innehade.

Efter att ha betonat att minskningen av notarieantalet måste te sig särskilt vanskelig under den övergångstid, då organisationen ej är fullt utbyggd, uppger föreningen, att bristen på arbetskraft medfört betydande svårigheter. Sålunda anföres:

De svårigheter för arbetets behöriga utförande, som bristen på arbetskraft medfört, har i många domsagor varit oöverkomliga. De upprepade inkallelserna ha naturligen i många fall ökat dem och det har ibland inträffat, att häradshövdingen varit utan varje hjälp av rättsbildad arbetskraft. Det har icke kunnat undvikas, att i många fall såväl häradshövdingen som personalen ansträngts mer än skäligt, att arbetet blivit mindre noggrant utfört, att expeditioner försenats, notarieutbildningen av häradshövdingen försumrats o. s. v. Särskilt betänkligt synes föreningen vara, att fara kan uppstå för en försämrad handläggning av rättegångsmålen. Finnes ej tillräcklig tid för målens inläsning och förhandsprövning, ökas domarens benägenhet att bevilja uppskov såväl med handläggning som med utslag. Föreningen, som haft under behandling frågan om genomförande av en mera allmän tillämpning av den nya rättegångsordningen före lagens ikraftträdande och även fattat beslut om vidtagande av åtgärder härför, kan icke undgå att finna möjligheterna att förverkliga denna tanke avsevärt reducerade på grund av den rådande och efter den 1 januari 1944 ökade bristen på arbetskraft vid domsagorna.

Med hänsyn till vad sålunda anförts synes det föreningen vara en angelägenhet av största vikt, att personalen vid häradsrätterna skyndsamt förstärkes. För utredning om den utsträckning, i vilken en förstärkning kräves, har föreningens styrelse inhämtat uppgifter från rikets häradshövdingar angående behovet av arbetskraft i domsagorna. Enligt dessa uppgifter, som givits på grundval av den nuvarande frekvensen av mål och ärenden, skulle, utöver den i gällande stat för häradsrätterna upplagna personalen, inberäknat reservnotarier, ytterligare erfordras 3 tingssekreterare, 71 tingsnotarier och 72 biträden.

Enligt föreningens mening måste man utgå ifrån att för varje domsaga bör anslås lön till tre tingsnotarier (därav tidvis ett aspirantarvode). Endast

i de minsta domsagorna syntes tillräckligt med två notarier. Beträffande personalbehovet i de olika domsagorna åberopar föreningen en tabell, vari de från häradshövdingarna inkomna uppgifterna sammanfattats. Av tabellen framgår, att det ökade behovet av notarier och biträden beräknats i förhållande till en personalorganisation, omfattande 287 tingsnotarier och 189 biträden. I vilken utsträckning den i tabellen upptagna rättsbildade arbetskraften, sedan med iakttagande bl. a. av vad därom nyss anförts det för varje domsaga erforderliga minimum därav fastställts, kunde och borde utbytas mot icke rättsbildad arbetskraft, syntes föreningen kräva utredning för varje särskilt fall.

Vad angår domsagobiträdena har föreningen framhållit, att det beräknade antalet dylika tjänstemän endast kunde antagas bli tillfyllest, därest befattningarna kunde tillsättas med tillräckligt kvalificerad personal. Den första förutsättningen härför vore, att lönerna ej så lågt tillmättes, att lämpliga sökande till befattningarna ej stode att få. Med hänsyn härtill anser föreningen en placering av dessa befattningar i lönegraderna Ex 2 och Eo 2 icke vara tillfredsställande. Härom anføres:

De i staten upptagna befattningarna i Ex 2 fylla från denna synpunkt icke måttet. De för dem beräknade avlönningarna understiga så väsentligt vad i allmänhet såväl i privat- som statstjänst bjudas personer med de kvalifikationer, som domsagobiträdena redan vid första anställningen måste inneha, att det, om ock sökande till befattningarna anmäla sig, måste anses mindre lyckligt, att de vinna anställning. Befordringsgången inom denna tjänstemannagrupp skulle därigenom förryckas. Även besättandet av befattningarna i Eo 2 med kompetenta personer torde av liknande skäl komma att möta svårigheter. Vad särskilt de små domsagorna beträffar, har det i flera fall visat sig förenat med stora svårigheter att finna kompetenta aspiranter till befattningarna ifråga. Att de nu påpekade svårigheterna komma att ökas i samma mån som den förut i häradshövdingarnas tjänst anställda personalen avgår, är uppenbart. Det synes klart att dylika alltför låga löner för de icke rättsbildade biträdena måste verka förryckande på grunderna för omorganisationen, som uppbyggts på förutsättningen av en ökning av dessa biträdens allmänna kompetens och en därav möjliggjord överflyttning å dem av förut å rättsbildad arbetskraft ankommande uppgifter.

I vissa fall syntes enligt föreningens mening även antalet av de högst kvalificerade domsagobiträdena böra ökas. Särskilt i domsagor, där tingssekreterare ej funnes, vore behovet av sådant biträde ej tillräckligt tillgodosett. I sådana domsagor borde äldsta biträdet placeras i lönegrad A 11 och ej endast i A 9.

På grund av vad sålunda anförts har föreningen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte skyndsamt vidtaga åtgärder *dels* för möjliggörande av den begärda ökningen av antalet tingsnotarier och domsagobiträden, *dels ock* för åstadkommande av förbättrade avlöningsvillkor för de enligt gällande stat lägst avlönade domsagobiträdena.

I övrigt innefattar föreningens framställning, bland annat, att medel måtte anvisas till vikarier för tingsnotarier och domsagobiträden vid tillfälliga avbrott i tjänstgöringen på grund av sjukdom eller annan ledighet samt att

rätt till felräkningspenningar måtte tillerkännas domsagobitråde, som jämlikt 24 § domsagostadgan förordnats att omhändervha stämpelförsäljning m. m.

Över häradshövdingeföreningens framställning ha infordrade utlåtanden avgivits av rikets hovrätter. Jämväl Sveriges yngre juristers förening, som beretts tillfälle att avgiva yttrande i ärendet, har utlåtut sig däri. Den närmare redogörelsen för de avgivna yttrandena torde här kunna begränsas till de delar som avse behovet av olika befattningar i domsagorna samt domsagobiträdenas löneställning.

Svea hovrätt har uttalat, att under den tid som förflutit sedan hovrätten den 27 augusti 1943 avlät sin skrivelse med anslagsäskanden behov av arbetskrafternas förstärkning framträtt på många håll i domsagorna. Rörande orsakerna härtill anför hovrätten:

Av särskild betydelse är att antalet mål och ärenden, som under de första krigsåren var avsevärt lägre än normalt, sedan en tid åter befinner sig i stigande och numera i allmänhet uppnått och på sina håll rent av överskridit förkrigstidens nivå (se Bil. A, vars siffror emellertid äro avrundade och beträffande åren 1941 och 1942 delvis preliminära). Av stor vikt är vidare, att den till grund för omorganisationen liggande tanken att arbetsuppgifter som ej kräva juridisk kompetens skola i huvudsak handhavas av icke rättsbildade biträden, ännu ej kunnat i avsedd utsträckning förverkligas. Frånsett att en överflyttning av göromål från notarier till icke rättsbildade biträden kräver sin tid, ha svårigheter yppat sig att förvärva sådana biträden med erforderliga kvalifikationer. Anledningen härtill är främst att söka i den av tidsläget betingade konkurrensen om duglig arbetskraft, som kommit de för flertalet domsagobiträden gällande lönerna att framstå såsom alltför låga. Ur domsagoarbetets synpunkt har det även inneburit en kännbar förlust, att notariernas tjänstgöringstid förkortats från tre till två och ett halvt år med påföljd att många domsagor under den kritiska övergångstiden förlorat sina mest erfarna notarier. Stora svårigheter ha vållats av de militära inkallelserna särskilt i de talrika fall, då vikarier ej stått att uppbringa. Tidsläget har också därutinnan menligt inverkat på domsagoarbetet, att många häradshövdingar och även andra bland domsagornas jurister i betydande utsträckning måst tagas i anspråk för krigsdomstolarnas verksamhet och andra uppgifter i det allmännas tjänst och till följd därav fått sin tid splittrad.

Den av hovrätten åberopade bilagan utgör en sammanställning av antalet mål och ärenden vid häradsrätterna åren 1937—1942 och är av följande innehåll.

Mål och ärenden vid häradsrätterna åren 1937—1942.

	1937	1938	1939	1940	1941	1942
Under året slutligt handlagda tvistemål	22,400	22,600	21,700	21,400	18,800	16,500
Under året slutligt handlagda brottmål	62,600	64,700	69,100	57,200	63,600	74,000
Summa tvistemål och brottmål	85,000	87,300	90,800	78,600	82,400	90,500
Under året slutligt handlagda ärenden	369,200	378,400	395,000	288,200	305,600	323,900
Under året slutligt handlagda lagsökningmål			10,300	12,500	10,600	9,400
Under året tillkomna konkurser	779	792	714	821	548	360

Rörande de åtgärder, som av hovrätten vidtagits för att tillgodose det ökade personalbehovet, anföres följande.

Då brist på arbetskraft yppat sig, har hovrätten i första hand medgivit anställande av ytterligare ett eller flera skrivbiträden, men då hovrätten härvid ej ägt att erbjuda bättre avlöningsvillkor än enligt lönegrad Ex 2, har det visat sig vanskligt att för uppgiften intressera sökande med önskvärd kompetens. I ett fall har hovrätten understött underdånig framställning om anställande av skrivbiträde med förmånligare löneställning. I tre domsagor har Kungl. Maj:t på hovrättens tillstyrkan medgivit ökning av tingsnotariernas antal, i ett fall med två notarier. De medel, över vilka hovrätten övergångsvis ägt förfoga för anställande av ytterligare notarier eller notarieaspiranter, ha i betydande utsträckning tagits i anspråk, varvid hovrätten valt att disponera medlen till aspirantarvoden för att de skulle komma största möjliga antal domsagor tillgodo. För att förebygga överskridande av tillgängligt anslag har hovrätten härvid sett sig nödsakad att låta jämväl notarier, som tjänstgjort i domsaga mer än sex månader, åtnöjas med aspirantarvode. Den 1 innevarande december tjänstgjorde i domsagorna under hovrätten 104 tingsnotarier och 36 tingsnotarieaspiranter eller tillhoppa 140 samt 77 extra ordinarie och 23 extra domsagobiträden ävensom 3 biträden i arvdestjänst, sammanlagt 103. Därjämte tjänstgjorde åtminstone 15 tillfälliga arbetsbiträden, därav 8 med heltidstjänstgöring. Såsom jämförelse kan nämnas, att den remitterade framställningen i fråga om domsagorna under hovrätten avser, att antalet tingsnotarier och tingsnotarieaspiranter skall ökas till 155 samt att antalet domsagobiträden skall ökas till 110 $\frac{1}{6}$.

Hovrätten tillägger, att knappheten på kvalificerad arbetskraft flerstädes medfört att befattningshavarna oskäligt betungats. Det låge i domstolsarbetsets natur, att den dagliga arbetstiden emellanåt måste utsträckas långt utöver den normala, men för närvarande vore ett sådant överskridande på många håll icke undantag utan regel. Ej blott ur befattningshavarnas egen utan även ur rättsvårdens synpunkt vore rättelse härutinnan av nöden. Särskilt gällde detta i sådana fall, då trots alla ansträngningar arbetsbalans uppstått och lagstadgad expeditionstid ej kunnat iakttagas.

Med särskilt avseende å den av häradshövdingeföreningen nu gjorda framställningen uttalar hovrätten, att det ej lärer kunna bestridas, att i ett och annat fall behovet av arbetskraft skulle kunna minskas genom arbetsbesparande åtgärder, såsom införande av aktsystem i inskrivningsärenden, förenklad protokollföring i vissa bagatellmål, undvikande av onödiga uppskov, ändamålsenligare fördelning av arbetsuppgifterna. I flertalet domsagor torde dock härutinnan ej så mycket återstå att vinna, om man fränsåge de nya fastighetsböckernas färdigställande, som tyvärr blivit fördröjt på grund av brist på arbetskraft. Enligt hovrättens mening föreläge sålunda på många håll ett oavvisligt behov av kvantitativ eller kvalitativ förstärkning av arbetskrafterna. Detta gällde så mycket mera som säkra tecken tydde på en fortgående stegring av domstolarnas arbetsbörda under de närmaste åren. Det vore även att märka, att man ej längre kunde räkna med den reserv av oavlönade notarier, som hittills funnits och som varit till stor hjälp ej minst då det gällt att finna ersättare för tingsnotarier eller tingsnotarieaspiranter vid militärinkallelse.

Såsom ett första steg till arbetskrafternas förstärkande förordar hovrätten att samtliga de notariearvoden, varöver Kungl. Maj:t äger förfoga såsom en reserv, utan dröjsmål tagas i bruk. Såvitt angår de under Svea hovrätt lydande domsagorna uttalar hovrätten att synnerligen starkt behov av ännu en tingsnotarie föreligger i sex domsagor, att en sådan förstärkning av arbetskrafterna synes vara nödvändig även i sju andra domsagor samt att det vore mycket önskvärt att samma förmån kunde beredas ytterligare tre domsagor. Bland övriga domsagor, där behov att öka notariernas antal framträtt, nämner hovrätten särskilt tre. I vilken utsträckning ytterligare ökning av tingsnotariernas antal finge anses vara erforderlig kunde hovrätten ej med stöd av tillgängliga uppgifter med säkerhet avgöra. Med stor sannolikhet skulle det dock visa sig, att även på andra håll än de nämnda ett oavvisligt behov komme att göra sig gällande under den tid som återstode, innan den nya ordningen blivit tillfullo genomförd. Då detta behov för närvarande ej torde kunna tillförlitligt beräknas och sålunda ej syntes böra föranleda äskande av anslag till visst antal ytterligare notariebefattningar, hemställde hovrätten, att behovet i fråga måtte på det sätt beaktas, att framställning till riksdagen gjordes om rätt för Kungl. Maj:t att vid behov inrätta tingsnotariebefattningar utöver det på förhand beräknade antalet.

Vad härefter angår föreningens hemställan om åtgärder för åstadkommande av förbättrade avlöningsvillkor för de enligt gällande stat lägst avlönade domsagobiträderna har hovrätten erinrat därom att enligt planen för domsagoreformen antalet biträdesbefattningar i högre lönegrader skulle successivt ökas i den mån kvalificerad personal funnes att tillgå. Man syntes böra räkna med att antalet sådana befattningar nästa budgetår skulle ökas till omkring hälften av det slutliga antalet. På motsvarande sätt som nyss föreslagits beträffande tingsnotarierna borde emellertid riksdagens bemyndigande att överskrida det sålunda beräknade antalet utverkas.

Göta hovrätt har framhållit, att personalbehovet i domsagorna bör bedömas med utgångspunkt från de av statsmakterna antagna principerna för domsagoreformen. Dessa principer innebure, bland annat, att domsagorna skulle erhålla av statsmakterna avlönade befattningshavare i så stor utsträckning, som erfordrades för domsagornas behöriga skötsel, samt att de arbetsuppgifter, vilkas fullgörande icke krävde juridisk insikt, skulle utföras av rättsbildad arbetskraft endast i den mån detta erfordrades för domarutbildningen men i övrigt av icke rättsbildade biträden. Det vore enligt hovrättens mening viktigt, att dessa principer upprätthölles, vilket hovrätten ansåge sig böra framhålla, emedan av den utredning om personalbehovet i domsagorna, som bifogats föreningens skrivelse, icke framginge, huruvida möjligheten att överflytta vissa arbetsuppgifter å icke rättsbildade biträden i tillräcklig utsträckning beaktats i alla domsagor.

Beträffande notarieorganisationen i de under Göta hovrätt lydande domsagorna lämnas i hovrättens yttrande följande redogörelse.

Vad angår det erforderliga antalet tingsnotarier vill hovrätten först framhålla, att i den vid föreningens skrivelse fogade tablan det nuvarande an-

talet domsagonotarier upptagits i enlighet med den av Kungl. Maj:t i brevet till hovrätterna den 17 juni 1943 fastställda staten, således för domsagor under Göta hovrätt till 88. I verkligheten tjänstgöra emellertid — bortsett från det fåtal ännu oavlönade notarier som kvarstå från tiden före den 1 juli 1943 — för närvarande 107 avlönade tingsnotarier och tingsnotarieaspiranter i domsagor under Göta hovrätt. Denna ökning av det i staten upptagna antalet har med stöd av föreskrifter i kungl. brevet den 17 juni 1943 möjliggjorts genom besparingar dels å vissa i staten upptagna notariebefattningar, vilkas innehavare på grund av att de icke uppfylla villkoret om viss tids tjänstgöring i domsaga icke kunnat förordnas till tingsnotarier utan måst åtnöjas med arvode som aspiranter, dels å anslaget till domsagobiträden. På dessa besparingar äro för närvarande förordnade 4 tingsnotarier och 15 aspiranter.

Denna notarieorganisation finner hovrätten icke vara i allo tillfredsställande. För de domsagor, där ett konstant behov av ytterligare rättsbildad arbetskraft föreligger, bör enligt hovrättens mening detta behov tillgodoses genom inrättande av nya tingsnotariebefattningar och icke genom förordnande av ständiga aspiranter utöver fastställt antal tingsnotarier. Bortsett från de fall, då den som uppehölle en tingsnotariebefattning ännu icke uppfyllde villkoret för erhållande av sådan befattning och därför måste förordnas till aspirant, borde aspiranter förordnas att tjänstgöra under viss tid före äldste tingsnotariens avgång för att dessförinnan erhålla någon utbildning och rutin. Enligt hovrättens mening vore det önskvärt, om medel funnes tillgängliga, som möjliggjorde förordnande av aspirant i alla domsagor — utom möjligen de minsta — under en tid av 3—6 månader före den äldste tingsnotariens avgång.

Med utgångspunkt från det för den definitiva notarieorganisationen fastställda antalet notarier — varav 88 komma på domsagor under Göta hovrätt — finner hovrätten behov av ytterligare tingsnotarie föreligga i 16 av dessa domsagor. Såsom framgår av hovrättens i det föregående återgivna redogörelse för notarieorganisationen har detta behov för närvarande kunnat såtillvida tillgodoses som besparade medel lämnat tillgång till avlöning av 4 tingsnotarier och 15 notarieaspiranter. I fråga om de notariearvoden som reserverats för samtliga domsagor i riket finner hovrätten emellertid på närmare anförda skäl, att 11 å 12 böra komma på domsagorna under Göta hovrätt. Hovrätten hemställer, att Kungl. Maj:t måtte *dels* disponera över återstående för innevarande budgetår beviljat anslag till tingsnotarier genom att förordna om inrättande från och med den 1 januari 1944 av tingsnotariebefattningar i de domsagor inom riket, som finnas vara i det största behovet därav, *dels* ock utverka bemyndigande av riksdagen att från och med nästa budgetår inrätta ytterligare ett antal nya tingsnotariebefattningar i de domsagor, där detta efter verkställd utredning finnes erforderligt.

Beträffande biträdesorganisationen anföres i hovrättens skrivelse följande.

I den av föreningen bifogade tablån upptages antalet domsagobiträden i domsagorna under Göta hovrätt till 60. Emellertid är att märka, att utöver dessa 60 biträdesbefattningar, vilket antal upptagits i överensstämmelse med den av Kungl. Maj:t i brevet den 17 juni 1943 fastställda staten för biträden

i Eo-grader, finnas dels 4 arvodestjänster dels 23 befattningar i lönegrad Ex 2. Hela antalet biträdesbefattningar i domsagor under Göta hovrätt utgör således för närvarande 87.

På grund av angivna förhållanden finner hovrätten den vid föreningens skrivelse fogade tablån missvisande såväl i fråga om nuvarande antal biträden som beträffande det beräknade behovet av biträden.

I anslutning till vad hovrätten förut i principiellt hänseende anfört uttalar hovrätten såsom sin uppfattning, att i domsagorna böra finnas domsagobiträden till så stort antal, att alla de arbetsuppgifter som icke kräva juridiskt utbildad arbetskraft kunna överlämnas till biträdena. Hovrätten finner behov föreligga av tre biträdesbefattningar utöver de nuvarande samt hemställer om erforderliga medel härtill, i ett fall räknat från och med den 1 januari 1944 och i övrigt från och med nästa budgetår. I likhet med häradshövdingeföreningen anser hovrätten det önskvärt, att åtgärder vidtagas för förbättring av domsagobiträdenas lönevillkor.

Beträffande domsagor under *hovrätten över Skåne och Blekinge* har denna hovrätt förklarat, att de medel som under innevarande budgetår stå anstoden till Kungl. Maj:ts eller till hovrättens förfogande för en utökning övergångsvis av tingsnotariernas antal fullt förslå för sitt ändamål. Hovrätten omnämner i detta sammanhang en av hovrätten samtidigt med nu ifrågavarande yttrande avlåten skrivelse med begäran att få disponera ett antal av de till Kungl. Maj:ts förfogande stående notariearvodena i reserv. I denna skrivelse, som i avskrift bifogats hovrättens yttrande, anföres bland annat:

Enligt hovrättens mening är — — — antalet notaries väl avvägt. Vid behov av ökad arbetskraft bör hellre anställas ett dugligt icke rättsbildat biträde än en ny notarie. Hovrätten har också beträffande flera domsagor begagnat sin befogenhet att medgiva anställning av ett ytterligare extra domsagobiträde, därvid i några fall kombination ägt rum med bokuppläggningsarbete.

Innan domsagobiträden med den större kompetens, som förutsatts vid domsagoreformens genomförande, blivit anställda i förutsatt utsträckning samt hunnit uppövas i mera kvalificerat arbete, synes det emellertid lämpligt, att under någon övergångstid en övertalig notarie bibehålles i vissa domsagor. — — — För att denna anordning icke skall medföra att man underlåter att på domsagobiträde överlåta sådant kvalificerat arbete, som dylikt biträde lämpligen bör så snart som möjligt övertaga för erhållande av rutin, vill hovrätten förorda att, såframt fastighetsböckerna icke redan äro upplagda, tillerkännande av övertalig notarie förbindes med en skyldighet för häradshövdingen att i största möjliga utsträckning ägna sig åt uppläggning av fastighetsböcker med någon ökning av rätten till ledighet från domarämbetet för detta ändamål.

Behovet av en ökning av notariernas antal under nästkommande budgetår torde, enligt vad hovrätten i sitt yttrande vidare uttalar, främst bli beroende av i vad mån organisationen av icke rättsbildade biträden visar sig i stånd att övertaga mera kvalificerade arbetsuppgifter. Den kunde emellertid icke bli denna uppgift vuxen, så länge genom onödig förlängning av

den övergångstid, varunder övertaliga notaries anställdes, domsagobiträderna hindrades från att erhålla nödig rulin i fråga om mera kvalificerat arbete. Hovrätten fortsätter:

Övergången kan enligt sakens natur icke ske utan vissa svårigheter. Dessa svårigheter måste någon gång tagas. En förutsättning för ett lyckligt slutresultat är emellertid att sådana löner tillförsäkras domsagobiträderna, att de kunna locka dugliga arbetskrafter. Den nuvarande maximeringen till Ex 2 av den lönegrad vari hovrätterna äga anställa extra biträdespersonal i domsagorna är därför skadlig för rekryteringen. Både häradshövdingarna och hovrätterna torde draga sig för att besvara Kungl. Maj:t med framställningar om placering i högre lönegrad i individuella fall, då enligt all erfarenhet rubbning i en gång fixerade regler för lönegradsplacering är mycket svår att uppnå. I övrigt torde under innevarande budgetår hovrätten — tack vare besparingar som uppstå därigenom att domsagobiträderna ej anställas som ordinarie samt genom deras placering i lägre lönegrader än som varit avsett — disponera över tillräckliga medel för anställande jämväl av erforderligt antal icke rättsbildade biträden. Det är av vikt att till ett annat budgetår hovrätterna genom erforderliga anslag erhålla samma rörelsefrihet som i år i fråga om anställande av extra biträdespersonal.

Under erinran bland annat att under innevarande budgetår ett belopp av 12,600 kronor ställts till hovrättens förfogande för anställande övergångsvis av tingsnotaries och tingsnotarieaspiranter utöver fastställt antal uttalar hovrätten såsom önskvärt, att en liknande anordning kunde träffas för nästa budgetår, utan att domsagobiträdernas löner därför behövde hållas nere. Särskilt för undvikande av anställning av oavlönade praktikanter för provtjänstgöring vore det av vikt att hovrätten ägde, när behov därav yppade sig för tillgodo-seende av en smidig rekrytering av notariebeståndet, under ett par månader utöka det fixerade antalet notaries i en domsaga med en avlönad aspirant utan att behöva besvara Kungl. Maj:t med en framställning härom. Ett behov av att ha möjlighet till en dylik tillfällig utökning framträdde särskilt i domsagor med allenast två notaries. Däremot kunde hovrätten icke ansluta sig till den av föreningen Sveriges häradshövdingar uttalade meningen att i varje domsaga borde anslås lön till minst tre rättsbildade biträden.

Vidkommande häradshövdingarnas önskemål rörande personalbehovet i de olika domsagorna upplyser hovrätten att, såvitt angår domsagorna under skånska hovrättens domvärjo, de framställda önskemålen om ytterligare en notarie redan provisoriskt beaktats i sex fall, liksom önskemålen om ytterligare ett domsagobitråde i tre fall. Härutöver saknade hovrätten — i avbidan på framställning och utredning från varje särskild häradshövding — anledning tillstyrka någon utökning av domsagopersonalen.

Under hänvisning till vad sålunda anförts har hovrätten för sitt jurisdiktionsområde uttalat, att för närvarande något behov av ytterligare anslag till notaries och biträden icke förelåge utan att hovrätten ansåge sig förfoga över möjlighet att tillmötesgå alla befogade framställningar i ämnet.

Vad angår yrkandet om åtgärder för åstadkommande av förbättrade avlöningsvillkor för de enligt gällande stat lägst avlönade domsagobiträderna har hovrätten dels uttalat önskemålet om befogenhet för hovrätten att placera

extra biträde i högre lönegrad än Ex 2, dels upprepat ett sitt tidigare gjorda uttalande att så låg lönegrad som Eo 2 över huvud icke borde ifrågakomma för domsagobiträde.

Hovrätten för Övre Norrland har framhållit, att den från och med den 1 juli 1943 genomförda personalorganisationen i domsagorna inom hovrättens domsområde såvitt på hovrätten ankommit förberetts under ingående samverkan med häradshövdingarna. Omorganisationen hade enligt hovrättens uppfattning i allt väsentligt utfallit väl, och de personalbehov som av häradshövdingarna gjorts gällande i organisationsärendet hade kunnat nöjaktigt tillgodoses medelst de av Kungl. Maj:t för innevarande budgetår inrättade befattningarna i förening med de möjligheter till komplettering som lagts i hovrättens hand. De enda reservationer som härvid borde göras vore att placering i lönegrader i åtskilliga fall icke skett så som enligt hovrättens uppfattning varit ur domsagoarbetets och rekryteringens synpunkter lyckligast, samt att vissa olägenheter uppkommit av att en i Kalix domsaga önskad sekreterarbefattning under nu löpande budgetår anvisats för blott sex månader av budgetåret.

Vidare anför hovrätten:

Emellertid har arbetsbördan i domsagorna tydligen under höstens lopp flerstädes ytterligare ökats, och därmed ha vissa nya behov kommit till synes. Även torde i åtminstone ett avseende en något förändrad principiell inställning numera ha kommit till synes bland häradshövdingarna, nämligen såtillvida som man nu i flera fall gjort gällande att arvoden till tingsnotariespiranter under den första utbildningstiden böra ställas till förfogande utan inkräktande på eljest förefintliga notariesarvoden. Denna inställning kan dock sammanhånga med ökningen av arbetsbördan. De ökningar i personalbehoven som nu framförts genom föreningen ha, vad denna hovrätt angår, icke i något fall tidigare framförts direkt från vederbörande häradshövding till hovrätten. Ett sådant framförande till hovrätten direkt synes onekligen skolat vara det naturligaste tillvägagångssättet.

I det följande har hovrätten ingående behandlat personalbehovet i de olika domsagorna under hovrätten och därvid kommit till det resultatet att, utöver vad som befunnits erforderligt i hovrättens anslagsframställning, förstärkning erfordras, i en domsaga (Gällivare) med en tingssekreterare, i tre domsagor med en tingsnotarie under sex månader om året samt i två domsagor med ett biträde.

Beträffande domsagobiträdenas avlöningsvillkor uttalar hovrätten såsom sin uppfattning, att det för domsagoreformen varit mindre lyckligt att man för vissa befattningshavare i domsagorna bestämt avlöningen så lågt som enligt lönegrad 2. I anslutning härtill anföres:

Såväl i betraktande av domsagoarbetets art i och för sig som ock med hänsyn till möjligheterna att för domsagornas biträdesbefattningar förvärva personer med sådana kvalifikationer, att de kunna vinna befordran till befattningar i de inrättade högre lönegraderna, måste det anses förfelat att inrätta domsagotjänster i lägre grad än lönegrad 4. En sak för sig är att man stundom kan låta en befattningshavare under en snabbt övergående provotid åtnjuta avlöning efter lägre lönegrad. Det fel som sålunda enligt hovrättens uppfatt-

ning vidlåder det nuvarande systemet är av allvarlig art, särskilt med tanke på att det i viss mån skapar svårigheter för att någorlunda snart fullt genomföra organisationen i vad angår de icke rättsbildade biträdena i högre lönegrader. Hovrätten anser sålunda angeläget att, så snart omständigheterna det tillåta, åtgärder vidtagas för avhjälpan av ifrågavarande olägenhet.

I samband med sådana åtgärder bör övervägas att uppflytta vissa befattningar i lönegraderna 4, 7 och 9 enligt den för närvarande avsedda definitiva organisationen till högre lönegrader. En förutsättning för överflyttning av vissa, hittills av rättsbildade befattningshavare utförda arbetsuppgifter å icke rättsbildade befattningshavare har från början med rätta varit, att dessa senare befattningshavare äro verkligt kvalificerade, och man kan icke förvänta att erhålla sådan kvalificerad personal med mindre dess avlöning står i rätt förhållande till de krävda kvalifikationerna.

I det yttrande som avgivits av *Sveriges yngre juristers förening* framhålles att den omfördelning av arbetsuppgifterna i domsagorna, som domsagoreformen förutsätter, hittills genomförts i allenast obetydlig omfattning. Vissa arbetsuppgifter hade väl i och med omorganisationen överförts på de icke rättsbildade biträdena i domsagorna, men på grund av bristen på arbetskraft hade på de flesta håll någon större omfördelning av göromålen i reformens anda icke kunnat äga rum.

Föreningen gör vidare gällande, att domsagoreformen hittills medfört en kvalitativ försämring av domsagornas personal, enär de notarier som indragits icke ersatts med tillräckligt kvalificerade biträden. Sålunda anföres:

Enligt en i oktober månad detta år verkställd undersökning har den rättsbildade arbetskraften i domsagorna minskats med något över 12 procent av antalet den 1 januari 1939 tjänstgörande notarier. Visserligen synes den icke rättsbildade personalen hava ökat i motsvarande grad, men då under övergångstiden endast en mindre del av de befattningar, som avsetts för kvalificerade icke rättsbildade biträden, tills vidare skola besättas, torde den ökning, som hittills ägt rum av den icke rättsbildade personalens numerär, till större delen hänföra sig till okvalificerade domsagobiträden. De icke rättsbildade biträden, som tidigare funnits i domsagorna, torde vidare på det hela taget ha bibehållits i sina befattningar. Någon höjning av dessa biträdens kvalifikationer kan knappast ha inträtt. I stort sett kan man därför säga, att en kvalitativ försämring av domsagornas personal hittills blivit följden av omorganisationen: minskningen av notarier motsvaras av en ökning av okvalificerade domsagobiträden. Detta har för de kvarvarande notarierna givetvis kommit att innebära en ytterligare ökad arbetsbörda och fortsatt sysslande med okvalificerade uppgifter i strid med domsagoreformens anda.

Att domsagoreformen hittills icke motsvarat förväntningarna finner föreningen i första hand bero på övergångssvårigheter. Enligt föreningens mening har emellertid domsagornas personalbehov blivit för knappt beräknat. Föreningen delar häradshövdingeföreningens mening, att det är en angelägenhet av största vikt, att domsagornas personalorganisation skyndsamt förstärkes. De ännu icke utnyttjade reservarvodena borde sålunda lämpligen tagas i bruk. Föreningen är emellertid av den uppfattningen, att en ökning av antalet tingsnotarier i domsagorna i den utsträckning, framställningen åsyftar, huvudsakligen endast bör avse övergångstiden. Endast i undantagsfall borde det för domsagorna ursprungligen fastställda antalet tingsnotarier definitivt

ökas. Skulle de under övergångstiden uppkomna svårigheterna lösas huvudsakligen därigenom att flera definitiva tingsnotarie- eller tingsnotarieaspirantbefattningar bestämdes än för närvarande, skulle detta komma att innebära allvarlig risk för återgång till tidigare rådande förhållanden i fråga om göromålens fördelning på domsagokanslierna. Föreningen kan därför endast i den mån biträda häradshövdingeföreningens förslag om lön till tre rättsbildade biträden i varje domsaga att föreningen föreslår, att i varje domsaga bör utöver arvoden till två tingsnotarier tidvis utgå ett aspirantarvode. Den ofrånkomliga förstärkningen av domsagornas personalorganisation bör nämligen enligt föreningens uppfattning i första hand avse den icke rättsbildade arbetskraften. Detta förutsatte en påskyndad rekrytering av de kvalificerade icke rättsbildade befattningshavare, som avsetts slutligen skola anställas, varvid givetvis lönerna icke finge tillmätas så låga, att kvalificerade sökande icke lockades.

Föreningens yttrande utmynnar i en hemställan att de tingsnotariearvoden, som finnas i reserv, omedelbart tagas i anspråk i den mån så icke redan skett, att åtgärder måtte vidtagas för ett snabbt utbyggande av domsagoorganisationen i slutligt skick utan det dröjsmål, en övergångstid av fem år innebär, samt att, samtidigt som medel ställas till förfogande för anställning av den personal, som är erforderlig för domsagornas behöriga skötsel, anvisningar måtte givas om att rättsbildad arbetskraft utöver det för domsagorna ursprungligen fastställda antalet tingsnotarier skola anställas endast för mötande av temporära svårigheter under övergångstiden.

Enligt de av domsagoutredningen förordade principerna för omprövning av domsagas placering i lönegrupp, till vilka principer föredragande departementschefen uttalat sin anslutning i propositionen nr 252 till 1942 års riksdag (sid. 28, 40 ff.), skall sådan fråga regelmässigt tagas under övervägande vid införlivande med domsagan av stad, som tidigare haft rådhusrätt, samt eljest vid områdesregleringar. I övrigt skola enstaka domsagor uppflyttas i lönegrupp endast vid varaktiga, synnerligen betydande och av särskilda förhållanden föranledda ökningar i arbetsbördan. Beträffande de domsagor, för vilka Göta hovrätt och hovrätten över Skåne och Blekinge föreslagit högre lönegruppsplacering, äro de sålunda angivna förutsättningarna icke för handen och jag finner mig därför ej kunna för närvarande biträda förslagen härom.

Vad angår domsagornas personalorganisation är, såsom hovrätterna förutsett, någon ändring ej att vidtaga beträffande den ordinarie personalen eller antalet extra ordinarie tingsdomare. Visserligen pågår för närvarande utredning angående eventuell omreglering av vissa domsagor i Göteborgs och Bohus län men utredningen har ännu icke fortskridit så långt att hänsyn därtill kan tagas vid anslagsberäkningen för nästa budgetår.

Antalet tingssekreterare skulle enligt hovrätternas förslag ökas så att dylik befattningshavare skall kunna anställas under hela året i fyra domsagor där sekreterare nu må förordnas under högst sex månader (Flundre, Väne och Bjärke, Nordals, Sundals och Valbo, Ingelstads och Järrestads samt Kalix

**Departements-
chefen.**

domsagor), varjämte i två fall skulle inrättas helt nya tjänster (Västmanlands mellersta och Gällivare domsagor). Beträffande den sålunda föreslagna utökningen av tingssekreterarnas antal vill jag erinra om att enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 15 oktober 1943 tillkallats sakkunniga för utredning rörande domarutbildningen jämte därmed sammanhängande frågor. I direktiven för denna utredning har framhållits, bland annat, att befodringsutsikterna på domarbanan under senare år undergått en avsevärd försämring samt att en av huvudorsakerna härtill är, att hovrätterna för att tillgodose behovet av sekreterare i domsagorna nödgats antaga och utbilda aspiranter i långt större utsträckning än tidigare, vilket bidragit till en oproportionerlig ökning av antalet domaraspiranter. Enligt direktiven skall frågan om organisationen av verksamheten i domsagorna tagas under omprövning. Vid denna bör bland annat övervägas, i vad mån arbetsbördan i domsagorna är av den omfattning, att ett antal sekreterartjänster lämpligen bör omändras till mera fasta poster. I avvaktan på utredningens resultat bör den största återhållsamhet iakttagas beträffande inrättandet av nya sekreterarbefattningar. I den mån häradshövding i domsaga, där tingsdomare eller tingssekreterare ej finnes anställd, icke med anlitande av de utvägar som anvisas i 27 § domsagostadgan kan beredas erforderlig lättnad i arbetsbördan, bör därför övervägas att dispensvägen meddela honom ytterligare befrielse, t. ex. från samtliga inskrivningsdomargöromål eller, mera tillfälligt, från befattningen med på honom eljest ankommande mål och ärenden vid viss eller vissa allmänna rättegångsdagar. Härigenom skulle visserligen uppkomma ett ökat behov av tillfälliga vikarier från hovrätterna men detta torde vara att föredraga framför en utvidgning för närvarande av sekreterarorganisationen. Vid större områdesregleringar, såsom vid landsrättsförläggning av stad eller vid sammanslagning av domsagor, kan emellertid en ökning av sekreterarnas antal bliva ofrånkomlig. I dylika fall bör behovet av sekreterare kunna tillgodoses av Kungl. Maj:t, som för ändamålet torde böra disponera visst anslagsbelopp i reserv, förslagsvis motsvarande avlöning till två tingssekreterare. Beloppet bör icke tagas i anspråk, med mindre utökning av sekreterarantalet framstår såsom oundgängligen nödvändig.

Medan sekreterarorganisationen i domsagorna lämnats i huvudsak oberörd av domsagoreformen, innebär denna reform, bland annat, en omorganisation beträffande domsagornas notarier och biträden. Notarierna, som tidigare regelmässigt i rätt stor omfattning sysselsatts med arbetsuppgifter som icke kräva juridisk insikt, skola sålunda framdeles i princip syssla med dylika uppgifter endast i den utsträckning som erfordras med hänsyn till behovet av allsidig utbildning. Ifrågavarande uppgifter skola i stället anförtros åt icke rättsbildade biträden och betydande arbetsområden skola därför överföras till biträdespersonalen (jfr prop. 252/1942 sid. 47 f.). Såsom en följd härav skall antalet notarier minskas — enligt domsagoutredningens beräkningar med omkring en tredjedel av det tidigare antalet — samtidigt som den icke rättbildade personalen skall förstärkas såväl kvantitativt som kvalitativt. De tidigare på notarierna ankommande

åligganden, som skola överflyttas till biträdespersonalen, skola fullgöras av särskilt kvalificerade biträden i 11, 9 och 7 lönegraderna. Av dessa befattningar ha endast ett mindre antal hittills tillsatts, medan för biträdesorganisationens fullständiga utbyggande fastställts en övergångstid av fem år. Under denna tid skola i domsaga, där kvalificerad biträdespersonal ännu icke tillsatts, kunna förordnas tingsnotarier till större antal än som avsetts i den slutliga organisationen. För att möjliggöra detta har häradsrätternas avlöningsanslag redan från början beräknats för den fullt utbyggda biträdesorganisationen — varvid hovrätterna bemyndigats att disponera uppkommande besparingar till anställande av ytterligare tingsnotarier och tingsnotarieaspiranter — och dessutom har en reserv av 26 notariearvoden ställts till Kungl. Maj:ts förfogande.

Enligt den av föreningen Sveriges häradshövdingar gjorda framställningen har antalet tingsnotarier och domsagobiträden i den nya organisationen blivit för snävt beräknat. I den mån föreningens framställning avser det antal notarier och biträden, som skall finnas enligt den av statsmakterna beslutade slutliga personalorganisationen i domsagorna, torde den icke böra föranleda åtgärd för närvarande. De erfarenheter som hittills vunnits rörande den nya ordningen äro uppenbarligen icke tillräckliga för bedömande av det slutliga antalet dylika befattningshavare eller proportionen dem emellan. Under den tid som förflutit sedan reformen trädde i kraft har visserligen uppstått en del svårigheter, men dessa torde i väsentlig utsträckning vara att hänföra till själva övergången. På grund av omständigheter som sammanhånga med rådande extraordinära förhållanden — krigsrätternas ökade behov av arbetskraft, som i icke oväsentlig utsträckning tillgodoses från domsagorna, militärinkallelser bland domsagornas personal, bristen på vikarier m. m. — ha dessa övergångssvårigheter blivit större än eljest. Frågan om den definitiva notarie- och biträdesorganisationen i domsagorna bör alltså icke för närvarande tagas under omprövning. Förutsättningar härför föreligga först sedan en längre tids erfarenhet vunnits rörande den nya ordningen.

Häradshövdingeföreningens framställning avser emellertid även förhållandena under övergångstiden. Då föreningen funnit behov föreligga att utöka notarieorganisationen med 71 tingsnotarier, har föreningen utgått från ett notarieantal av 287, motsvarande de 261 tingsnotarier, vilka skola finnas enligt den slutliga personalorganisationen, med tillägg av de 26 notariearvoden, som nu finnas i reserv. Den nuvarande notarieorganisationen är emellertid större än vad föreningen sålunda förutsatt. Då omkring en femtedel av notariepersonalen regelmässigt tjänstgör mot allenast aspirantarvode och de medel, som besparas härigenom, må användas till avlöande av ytterligare notarier eller notarieaspiranter, kunna nämligen inom ramen av tillgängliga medel 24 notarier (eller 42 notarieaspiranter) anställas utöver de 287. Under det nu löpande första övergångsåret kunna dessutom ytterligare 30 notarier (eller 52 notarieaspiranter) anställas med anlitande av de medel, sammanlagt 126,000 kronor, som ställts till förfogande övergångsvis i avvaktan på biträdesorganisationens utbyggande. På grund av nu angivna förhållanden ha de av härads-

hövdingeföreningen framförda önskemålen, såvitt angår antalet notarier, i betydande omfattning redan kunnat tillgodoses. Utöver de 261 tingsnotarier eller tingsnotarieaspiranter som ingå i den slutliga notarieorganisationen, voro sålunda den 1 december 1943 i domsagorna anställda sammanlagt 62 dylika befattningshavare, därav 28 i domsagor under Svea hovrätt, 19 i domsagor under Göta hovrätt, 8 i domsagor under hovrätten över Skåne och Blekinge samt 7 i domsagor under hovrätten för Övre Norrland. Av de 26 notariearvoden, som innehållits i reserv, ha därvid endast 4 tagits i anspråk. Det ytterligare behov av notarier, som kan anses föreligga för innevarande budgetår, torde kunna tillfredsställande tillgodoses inom ramen av återstående 22 notariearvoden i reserv. Enligt beslut av Kungl. Maj:t den 22 december 1943 ha arvoden till 22 notarier ställts till hovrätternas förfogande från och med den 1 januari 1944.

Med hänsyn till de särskilda svårigheter som, icke minst på grund av rådande extraordinära förhållanden, framträtt under övergångstiden synes Kungl. Maj:t för nästa budgetår böra erhålla en något vidgad befogenhet att övergångsvis tillgodose ett ökat behov av notarier. Detta är så mycket mera motiverat som arbetsbördan i domsagorna visar stigande tendens. Någon mera avsevärd ökning av notarieantalet synes dock icke vara erforderlig utan det torde vara tillräckligt att ytterligare förslagsvis 10 notariearvoden ställas till Kungl. Maj:ts förfogande. I detta sammanhang må understrykas, att en utökning av antalet tingsnotarier i en domsaga såsom regel icke bör medgivas med mindre verkställd utredning ger vid handen att den med domsagoreformen avsedda omfördelningen av arbetsuppgifterna ägt rum eller att på grund av brist på kvalificerad biträdespersonal eller eljest hinder möter att för närvarande genomföra densamma.

Även i fråga om biträdesorganisationen har föreningen Sveriges härads-hövdingar uppskattat behovet av ytterligare tjänster med utgångspunkt från ett lägre antal befattningar än som för närvarande finnes. Om nämligen även arvodesbefattningarna och den extra biträdespersonalen medräknas, omfattar den nuvarande biträdesorganisationen 62 befattningar utöver de 189 tjänster, med vilka föreningen räknat, och därutöver finnes i viss utsträckning tillfälligt skrivhjälp. Med hänsyn härtill torde, i avvaktan på närmare erfarenhet rörande biträdesbehovet i domsagorna, den nuvarande medelsanvisningen för ifrågavarande ändamål få anses tillräcklig. Då den i häradsrätternas avlöningsstat uppförda anslagsposten till icke-ordinarie personal upptagits förslagsvis, är Kungl. Maj:t — med de begränsningar som gälla för inrättande av tjänster i de högre biträdesgraderna — oförhindrad att tillgodose ett ökat behov av biträden.

Från såväl häradshövdingeföreningens som hovrätternas sida ha framställts önskemål om förbättrad lönegradsplacering för de lägst avlönade domsagobiträdena. En dylik förbättring kommer, såvitt avser den extra ordinarie personalen, att äga rum i den mån biträdesorganisationen utbygges. Vad angår den extra skrivpersonal som erfordras utöver de extra ordinarie biträdena sy-

nas tillräckliga skäl icke föreligga att placera denna högre än motsvarande personal inom statsförvaltningen i övrigt.

Biträdesorganisationen skall, som redan nämnts, utbyggas under en övergångstid av fem år. I några yttranden har förslag framförts, att denna övergångstid skall förkortas. Häremot skulle icke vara något att erinra om garanti funnes för att de högre biträdesbefattningarna även vid en dylik förkortning kunde rekryteras på tillfredsställande sätt. Övergångstidens längd har emellertid bestämts med hänsyn till att häradshövdingarna skola beredas tillfälle att anskaffa och utbilda biträden med de särskilda kvalifikationer som domsagoreformen förutsätter. En förkortning av övergångstiden kan därför medföra risk för att de högre biträdesbefattningarna icke komma att besättas med tillräckligt kvalificerad personal. På grund härav synes utbygget av biträdesorganisationen under nästa budgetår icke böra ske i snabba takt än som ursprungligen avsetts. Antalet befattningar i 11, 9 och 7 lönegraderna bör alltså icke ökas till mer än omkring hälften av det antal tjänster i dessa lönegrader som beräknats bli erforderligt vid fullt utbyggt organisation.

Vad angår häradshövdingeföreningens framställning om ökad medelsanvisning till tillfälliga vikarier för notarier och biträden synes ytterligare erfarenhet rörande behovet i sådant hänseende böra avvaktas. Någon olägenhet härav uppkommer ej, enär för ändamålet tillgängliga medel icke äro maximerade.

Förslaget om rätt för domsagobitråde, som erhållit förordnande jämlikt 24 § domsagostadgan, att komma i åtnjutande av felräkningspenningar finner jag böra bli föremål för ytterligare övervägande.

I detta sammanhang torde slutligen få beröras frågan om anlitande av personal utom hovrätterna för arbetet med uppläggande av nya fastighetsböcker. För detta arbete anlitas i viss utsträckning fiskaler eller fiskalsaspiranter från hovrätterna. Detta har delvis bidragit till den oproportionerliga ökning av antalet domaraspiranter som förut omnämnts. Samtidigt har emellertid den av krisförhållandena föranledda bristen på personal i hovrätterna medfört att fastighetsboksarbetet icke kunnat bedrivas i den omfattning som varit avsedd. På grund av dessa omständigheter vore det önskvärt att för ifrågavarande arbete kunna anlita även personal som ej är knuten till hovrätterna. Om tingsnotarie efter avslutad tingsutbildning önskar kvarstanna någon tid i domsagan, bör därför hinder icke möta att, om han är lämplig, meddela honom förordnande att biträda häradshövdingen vid uppläggande av fastighetsböcker. Även i andra fall kan det vara möjligt att för ifrågavarande arbete erhålla lämplig arbetskraft utanför hovrätterna. Det är önskvärt, att dylika möjligheter tillvaratagas. Ersättning bör i sådana fall utgå efter samma grunder som tillämpas beträffande nu anlitade fastighetsbokuppläggare, d. v. s. i regel med arvode motsvarande tingsnotariearvode.

Vad angår anslagsberäkningen för nästa budgetår böra, i avvaktan på närmare erfarenheter rörande den nya domsagoorganisationen, samma grun-

der tillämpas som för innevarande budgetår. I enlighet med vad i det föregående anförts bör dock Kungl. Maj:t äga disponera över erforderliga medel för anställande av 2 tingssekreterare och 10 tingsnotarier utöver nuvarande antal. De olika anslagsposterna i häradsrätternas avlöningsstat torde böra bestämmas på följande sätt.

Posten till avlöningar till ordinarie tjänstemän bör ned sättas med belopp, motsvarande häradshövdingarnas övergångslöner, 43,125 kronor, samt den automatiska reduktionen av övergångsersättningarna till dem, 10,697 kronor. Vid bestämmandet av denna reduktion har hänsyn tagits till att övergångsersättningen i Gälds och Albo domsaga bortfallit i dess helhet. Posten uppföres alltså med $(2,184,000 - 43,125 - 10,697 = 2,130,178)$ i runt tal 2,130,000 (— 54,000) kronor.

Anslagsposten till avlöningar till icke-ordinarie personal höjes med sammanlagt 56,000 kronor, varav 14,000 kronor motsvarar löner till 2 tingssekreterare och 42,000 kronor arvoden till 10 tingsnotarier. Posten bestämmes till $(2,492,000 + 56,000)$ 2,548,000 kronor.

Övriga poster i avlöningsstaten bibehållas vid nuvarande belopp och anslaget i dess helhet upptages alltså med $(2,130,000 + 2,800 + 2,548,000 + 391,200)$ 5,072,000 (+ 2,000) kronor.

I personalförteckningen bör antalet tingssekreterare ökas från 44 till 46.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i personalförteckningen för häradsrätterna vidtaga den ändringen att antalet tingssekreterare ökas från 44 till 46;

dels fastställa följande avlöningsstat för häradsrätterna, att tillämpas under budgetåret 1944/45:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor 2,130,000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, be- stämda av Kungl. Maj:t	» 2,800
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	» 2,548,000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	» 391,200
Summa kronor 5,072,000;	

dels ock till Häradsrätterna: Avlöningar för budgetåret 1944/45 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 5,072,000.

[20.] 11. **Häradsrätterna: Omkostnader, förslagsanslag.** För innevarande budgetår har till omkostnader vid häradsrätterna anvisats ett förslagsanslag å 410,000 kronor. Enär häradshövdingarna före domsagoreformens genomförande hade att själva svara för de förvaltningskostnader i domsagorna som icke buros av de tingshusbyggnadsskyldige, har något motsvarande anslag tidigare icke funnits anvisat i riksstaten.

För anslagets disponerande gäller följande av Kungl. Maj:t den 17 juni 1943 fastställda omkostnadsstat.

Omkostnadsstat.

Justitiestat under Svea hovrätt.

1. Sjukvård m. m., <i>förslagsvis</i>	kronor	11,000
2. Reseersättningar, <i>förslagsvis</i>	»	45,000
3. Expenser, <i>förslagsvis</i>	»	119,000
Summa kronor		175,000

Justitiestat under Göta hovrätt.

1. Sjukvård m. m., <i>förslagsvis</i>	kronor	9,000
2. Reseersättningar, <i>förslagsvis</i>	»	30,000
3. Expenser, <i>förslagsvis</i>	»	96,000
Summa kronor		135,000

Justitiestat under hovrätten över Skåne och Blekinge.

1. Sjukvård m. m., <i>förslagsvis</i>	kronor	3,000
2. Reseersättningar, <i>förslagsvis</i>	»	10,000
3. Expenser, <i>förslagsvis</i>	»	42,000
Summa kronor		55,000

Justitiestat under hovrätten för Övre Norrland.

1. Sjukvård m. m., <i>förslagsvis</i>	kronor	2,000
2. Reseersättningar, <i>förslagsvis</i>	»	15,000
3. Expenser, <i>förslagsvis</i>	»	28,000
Summa kronor		45,000.

I samband med omkostnadsstatens fastställande har Kungl. Maj:t föreskrivit, att anslagsposterna till reseersättningar och expenser icke må utan Kungl. Maj:ts medgivande överskridas.

I sina förut omförmälda skrivelser med anslagsäskanden ha hovrätterna framlagt förslag rörande anslagsbehovet till omkostnader under nästa budgetår för de under respektive hovrätter lydande domsagorna. Ökade anslagsmedel ha därvid begärts av Svea hovrätt samt hovrätten över Skåne och Blekinge och hovrätten för Övre Norrland. För justitiestatens under Svea

hovrätt föreslås en höjning av expensmedlen med 13,000 kronor. För justitiestaten under skånska hovrätten begäres en höjning med 11,000 kronor, därav 5,000 kronor till reseersättningar och 6,000 kronor till expenser, samt för justitiestaten under norrländska hovrätten en höjning med 6,000 kronor, därav 2,400 kronor till reseersättningar och 3,600 kronor till expenser. De begärda ökningarna av expensmedlen avse delvis att bereda möjlighet till anskaffande av äldre årgångar av Nytt juridiskt arkiv. Kostnaderna ha därvid tänkts fördelade på ett mindre antal år. Svea hovrätt anför i denna del:

Från expensanslaget bestrides bland annat kostnaden för prenumeration å Nytt juridiskt arkiv från och med innevarande kalenderår. Såväl för rättsvården som för juristutbildningen är det emellertid synnerligen önskvärt, att å varje domarkansli finnes för samtliga befattningshavare tillgängligt ett exemplar av Nytt juridiskt arkiv avd. I åtminstone för ett par decennier tillbaka. Enligt inhämtade upplysningar betingar ett inbundet exemplar av årgångarna 1920—1942 jämte register ett pris av 480 kronor. Efter denna beräkningsgrund skulle för de under hovrätten hörande 48 domsagorna kostnaden bli 23,040 kronor. Kostnaden torde lämpligen kunna fördelas på tre år, och då statsverket även vid sådan fördelning möjligen kan påräkna någon prisreduktion och på några håll de tingshusbyggnadsskyldige tidigare torde ha anskaffat arbetet i fråga för domsagans räkning, lär utgiften för budgetåret 1944/45 ej böra uppskattas högre än till 7,000 kronor.

**Departements-
chefen.**

Vad Svea hovrätt anført rörande önskvärdheten av att domsagorna förses med vissa äldre årgångar av Nytt juridiskt arkiv får jag för egen del understryka. Av statsfinansiella skäl ser jag mig emellertid förhindrad att för närvarande framlägga förslag om anslagsökning för detta ändamål.

Jämväl i övrigt torde anslagsberäkningen för nästa budgetår böra ske efter oförändrade grunder.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Häradsrätterna: Omkostnader* för
budgetåret 1944/45 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 410,000.

[21.] **12. Häradsrätterna: Reseersättningar till nämndemän m. m., förslagsanslag.** Detta anslag är i gällande riksstat uppfört med 275,000 kronor.

I skrivelse den 15 juni 1943, nr 291, har riksdagen anhållit, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning och för innevarande års riksdag framlägga förslag om traktamentsersättning till nämndemän för tjänstgöring vid tingsammans träden. Utredning om rätt för nämndemännen att komma i åtnjutande av dylik ersättning har tidigare verkställts men av statsfinansiella skäl icke föranlett förslag till riksdagen (jfr II ht 1939 sid. 21; 1940 sid. 22). Enär det sålunda föreliggande utredningsmaterialet blivit föråldrat, har helt ny utredning införskaffats. Sedan denna utredning kompletterats och bearbetats, kommer förslag i ämnet att föreläggas årets riksdag. Enligt en med ledning av infordrade uppgifter verkställd preliminär beräkning kan den för ändamålet erforderliga kostnadsökningen uppskattas till i runt tal

275,000 kronor. Anslaget torde alltså tills vidare böra uppföras med ett beräknat belopp av (275,000 + 275,000) 550,000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Häradsrätterna: Reseersättningar till nämndemän m. m.* för budgetåret 1944/

45 beräkna ett *förslagsanslag* av kronor 550,000.

[22.] **13. Häradsrätterna: Anskaffande av nya fastighetsböcker för landet, reservationsanslag.** På grund av brist på rättsbildade arbetskrafter har arbetet med uppläggande av nya fastighetsböcker för landet under åren efter krigsutbrottet icke kunnat bedrivas i den omfattning som varit avsedd (jfr II ht 1943 sid. 22). Till följd härav ha de båda anslagen till anskaffande av nya fastighetsböcker och till uppläggande av dylika böcker, vilka för budgetåret 1939/40 voro uppförda med 150,000 kronor resp. 120,000 kronor, kunnat nedsättas. Bokanskaffningsanslaget sänktes sålunda av 1941 års riksdag till 100,000 kronor, av 1942 års riksdag till 50,000 kronor och av 1943 års riksdag ytterligare till 30,000 kronor. Vid 1942 års riksdag sänktes jämväl bokuppläggningsanslaget till 100,000 kronor, vilket belopp anvisats även för innevarande budgetår.

Under år 1943 har uppläggningsarbetet avslutats i 6 domsagor. Antalet domsagor, i vilka fastighetsboksarbetet slutförts, är därmed 36. Enligt inhämtade upplysningar kan det förväntas, att till den 1 juli 1944 arbetet skall vara slutfört i ytterligare 3 domsagor. Vid nästkommande budgetårs ingång skulle alltså böckerna vara färdigställda i 39 av rikets 115 domsagor.

Vid ingången av budgetåret 1943/44 förefanns en reservation å anslaget av 82,400 kronor, vilket delvis berodde på att en gjord beställning på böcker till följd av svårigheter att anskaffa material icke blivit under nämnda budgetår levererad och betald. Denna leverans jämte förefintligt lager kan beräknas täcka materialbehovet för innevarande budgetår. För betalning av leveranser och andra beräknliga kostnader torde under detta budgetår komma att åtgå omkring 42,000 kronor. Till budgetåret 1944/45 kan alltså beräknas föreligga en reservation å (30,000 + 82,400 — 42,000) 70,400 kronor. Under förutsättning att fastighetsboksarbetet ej heller under den närmaste tiden kommer att bedrivas i större omfattning än för närvarande, kan årsbehovet av böcker beräknas draga en kostnad av i runt tal 100,000 kronor. Med hänsyn härtill och till den beräknade reservationen till nästkommande budgetår kan anslaget därför bibehållas vid sitt nuvarande belopp.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Häradsrätterna: Anskaffande av nya fastighetsböcker för landet* för budgetåret

1944/45 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 30,000.

[23.] **14. Häradsrätterna: Uppläggande av nya fastighetsböcker för landet, förslagsanslag.** Såsom nämnts under näst föregående punkt har detta anslag på grund av tillfällig inskränkning av fastighetsboksarbetet sänkts från 120,000 kronor till 100,000 kronor. Utgifterna å anslaget ha under de tre senast förflutna budgetåren utgjort resp. 88,400 kronor, 90,000 kronor och 73,300 kronor.

Det är angeläget, att arbetet med de nya fastighetsböckernas färdigställande, så snart förhållandena det medgiva, återupptages i sin tidigare omfattning. Förhoppning att så kan ske under nästa budgetår föreligger knappast. Någon ändring beträffande anslagsbeloppet torde därför icke böra vidtagas.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Häradsrätterna: Uppläggande av nya fastighetsböcker för landet* för budgetåret 1944/45 anvisa ett *förslagsanslag* av . . . kronor 100,000.

Vattendomstolarna.

[24.] **15. Vattendomstolarna: Avlöningar, förslagsanslag.** Anslaget är för innevarande budgetår uppfört med 318,000 kronor.

Personalförteckning och avlöningsstat för vattendomstolarna ha fastställts av Kungl. Maj:t den 9 juni 1939 resp. den 17 juni 1943 (statsliggaren sid. 30).

De nya arbetsuppgifter, som genom de senaste årens lagstiftningsåtgärder tillförts vattendomstolarna, i förening med det på grund av krisförhållandena påskyndade utbyggandet av landets vattenkrafttillgångar ha medfört en betydande ökning av arbetsbördan vid vattendomstolarna, särskilt vid Norrbygdens vattendomstol. För innevarande budgetår har därför vattendomstolarnas personal förstärkts (jfr prop. 198/1943 sid. 61). Bland annat har vid Norrbygdens vattendomstol anställts en biträdande vattenrättsdomare. Förstärkningen av arbetskrafterna blir med säkerhet erforderlig även under nästa budgetår. Anslaget torde därför böra bibehållas vid nuvarande belopp, 318,000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vattendomstolarna: Avlöningar* för budgetåret 1944/45 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 318,000.

[25.] **16. Vattendomstolarna: Omkostnader, förslagsanslag.** Till vattendomstolarnas omkostnader har å riksstaten för innevarande budgetår anvisats ett belopp av 55,600 kronor. Enligt den av Kungl. Maj:t den 4 juni 1943 fastställda omkostnadsstaten för vattendomstolarna disponeras av sagda belopp förslagsvis 800 kronor till sjukvård, förslagsvis 40,000 kronor till rese-

ersättningar och förslagsvis 14,800 kronor till expenser (jfr statsliggaren sid. 32).

För att möjliggöra en något ökad medelsanvisning till expenser vid Norrbygdens vattendomstol torde anslaget för nästa budgetår böra höjas med 600 kronor till 56,200 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vattendomstolarna: Omkostnader*
för budgetåret 1944/45 anvisa ett *förslags-*
anslag av kronor 56,200.

Krigsrätterna.

[26.] 17. **Krigsrätterna: Avlöningar, förslagsanslag.** Från detta anslag bestridas fasta arvoden och vissa andra ersättningar till den civila personalen vid regements- och stationskrigsrätterna samt de särskilda krigsrätterna. Med anledning av den efter krigsutbrottet inträffade starka ökningen av krigsdомstolarnas arbetsbörda genomfördes vid 1942 års riksdag en allmän reglering av den civila krigsrättspersonalens arvoden och i samband därmed höjdes förevarande anslag från 172,500 kronor till 279,500 kronor. Samtidigt uppfördes å riksstaten ett nytt förslagsanslag *Krigsrätterna: Omkostnader* å 30,000 kronor, avsett för bestridande av resekostnadsersättningar, vartill rätten något utvidgades, samt full gottgörelse åt auditörerna och krigsfiskalerna för deras expenskostnader.

I propositionen nr 218 till 1943 års riksdag verkställdes en omprövning av arvodesfrågan och riksdagen beslöt, med bifall till de i propositionen framförda förslagen om förhöjning av vissa arvoden m. m., att för innevarande budgetår upptaga anslaget med 326,500 kronor. Därvid förutsattes, att till 1944 års riksdag skulle ske en förnyad omprövning av arvodena med ledning av de ytterligare erfarenheter som till dess kunde vinnas (prop. nr 218 sid. 18). I enlighet härmed kommer förslag i ämnet att i särskild proposition föreläggas riksdagen så snart rättsstatistiska uppgifter för år 1943 inkommit och blivit föremål för bearbetning. Ehuru under alla förhållanden en viss förändring av anslagets storlek kommer att bli erforderlig med hänsyn till den fortgående utbyggnaden av försvarsorganisationen, synes anslaget, i avbidan på nämnda proposition, böra upptagas med ett beräknat belopp, motsvarande det nuvarande anslaget, 326,500 kronor. Jämväl anslaget till Krigsrätterna: Omkostnader torde tills vidare kunna beräknas till samma belopp som det nu utgående eller 30,000 kronor.

På grund av det anförda får jag under denna punkt hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på särskild proposition i
ämnet, till *Krigsrätterna: Avlöningar* för
budgetåret 1944/45 beräkna ett *förslags-*
anslag av kronor 326,500.

[27.] **18. Krigsrätterna: Omkostnader, förslagsanslag.** Under åberopande av vad under näst föregående punkt anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Krigsrätterna: Omkostnader* för budgetåret 1944/45 beräkna ett *förslagsanslag*
av kronor 30,000.

[28.] **19. Krigsrätterna: Ersättningar till civila ledamöter i fältkrigsrätter m. m., förslagsanslag.** Anslag till civila ledamöter i fältkrigsrätter m. m. anvisades första gången å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40 med ett belopp av 20,000 kronor. Under budgetåren 1940/41 och 1941/42 utgick anslaget med 100,000 kronor. Av 1942 års riksdag sänktes det till 70,000 kronor och med detta belopp är det upptaget även i gällande riksstat. Bestämmelser angående grunderna för ifrågavarande ersättningar och sättet för deras gäldande ha meddelats av Kungl. Maj:t den 30 juni 1942 (statsliggaren sid. 40 f.).

För närvarande kan icke bedömas i vilken utsträckning fältkrigsrätter komma att vara inrättade efter den 1 juli 1944. Utgifterna å anslaget under sistförflutna budgetår utgjorde 84,000 kronor. För nästa budgetår torde anslaget böra uppföras med oförändrat belopp, 70,000 kronor.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Krigsrätterna: Ersättningar till civila ledamöter i fältkrigsrätter m. m.* för budgetåret 1944/45 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 70,000.

D. Rättegångsväsendet i allmänhet.

[29.] 1. **Ersättning åt domare, vittnen och parter, förslagsanslag.** Detta anslag sänktes av 1940 års lagtima riksdag från 475,000 kronor till 450,000 kronor och av 1941 års riksdag ytterligare till 425,000 kronor men har för innevarande budgetår åter höjts till förstnämnda belopp. Från anslaget bestridas ett flertal kostnader av växlande beskaffenhet (statsliggaren sid. 41 f.). Bland annat gäldas från anslaget kostnader för förundersökningar i brottmål samt ersättningar till biträden och tolkar vid förhör enligt utlänningslagen eller med stöd av denna lag utfärdad författning. I båda dessa hänseenden äro på grund av nya författningsbestämmelser ökade utgifter att vänta för statsverket. Enligt lagen den 22 juni 1939 (nr 315) om särskild förundersökning i brottmål, vilken lag trätt i kraft den 1 januari 1944, skall sålunda förundersökning komma till användning i betydligt större omfattning än tidigare. Genom ändringar i utlänningslagstiftningen ha vidare bestämmelser införts om utsträckt användning av förhörsförfarande i vissa utlänningsärenden. Den på grund av nu angivna förhållanden uppkommande kostnadsökningen låter sig ej på förhand beräkna. I det sakkunnigbetänkande (SOU 1937: 38), som låg till grund för den nya lagstiftningen om villkorlig dom, beräknades emellertid de ökade kostnaderna för förundersökningar till 20,000 kronor.

Under senare år har Kungl. Maj:t vid olika tillfällen vidtagit åtgärder för att begränsa utgifterna under anslaget. En redogörelse härför lämnades i 1941 års statsverksproposition (II ht sid. 51).

Belastningen å anslaget har enligt budgetredovisningarna för de båda senast förflutna budgetåren uppgått till 557,400 kronor resp. 686,900 kronor (jfr II ht 1943 sid. 27). Av sistnämnda belopp redovisas 220,100 kronor såsom ersättningar till rättegångsbiträden, 90,900 kronor såsom vittnesersättningar, 258,400 kronor såsom kostnader för förundersökningar i brottmål samt 117,500 kronor såsom kostnader i övrigt. Den under budgetåret 1942/43 inträffade utgiftsökningen torde i huvudsak få tillskrivas den starkt ökade brottsligheten och den därav föranledda ökningen av antalet brottmål.

På grund av det anförda synes anslaget för nästa budgetår böra uppräknas med förslagsvis 75,000 kronor till 550,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning åt domare, vittnen och parter* för budgetåret 1944/45 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 550,000.

[30.] 2. **Kostnader enligt lagen om fri rättegång, förslagsanslag.** Sedan i riksstaten för budgetåret 1926/27 första gången särskilt anslag upptagits för detta ändamål — med 260,000 kronor — har anslaget upprepade gånger höjts och nådde budgetåret 1940/41 sitt hittills högsta belopp, 525,000 kronor. I riksstaten för budgetåret 1941/42 sänktes anslaget till 500,000 kronor,

vid vilket belopp det sedermera bibehållits. Belastningen å anslaget har under de båda senast förflutna budgetåren understigit det sålunda anvisade beloppet och enligt budgetredovisningarna utgjort 485,700 kronor resp. 475,700 kronor (jfr II ht 1943 sid. 28).

För årets riksdag kommer att framläggas förslag till lag angående ändring i gällande lagstiftning om fri rättegång. Detta förslag, som är avsett att träda i kraft den 1 juli 1944, innebär jämkningar i olika avseenden. På några punkter föreslås en utvidgning av de förmåner som ingå i den fria rättegången. På grund härav och med hänsyn jämväl till den senast redovisade belastningen å anslaget synes detta för nästa budgetår böra bibehållas vid nuvarande beloppet, 500,000 kronor.

Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kostnader enligt lagen om fri rättegång* för budgetåret 1944/45 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 500,000.

[31.] **3. Understöd åt offentliga rättshjälpsanstalter, förslagsanslag.** Till understöd åt offentliga rättshjälpsanstalter ha för nu löpande budgetår anvisats 67,500 kronor.

Föreskrifter rörande anslagets disposition äro meddelade i kungörelsen den 12 september 1919 (nr 639).

Antalet statsunderstödda rättshjälpsanstalter utgör för närvarande tio. Av dessa äro fem inrättade för envar av städerna Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping och Hälsingborg. Av återstående fem anstalter ha två, den ena förlagd till Vänersborg och den andra till Borås, inrättats av landstinget i Älvsborgs län samt de övriga av landstingen i Stockholms, Örebro och Västmanlands län. Den till Vänersborg förlagda rättshjälpsanstalten är nyinrättad och började sin verksamhet den 1 januari 1944. De ersättningsbelopp som beviljats anstalterna för år 1942 framgå av statsliggaren (sid. 44).

En allmän utbyggnad av rättshjälpsinstitutionen efter de riktlinjer som angivits i det av särskilt tillkallad sakkunnig år 1940 framlagda betänkandet med förslag rörande offentliga rättshjälpsanstalter (SOU 1940: 11) är, såsom min företrädare i ämbetet vid olika tillfällen framhållit, i hög grad önskvärd (jfr II ht 1942 sid. 47 o. 1943 sid. 30). Av kostnadsskäl är jag emellertid för närvarande förhindrad framlägga förslag i ämnet.

Då årligt understöd till den från och med den 1 januari 1944 inrättade rättshjälpsanstalten i Älvsborgs län icke kommer att utbetalas förrän under budgetåret 1945/46, kan förevarande anslag för nästa budgetår upptagas med oförändrat belopp.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Understöd åt offentliga rättshjälpsanstalter* för budgetåret 1944/45 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 67,500.

[32.] **4. Medikolegala besiktningar, förslagsanslag.** Från anslaget bestridas, förutom ersättningar för rättsmedicinska obduktioner, från och med budgetåret 1937/38 jämväl vissa kostnader för undersökning av tilltalads sinnesbeskaffenhet (jfr II ht 1937 sid. 53 f.). Till följd av stigande belastning har anslagsbeloppet under senare år upprepade gånger höjts, nämligen av 1938 års riksdag från 35,000 kronor till 45,000 kronor, av 1940 års lagtima riksdag till 50,000 kronor och av 1942 års riksdag till 60,000 kronor. Netto-utgifterna å anslaget ha enligt budgetredovisningarna för budgetåren 1941/42 och 1942/43 utgjort 76,400 kronor resp. 88,900 kronor (jfr II ht 1943 sid. 31).

Enligt ett av medicinalstyrelsens rättsmedicinska nämnd den 24 februari 1943 avgivet betänkande med förslag till omorganisation av rättsmedicinalväsendet i riket (SOU 1943: 20) skulle en omorganisation i enlighet med förslaget medföra, förutom andra utgifter, ökade kostnader under förevarande anslag till ett beräknat belopp av omkring 112,000 kronor (betänkandet sid. 87 och 97). Frågan om ett partiellt genomförande av denna omorganisation är för närvarande under övervägande. I avvaktan på ställningstagande till denna fråga torde anslaget tills vidare böra uppföras med ett beräknat belopp, vilket med hänsyn till utgifterna under senare år synes böra bestämmas till 70,000 kronor eller 10,000 kronor högre än i gällande stat.

Jag får därför hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Medikolegala besiktningar* för budgetåret 1944/45 beräkna ett *förslagsanslag* av . . . kronor 70,000.

[33.] **5. Ersättning för vissa bötesandelar.** Anslaget är i gällande riksstat uppfört med 2,500 kronor. Utgående ersättningsbelopp finnas angivna i statsliggaren (sid. 44 f.).

Anledning saknas att för nästkommande budgetår vidtaga ändring beträffande anslagsbeloppet.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning för vissa bötesandelar* för budgetåret 1944/45 anvisa ett anslag av . . . kronor 2,500.

[34.] **6. Ersättning för förlorad inteckningslösen vid stadsdomstolarna.** Anslaget är i gällande riksstat uppfört med 140,000 kronor. Rörande fördelningen av detta belopp har Kungl. Maj:t meddelat beslut den 4 juni 1943 (statsliggaren sid. 45).

Anslaget torde för nästa budgetår böra utgå med oförändrat belopp.

Jag får därför hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning för förlorad inteckningslösen vid stadsdomstolarna* för budgetåret 1944/45 anvisa ett anslag av kronor 140,000.

E. Fångvården m. m.

I statsverkspropositionen till 1942 års riksdag lämnades en sammanfattande redogörelse för den omorganisation av fångvårdens anstalter som genomförts under senare år och som vunnit sin slutliga utformning efter en år 1941 av särskilt tillkallade sakkunniga i samråd med fångvårdsstyrelsen verkställd utredning (II ht sid. 56 ff.). På grund av den därefter inträffade utomordentliga stegringen av fångantalet ha emellertid ett flertal särskilda åtgärder måst vidtagas för att tillgodose platsbehovet utöver den av de sakkunniga förordade organisationens ram.

I fråga om platser för vanligt fångförvar har Kungl. Maj:t sålunda den 27 november 1942 medgivit, att en straffanstalt må inrättas vid statens tvångsarbetsanstalt å *Svartsjö* med plats för ett hundratal till straffarbete eller fängelse dömda personer. Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 4 juni 1943 gäller detta medgivande till och med den 30 juni 1944. Efter beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen (jfr prop. 297/1943; riksdagens skrivelse nr 418/1943) har vidare avtal träffats mellan fångvårdsstyrelsen och Stockholms stad om rätt att för viss straffverkställighet disponera högst 90 platser i *Stockholms stads rannsakningsfängelse*. Avtalet gäller från och med den 1 juli 1943 till och med den 30 juni 1945 och förlänges därefter ett år i sänder, om det ej uppsäges. Fångvårdsstyrelsen har härjämte den 21 maj 1943 av Kungl. Maj:t bemyndigats att på sju år arrendera hemmanet *Leverstad* nr 1 i Leksbergs socken. Tills vidare har dit förlagts en till centralfängelset i Mariestad knuten ungdomsavdelning med ett tiotal platser men avsikten är att framdeles där anordna en jordbrukskoloni för vanligt fångklientel. Genom utbyggnad av fångkolonien å *Singeshult*, vartill 1943 års riksdag anvisat medel, kommer slutligen utrymmet vid denna koloni att ökas med 12 platser.

För att tillgodose det starkt ökade behovet av platser för personer som ådömts ungdomsfängelse har enligt Kungl. Maj:ts beslut den 16 oktober 1942 avtal träffats med Centralföreningen till stöd för frivivna om rätt för fångvårdsstyrelsen att disponera föreningens egendom *Åby* i Fundbo socken av Uppsala län såsom ungdomsanstalt för ett tjugutal till ungdomsfängelse dömda män. Ytterligare ett tiotal platser för detta klientel ha såsom nyss nämnts inrättats å kolonien *Leverstad*. För ungdomsfängelse å dömda kvinnor har efter Kungl. Maj:ts medgivande den 12 mars 1943 inrättats en under Svenska diakonissällskapets ledning stående ungdomsanstalt med 36 platser å sällskapets egendom *Lannaskede* i Lannaskede socken av Jönköpings län. I samband med nämnda medgivande har Kungl. Maj:t anbefallt fångvårdsstyrelsen att, så snart omständigheterna det tillåta, vidtaga åtgärder för nedläggande av ungdomsanstalterna å *Vieback* och *Sjöliden*, i första hand den å *Vieback*.

Platsutrymmet för förminskat tillräkneliga förbrytare och återfallsförbrytare kommer, sedan 1943 års höstriksdag beviljat medel till vissa ombyggnadsarbeten vid förvarings- och interneringsanstalten i *Norrköping*, att ökas med 25 platser.

Den av 1941 års sakkunniga förordade organisationen av fångvårdens sinnessjukavdelningar har utökats genom att ett sextiotial platser av reservutrymmet vid kronohäktet i *Jönköping* tagits i anspråk för en provisorisk sinnessjukavdelning därstädes. Undersökningsavdelningarnas kapacitet har dessutom ökats genom förstärkning av läkarkrafterna vid dessa avdelningar (jfr II ht 1943 sid. 66; ytterligare en biträdande läkare har sedermera enligt Kungl. Maj:ts medgivande anställts vid sinnessjukavdelningen å Håga).

För omhändertagande av utlänningar som tagas i förvar jämlikt utlänningslagen har Kungl. Maj:t den 18 september 1942 medgivit, att vid rannsakningshäktet i *Kalmar* må tills vidare vara inrättad en särskild avdelning, avsedd för utlänningar vilka tagas i förvar för längre tid. För avdelningen ha tagits i anspråk ett trettiotal platser av reservutrymmet vid nämnda rannsakningshäkte. Härjämte har för samma ändamål enligt Kungl. Maj:ts beslut den 30 april 1943 anordnats en till samma häkte ansluten koloni å arbetshemmet *Ödevata* i Vissefjärda socken av Kalmar län, vilken koloni omfattar 20 platser.

En begränsning av fångvårdens platsutrymme har uppstått till följd av att fångvården numera mottager det klientel, som tidigare intagits å statens tvångsarbetsanstalt i Landskrona och den i samband därmed anordnade alkoholistanstalten. Tvångsarbets- och alkoholistanstalter för kvinnor ha nämligen i stället anordnats vid centralfängelset i *Värjö* och straffängelset i *Karlstad*.

Efter de sålunda genomförda förändringarna beträffande anstaltsorganisationen disponeras fångvårdens platsutrymme på följande sätt (siffrorna ange antalet platser).

Anstalter för vanligt fångförvar.

Centralfängelser: Långholmen 480, Malmö 162, Härlanda 165, Mariestad med fångkolonierna Rödjan och Singeshult 121, Härnösand 129, Värjö 68;

Straffängelser: Kristianstad 70, Vänersborg 75, Karlstad 19, Västerås 55, Gävle 71;

Kronohäkten: Linköping 20, Jönköping 15, Karlskrona 20, Örebro 15, Falun 20, Sundsvall 15, Umeå 20, Luleå 20;

Rannsakningshäkten: Kalmar 10, Visby 10, Halmstad 10, Hudiksvall 10, Östersund 10, Haparanda 10.

Reservutrymme å krono- och rannsakningshäkten: Linköping 51, Jönköping 5, Karlskrona 48, Örebro 65, Falun 31, Sundsvall 24, Umeå 3, Luleå 13, Kalmar 32, Visby 9, Halmstad 17, Hudiksvall 13, Östersund 19, Haparanda 5.

Provisoriska straffanstalter: Svartsjö 100, Stockholms stads rannsakningsfängelse 90.

Specialanstalter.

Ungdomsanstalter: Uppsala 50, Åby¹ 22, Nyköping 34, Skenäs 90, Ystad 45, Mäshult 25, Leverstad 10, Växjö 10, Viebäck² 12, Sjölid² 12, Lannaskede² 36.

Förvarings- och interneringsanstalter: Hall 100, Norrköping 110, Växjö 3.

Sinnessjukavdelningar: Långholmen 68, Hall 105, Jönköping 60, Växjö 16, Västervik 40, Malmö 26, Härnösand 10.

Utlänningsavdelning: Kalmar med utlänningskolonien Ödevata 50.

Tvångsarbets- och alkoholistanstalter: Växjö 3, Karlstad 35.

Fångvårdens normala organisation rymmer alltså sammanlagt 1,620 platser för vanligt fångförvar. Härtill kommer ett reservutrymme om 335 platser å sådana krono- och rannsakningshäkten, som tidigare utgjort större anstalter, samt 190 platser å provisoriska straffanstalter. För vanligt fångförvar disponerar fångvården alltså tillhopa 2,145 platser. Platsantalet å specialanstalterna utgör sammanlagt 972, varav 346 å ungdomsanstalterna, 213 å förvarings- och interneringsanstalterna, 325 å sinnessjukavdelningarna, 50 å utlänningsavdelningen samt 38 å tvångsarbets- och alkoholistanstalterna. Ungdomsanstalterna å Viebäck och Sjölid skola som förut nämnts nedläggas så snart omständigheterna medgiva. Även ungdomsanstalterna å Åby och Leverstad samt sinnessjukavdelningen i Jönköping äro av provisorisk natur, likaså utlänningsavdelningen i Kalmar samt de vid centralfängelset i Växjö och straffängelset i Karlstad anordnade tvångsarbets- och alkoholistanstalterna. Det totala antalet av fångvården disponerade platser, inbegripet reservutrymme samt platser å provisoriska anstalter och avdelningar, utgör alltså sedan nu pågående utbyggnadsarbeten slutförts 3,117.

Beträffande den nu angivna fördelningen av platserna å olika fångvårdsanstalter må framhållas, att denna endast återgiver en antagen normalfördelning och att, alltefter växlingarna i behovet, förskjutningar äga rum såväl mellan antalet platser för vanligt fångförvar och antalet platser för specialbehandling som beträffande platsutrymmet för olika former av specialbehandling inbördes. Härjämte må framhållas, att vid vissa av de anstalter, som upptagits uteslutande såsom specialanstalter, ett mindre antal platser ständigt måste finnas tillgängliga för mottagande av rannsakningsfångar.

Såsom *straffanstalt för kvinnor* disponeras centralfängelset i Växjö. Denna anstalt är, såsom av den nyss återgivna översikten framgår, avsedd icke blott för vanligt fångförvar utan jämväl för alla typer av specialfall. Ungdomsanstalterna å Viebäck, Sjölid och Lannaskede liksom tvångsarbets- och alkoholistanstalten i Karlstad äro avsedda uteslutande för kvinnor.

Av de för vanligt fångförvar avsedda anstalterna disponeras centralfängelset i Mariestad såsom *jordbruksfängelse*. Till fängelset äro anslutna jordbrukskolonierna Rödjan och Singeshult ävensom den nyligen arrenderade

¹ Anstalten tillhör och drives av Centralföreningen till stöd för frigivna.

² Anstalten tillhör och drives av Svenska diakonissällskapet.

kolonien Leverstad. Jämväl den provisoriska straffanstalten å Svartsjö kan betecknas såsom jordbruksfängelse. Ungdomsanstalterna å Skenäs, Mäshult och Åby, vårdanstalten å Hall samt utlänningskolonien Ödevata äro även förenade med jordbruksdrift.

Till bestridande av kostnaderna för de till fångvårdsanstalterna i Växjö och Karlstad anknutna tvångsarbets- och alkoholistanstalterna för kvinnor äro medel anvisade under femte huvudtiteln. Kostnaderna för samtliga övriga i det föregående nämnda anstalter bestridas från anslag under andra huvudtiteln, i regel fångvårdsanstalternas avlöningsanslag. För de ungdomsanstalter, som icke drivas i fångvårdens regi, utgår ersättning av statsmedel enligt särskilda avtal med svenska diakonissällskapet och centralföreningen till stöd för frigivna. Denna ersättning bestrides från fångvårdsanstalternas omkostnadsanslag (jfr II ht 1943 s. 72, 74). Ersättningen till Stockholms stad för underhåll av fångar i stadens rannsakningsfängelse utgår från ett för ändamålet särskilt anvisat anslag.

Fångvårdsanstalternas beläggning under tiden den 1 januari—den 1 december 1943 framgår av följande från centrala fångregistret infordrade översikt.

Översikt rörande fångvårdsanstalternas beläggning under år 1943.

B e l a g d a p l a t s e r								
dag	för vanligt fångförvar (inom parentes anges antalet platser som tagits i anspråk på Stockholms stads rannsakningsfängelse)	f ö r s p e c i a l v å r d					summa	å samtliga anstalter
		ungdomsanstalter (inom parentes anges antalet intagna å ungdomsanstalter som ej drivas i fångvårdens regi)	förvarings- och interneringsanstalter	sinnessjukavdelningar (inom parentes anges antalet platser som tagits i anspråk för straffriförklarade)	utlänningsavdelning ¹	tvångsarbets- och alkoholistanstalter		
1943								
1/1	2,109	325 (43)	160	286 (116)	77	31	879	2,988
1/2	2,205	330 (43)	162	297 (137)	78	32	899	3,104
1/3	2,198	338 (44)	171	307 (154)	86	34	936	3,134
1/4	2,218	340 (43)	174	306 (163)	64	32	916	3,134
1/5	2,150	327 (44)	179	298 (158)	66	28	898	3,048
1/6	2,164	324 (55)	177	297 (157)	77	29	904	3,068
1/7	2,041	331 (57)	182	320 (161)	69	29	931	2,972
1/8	2,128 (104)	333 (59)	178	301 (139)	82	28	922	3,050
1/9	2,169 (97)	330 (60)	180	284 (127)	77	22	893	3,062
1/10	2,187 (104)	356 (65)	173	296 (133)	100	21	946	3,133
1/11	2,304 (132)	362 (67)	181	289 (133)	101	26	959	3,263
1/12	2,398 (107)	377 (68)	181	259 (106)	97	28	942	3,340

¹ I denna kolumn ha medräknats samtliga å fångvårdsanstalt intagna personer, tagna i förvar enligt utlänningslagen.

[35.] **1. Fångvårdsstyrelsen: Avlöningar, förslagsanslag.** Fångvårdsstyrelsens avlöningsanslag är i gällande riksstat uppfört med 303,000 kronor.

Personalförteckning för fångvårdsstyrelsen har fastställts av Kungl. Maj:t den 15 maj 1942 (statsliggaren sid. 46). Den 4 juni 1943 har Kungl. Maj:t fastställt följande avlöningsstat för fångvårdsstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1943/44.

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor 178,400
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t	» 7,900
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	» 80,500
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	» 36,200
Summa kronor 303,000.	

I skrivelse den 27 augusti 1943 har *fångvårdsstyrelsen* gjort framställning rörande fångvårdens medelsbehov för budgetåret 1944/45. Styrelsen har därvid uttalat, att en så kraftig stegring av fångantalet som den hittillsvarande uppenbarligen måste kraftigt inverka icke blott på fångvårdsstatens utan även på fångvårdsstyrelsens arbete. I samma riktning verkade de omfattande reformerna på strafflagstiftningens område samt rådande onormala förhållanden, bl. a. det numera tidsödande och krävande arbetet att anskaffa förnödenheter och arbetsmaterial till fångvårdsanstalterna.

Till belysande av den arbetsökning, som drabbat styrelsens avdelningar, lämnas i styrelsens skrivelse följande uppgifter.

Kanslibyrån. Kameralbyrån.

Straffregistret.

	Inkomna ärenden		Utdrag av straffregistret	Inkomna straffuppgifter
1939	3 645	3 107	16 668	9 902
1940	4 033	3 126	19 454	10 376
1941	4 422	3 483	24 457	12 588
1942	5 724	3 752	31 236	15 911

Centrala fångregistret.

		Intagningskort	Avgångskort
1:a halvåret 1939		1 943	1 821
» » 1940		2 195	2 085
» » 1941		2 099	1 879
» » 1942		2 434	2 129
» » 1943		2 942	2 803

I fråga om arbetet å styrelsens arbetskontor hänvisas till den redogörelse som lämnats under andra huvudtiteln av 1943 års statsverksproposition (sid. 33—35, 38).

En avsevärd ökning av fängvårdsstyrelsens arbetsbörda kan, enligt vad styrelsen vidare framhåller, väntas bli en följd av ikraftträdandet den 1 januari 1944 av den nya lagen om villkorlig dom och den 1 januari 1945 av den nya lagen om villkorlig frigivning. Härom anföres:

Vid bedömande av fängvårdsstyrelsens arbetsbörda under närmast ligande år är att beakta, att utom den beräknade ökningen av fångantalet den nya lagen om villkorlig dom träder i kraft den 1 januari 1944 och samtidigt därmed den väsentligt utökade skyddskonsulentorganisationen, omfattande 12 skyddskonsulenter, 5 assistenter och 1 halvtidsanställd konsulent.

Vidare träder som nämnt den nya lagen om villkorlig frigivning i kraft den 1 januari 1945. Då fakultativ villkorlig frigivning enligt den nya lagen kan äga rum, när den dömd av strafftiden avtjänat 8 månader mot för närvarande ett år, kommer antalet fångar, som kunna ifrågakomma till denna form av villkorlig frigivning, att ökas till minst det dubbla. Den största nyheten i den nya lagstiftningen är emellertid den obligatoriska villkorliga frigivningen. Fängvårdsstyrelsen, förstärkt med vissa sakkunniga, kommer att taga nära beaktning med en rad ärenden, som sammanhånga därmed. Fängvårdsstyrelsen har sålunda beträffande obligatorisk villkorlig frigivning att besluta i de fall där tillsyn icke skall äga rum, samt har vidare, där den frigivne åsidosätter något av vad som till följd av frigivningen åligger honom, att förordna om tillsyn, meddela särskilda föreskrifter för honom, besluta om varning, förordna om prøvotidens förlängning, besluta om den frigivnes tagande i förvar ävensom förklara den villkorligt medgivna friheten förverkad. Fängvårdsstyrelsen skall vidare pröva framställning av villkorligt frigiven om ändring av vad styresman eller skyddskonsulent jämlikt lagen beslutat ävensom, om anledning eljest förekommer, vidtaga ändringar av dessa tjänstemäns beslut. Då antalet obligatoriska villkorliga frigivningar kommer att uppgå till omkring 1,200 per år och då det kan förväntas, att en betydande del av dessa ärenden kommer att giva anledning till särskilda åtgärder, innebär den nya lagstiftningen en betydande ökning av styrelsens arbete.

De nya lagarna om villkorlig dom och villkorlig frigivning göra det önskvärt att ökade medel ställas till fängvårdsstyrelsens förfogande för att omhändertaga villkorligt dömda och bereda villkorligt frigivna hjälp under den första tiden efter anstaltsvistelsen. Om medel beviljas för sådant ändamål — styrelsen gör framställning härom i det följande — föranleda även dessa ärenden avsevärt ökat arbete.

Till övervakare över villkorligt dömd utgår arvode jämte gottgörelse för vissa resekostnader jämlikt bestämmelserna i kungörelsen den 23 december 1918 (nr 1012; jfr nr 218/1933). Nu nämnda ersättningar bestredos tidigare från ett under andra huvudtiteln, avdelning D. Rättegångsväsendet i allmänhet, uppfört förslagsanslag, som år 1939 i samband med antagandet av ny lag om villkorlig dom flyttades till avdelning E. Fångvården, under samma huvudtitel. Anslaget utbetalas och disponeras för närvarande av länsstyrelserna, men avsikten torde vara — såsom också statsrevisorerna förordat i sin berättelse till 1942 års riksdag — att med ikraftträdandet av den nya lagen om villkorlig dom centralisera utbetalningarna till fängvårdsstyrelsen, vilket av praktiska skäl och med hänsyn till kontrollen synes ofrånkomligt. Fängvårdsstyrelsen kommer vidare i det följande att föreslå, att arvode från och med den 1 januari 1945 tillerkännes även tillsynsmän över villkorligt frigivna och utskrivna m. fl. Även utbetalningen av nu angivna arvoden är avsedd att verkställas genom styrelsen. Då antalet villkorligt dömda under övervakning kan uppskattas till 4,000—5,000 och antalet villkorligt frigivna och utskrivna efter hand till omkring 1,500, allt per år, komma dessa nya arbetsuppgifter att i hög grad påverka styrelsens arbete.

Sammanfattningsvis uttalar styrelsen, att arbetsuppgifterna inom styrelsen vuxit mycket hastigt under senare år; inom stora områden av styrelsens arbetsfält hade de nära nog fördubblats sedan krigsutbrottet. Tydligast återspeglades detta i siffrorna för in- och utgående expeditioner på straffregistret och centrala fängregistret. Då personalökningen icke på långt när svarat mot ansvällningen av arbetet, hade följden blivit, att personalen, icke minst den kvinnliga, måst tagas i anspråk i en omfattning, som icke vore försvarbar. Inför den utökning av arbetet, som nu förestode till följd av både fångantalets beräknade fortsatta ökning och de nya arbetsuppgifterna i samband med lagarna om villkorlig dom och villkorlig frigivning, hade enligt styrelsens mening en förstärkning av antalet tjänstemän i högre lönegrader varit påkallad. Under rådande förhållanden och i avvaktan på närmare erfarenheter rörande tillämpningen av de nya lagarna samt utvecklingen i övrigt hade styrelsen emellertid ansett sig böra starkt begränsa sina äskanden i vad de rörde befattningar i högre lönegrader. Genom att i stället förstärka den icke-ordinarie biträdespersonalen trodde sig styrelsen kunna bemästra arbetsuppgifterna.

Med avseende å den ordinarie personalen har fångvårdsstyrelsen upprepat sitt tidigare vid ett flertal tillfällen framförda förslag att för ledningen av det från och med år 1938 inrättade centrala fängregistret — vilket nu förestås av en förste amanuens — måtte inrättas en ordinarie tjänst såsom aktuarie i 21 lönegraden. Till stöd för förslaget åberopas i första hand vad styrelsen i sådant hänseende andragit i sin skrivelse med anslagsäskanden till 1943 års riksdag (II ht 1943 sid. 32 f.; jfr II ht 1939 sid. 32, 1940 sid. 33). Härutöver anför styrelsen, att behovet av denna tjänst, sedan styrelsen gjorde sin senaste framställning i ämnet, skärpts på ett sätt som då icke varit förutsett, nämligen till följd av de omfattande uppgifter som nu tillkomma genom skyddskonsulentorganisationen och lagstiftningen om villkorlig frigivning. Styrelsen fortsätter:

Alltjämt avses att innehavaren av den föreslagna aktuarietjänsten i första hand skall vara föreståndare för centrala fängregistret men därjämte torde han få övertaga vissa ärenden rörande skyddskonsulenterna och den villkorliga frigivningen. På annat sätt kan styrelsen icke komma till rätta med detta nya arbetsmaterial. Att innehavaren av befattningen måste vara ordinarie, motiverades redan i styrelsens framställning 1942 med den omständigheten, att kontinuiteten i registrets arbete måste uppehållas. Med den utvidgning av innehavarens åligganden, som nu avses, blir skälet för ordinarieskap än mer vägande. Styrelsen tillåter sig vidare framhålla önskvärdheten av att den omständigheten, att lagen om villkorlig frigivning träder i kraft först den 1 januari 1945, icke må leda till att den nya tjänsten inrättas först från och med detta datum. Det förberedande arbetet under hösten 1944 för tillämpning av nämnda lagstiftning blir nämligen mycket krävande, och härjämte är det trängande nödvändigt att äga tillgång till denna nya arbetskraft så tidigt som möjligt, enär styrelsen under nuvarande budgetår nödgas enbart med nu befintlig personal lösa de arbetsuppgifter, som sammanhånga med den nya skyddskonsulentorganisationens verksamhet.

Såsom ett ytterligare skäl för att inrätta ännu en ordinarie tjänst hos styrelsen åberopas, att erfarenheterna från senare tid visat, att en tillfredsstäl-

lande rekrytering av styrelsens befattningar allvarligt försvåras med det ringa antal ordinarie befattningshavare som stått till styrelsens förfogande. Den ene aspiranten efter den andre hade efter kort tid lämnat sin anställning hos styrelsen på grund av de dåliga befodringsutsikterna.

Kostnaderna för den nya tjänsten har styrelsen beräknat till 7,191 kronor. Samtidigt bortfaller emellertid lönen till en förste amanuens, varför kostnadsökningen skulle stanna vid i runt tal 1,500 kronor.

I fråga om den icke-ordinarie personalen har fångvårdsstyrelsen, under åberopande av vad som anförts i det föregående, hemställt om medel för anställande av ytterligare tre extra ordinarie kontorsbiträden. Styrelsen har därvid förutsatt, att jämväl interneringsnämnden skulle erhålla viss anslagsförstärkning till icke-ordinarie personal (jfr det följande punkten 39). Kostnaderna för de nya kontorsbiträdesbefattningarna beräknar styrelsen till 8,343 kronor.

I enlighet med det sagda har fångvårdsstyrelsen beräknat en ökning av den i avlöningsstaten uppförda anslagsposten till avlöningar till ordinarie tjänstemän med 7,200 kronor, i runt tal motsvarande kostnaden för den föreslagna nya aktuarietjänsten. Posten har alltså höjts från 178,400 kronor till 185,600 kronor.

Vad angår anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, har styrelsen erinrat att enligt den nya lagen om villkorlig frigivning styrelsen vid behandlingen av vissa ärenden enligt denna lag skall biträdas av två av Konungen utsedda sakkunniga. Under hänvisning till att dessa sakkunniga i likhet med ledamöterna i internerings- och ungdomsfängelssenämnderna syntes böra åtnjuta ersättning enligt bestämmelserna i kommittékungörelsen har styrelsen beräknat medel till dagarvoden åt dem efter i medeltal ett sammanträde per vecka med i runt tal 400 kronor för halvåret $\frac{1}{1} - \frac{30}{6}$ 1945. Förevarande post har följaktligen upptagits med ett från 7,900 kronor till 8,300 kronor förhöjt belopp. Med hänsyn till att den sålunda beräknade ökningen kunde visa sig för liten föreslår styrelsen, att posten — i likhet med interneringsnämndens och ungdomsfängelssenämndens arvodesposter — uppföres förslagsvis.

Anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal har i gällande stat beräknats med hänsyn till att arbetskrafterna å fångvårdsstyrelsens arbetskontor under innevarande budgetår skola vara förstärkta med en extra tjänsteman i lönegraden ex 21 (jfr II ht 1943 s. 33—35, 38). Fångvårdsstyrelsen finner ifrågavarande personalförstärkning erforderlig även under nästa budgetår. Styrelsen framhåller i detta sammanhang, att arbetsdriften utvecklats snabbt, vilket bl. a. framginge av den omständigheten, att den affärsmässiga nettovinsten av verkstadsdriften, som under budgetåret 1941/42 uppgått till i runt tal 900,000 kronor, för det senast tillämdalupna budgetåret, 1942/43, stigit till omkring 1,125,000 kronor.

Den av fångvårdsstyrelsen föreslagna utökningen av styrelsens biträdespersonal skulle som förut nämnts draga en kostnad av 8,343 kronor. Då vid bifall till förslaget om inrättande av en ordinarie aktuarietjänst kostnaderna

för avlönande av en förste amanuens skulle utgå, har styrelsen beräknat nettoökningen å förevarande anslagspost till 2,800 kronor. Posten har följaktligen upptagits med $(80,500 + 2,800)$ 83,300 kronor. Med hänsyn till de betydande organisationsförändringar, som förestå, och ovissheten rörande kriminalitetens utveckling under budgetåret 1944/45 har fångvårdsstyrelsen emellertid reserverat sig för framdeles uppkommande behov av arbetskraft till följd av omständigheter, vilka icke nu kunna förutses.

Anslagsposten till rörligt tillägg har upptagits med oförändrat belopp 36,200 kronor.

I infortrat utlåtande över fångvårdsstyrelsens framställning har *statskontoret* med avseende å förslaget om inrättande av en ordinarie aktuarietjänst för centrala fångregistret endast erinrat om vad föredragande departementschefen yttrade om samma förslag i fjolårets statsverksproposition (II ht sid. 38). Mot de av styrelsen förordade grunderna för ersättning till de två sakkunniga, vilka enligt lagen om villkorlig frigivning skola adjungeras med styrelsen vid handläggning av ärenden enligt sagda lag, har statskontoret förklarat sig ej ha något att erinra. Anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, syntes vid godtagande av dessa grunder böra uppföras förslagsvis. Förslaget om bibehållande av den extra notarietjänsten å fångvårdsstyrelsens arbetskontor har statskontoret icke velat motsätta sig. Beträffande slutligen styrelsens hemställan om anställande av ytterligare biträdespersonal har statskontoret — som ansett sig icke kunna bedöma i vilken omfattning behov av sådan personal under budgetåret 1944/45 kunde föreligga — uttalat att för nyanställd kontorspersonal en placering i lönegrad Ex 2 torde få anses vara tillräcklig.

Allmänna lönenämnden har, efter remiss, tillstyrkt att för centrala fångregistret omedelbart inrättas en ordinarie aktuarietjänst i lönegraden A 21.

**Departements-
chefen.**

Genom den nya lagstiftningen om villkorlig dom och villkorlig frigivning samt utbyggandet av skyddskonsulentorganisationen kommer centrala fångregistret att få ökad betydelse. De däri intagna uppgifterna äro nämligen av största värde för skyddskonsulenternas verksamhet och en nära kontakt bör därför komma till stånd mellan dem och föreståndaren för registret. Denne bör kunna tillhandagå konsulenterna med råd och upplysningar och han bör därför äga såväl praktisk social erfarenhet som ingående kännedom om straffsystemet och fångvårdsorganisationens enskildheter. Det är med hänsyn härtill av största vikt att för posten kan förvärfvas en person med tillräckliga kvalifikationer. Detta förutsätter emellertid, att vederbörande kan beredas en löneställning som svarar mot de arbetsuppgifter av kvalificerad art som skola åvila honom. Förslaget att för ändamålet inrätta en aktuarietjänst med placering i 21 lönegraden, vilket förslag tillstyrkts av allmänna lönenämnden, anser jag mig därför böra biträda. Tjänsten bör emellertid upptagas såsom extra ordinarie.

Den betydande ökning av arbetsbördan, som fångvårdsstyrelsen redovisat, i förening med de nya arbetsuppgifter, som framdeles komma att åvila

styrelsen, motivera en förstärkning av styrelsens biträdespersonal. Jag förordar därför, att medel ställas till styrelsens förfogande för anställande tills vidare av ytterligare dylik arbetskraft, begränsad till två extra skrivbiträden.

Styrelsens förslag i övrigt ha icke givit mig anledning till erinran.

Anslagsposterna i fångvårdsstyrelsens avlöningsstat beräknas i enlighet med det sagda på följande sätt.

Posten till avlöningar till ordinarie tjänstemän uppföres med oförändrat belopp 178,400 kronor.

Posten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, höjes med 400 kronor, motsvarande de beräknade kostnaderna för dagarvoden åt de sakkunniga för handläggning av ärenden enligt den nya lagen om villkorlig frigivning. Anslagspostens belopp blir alltså 8,300 kronor, vilken summa bör uppföras förslagsvis.

Under posten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal beräknas även för nästa budgetår avlöning till en extra notarietjänst å fångvårdsstyrelsens arbetskantor. Posten höjes med belopp, motsvarande skillnaden mellan avlöningen till den nye aktuarien (Eo 21) och avlöningen till en förste amanuens (Eo 18) 1,167 kronor samt dessutom med kostnaden för två extra skrivbiträden (Ex 2) 4,764 kronor. Den bestämmes alltså till $(80,500 + 1,167 + 4,764 = 86,431)$ i runt tal 86,500 kronor.

Anslagsposten till rörligt tillägg kan med hänsyn till belastningen nedsättas med förslagsvis 3,400 kronor till 32,800 kronor.

Anslaget uppföres således med $(178,400 + 8,300 + 86,500 + 32,800)$ 306,000 (+ 3,000) kronor.

I enlighet med vad chefen för finansdepartementet anfört under för flera huvudtitlar gemensamma frågor böra för fångvårdsstyrelsens del tjänstebestämmelserna sekreterare och notarie ersättas med benämningarna förste byråsekreterare respektive byråsekreterare. I fångvårdsstyrelsens personalförteckning böra vidtagas härav betingade ändringar, varjämte i förteckningen bör upptagas den nya aktuarien i lönegraden Eo 21.

På grund av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna följande personalförteckning för fångvårdsstyrelsen:

Personalförteckning.

Befattning	Lönegrad
Tjänstemän å ordinarie stat:	
1 överdirektör	B 2
2 byråchefer	A 30
3 byrådirektörer	A 28
1 kamrerare	A 24
2 förste byråsekreterare	A 24
2 aktuarier	A 21

Befattning	Lönegrad
2 byråsekreterare	A 21
2 assistenter av 3:e klass	A 16
1 kansliskrivare	A 11
1 kontorist	A 9
1 förste expeditionsvakt	A 7
2 kanslibiträden	A 7
2 expeditionsvakter	A 5
3 kontorsbiträden	A 4
2 skrivbiträden	A 2

Tjänsteman å övergångsstat:

1 kansliskrivare	A 11
------------------	------

Extra ordinarie tjänsteman i högre
lönegrad än 20:

1 aktuarie	Eo 21;
------------	--------

Anm.: Befattningen såsom kontorist må icke besättas så länge den å övergångsstat uppförde kansliskrivaren kvarstår i tjänst.

dels fastställa följande avlöningsstat för fångvårdsstyrelsen, att tillämpas från och med budgetåret 1944/45:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor 178,400
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	» 8,300
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	» 86,500
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	» 32,800

Summa kronor 306,000;

dels ock till *Fångvårdsstyrelsen*: *Avlöningar* för budgetåret 1944/45 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 306,000.

[36.] 2. *Fångvårdsstyrelsen: Omkostnader, förslagsanslag.* Anslaget är för innevarande budgetår uppfört med 42,000 kronor.

Kungl. Maj:t har den 4 juni 1943 fastställt omkostnadsstat för fångvårdsstyrelsen, upptagande en anslagspost till sjukvård för personal m. m. å förslagsvis 1,000 kronor, en post till reseersättningar å förslagsvis 5,000 kronor, en post till expenser å förslagsvis 34,000 kronor och en post till publikations-

tryck å förslagsvis 2,000 kronor. I samband med statens fastställande har Kungl. Maj:t föreskrivit, bland annat, att anslagsposterna till reseersättningar och publikationstryck icke må utan Kungl. Maj:ts medgivande överskridas samt att av anslagsposten till expenser förslagsvis 5,000 kronor må tagas i anspråk för bränsle, lyse och vatten och högst 29,000 kronor för övriga expenser.

I sin under nästföregående punkt omförmälda skrivelse av den 27 augusti 1943 har *fångvårdsstyrelsen* föreslagit att anslagsposterna till expenser och publikationstryck höjas med 10,000 kronor resp. 500 kronor. Härom anföres närmare:

Styrelsen nödgas hemställa om höjning av posten till expenser, innefattande 5,000 kronor till bränsle, lyse och vatten och 29,000 kronor till övriga expenser. Sistnämnda delpost förslår icke. Därifrån skola bestridas utgifter för städning av styrelsens lokaler, som för närvarande uppgå till 7,000 kronor per år. Städningsspersonalen kan väntas göra anspråk på nytt städningsavtal, vilket sannolikt kommer att ytterligare öka dessa kostnader. Av posten till övriga expenser bestridas vidare bl. a. kostnader för styrelsens inventarier, telefonsamtal samt blanketter. Särskilt med hänsyn till den under nuvarande förhållanden starka åtgången på blanketter har styrelsen nödgats hemställa om och också erhållit Kungl. Maj:ts tillstånd att för budgetåret 1942/43 överskrida expensposten med 16,000 kronor. Möbelanskaffning har under rådande förhållanden inskränkts till ett minimum, men fångantalets stegring har ökat behovet av inventarier till straffregistret och centrala fångregistret. För det sistnämnda krävas bl. a. vissa registerskåp. De nya arbetsuppgifter, som, enligt vad förut framhållits, komma att åvila fångvårdsstyrelsen, öka behovet av skriv- och räknemaskiner m. m. Den nya lagen om villkorlig frigivning kräver uppläggande av flera nya blanketter samt nya övervakningsböcker m. m. På grund av det anförda ser sig styrelsen nödsakad att hemställa, att expensposten för budgetåret 1944/45 höjes från nuvarande beloppet 34,000 kronor med 10,000 kronor till 44,000 kronor.

Posten å fångvårdsstyrelsens omkostnadsstat till publikationstryck är för närvarande upptagen till 2,000 kronor, varav bestridas kostnaderna för publikationen *Fångvården* i Sveriges officiella statistik samt styrelsens tryckta cirkulär. Såsom styrelsen tidigare anmält, har nämnda belopp visat sig vara för knappt tillmätt, trots att publikationen *Fångvården* beskurits ganska starkt genom att flera tabeller borttagits. Tryckningskostnaderna ha emellertid gått i höjden. För den kommande tiden måste man dessutom räkna med att ett flertal större cirkulär måste utfärdas rörande tillämpningen av lagarna om villkorlig dom och villkorlig frigivning samt skyddskonsulenternas verksamhet. Styrelsen hemställer att posten höjes till 2,500 kronor, innebärande en ökning med 500 kronor.

I enlighet med det anförda skulle fångvårdsstyrelsens omkostnadsanslag för budgetåret 1944/45 höjas från 42,000 kronor med (10,000 + 500) 10,500 kronor till 52,500 kronor.

Statskontoret har i yttrande över fångvårdsstyrelsens yrkanden under denna anslagspunkt ifrågasatt, huruvida icke delposten till övriga expenser, med hänsyn till de omfattande blankettertryck, som redan verkställts, skulle kunna bestämmas till lägre belopp än det av styrelsen föreslagna. Den begärda höjningen av anslagsposten till publikationstryck har statskontoret ej biträtt. Sålunda anföres:

Styrelsen har till stöd för sin framställning i denna del anført, dels att tryckningskostnaderna gått i höjden, dels ock att ett flertal större cirkulär måste utfärdas rörande tillämpningen av lagarna om villkorlig dom och villkorlig frigivning samt angående skyddskonsulenternas verksamhet. Emellertid känner sig statskontoret icke övertygat om att tryckning är den billigaste tillverkningsmetoden för sagda cirkulär, vilka huvudsakligen skulle vara avsedda för personalen inom skyddskonsulentorganisationen, uppgående till sammanlagt 18 befattningshavare. Om tryckningen icke kan utföras på tryckeriet vid centralfängelset å Långholmen, torde cirkulären i stället böra stencilas. Kostnaden härför, vilken bör bestridas från expensposten, torde bliva tämligen obetydlig. På grund härav och med hänsyn till rådande läge anser statskontoret, att utgifterna till publikationstryck böra hållas inom samma ram som för närvarande.

**Departements-
chefen.**

Den av mig under näst föregående punkt förordade förstärkningen av fångvårdsstyrelsens arbetskrafter medför, att viss nyanskaffning av inventarier blir erforderlig. Särskilda behov i fråga om inventarieanskaffning och blankettryck göra sig dessutom gällande i samband med ikraftträdandet den 1 januari 1945 av den nya lagen om villkorlig frigivning. Utbyggandet av skyddskonsulentorganisationen, vilken står under fångvårdsstyrelsens överinseende, kommer vidare att medföra ökade kostnader för skrivmateriel, telefon m. m. På grund av nu angivna omständigheter i förening med den under näst föregående punkt redovisade allmänna ökningen av fångvårdsstyrelsens arbetsbörda torde till övriga expenser böra anvisas ytterligare 6,000 kronor eller således 35,000 kronor.

Fångvårdsstyrelsens förslag om höjning av anslagsposten till publikationstryck med 500 kronor har icke givit mig anledning till erinran. Det nya tryck som skall bekostas med anlitande av denna post kommer nämligen att utgå icke blott till befattningshavarna i skyddskonsulentorganisationen utan även i viss omfattning till övervakare över villkorligt dömda och tillsynsmän för villkorligt frigivna.

Förevarande anslag skulle alltså höjas med 6,500 kronor till 48,500 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Fångvårdsstyrelsen: Omkostnader*
för budgetåret 1944/45 anvisa ett *förslags-*
anslag av kronor 48,500.

[37.] **3. Fångvårdsanstalterna: Avlöningar, förslagsanslag.** Detta anslag är i gällande riksstat uppfört med 4,260,000 kronor.

I sin förut omförmälda skrivelse den 27 augusti 1943 har *fångvårdsstyrelsen*, efter att inledningsvis ha lämnat en redogörelse för de utvidgningar av anstaltsorganisationen som kommit till stånd under sistförflutna budgetår, till en början uppehållit sig vid den sedan krigsutbrottet inträffade stegringen av *fångantalet*. Styrelsen hänvisar därvid till följande tablå, utvisan-

de antalet å statens fångvårdsanstalter intagna vid vissa tidpunkter under de senaste åren.

Dag	Beläggning	Dag	Beläggning
1/8 1939	1,600	1/1 1942	2,267
1/1 1940	1,768	1/8 1942	2,648
1/8 1940	1,937	1/1 1943	3,010 ¹
1/1 1941	1,885	1/8 1943	3,076 ¹
1/8 1941	2,117		

Styrelsen tillägger, att antalet intagna sålunda under krisåren nära nog fördubblats samt att ökningen fördelar sig på följande sätt (siffrorna inom parentes återgiva, den första antalet intagna den 1 augusti 1939 och den andra antalet den 1 augusti 1943), nämligen häktade (128—250), straffångar (808—1,636), fängelsefångar (257—357), ungdomsfängelse ådömda (152—333), förvarade (101—161), straffriförklarade (77—139) och övriga intagna (77—200).

Vid beräkningen av fångvårdens anslagsbehov för budgetåret 1944/45 finner sig styrelsen böra utgå från en medelbeläggning av 3,400 fångar. Härom anföres:

Antalet intagna överskred den 1 januari 1943 siffran 3,000 och har därefter i allmänhet legat mellan 3,000 och 3,150. Med detta utgångsläge är det sannolikt, att den till 3,000 beräknade medelbeläggningen för innevarande budgetår kommer att visa sig vara alltför låg. Huru läget i detta avseende blir under budgetåret 1944/45 är svårt att förutsäga.

Enligt styrelsens mening kommer fångantalet att ytterligare stiga — det kan under vissa förhållanden komma att stiga vida utöver det nuvarande. Att kriminaliteten icke avtar i samma stund vapenstillstånd inträder, visa erfarenheterna från förra världskriget. För budgetåret 1944/45 skulle styrelsen finna en medelbeläggningssiffra av 4,000 sannolik. Med hänsyn till att den nya lagen om villkorlig dom träder i kraft den 1 januari 1944 och den nya lagen om villkorlig frigivning den 1 januari 1945 torde man emellertid för budgetåret 1944/45 kunna stanna vid ett medeltal av 3,400, dock med uttrycklig reservation för nu oförutsebara händelser, som kunna pressa ned eller, vilket är troligare, stegra detta antal.

Under sådana förhållanden måste, enligt vad styrelsen framhåller, under budgetåret 1944/45 tagas i anspråk icke blott reservutrymmena vid samtliga anstalter utan jämväl de provisoriska utbyggnader av anstaltsorganisationen som hittills vidtagits. Dessutom bleve det nödvändigt att anskaffa ytterligare platser. Åtgärder i denna riktning borde emellertid vidtagas efter hand, allteftersom behov yppade sig, och liksom fallet varit hittills syntes fångvårdsstyrelsen böra hos Kungl. Maj:t successivt föreslå erforderliga utbyggnader av anstaltsorganisationen. Vid beviljandet av anslag till fångvården för budgetåret 1944/45 borde hänsyn tagas till den utvidgning av organisationen, som på detta sätt kunde komma i fråga.

¹ Att dessa siffror äro högre än de i tablån å sid. 69 angivna beror på att fångvårdsstyrelsen medräknat vissa kategorier (intagna å sjukhus, permitterade, avvikna) som vid ifrågavarande tidpunkter icke vistats å fångvårdsanstalt.

Beträffande möjligheterna att utöka platsutrymmet för vanligt fångförrvar meddelar fångvårdsstyrelsen att man torde kunna påräkna ytterligare ett antal platser vid straffanstalten å Svartsjö och vid Stockholms stads rannsakningsfängelse. Under vissa förutsättningar kunde måhända också den numera för annat ändamål disponerade tvångsarbetsanstalten i Landskrona få helt eller delvis disponeras av fångvården. Härjämte torde flera fångkolonier kunna öppnas antingen i förening med jordbruk, skogsavverkning och vägbyggen eller med hantverksdrift. Med hänsyn till platsbristen å kvinnofängelserna torde någon koloni böra upprättas i anslutning till dessa.

I fråga om ungdomsanstalterna uttalar fångvårdsstyrelsen att gjorda utvidgningar av organisationen, såvitt angår de för män avsedda anstalterna, icke svarat mot det ständigt stegrade behovet. Antalet till ungdomsfängelse dömda män utgjorde, enligt vad styrelsen uppger, 112 år 1938, 166 år 1939, 136 år 1940, 183 år 1941 och 264 år 1942. Antalet nyintagna män utgjorde under de sju första månaderna 1943 140 mot 135 under samma tid 1942 och 104 under samma tid 1941. Beträffande platstillgången och beläggningen vid olika tidpunkter år 1943 hänvisar styrelsen till denna tablå.

	Antal platser ¹	B e l ä g g n i n g		
		1/1 43	1/7 43	1/8 43
Nyköping	26	47	36	33
Skenäs	90	95	109	109
Uppsala	40	50	52	50
Ystad	36	42	39	39
Mäshult	25	28	25	26
Åby	22	21	21	22
	239	283	282	279

Styrelsen meddelar i anslutning härtill, att ungdomsanstalterna varit överbelagda under hela år 1943 samt att styrelsen vore sysselsatt med att söka anskaffa ännu en anstalt.

Behovet av platser för kvinnor som dömts till ungdomsfängelse anser styrelsen vara så tillvida tillgodosett, att eventuellt behövliga utvidgningar kunna ske inom den nya ungdomsanstalten å Lannaskede. Avtalet med Svenska diakonissällskapet rörande denna anstalt gällde visserligen endast 36 vårdplatser, men då å egendomen funnes ett flertal byggnader, som kunde iordningställas för ändamålet, torde avtalet kunna efter hand utvidgas att avse större antal platser. Med anledning av att Kungl. Maj:t i samband med inrättandet av Lannaskedeanstalten anbefallt fångvårdsstyrelsen att, så snart omständigheterna det medgäve, vidtaga åtgärder för nedläggande av ungdomsanstalterna å Viebäck och å Sjölidan förklarar styrelsen, att den förra kan nedläggas omkring den 1 juli 1944 men att den senare bör bibehållas tills vidare. Härom anföres:

¹ Att platsutrymmet å anstalterna i Nyköping, Uppsala och Ystad upptagits lägre än i sammanställningen å sid. 68 beror på att fångvårdsstyrelsen reserverat ett antal platser för rannsakningsfångar.

Med anledning härav får styrelsen meddela, att anstalten å Sjöleden alltså är erforderlig och torde så förbli, så länge tillströmningen av kvinnliga ungdomsfångelseelever är så stor som för närvarande är fallet. Härtill kommer, att Lannaskedeanstalten, som undergår genomgripande reparation, endast efter hand kan mottaga hela det klientel om 36 elever, som avses i avtalet. Ifråga om Vieböck ligga förhållandena annorlunda till. Där finnas för närvarande 10 ungdomsfångelseelever. Att avbryta deras fostran och utbildning och överflytta dem till Lannaskede, bör av pedagogiska skäl icke gärna komma ifråga. Styrelsen finner riktigast att när dessa elever utskrivits låta ungdomsanstalten å Vieböck upphöra, vilket kan beräknas ske omkring den 1 juli 1944. Att vid denna tidpunkt uppsäga överenskommelsen om disposition av Vieböcksanstalten skulle styrelsen emellertid helst vilja undvika. Det kan tänkas fall, då av någon anledning — t. ex. för att skilja på medlemmarna i en liga — Vieböcksanstalten kan behövas. Någon extra kostnad för fångvårdsstyrelsen uppkommer icke genom att avtalet om Vieböck består, då ersättningen för elever å denna ungdomsanstalt utgår endast med dagersättning.

Med avseende å förvarings- och interneringsanstalterna erinrar fångvårdsstyrelsen att lagen år 1937 om förvaring och internering i säkerhetsanstalt ännu icke satts i kraft, enär erforderliga anstaltsutrymmen — bl. a. genom utbyggnad av vårdanstalten å Hall — icke kunnat anskaffas. Då styrelsen icke funne sannolikt, att medel och byggnadsmaterial kunde anskaffas till iordningställande av det jämförelsevis stora antal platser, som erforderades för tillämpning av den nya lagen, hade styrelsen ansett sig icke för närvarande kunna räkna med att den nya lagen komme att sättas i kraft under budgetåret 1944/45. På grund härav och då styrelsen för att tillgodose behovet av nya platser för män, som omhändertas enligt de nu gällande lagarna, hade för avsikt att anskaffa ytterligare platsutrymme å förvarings- och interneringsanstalten i Norrköping genom att i särskild ordning begära medel till vissa ombyggnadsarbeten därstädes, ansåge sig styrelsen ha tills vidare sört för behovet av platser för förvarade och internerade.

Förslag om utbyggnad av Norrköpingsanstalten har framlagts av styrelsen i särskild skrivelse den 27 augusti 1943 angående anslag för byggnadsändamål å tilläggsstat för innevarande budgetår och föranlett framställning om anslag för ändamålet till 1943 års höstriksdag. Såsom redan nämnts har riksdagen bifallit framställningen, vilken avsåg inrättandet av ytterligare högst 25 platser för förvarade och internerade män.

Någon förändring av den hittillsvarande starka beläggningen å fångvårdens sinnessjukavdelningar kan enligt styrelsens mening icke förväntas under budgetåret 1944/45. Trots utökningen av antalet platser å statens sinnessjukhus vore överbeläggningen där betydande; någon avsevärt ökad avlastning av de straffriförklarade från fångvårdens sinnessjukavdelningar till sinnessjukhusen torde därför ej kunna komma i fråga. I detta sammanhang har styrelsen erinrat om det av strafflagberedningen den 31 december 1942 avgivna betänkandet om ändring av strafflagens tillräknelighetsbestämmelser (SOU 1942: 59), vilket betänkande, vari föreslås genomgripande

förändringar rörande bl. a. undersökningsförfarandet, upptager betydligt utvidgad organisation av personalen å fångvårdens sinnessjukavdelningar och förutsätter ett flertal ombyggnads- och utbyggnadsarbeten. Styrelsen har tills vidare utgått från att den föreslagna nya organisationen icke kan sättas i funktion förrän efter utgången av budgetåret 1944/45. I avvaktan härpå anser styrelsen, att den provisoriska sinnessjukavdelningen vid kronohäktet i Jönköping alltfjämt blir erforderlig. Vidare finner styrelsen nödvändigt, att undersökningsavdelningen vid centralfängelset i Härnösand utvidgas. Skulle antalet straffriförklarade ej kunna nedbringas, bleve härjämte vissa provisoriska anordningar erforderliga.

Vad slutligen angår platsutrymmet å fångvårdens utlänningsavdelning erinrar fångvårdsstyrelsen, att sakkunniga för översyn av gällande utlänningslag i en den 1 augusti 1943 avlämnad promemoria framhållit, att rannsagningshäktet i Kalmar kunde komma att i större utsträckning än nu vore fallet tagas i anspråk för utlännningar, som rymt från förläggningar, och att i samband därmed behov kunde uppkomma att för detta klientel anordna, vid sidan av kolonien å Ödevata, ytterligare en koloni i anslutning till Kalmarhäktet.

Sammanfattningsvis har styrelsen uttalat att, därest utvecklingen ginge i den riktning styrelsen skisserat, både under innevarande och närmast följande budgetår betydande utvidgningar av anstaltsorganisationen kunde bli erforderliga, men att dessa utvidgningar icke borde slutligen utformas, förrän det faktiska behovet gjorde dem påkallade.

Den för fångvårdsanstalterna gällande personalförteckningen har fastställts av Kungl. Maj:t den 4 juni 1943 och är av följande innehåll.

Personalförteckning.

Befattningar

Lönegrad

Tjänstemän å ordinarie stat.

1 direktör av 1:a klass	A 28
5 direktörer av 2:a klass	A 26
1 förste pastor och överlärare	A 26
8 direktörer av 3:e klass	A 24
4 pastorer och förste lärare	A 24
1 kamrerare	A 22
1 arbetsassistent	A 21
2 assistenter av 1:a klass	A 20
10 assistenter av 2:a klass	A 18
3 kronohäktesföreståndare av 1:a klass	A 18
1 lantbruksinspektör	A 17
11 assistenter av 3:e klass	A 16
8 kronohäktesföreståndare av 2:a klass	A 16
4 kronohäktesföreståndare av 3:e klass	A 15
1 föreståndare vid fångkoloni	A 15

Befattning	Lönegrad
5 uppsyningsmän av 1:a klass	A 12
5 lärare i yrkesämne	A 12
10 uppsyningsmän av 2:a klass	A 10
5 yrkesmästare av 1:a klass	A 10
27 yrkesmästare av 2:a klass	A 8
47 överkonstaplar	A 8
1 värmeledningsskötare, tillika reparatör	A 7
402 vaktkonstaplar	A 6
4 första vaktfruar	A 6
36 vaktfruar	A 3

Tjänstemän å övergångsstat.

2 direktörer av 3:e klass	A 24
1 assistent av 1:a klass	A 20
1 uppsyningsman av 2:a klass	A 10
2 överkonstaplar	A 8
1 kontorsbiträde	A 4

Extra ordinarie tjänstemän i högre lönegrad än 20.

1 direktör av 2:a klass	Eo 26
1 kamrerare	Eo 22

Anm.: Kronohäktetsföreståndarbefattningarna av 2:a klass vid kronohäktena i Jönköping och Falun må icke besättas så länge respektive å övergångsstat uppförda direktörer av 3:e klass kvarstå i tjänst.

Samtidigt med personalförteckningen har Kungl. Maj:t fastställt följande avlöningsstat för fångvårdsanstalterna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1943/44.

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>		kronor 2,227,000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>		» 215,000
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>		» 1,319,000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>		» 499,000
Summa kronor		4,260,000.

I samband med avlöningsstatens fastställande har Kungl. Maj:t, med tillämpning tills vidare under budgetåret 1943/44 föreskrivit att anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal icke må utan Kungl. Maj:ts medgivande överskridas, samt att vid fångvårdsanstalterna må vara anställda högst följande antal extra ordinarie befattningshavare i 20 och lägre lönegrader, nämligen: 1 assistent av 1:a klass, 3 assistenter av 2:a klass, 3 assistenter

av 3:e klass, 9 uppsyningsmän av 2:a klass eller yrkesmästare av 1:a klass, 21 yrkesmästare av 2:a klass eller överkonstaplar, 119 vaktkonstaplar, 8 första vaktfruar, 13 vaktfruar, 12 kontorsbiträden och 17 skrivbiträden.

Utgifterna å anslaget under budgetåret 1942/43 uppgingo till 4,247,900 kronor, varför det då anvisade beloppet överskridits med 147,900 kronor. Rörande belastningen under de båda senast förflutna budgetåren å de olika anslagsposterna i avlöningsstaten anföres i fångvårdsstyrelsens skrivelse följande.

Beträffande belastningen av de särskilda anslagsposterna å fångvårdsstatens avlöningsstat för budgetåret 1941/42 konstaterades i statsverkspropositionen till 1943 års riksdag bl. a. (sid. 46), att å anslagsposten till avlöningar till ordinarie tjänstemän uppstått en besparing å i runt tal 257,000 kronor, medan anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal överskridits med nära 235,000 kronor. Med anledning härav nedsattes på statskontorets förslag ordinarieposten med 200,000 kronor, vilket belopp överfördes till anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal. Efter prövning av vissa andra föreliggande förslag upptogs därefter på sätt närmare framgår av statsverkspropositionen anslagsposterna å fångvårdsstatens avlöningsstat för budgetåret 1943/44 på följande sätt, nämligen avlöningar till ordinarie tjänstemän, 2,227,000 kronor, arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, 215,000 kronor, avlöningar till övrig icke-ordinarie personal 1,319,000 kronor samt rörligt tillägg 499,000 kronor, vilken stat godkändes av riksdagen. Styrelsen har ansett sig böra erinra om sålunda angivna grunder för vissa anslagsposters bestämmande för 1943/44, samtidigt som styrelsen konstaterar, att anslagsbelastningen för budgetåret 1942/43, liksom för 1941/42, visar en avsevärd besparing å ordinarieposten, medan icke-ordinarieposten betydligt överskridits. Då det bestämts, att sistnämnda post från och med budgetåret 1942/43 icke finge utan Kungl. Maj:ts medgivande överskridas, har fångvårdsstyrelsen efter framställning i skrivelser den 29 januari och den 17 juni 1943 erhållit Kungl. Maj:ts be- myndigande att överskrida icke-ordinarieposten på sätt framgår av nedanstående sammanställning rörande anslagsbelastningen för avlöningsstaten i dess helhet för 1942/43 (inom parentes har angivits det i avlöningsstaten för varje anslagspost fastställda beloppet):

avlöningar till ordinarie tjänstemän (2,415,000 kronor) besparing å 286,300 kronor,

arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, (186,000 kronor) överskridande med 23,900 kronor,

avlöningar till övrig icke-ordinarie personal (1,000,000 kronor) överskridande med 444,100 kronor samt

rörligt tillägg (499,000 kronor) besparing å 33,800 kronor.

Hela förslagsanslaget till fångvårdsanstalternas avlöningar, som för budgetåret 1942/43 varit upptaget med tillhoppa 4,100,000 kronor, har alltså belastats till ett belopp av 4,247,900 kronor, innebärande ett nettoöverskridande med 147,900 kronor. Överskridandet faller till övervägande del, såsom av det anförda framgår, på anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal och sammanhänger, på sätt styrelsen haft tillfälle att närmare utveckla i nämnda skrivelser den 29 januari och den 17 juni 1943 angående belastningen å icke-ordinarieposten å fångvårdsstatens avlöningsstat för budgetåret 1942/43, i huvudsak med det ökade personalbehov som uppstått på grund av fångantalets stegring samt inkallelser till militärtjänst bland fångvårdspersonalen.

Styrelsen har härefter övergått till att behandla frågan om fångvårdens personalbehov under nästa budgetår samt därvid framhållit, att man måste räkna med ett ökat personalbehov såsom följd av den beräknade högre medelbeläggningen å fångvårdsanstalterna. Liksom i sin skrivelse med förslag till anslagsäskanden till föregående års riksdag har styrelsen gjort gällande, att det ökade personalbehovet icke bör tillgodoses uteslutande med tillfällig personal. Sålunda anföres:

Vid den särskilda utredningen år 1941 angående fångvårdsanstalternas organisation utgick man från en normal medelbeläggning å fångvårdsanstalterna av 2,000 samt bestämde det normala personalbehovet med utgångspunkt från en sådan beläggningssiffra. Därest beläggningen skulle komma att överskrida nämnda siffra, skulle enligt utredningen det ökade personalbehovet tillgodoses genom tillfällig personal. Styrelsen kan icke finna annat än att man vid utredningen haft i tankarna en måttlig variation uppåt av fångantalet. Att vid en beläggning, som redan nu överstiger normalbeläggningen, 2,000 fångar, med 50 procent och som för budgetåret 1944/45 beräknas överskrida den med 70 procent, tillgodose behovet av ökad personal enbart med tillfälligt anställda låter sig icke göra. Härtill kommer, att antalet tillfälliga befattningshavare i lönegrad under 12 redan under normala tider varit oproportionerligt stort i förhållande till vederbörande ordinarie och extra ordinarie befattningar. Styrelsen behandlade hithörande spörsmål i sina petita till 1943 års riksdag och får i detta hänseende hänvisa till vad som återgivits i statsverkspropositionen till 1943 års riksdag (andra huvudtiteln, sid. 47 och 48 m. fl.).

Styrelsen tillägger, att, sedan framställningen gjordes år 1942, det blivit än mera angeläget att viss fångvårdspersonal erhöile förbättrad löneställning. Med nu rådande konjunkturer på arbetsmarknaden hade det nämligen ibland visat sig nära nog omöjligt anskaffa lämpliga personer för bevakningstjänst och för arbetsdrift. Vad anginge assistenttjänsterna — i hudsak placerade i 16 och 18 lönegraderna — kunde rekryteringsfrågan inom kort bliva prekär, då man hade anledning räkna med att befattningarna som statens skyddskonsulenter i Eo 21 komme att konkurrera med assistentbefattningarna.

I enlighet med sin sålunda framförda uppfattning har fångvårdsstyrelsen föreslagit dels överförande till ordinarie stat av ett antal extra ordinarie befattningshavare och dels anställande av ytterligare extra ordinarie personal. Den närmare innebörden av dessa förslag återges lämpligen i samband med redogörelsen för styrelsens yrkanden under de olika anslagsposterna i avlöningsstaten, till vilken redogörelse jag nu övergår.

Vad först angår anslagsposten till avlöningar till ordinarie tjänstemän har fångvårdsstyrelsen, under förmälan att direktören vid vårdanstalten å Hall i likhet med föregående år (jfr II ht 1943 sid. 47) gjort framställning att vissa befattningar vid anstalten måtte upptagas som ordinarie, hemställt att följande extra ordinarie befattningar därstädes överföras till ordinarie stat, nämligen befattningarna såsom direktör (Eo 26), kamrerare (Eo 22) och assistenter (2 befattningar i Eo 18). Såsom stöd för framställningen åberopar styrelsen, att det ej råder någon tvekan om nämnda

befattningars behövlighet samt att åtgärden skulle medföra någon förbättring av befordringsmöjligheterna för tjänstemän i assistents lönegrad. Så länge de extra ordinarie befattningarna såsom direktör och kamrerare vid Hallanstalten innehades av ordinarie assistenter, kunde nämligen sistnämnda tjänster ej återbesättas, vilket vore till nackdel för rekryteringen. Den genom överflyttningen uppkommande utgiftsökningen å ordinarieposten har styrelsen beräknat till sammanlagt 25,137 kronor.

Liksom föregående år (jfr II ht 1943 sid. 48) hemställer styrelsen vidare, att 5 överkonstapels-, 3 2:a klass yrkesmästar-, 25 vaktkonstapels-, 1 första vaktfru och 5 vaktfrubefattningar överföras från extra ordinarie till ordinarie stat. I denna del åberopar styrelsen behovet av förbättrade befordringsutsikter för ifrågavarande personal — de extra ordinarie vaktkonstaplar, som senast befordrats till ordinarie, hade bakom sig en tjänstetid såsom icke-ordinarie av 10—12 år — samt gör gällande, att överflyttningen vid en återgång till normalt fångantal icke skulle medföra något överskott av ordinarie befattningshavare. Åtgärden skulle enligt styrelsens beräkningar föranleda en ökad belastning å förevarande anslagspost av 128,709 kronor.

Å andra sidan kan, enligt vad styrelsen meddelar, den för närvarande vakanta befattningen såsom pastor och förste lärare vid centralfängelset i Växjö indragas och ersättas med en predikantbefattning. Härigenom kunde ordinarieposten nedsättas med lönen till en befattningshavare i A 24: 27 eller med 8,565 kronor. Medel till arvode åt predikant har styrelsen beräknat under anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t.

I enlighet med det anförda skulle anslagsposten till avlöningar till ordinarie tjänstemän höjas med $(25,137 + 128,709 - 8,565 = 145,281)$ i runt tal 145,300 kronor till 2,372,300 kronor. Med hänsyn till att posten under de båda senast förflutna budgetåren utvisat besparingar å 257,000 kronor resp. 286,300 kronor har fångvårdsstyrelsen emellertid, under beaktande av att dess belopp för innevarande budgetår nedsatts med 200,000 kronor, ansett sig kunna räkna med en ytterligare nedsättning å 45,000 kronor. Posten har alltså upptagits med $(2,372,300 - 45,000)$ 2,327,300 kronor.

Beträffande dispositionen av anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, har Kungl. Maj:t meddelat beslut i samband med avlöningsstatens fastställande (statsliggaren sid. 47 ff.). I postens nuvarande belopp ha icke inräknats medel till två arvoden å 1,000 kronor och 500 kronor, som enligt Kungl. Maj:ts beslut i samband med inrättandet av utlänningskolonien å Ödevata skola utgå till direktören vid rannsakningshäktet i Kalmar för bestyr med nämnda koloni resp. till läkaren vid kolonien. Fångvårdsstyrelsen har därför räknat upp posten med 1,500 kronor. Under denna post har styrelsen tillika hemställt, att lönetillägg i form av särskilda arvoden måtte tillerkännas styresmännen för kronohäktena i Linköping, Karlskrona och Örebro. Styrelsen anför i denna del:

Under senare år ha anstalterna i Linköping, Jönköping, Karlskrona, Falun och Örebro nedflyttats från straffängelser till kronohäkten samt straffängelsset i Kalmar till rannsakningshäkte. Härmed följde nedflyttning av styresmännen från direktörer i lönegrad 24 till kronohäktesföreståndare av 2:a respektive 3:e klass i A 16 respektive A 15. Anstalternas omändring till kronohäkten sammanhängde med den låga beläggningen på fångvårdsanstalterna före krigsutbrottet; vid 1941 års sakkunnigutredning angavs vad som beräknades för framtiden utgöra normal beläggning för nämnda anstalter. I och med stegringen av fångantalet ha nämnda anstalter fått lika stor eller större beläggning än straffängelserna. Vid anstalterna i Jönköping och Falun uppehållas emellertid allttjämt styresmannabefattningarna av direktörer å övergångsstat och vid rannsakningshäktet i Kalmar numera på grund av särskilda förhållanden av en direktör i Ex 24, vilken därjämte såsom styresman för kolonien å Ödevata uppbär särskilt arvode, men vid kronohäktena i Linköping, Karlskrona och Örebro äro styresmännen allttjämt placerade så lågt som i lönegrad A 16. I olikhet med direktörerna vid straffängelser hava de icke heller biträde av någon assistent.

För att belysa det stegrade arbetet vid ifrågavarande tre kronohäkten hänvisar styrelsen till följande sammanställning, angivande *dels* den normalbeläggning för häktena som beräknades 1941 och efter vilken lönesättningen för styresmännen bestämts, *dels* den faktiska beläggningen vid olika tidpunkter innevarande år. Till jämförelse lämnas motsvarande uppgifter för ett av straffängelserna av större typ, nämligen fängelset i Vänersborg.

	Normalbeläggning enligt propositionen nr 194/1941	Beläggning 1943				Medelbeläggning år 1943
		1/1	1/3	1/6	1/8	
Kronohäktet i Linköping.....	20	73	67	74	58	71
» i Karlskrona.....	20	70	66	60	59	61
» i Örebro.....	15	96	118	101	80	98
Straffängelsset i Vänersborg.....	—	90	75	75	76	76

I anslutning härtill uttalar styrelsen som sin mening, att det icke kan anses rättvist att staten ålägger styresmännen vid nämnda tre anstalter ett så tungt arbete och ett så stort ansvar mot den blygsamma avlöning, som utgår efter 16 lönegraden. Deras åligganden skilde sig i allmänhet varken kvantitativt eller kvalitativt från de styresmäns, vilka såsom direktörer vore placerade i 24 lönegraden. Både materiellt och formellt vore det därför riktigast, att dessa styresmansbefattningar uppflyttades i lönegrad och att medel härför alltså begärdes under anslagsposten till avlöningar till ordinarie tjänstemän. För närvarande vore väl detta icke möjligt, och styrelsen hade då ansett sig böra stanna vid att hemställa, att envar av föreståndarna vid kronohäktena i Linköping, Karlskrona och Örebro för budgetåret 1944/45 tillerkändes avlöningstillägg i form av ett arvode å 800 kronor.

Med hänsyn till den allttjämt fortgående stegringen av fångantalet räknar styrelsen vidare med att det kan bli nödvändigt att ytterligare öka arvoden till läkare och predikanter vid vissa särskilt hårt belagda anstalter, varjämte arvoden för sådant ändamål kunde bli erforderliga vid nya fång-

kolonier. De härför behövliga medlen uppskattar styrelsen till 5,000 kronor. Härjämte finner styrelsen behov föreligga av ytterligare 9,400 kronor till viss förstärkning av läkarorganisationen vid sinnessjukavdelningarna. Rörande beräkningen av detta belopp anföres:

Vid centralfängelset i Härnösand har antalet sinnesundersökningar stigit så mycket, att styrelsen anser det härför utgående fasta arvodet, 1,000 kronor, vara alltför lågt. Som redan nämnts har styrelsen för avsikt begära en utvidgning av avdelningen, varigenom arbetet ytterligare ökas. Då läkaren icke har biträde av annan läkare, finner styrelsen att hans arvode bör höjas med 1,000 kronor till 2,000 kronor, varigenom han jämställs med sinnessjukläkaren vid centralfängelset i Malmö. Under sistlidna budgetår har jämlikt Kungl. Maj:ts medgivande varit anställd en tredje biträdande läkare å Håga. Till en dylik tjänst erfordras medel även under budgetåret 1944/45, varvid närmare erfarenheter böra avgöra, om han skall placeras å Håga eller Långholmen. Styrelsen beräknar härför ett belopp av 7,200 kronor. Slutligen anser styrelsen det nödvändigt, att arvodet till läkaren vid vårdanstalten å Hall höjes från 8,340 kronor med 1,200 kronor till 9,540 kronor. Det är nämligen att märka, att han, förutom att han verkställer sinnesundersökningar, är anstaltsläkare jämväl vid vårdanstalten samt verksläkare vid både Håga och Hall.

Slutligen har styrelsen begärt, att 4,500 kronor anvisas till arvode åt en predikant och eventuellt biträde åt honom vid centralfängelset i Växjö. Detta äskande är en följd av förslaget om indragning av den vakanta befattningen såsom pastor och förste lärare därstädes. Styrelsen omnämner i detta sammanhang, att under den tid denna tjänst varit vakant eller ordinarie innehavaren varit förordnad å annan tjänst, styrelsen enligt bemyndigande av Kungl. Maj:t förordnat två prästmän att mot ersättning av tillsammans 330 kronor i månaden såsom bitjänst uppehålla de med pastors- och förste lärartjänsten förenade göromålen. Denna anordning hade visat sig synnerligen lämplig och syntes böra bestå, dock att arvodet till de båda prästmännen torde böra ökas något. Enär dyrtidstillägg eller annat tillägg icke skulle utgå å predikantarvodet, skulle nettobesparingen genom den föreslagna anordningen uppgå till ungefär 4,000 kronor.

I enlighet med det anförda skulle anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, höjas med (1,500 + 2,400 + 5,000 + 9,400 + 4,500) 22,800 kronor. Anslagspostens nuvarande belopp 215,000 kronor skulle alltså höjas till 237,800 kronor.

Under anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal har fångvårdsstyrelsen hemställt, att vid bifall till förslaget om överförande av vissa befattningar från extra ordinarie till ordinarie stat någon minskning av antalet extra ordinarie tjänster icke vidtages. Ett mot de överförda tjänsterna svarande antal extra ordinarie befattningar — 5 överkonstaplar, 3 yrkesmästare av 2:a klass, 25 vaktkonstaplar, 1 första vaktfru och 5 vaktfruar — skulle alltså nyinrättas. Styrelsen uttalar med avseende härå att antalet ordinarie och extra ordinarie befattningar länge ansetts oproportionerligt litet i förhållande till antalet tillfälligt anställda befattningshavare. I övrigt hänvisar styrelsen till vad som i förevarande avseende anförts i 1943 års statsverksproposition (II ht sid. 47 m. fl.) samt

påpekar, att det nu framförda förslaget, i vad det avser vaktkonstaplar och vaktfruar, innebär en reducering i jämförelse med föregående års, av allmänna lönenämnden tillstyrkta förslag.

Vidare har styrelsen upprepat sitt i 1942 års anslagsframställning framlagda förslag om förbättrad löneställning för de s. k. socialassistenterna, vilka för närvarande äro placerade vid centralfängelserna å Långholmen, i Malmö och å Härlanda samt uppförda såsom extra ordinarie kontorsbiträden i lönegrad Eo 4 (jfr II ht 1943 sid. 50 f.). Såsom ytterligare motivering för detta förslag anföres bland annat:

Till styrelsen ha inkommit flera framställningar om avsevärt förbättrad löneställning för dessa befattningshavare. Sålunda har direktören vid centralfängelset å Långholmen anfört, att kuratorerna vid sjukhus och andra sådana anstalter — vilkas arbete kan jämföras med de s. k. socialassistenternas — inneha en betydligt bättre ställning i lönehänseende än de sistnämnda samt att fängelsernas samarbete med skyddskonsulenterna och den nya lagen om villkorlig frigivning komme att medföra i hög grad krävande uppgifter för socialassistenterna.

Dessa påpekanden äro otvivelaktigt riktiga. Både skyddskonsulentorganisationen och den nya lagen om villkorlig frigivning ställa fängelserna inför sociala uppgifter av helt annan omfattning och art än de hittillsvarande. Att utse tillsynsman för de frigivna och att anskaffa arbete åt dem — enligt första lagutskottets uttalande den viktigaste och mest positiva åtgärden för deras tillrättaförande — kommer att ställa fängelsernas ledning inför komplicerade uppgifter. Detta blir särskilt fallet vid de största centralfängelserna. Även om konsulenter och sociala institutioner biträda härvid, kräver planerandet, i form av förfrågningar och underhandlingar, både kompetens och tid. Direktörerna måste äga tillgång till sakkunnig hjälp på platsen, och socialassistenterna äro särskilt skickade för uppgiften. Men om dessa arbetskrafter icke skola dragas över till andra, bättre betalda verksamhetsgrenar, erfordras oundgängligen en förbättring av deras löneställning. Styrelsen erinrar i detta sammanhang om att villkorligadomslagen och lagen om villkorlig frigivning satts i kraft utan att skyddskonsulentorganisationen utbyggts i den omfattning som av de sakkunniga ansågs erforderlig redan med den lägre kriminalitetsfrekvens som rådde vid tiden för avgivandet av betänkandet angående ny lag om villkorlig frigivning.

Medan styrelsen tidigare ansett tillräckligt att ifrågavarande befattningshavare erhöll ställning såsom första vaktfruar i lönegraden Eo 6, har styrelsen nu föreslagit att de placeras i lönegraden Eo 12. Kostnadsökningen härför beräknar styrelsen till 3,963 kronor.

I detta sammanhang har styrelsen anmält, att styrelsen från *socialinstitutet* mottagit en framställning, däri hemställes, att den person, socialsekreterare, som under flera år utan kostnad för statsverket tjänstgjort såsom ledare för de elever från institutet, som arbeta vid sinnessjukavdelningen på Långholmen, måtte erhålla en mera fast befattning. Till stöd för framställningen hade institutet anfört i huvudsak följande.

Ifrågavarande elever hade samtidigt med sin utbildning utfört enklare psykotekniska prov å de intagna samt verkställt sociala utredningar och införskaffat vissa upplysningar rörande dem. Det hade emellertid tidigt visat

sig, att det vore nödvändigt med en viss handledning för eleverna i deras arbete. Då avdelningens läkare icke hade tid att lämna eleverna handledning eller att själva övertaga de svårare uppgifterna, hade det befunnits nödvändigt att ha en erfaren socialarbetare, s. k. socialsekreterare, som ledare för eleverna. En sådan befattningshavare hade under flera år tjänstgjort å sinnessjukavdelningen och avlönats av medel från vissa donationsfonder. Sådana medel kunde påräknas intill utgången av budgetåret 1943/44 men icke vidare, och det vore i hög grad tvivelaktigt, om socialinstitutet kunde ställa elever till förfogande, om ej erforderlig handledning lämnades dem i deras arbete.

Tiden syntes därför institutet vara inne att överföra socialsekreterartjänsten på en mera permanent basis och att sålunda inrätta en fast befattning vid avdelningen, vilkens innehavare emellertid ock torde kunna ägna sig åt vissa andra uppgifter. För att man skulle erhålla en verkligt kvalificerad person syntes socialsekreterartjänsten böra likställas med assistent av 3:e klass vid fångvårdsstaten och alltså placeras i lönegrad 16.

Med anledning av socialinstitutets framställning har fångvårdsstyrelsen uttalat, att styrelsen funnit synnerliga skäl tala för att en befattning inrättades, avsedd för en person som kunde tjänstgöra som ledare för de elever från institutet, som för sin utbildning arbeta å sinnessjukavdelningen å Långholmen och därvid utan någon ersättning fullgöra för avdelningen betydelsefulla uppgifter. Styrelsen kunde emellertid ej tillstyrka, att en sådan befattning upptoges i högre lönegrad än styrelsen föreslagit för de s. k. socialassistenterna eller Eo 12. Lönen till en sådan befattningshavare å I-ort vore 4,152 kronor.

Styrelsen har härjämte ånyo framfört sitt av statsmakterna föregående år avvisade förslag om uppflyttning av en såsom maskinmästare tjänstgörande extra ordinarie yrkesmästare av 1:a klass vid vårdanstalten å Hall från lönegraden Eo 10 till Eo 12 (jfr II ht 1943 sid. 51, 64). I denna del yttrar styrelsen:

Styrelsen nödgas nu anmäla, att den hittillsvarande innehavaren av befattningen lämnat den för en bättre avlönad anställning. Med hänsyn till de kvalifikationer, som här krävas, och då anstalten är belägen å landet och placerad i B-ort, lär det enligt styrelsens mening bliva omöjligt att i längden få behålla en kunnig och erfaren innehavare på denna tjänst. Då löneökningen vid en uppflyttning av tjänsten från Eo 10 till Eo 12 icke medför större kostnadsökning än, fränsett tillägg, 252 kronor, finner sig styrelsen, i statsverkets intresse och med tanke på de stora värden maskinmästaren svarar för, böra ånyo hemställa om denna uppflyttning.

Även med avseende å fångvårdsanstalternas extra personal har styrelsen funnit förstärkning erforderlig, nämligen med dels två assistenter av 3:e klass utan fast placeringsort och dels personal vid nyinrättade fångkolonier och förläggningar m. m. I förstnämnda hänseende åberopas, att beläggningen å vissa kronohäkten varit mycket större än man räknat med vid vederbörande anstalts organiserande, varför arbetsbördan blivit mycket betungande, särskilt för föreståndaren. Vid sådana anstalter — styrelsen syftade särskilt på rannsagningshäktet i Kalmar och kronohäktet i Örebro — kunde det därför bliva

oundgängligen nödvändigt att förordna en assistent som biträde åt styresmannen. Kostnaderna för de föreslagna befattningarna beräknar styrelsen till 9,060 kronor. Med avseende å personalbehovet vid nyinrättade anstalter, har fångvårdsstyrelsen i första hand beräknat ett belopp av 18,000 kronor till personal vid den redan inrättade utlänningskolonien å Ödevata, motsvarande avlöningskostnaderna för en föreståndare, en överkonstapel, 3 vaktkonstaplar, en husmor och köksbiträden. Därjämte hemställer styrelsen, att till personal vid andra fångkolonier och förläggningar, som under rådande förhållanden kunna komma att mer eller mindre provisoriskt anordnas, ävensom till personal vid en ny ungdomsanstalt måtte beräknas ett belopp av förslagsvis 45,000 kronor.

I förevarande sammanhang har fångvårdsstyrelsen erinrat, att styrelsen erhållit Kungl. Maj:ts uppdrag att verkställa utredning rörande utbildningskurser för fångvårdens vaktpersonal (jfr II ht 1943 sid. 64 f.). Styrelsen meddelar, att de med dessa kurser förenade kostnaderna enligt utredningen, vars resultat väntades föreligga inom kort, skulle något ökas. Under förutsättning att *en* utbildningskurs anordnades under budgetåret 1944/45 beräknade styrelsen sålunda att kostnaderna för vikarier till sådana befattningshavare, som beordrades att deltaga i kursen, komme att uppgå till 2,600 kronor mera än för innevarande budgetår, vilka kostnader skulle belasta anslagsposten till icke-ordinarie personal. Övriga kostnader, nämligen till resekostnads- och traktamentsersättning åt kursdeltagare samt till undervisningsmaterial, lärare m. m., beräknade till sammanlagt 17,000 kronor, skulle belasta omkostnadsanslaget.

Utöver vad nu sagts har styrelsen höjt förevarande anslagspost med dels 100,000 kronor till avlöande av vikarier för befattningshavare som inkallats till militärtjänstgöring och dels 115,600 kronor »för uppflyttningar i löneklass samt till tillfällig personal».

Posten skulle alltså höjas med sammanlagt (3,963 + 4,152 + 252 + 9,060 + 18,000 + 45,000 + 2,600 + 100,000 + 115,600 = 298,627) i runt tal 298,700 kronor till 1,617,700 kronor.

Anslagsposten till rörligt tillägg har styrelsen uppfört med oförändrat belopp 499,000 kronor.

Över fångvårdsstyrelsens framställning ha infordrade utlåtanden avgivits av statskontoret, allmänna lönenämnden samt, såvitt avser fångvårdens sinnessjukavdelningar, medicinalstyrelsen.

Statskontoret har i sitt yttrande erinrat, att föredragande departementschefen i föregående års statsverksproposition ställt sig avvisande mot en ökning av fångvårdens personal å ordinarie och extra ordinarie stat, enär storleken av denna personal — oberoende av tillfällig extraordinär ansvällning av fångantalet — borde vara bestämd i förhållande till 1941 års normalorganisation. I anslutning härtill och då enligt statskontorets mening en rubbning av 1941 års organisationsplan genom överförande av befattningar till ordinarie och extra ordinarie stat i nuvarande läge icke borde

ifrågakomma, har ämbetsverket avstyrkt styrelsens nu framförda förslag härutinnan. I betraktande av medelsåtgången de två senaste budgetåren — 2,155,000 kronor resp. 2,128,700 kronor — och med hänsyn jämväl till utgiftsminskningen vid ett avförande från ordinarieposten av pastorn och förste läraren vid centralfängelset i Växjö anser statskontoret sagda post, vilken för innevarande budgetår upptagits med 2,227,000 kronor, kunna sänkas med förslagsvis 75,000 kronor till 2,152,000 kronor.

Med avseende å fångvårdsstyrelsens förslag till ökad medelsanvisning under anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar har statskontoret nästan genomgående ställt sig avvisande. Ämbetsverket anför:

Styrelsen har föreslagit, att den i avlöningsstaten för fångvårdsanstalterna ingående delposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, skulle höjas med dels 5,000 kronor för ökning av arvoden till läkare och predikanter vid vissa särskilt hårt belagda anstalter samt för avlöande av eventuellt nytillkommande läkar- och predikantbefattningar, dels ock 540 kronor för förbättring av arvoden till de två prästmän, vilka tjänstgöra vid centralfängelset i Växjö. Med hänsyn till att ifrågavarande anslagspost för möjliggörande av högre arvoden åt läkare och predikanter uppräknades vid 1943 års riksdag och enär ersättningen till de båda prästmännen vid centralfängelset i Växjö fastställdt så sent som år 1942, anser statskontoret, att en höjning av nu utgående arvoden icke bör vidtagas. Då vidare Kungl. Maj:t har möjlighet att, om behov av nya läkar- eller predikanttjänster skulle yppa sig, medgiva överskridande av anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bör enligt statskontorets mening någon uppräkning av anslagsposten i här angivet syfte icke ske.

Sinnessjukläkaren i Härnösand uppbär för närvarande fast arvode med 1,000 kronor om året. Styrelsen har uttalat, att antalet sinnesundersökningar vid sinnessjukavdelningen i Härnösand numera stigit så mycket, att nämnda arvode vore att anse såsom alltför lågt. Styrelsen hade därjämte för avsikt att begära en utvidgning av avdelningen. På grund av det anförda och då nämnda läkare icke hade biträde av annan läkare, hade styrelsen funnit arvodet böra bestämmas till 2,000 kronor, varigenom Härnösandsläkaren bleve jämställd med sinnessjukläkaren vid centralfängelset i Malmö.

Enligt vad statskontoret under hand inhämtat har antalet sinnesundersökningar vid centralfängelset i Härnösand under första halvåret 1943 uppgått till 25. Sinnessjukläkaren i Malmö har under samma tid — ehuru möjligen med viss hjälp från den biträdande sinnessjukläkarens sida — verkställt 52 sinnesundersökningar. Erinras må vidare, att fångvårdens sinnessjukläkare äro berättigade till ett särskilt arvode å 70 kronor för varje enligt vederbörligt uppdrag slutförd undersökning. Statskontoret kan vid nu angivna förhållanden knappast finna det motiverat, att, så länge sinnessjukavdelningen vid centralfängelset i Härnösand bibehålles vid sin nuvarande storlek, arvodet till avdelningens läkare höjes utöver sitt nuvarande belopp.

I fråga om den biträdande läkarbefattning, vilken enligt styrelsens förslag skulle placeras å Håga eller Långholmen, anser statskontoret, att arvodet vid en anställning å Håga icke bör bestämmas till högre belopp än det i Kungl. Maj:ts brev den 5 februari 1943 angivna, d. v. s. 6,100 kronor.

Till läkaren vid vårdanstalten å Hall utgår för närvarande ett arvode å 8,340 kronor jämte dyrtids- och kristillägg. Styrelsen har — under omförmälan att sagde tjänsteman icke blott vore sinnessjukläkare utan även anstalts- och verksläkare — föreslagit, att grundarvodet skulle höjas till 9,540 kronor.

Statskontoret vill i anledning härav erinra, att vid bestämmandet av det nuvarande arvudet förutsatts, att läkaren å Hall skulle vara såväl sinnessom kroppssjukläkare (prop. 1/1940 II lt sid. 73). På grund härav och då de — sannolikt ej i högre grad betungande — göromålen såsom verksläkare torde kunna fullgöras av befattningshavaren, vilken har heltidstjänstgöring, å hans tjänstetid, kan statskontoret icke tillstyrka förevarande förslag.

Styrelsen har hemställt, att envar av föreståndarna för kronohäktena i Linköping, Karlskrona och Örebro för budgetåret 1944/45 måtte tillerkännas ett arvodestillägg å 800 kronor. Till stöd härför har anförts, att häktenas beläggning numera vore lika stor som straffängelsernas. Statskontoret vill föreslå, att den ersättning, som eventuellt må beviljas sagda befattningshavare, erhåller formen av gratifikation.

Styrelsens önskemål att tre extra ordinarie kontorsbiträden vid centralfängelserna å Långholmen, i Malmö och å Härlanda skulle beredas anställning såsom socialassistenter i lönegrad Eo 12, har statskontoret vid det förhållandet, att ett förslag om ändring av tjänsterna till socialassistentbefattningar i lönegraden Eo 6 avvisats vid föregående års riksdag, ansett sig icke kunna understödja. Ej heller har ämbetsverket tillstyrkt, att medel å fångvårdsstaten anvisas till avlönande av en befattningshavare, vilken skulle handleda sådana elever från socialinstitutet, som för sin utbildning arbeta å sinnessjukavdelningen å Långholmen. Förslaget om höjd lönegradsplacering för den vid vårdanstalten å Hall anställde yrkesmästaren av 1:a klass har statskontoret under hänvisning till att en framställning av enahanda innehåll lämnats utan bifall vid föregående års riksdag ansett sig ej kunna biträda. Vad angår styrelsens framställningar om anslag till två assistenter i lönegrad Eo 16, personal till en ny ungdomsanstalt ävensom tillfällig personal i övrigt har statskontoret uttalat, att behovet av de sålunda förordade personalförstärkningarna undandroge sig ämbetsverkets bedömande. Beträffande slutligen förslaget om uppräknig av anslagsposten till övrig icke ordinarie personal med 100,000 kronor för avlönande av vikarier för befattningshavare, som må komma att bli inkallade i militärtjänst, har statskontoret ansett att, därest behov av medel för detta ändamål skulle uppkomma under budgetåret 1944/45, Kungl. Maj:t i stället borde i enlighet med därom meddelade föreskrifter medgiva överskridande av anslagsposten i fråga.

Med avseende å förslaget om överförande till ordinarie stat av vissa befattningar vid vårdanstalten å Hall har *allmänna lönenämnden* uttalat att, även om frågan om personalorganisationen vid denna anstalt numera finge anses ha kommit i sådant läge, att ställning i och för sig kunde tagas till frågan om inrättande i viss utsträckning av ordinarie befattningar, nämnden dock ansåge övervägande skäl tala för att spörsmålet upptoges till avgörande i ett sammanhang beträffande den vid Hall anställda personalen i dess helhet. Lönenämnden finner vidare skäligt, att någon kompensation för ökat arbete och ansvar beredes styresmännen för kronohäktena i Linköping, Karlskrona och Örebro. Under framhållande av att fångvårdsstyrelsens förslag angående särskilt arvode å 800 kronor till envar av dem avsåge begränsad tid, budgetåret 1944/45, har lönenämnden ansett sig kunna tillstyrka det-

samma. Förslaget om förbättrad löneställning för de s. k. socialassistenterna biträder nämnden såtillvida som nämnden förordar inrättandet av tre befattningar såsom sociala kuratorer, därav en i lönegraden Eo 12 vid centralfängelset å Långholmen och två i lönegraden Eo 10 vid centralfängelserna å Härlanda och i Malmö. Här om anfördes:

Vad nu i den omhandlade frågan anförts ger enligt lönenämndens mening vid handen, att anledning föreligger att överväga inrättande av särskilda befattningar, förslagsvis såsom social kurator, vid de tre centralfängelserna i Stockholm, Göteborg och Malmö. Lönenämnden har inhämtat, att de tre nuvarande s. k. socialassistenterna vid nämnda fängelser undergått särskild utbildning, bland annat innefattande examen vid socialinstitutet. Lönenämnden anser sig alltså kunna tillstyrka, att tre befattningar såsom social kurator inrättas vid fängvårdsanstalterna. Med avseende å löneställningen får lönenämnden framhålla, att två ordinarie sociala kuratorer vid karolinska sjukhuset — den ena i sjukhusets huvudkomplex och den andra å radiumhemmet — tillhöra lönegraden A 11; sociala kuratorn å sjukhusets psykiatriska klinik har däremot inplacerats i lönegrad Eo 10. Med avseende å de sociala kuratorerna vid centralfängelserna torde det med hänsyn till göromålsens beskaffenhet och omständigheterna i övrigt i princip vara motiverat att överväga en något högre placering än för social kurator vid sjukhus. Den föreslagna inplaceringen i lönegraden Eo 12 synes därför i och för sig kunna godtagas. Enligt lönenämndens mening bör emellertid denna löneställning endast tillkomma den sociala kuratorn vid centralfängelset å Långholmen. De båda övriga kuratorerna, å Härlanda och i Malmö, synas med hänsyn till sistnämnda centralfängelsers betydligt mindre omfattning, beräknat med utgångspunkt från normala förhållanden, icke böra inplaceras i högre lönegrad än Eo 10.

Beträffande den nu med donationsmedel avlönade s. k. socialsekreteraren vid sinnessjukavdelningen å Långholmen säger sig lönenämnden ha inhämtat, att ifrågavarande befattningshavare för närvarande har halv tjänstgöring såsom socialsekreterare. Enligt nämndens mening vore det icke i ärendet tydligt klarlagt, att behov föreläge av en heltidsbefattning för ifrågavarande ändamål. Därest statsverket ansåges böra övertaga kostnaden för socialsekreterarens avlönande, syntes en anordning med ett lämpligt avpassat arvode tills vidare böra övervägas. Vad angår frågan om förbättrad lönegradsplacering för den som maskinmästare tjänstgörande yrkesmästaren vid Hallanstalten har lönenämnden, som avstyrkt fångvårdsstyrelsens år 1942 framställda förslag härom, nu intagit en ändrad ståndpunkt. Nämnden hänvisar till att enligt ett den 18 januari 1943 avgivet sakkunnigbetänkande angående översyn av tjänsteförteckningen för allmänna civilförvaltningen, i vad avser statens sinnessjukhus och statens anstalt för fallandesjuka, m. m., maskinmästartjänst vid medelstora högtrycksångcentraler utan kraftalstring eller kraftomformning och verkstad bör inplaceras i 12 lönegraden, samt anför vidare:

Lönenämnden har inhämtat, att anläggningen å Hall tillhör gruppen medelstora högtrycksångcentraler utan kraftalstring eller kraftomformning och verkstad. Ansvarsmaskinisten vid anläggningen bör följaktligen, om 1939 års tjänsteförteckningssakkunnigas förslag lägges till grund, kvarstå i 10 lö-

negraden. Vid tillämpning av de grunder, som förordats av tjänsteförteckningssakkunniga för statens sinnessjukhus, bör däremot befattningshavaren i fråga uppflyttas till 12 lönegraden. Under erinran, att sistnämnda sakkunnigas betänkande ännu icke varit föremål för slutlig prövning, får lönenämnden för sin del anförä, att lönenämnden icke funnit anledning till erinran mot en uppflyttning av ansvarsmaskinisten vid Hallanstalten till 12 lönegraden.

I övrigt har fångvårdsstyrelsens framställning icke givit lönenämnden anledning till särskilt uttalande.

Rörande styrelsens förslag med avseende å fångvårdens sinnessjukavdelningar har *medicinalstyrelsen* avgivit följande yttrande.

Platsbristen inom den statliga sinnessjukvården är allt fortfarande i hög grad besvärande. Sedan numera specialpaviljongen för svårskötta psykopater vid Sidsjöns sjukhus i Sundsvall tagits i bruk och till stor del belagts med exspektanter från fångvårdens sinnessjukavdelningar, komma evakueringsmöjligheterna från sistnämnda avdelningar till statens sinnessjukhus snarast att bli sämre än vad som varit fallet under den sistförflutna tiden. Medicinalstyrelsen hyser därför den uppfattningen, att fångvårdens sinnessjukavdelningar under ifrågavarande budgetår måste drivas i minst nuvarande omfattning. Den under senare år, måhända på grund av kristiden, än ytterligare stegrade undersökningsverksamheten, avseende häktade personers sinnesbeskaffenhet, kan icke förväntas bli minskad. Med hänsyn härtill tillstyrker medicinalstyrelsen de av fångvårdsstyrelsen föreslagna åtgärderna för undersökningsorganisationens utökning. I samband härmed föreslagna arvodesbelopp till vissa läkare finner styrelsen skäliga.

Av väsentlig betydelse vid bedömandet av fångvårdens organisationsspörsmål är att fångantalet och därmed fångvårdens utrymmesbehov ständigt växla. Medan dagsmedeltalet fångar år 1939 utgjorde 1,723 — det lägsta sedan år 1924 — uppgick samma medeltal för tiden januari—november 1943 till 3,109. En så hög medelbeläggning å fångvårdens anstalter har icke förekommit sedan förra världskriget, nämligen åren 1918 och 1919 då medeltalet fångar utgjorde 4,093 resp. 3,473. Redan år 1920 sjönk siffran till 2,433 (jfr II ht 1943 sid. 61).

Hur förhållandena komma att gestalta sig under nästa budgetår är icke möjligt att förutsäga. Erfarenheterna från de senaste åren peka på en fortsatt stegring av kriminaliteten. Vid en återgång till fredliga förhållanden kan emellertid ett omslag inträffa och fångantalet åter hastigt nedgå. Av stor betydelse i förevarande hänseende äro de ändringar i straffsystemet, vilka föranledas av de nya lagarna om villkorlig dom och villkorlig frigivning, i det att lagstiftningen i dessa ämnen är ägnad att motverka en fortsatt stegring av fångantalet. Med hänsyn särskilt härtill synes man vid anslagsberäkningen för nästa budgetår kunna utgå från ett något lägre fångantal än det av fångvårdsstyrelsen föreslagna, förslagsvis 3,200. Man måste emellertid vara beredd på betydande avvikelser från denna siffra, varvid anstaltsorganisationen bör kunna anpassas efter det ökade eller minskade behovet.

Fångvårdsstyrelsens planer för att tillgodose ett ytterligare stegrat plats-

Departementschefen.

behov överensstämma med de riktlinjer härutinnan, som uppdrogos i fjol-årets statsverksproposition (II ht sid. 58 ff.). Platsutrymmet för vanligt fångförvar bör i första hand utökas genom anordnande av nya kolonier och förläggningar, där de intagna kunna beredas sysselsättning under friare former. Erfarenheterna hittills av den öppna anstaltsvården äro goda och en utökning av vårdmöjligheterna på detta område framstår därför såsom önskvärd, även om fångantalet skulle nedgå till normal omfattning. På grund härav har jag för avsikt att i annat sammanhang föreslå framställning till riksdagen om anvisande av anslag å tilläggsstat II till riksstaten för innevarande budgetår till inköp av jordbruksegendomen $\frac{1}{2}$ mantal Lockerud 1¹ i Leksbergs socken. Meningen är att å denna egendom, som gränsar till ägor under jordbruksfängelset i Mariestad, inrätta en jordbrukskoloni med plats för ett tjugotal fångar. På grund av den nuvarande platsbristen för män, som ådömts ungdomsfängelse, torde visserligen möjlighet böra hållas öppen att till en början disponera egendomen som ungdomsanstalt men framdeles bör den avses för vanligt fångklientel. Ytterligare vårdmöjligheter av denna art böra beredas genom arrendering av för ändamålet lämpliga jordbruk. Vidare bör, såsom fångvårdsstyrelsen framhållit, även övervägas att inrätta kolonier i förening med andra former av arbetsdrift, såsom skogsavverkning, vägbyggen, hantverk o. dyl.

En fortsatt stegring av fångantalet kommer att kräva ökat utrymme även å slutna anstalter, vilket kan tillgodoses genom att ytterligare platser ställas till förfogande å Svartsjöanstalten och ^a Stockholms stads rannsakningsfängelse. Dessa möjligheter äro emellertid begränsade — sammanlagt högst ett åttio-tal platser torde kunna påräknas — och man måste därför i sista hand räkna med att taga i anspråk någon äldre nedlagd anstalt.

Med avseende å specialanstalterna föreligger behov att utöka antalet platser för män som ådömts ungdomsfängelse. Det ökade utrymme i sådant avseende, som vunnits genom att kolonien å Leverstad provisoriskt iordningställt till ungdomsanstalt, förslår icke för att möta det ständigt stegrade behovet. Vid bifall till förslaget om inköp av egendomen Lockerud bör, som nyss nämnts, möjlighet finnas att även därstädes inrätta en provisorisk ungdomsanstalt. I avvidan på verkningarna av den nya lagstiftningen om villkorlig dom torde man tillsvidare kunna låta sig nöja härmed. För ungdomsfängelse ådömda kvinnor är det efter Lannaskedeanstaltens inrättande tillfredsställande sörjt. Erforderliga utvidgningar kunna ske inom denna anstalts ram och vid behov kunna dessutom de äldre anstalterna å Viebäck och Sjölidens bibehållas provisoriskt.

Det ökade utrymme för förvarade och internerade, som vinnes genom de beslutade ombyggnadsarbetena vid förvarings- och interneringsanstalten i Norrköping, synes såvitt nu kan bedömas vara tillräckligt med hänsyn till att allttjämt bör anstå med ikraftträdandet av 1937 års lag om förvaring och internering i säkerhetsanstalt.

Med den av strafflagberedningen föreslagna omorganisationen av fångvårdens sinnessjukavdelningar torde av kostnadsskäl böra anstå tills vidare.

Förslag om utvidgning av sinnessjukavdelningen vid centralfängelset i Härnösand är jag, med hänsyn till vad statskontoret anfört rörande undersökningsfrekvensen vid denna avdelning, icke beredd att nu framlägga. Enär övriga undersökningsavdelningar kunna få större kapacitet genom förstärkning av läkarkrafterna vid dessa avdelningar, bör sinnessjukvården ändock kunna tillgodoses på tillfredsställande sätt. Härvid förutsättes, att den provisoriska sinnessjukavdelningen i Jönköping bibehålles samt att det straffriförklarade klientelet skall kunna utan alltför stor tidsutdräkt överföras till sinnessjukhus.

Vad slutligen angår fångvårdens utlänningsavdelning, torde, därest ett ökat platsbehov skulle uppkomma, detsamma kunna tillgodoses genom inrättande av ytterligare någon koloni av samma typ som Ödevatakolonien.

Därest de nu angivna åtgärderna för att möta ett alltjämt ökat platsbehov skulle bli otillräckliga, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att i mån av behov vidtaga ytterligare utvidgningar av organisationen efter samma principer som hittills tillämpats.

Några svårigheter att vid en nedgång i fångantalet inskränka organisationen föreligga icke. Samtliga provisoriska anstalter och avdelningar kunna nämligen utan större tidsutdräkt nedläggas, varjämte obehövt reservutrymme kan avstängas. Enär personalbehovet vid de utom ramen för 1941 års normalorganisation inrättade anstalterna och avdelningarna tillgodosetts uteslutande genom anställande av extra och tillfällig personal, kan personalkatern minskas samtidigt som anstaltsorganisationen begränsas.

Liksom i sin anslagsframställning till 1943 års riksdag har fångvårdsstyrelsen föreslagit en utökning av den ordinarie och extra ordinarie bevakningspersonalen vid fångvårdsstaten. Till ordinarie stat skulle sålunda överföras 39 extra ordinarie befattningshavare, nämligen 5 överkonstaplar, 3 yrkesmästare av 2:a klass, 25 vaktkonstaplar, 1 första vaktfru och 5 vaktfruar. Samtidigt skulle ett motsvarande antal extra ordinarie befattningar nyinrättas. En förutsättning för att anstaltsorganisationen skall kunna utan omgång anpassas efter ett minskat utrymmesbehov är emellertid, att en ökning av personalbehovet på grund av tillfällig ansvällning av fångantalet icke tillgodoses genom förstärkning av den mera fast anställda personalen. Denna princip fastslogs redan av 1941 års sakkunnigutredning. Att den bör äga tillämpning även under rådande exceptionella förhållanden utvecklades närmare i föregående års statsverksproposition (II ht sid. 60 f.), och min företrädare i ämbetet ställde sig i enlighet härmed avvisande mot en utökning för det dåvarande av fångvårdens ordinarie och extra ordinarie personal. Vad fångvårdsstyrelsen anfört till stöd för sitt nu ånyo framförda förslag om ökning av denna personal innefattar enligt min mening ej skäl att intaga annan ståndpunkt. Härtill föreligger så mycket mindre anledning som fångantalet kommer att påverkas av den nya lagstiftningen om villkorlig dom och villkorlig frigivning och denna lagstiftnings verkningar komma att på allvar göra sig gällande först under nästa budgetår. Det personalbehov, som uppkommit till följd av det stegrade fångantalet, bör

alltså även under budgetåret 1944/45 tillgodoses genom anställande av extra och tillfälliga befattningshavare.

Vad nu sagts äger ej tillämpning på fångvårdsstyrelsens förslag om överförande till ordinarie stat av vissa befattningar vid vårdanstalten å Hall, vilka befattningar äro erforderliga även under normala förhållanden. Hallanstalten är emellertid avsedd att ytterligare utbyggas och först sedan detta skett bör personalorganisationen vid anstalten få sin definitiva utformning. I avvaktan härpå torde några ordinarie befattningar icke böra inrättas därstädes.

Med utgångspunkt från den av styrelsen antagna medelbeläggningen av 3,400 fångar har fångvårdsstyrelsen föreslagit, att det ökade behovet av personal under nästa budgetår skall tillgodoses, förutom genom inrättande av 39 nya extra ordinarie befattningar — vilka skulle draga en kostnad av i runt tal 106,000 kronor — genom anvisande av 18,000 kronor till personal vid den redan inrättade kolonien Ödevata, 45,000 kronor till personal vid andra kolonier och en ny ungdomsanstalt, 115,600 kronor till tillfällig personal, däri inberäknat vissa icke specificerade kostnader för löneklassuppflyttningar, samt 100,000 kronor till vikarier för befattningshavare som in kallats till militärtjänst.

Beträffande dessa förslag — innebärande en sammanlagd anslagsökning av 384,600 kronor — är till en början att anmärka, att eventuella extraordinära utgifter i anledning av militärinkallelser enligt hittills tillämpade principer icke böra påverka anslagsberäkningen. Av anslagsökningen i övrigt, 284,600 kronor, motiveras endast ett belopp av (18,000 + 45,000) 63,000 kronor med utbyggnader av anstaltsorganisationen, medan återstoden, (284,600 — 63,000) 221,600 kronor, utgör en uppräkningsökning av anslaget. Denna uppräkningsökning kompenseras dock till ett belopp av 45,000 kronor av en föreslagen nedsättning å anslagsposten till ordinarie tjänstemän.

Det i gällande stat anvisade anslagsbeloppet å 4,260,000 kronor till avlöningar åt fångvårdsanstaltens personal har beräknats för en medelbeläggning av 3,000 fångar. Under sistförflutna budgetår uppgick medeltalet intagna å fångvårdsanstaltens till 2,904 och utgifterna å avlöningsanslaget till 4,247,900 kronor, däri inberäknat extraordinära kostnader i anledning av militärinkallelser, av fångvårdsstyrelsen uppskattade till omkring 110,000 kronor. Årets anslag motsvarar alltså väl de ordinära avlöningskostnaderna vid ett fångmedeltal av 3,000. Med hänsyn härtill synes ej erforderligt att för nästa budgetår verkställa annan uppräkningsökning av anslaget än som föranledes av nödvändiga organisationsutvidgningar.

I första hand måste man räkna med erforderlig personal för de utbyggnader av anstaltsorganisationen, varom beslut fattats sedan fångvårdens anslagsfråga senast var föremål för statsmakternas prövning. Enär den nya ungdomsanstalten å Lannaskede icke drives i fångvårdens regi, har man i detta hänseende endast att räkna med kolonien Ödevata, ungdomsavdelningen Leverstad samt den under tillbyggnad varande avdelningen vid förvårings- och interneringsanstalten i Norrköping. Personalen vid Ödevatakolo-

nien utgöres av en föreståndare, en överkonstapel, 3 vaktkonstaplar, en husmor och köksbiträden. För avdelningen å Leverstad böra beräknas en överkonstapel och 2 vaktkonstaplar samt för den nya avdelningen vid Norrköpingsanstalten en yrkesmästare av 2:a klass och 5 vaktkonstaplar. Personalkostnaderna kunna i enlighet härmed beräknas till 18,000 kronor för Ödevata, 6,900 kronor för Leverstad och 16,300 kronor för Norrköpingsavdelningen. Den på angivet sätt utbyggda organisationen är emellertid icke tillräcklig vid den av mig antagna medelbeläggningen av 3,200 fångar (jfr sid. 68). Såsom redan nämnts föreligger närmast behov av en ny ungdomsanstalt för män och en dylik anstalt är avsedd att inrättas å den till inköp föreslagna egendomen Lockerud. Vidare behöves personal till nya öppna kolonier och förläggningar. Detta personalbehov kan icke för närvarande närmare bestämmas, men med utgångspunkt från nyss angivna medelbeläggning torde det av fångvårdsstyrelsen beräknade beloppet av 45,000 kronor få anses tillräckligt för tillgodoseende av personalbehovet vid såväl den nya ungdomsanstalten som övriga erforderliga öppna vårdinrättningar. Utöver vad nu sagts synes man vid en medelbeläggning av ifrågavarande storlek icke behöva räkna med några personalkrävande utvidgningar av organisationen. Ett ökat ianspråktagande för fångvårdens räkning av Svartsjöanstalten och Stockholms stads rannsakningsfängelse kan visserligen bliva nödvändigt men detta påverkar ej anslagsberäkningen. I fråga om Svartsjöanstalten har nämligen redan i gällande stat beräknats personal för en beläggning av 50 fångar utöver det antal som hittills mottagits därstädes (jfr det föregående sid. 66; II ht 1943 sid. 63) och vad beträffar personalbehovet vid rannsakningsfängelset tillgodoses detta icke av fångvården.

Ett utbyggande av fångvårdens anstaltsorganisation för 3,200 fångar skulle enligt vad sålunda anförts medföra ökade kostnader för icke-ordinarie personal till ett belopp av $(18,000 + 6,900 + 16,300 + 45,000)$ 86,200 kronor. Genom nedsättning med 45,000 kronor av det till ordinarie tjänstemän anvisade beloppet (belastning 1942/43 2,128,600 kronor; anvisat 1943/44 2,227,000 kronor) kan emellertid den för ändamålet erforderliga nettoökningen å anslaget begränsas till 41,200 kronor.

Det ökade fångantalet föranleder emellertid höjda personalkostnader även i ett par speciella hänseenden. Genom att allt tillgängligt reservutrymme tagits i anspråk ha vissa krono- och rannsakningshäkten med avseende å driftens omfattning blivit fullt likställda med straffängelser. Det är därför skäligt, att de styresmän vid dylika anstalter, som icke i egenskap av befattningshavare å övergångsstat eller eljest åtnjuta lön såsom straffängelsedirektörer, erhålla viss ersättning utöver lönen ävensom att medel anvisas till assistenter, som vid behov kunna biträda styresmännen vid de mest arbetstyngda av ifrågavarande anstalter. I enlighet med fångvårdsstyrelsens förslag torde därför envar av kronohäktetsföreståndarna i Linköping, Karlskrona och Örebro böra tillerkännas ett tillfälligt lönetilllägg å 800 kronor. Vidare torde medel böra anvisas till de två assistentbefattningar av 3:e klass, som fångvårdsstyrelsen begärt. I detta hänseende erinras,

att sedan 1939 icke mindre än sex dylika tjänster indragits, nämligen en befattning vid envar av anstalterna i Linköping, Kalmar, Karlstad, Örebro och Falun samt en befattning utan fast placeringsort.

Utöver vad nu sagts har fångvårdsstyrelsen föreslagit inrättande av fyra befattningar i lönegraden Eo 12, därav tre för de s. k. socialassistenterna vid centralfängelserna å Långholmen, å Härlanda och i Malmö samt en för den s. k. socialsekreteraren vid Långholmsfängelsets sinnessjukavdelning.

Socialassistenterna, som nu äro placerade såsom kontorsbiträden i lönegraden Eo 4, ha till huvudsaklig uppgift att förmedla kontakten mellan å ena sidan fången och å andra sidan hans familj, arbetsgivare, socialvårdande institutioner m. m. De äro även fångarna direkt behjälpliga i ekonomiska och andra angelägenheter, förbereda arbetsanställning o. dyl. För den rätta behandlingen av den som intagits å fångvårdsanstalt är det uppenbarligen av stor vikt, att någon av anstaltens tjänstemän står i nära kontakt med den miljö, ur vilken fången kommit. Detta är även av betydelse, då det gäller att bedöma om den straffade efter frigivningen skall återvända till samma miljö; därest detta skall ske, måste omgivningen även förberedas på de svårigheter som då möta. Risken för återfall i brott är stor, om icke dessa svårigheter kunna bemästras. En förutsättning för att nu angivna uppgifter skola handhas på ett tillfredsställande sätt är att ifrågavarande befattningshavare besitta erforderlig kompetens för socialt arbete, helst socialpolitisk examen eller däremot svarande teoretisk och praktisk utbildning. De nuvarande socialassistenterna inneha sådan kompetens, och man kan icke påräkna, att de skola kvarstanna i sina befattningar med mindre de erhålla en placering i lönehänseende som svarar mot deras kvalifikationer. Jag förordar därför, att dessa tjänstemän erhålla ställning såsom sociala kuratorer, jämställda med motsvarande befattningshavare vid vissa sjukhus. Befattningarna synas tills vidare böra placeras i lönegraden Eo 10.

Den hittills av donationsmedel avlönade socialsekreteraren vid sinnessjukavdelningen å Långholmen tjänstgör såsom ledare för de elever vid socialinstitutet, vilka för sin utbildning auskultera vid sinnessjukavdelningen. Dessa elever, som icke åtnjuta någon ersättning för sitt arbete, utföra de ofta omfattande sociala utredningar som ingå i de rättspsykiatriska undersökningarna. Med hänsyn till detta utredningsarbets svåra och ömtåliga art är det ej tillrådligt att låta eleverna syssla därmed utan hjälp och kontroll av kvalificerad person. Läkare vid sinnessjukavdelningen finnas emellertid icke till sådant antal att de kunna få tid vare sig att i detalj handla eleverna eller att själva övertaga de svårare uppgifterna. En kvalificerad befattningshavare som ledare av elevernas arbete är därför behövlig både för kontinuitetens skull och för lösningen av de mera krävande uppgifterna. Därest enskilda medel för socialsekreterarens avlönande icke kunna påräknas i fortsättningen, får därför övervägas att kostnaden härför i någon form övertages av statsverket. Tills vidare synes emellertid fångvårdsanstalternas anslag icke böra anlitas för ändamålet.

Beträffande den icke-ordinarie personalen i övrigt har fångvårdsstyrelsen

föreslagit *dels* förbättrad lönegradsplacering för den såsom maskinmästare tjänstgörande yrkesmästaren vid vårdanstalten å Hall och *dels* ökad medelsanvisning till vikarier för befattningshavare som deltaga i utbildningskurs för fångvårdspersonal. Även om frågan om uppflyttning av yrkesmästaren å Hall kommit i nytt läge efter den verkställda översynen av tjänsteförteckningen för allmänna civilförvaltningen i vad avser statens sinnessjukhus och statens anstalt för fallandesjuka, finner jag mig emellertid med hänsyn till principerna för lönespörsmålen behandling i nuvarande läge icke böra framlägga förslag i ämnet. Däremot har jag ej funnit anledning till erinran mot att, på sätt styrelsen föreslagit, ett belopp av 2,600 kronor anvisas till de ökade vikariatskostnader, som kunna väntas uppstå efter omläggning av fångvårdens utbildningskurser. Förslag härom är att vänta inom den närmaste tiden (jfr II ht 1943 sid. 64 f.).

Vad härefter angår fångvårdens arvodesbefattningar har, såsom av den föregående redogörelsen framgår, vissa nya arvoden tillkommit sedan förevarande anslagsfråga senast förelades riksdagen, nämligen ett arvode å 1,000 kronor till direktören vid rannsakningshäktet i Kalmar för bestyr med kolonien Ödevata, ett arvode å 500 kronor till läkaren vid samma koloni samt ett arvode å 6,100 kronor till en tredje biträdande läkare å Håga. Dessa arvoden bliva med säkerhet erforderliga även under nästa budgetår. För den nye läkaren å Håga har fångvårdsstyrelsen föreslagit en höjning av arvodet till 7,200 kronor, enär befattningen eventuellt kunde behöva förflyttas till Långholmen. Då något sådant behov icke föreligger för närvarande, synes emellertid arvodet böra beräknas till oförändrat belopp. Vidare har styrelsen föreslagit, att den vakanta befattningen som pastor och förste lärare vid centralfängelset i Växjö indrages och att i stället beräknas ett arvodesbelopp å 4,500 kronor till en predikant och eventuellt biträde åt denne. Häremot är ej annat att erinra än att arvodesbeloppet med tillämpning av de grunder, efter vilka ersättning för predikantbestyren nu utgår, synes böra bestämmas till 3,960 kronor. De av styrelsen föreslagna höjningarna av arvoden till sinnessjukläkaren vid centralfängelset i Härnösand och till läkaren vid vårdanstalten å Hall finner jag mig på skäl, som anförts av statskontoret, icke kunna tillstyrka. Slutligen har styrelsen begärt ett belopp av 5,000 kronor till ökade arvoden åt läkare och predikanter vid vissa särskilt hårt belagda anstalter samt till arvoden för sådant ändamål vid nya fångkolonier. Enär flertalet läkar- och predikantarvoden redan anpassats efter den ökade beläggningen, äro arvodeshöjningar av angivet slag motiverade endast i ett fåtal fall. Det för ändamålet erforderliga beloppet torde därför kunna begränsas till 1,000 kronor. Vad angår behovet av arvoden vid nya kolonier synes något belopp härför icke böra beräknas, utan det torde liksom hittills få ankomma på Kungl. Maj:t att i mån av behov bestämma sådana ersättningar utan hinder av att de till arvoden anvisade anslagsmedlen därigenom överskridas.

I enlighet med det anförda skulle fångvårdsanstalternas avlöningsanslag beräknas på följande sätt.

Beträffande den i avlöningsstaten uppförda anslagsposten till avlöningar till ordinarie tjänstemän göres ej annan ändring än att posten med hänsyn till belastningen under de båda senast förflutna budgetåren nedräknas med 45,000 kronor till 2,182,000 kronor.

Under anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, beräknas medel till följande nya arvoden: 800 kronor till envar av kronohäktesföreståndarna i Linköping, Karlskrona och Örebro, 1,000 kronor till direktören vid rannsakningshäktet i Kalmar för bestyr med kolonien Ödevata, 500 kronor till läkaren vid samma koloni, 6,100 kronor till en tredje biträdande läkare å Håga samt 3,960 kronor till predikant och eventuellt biträde åt denne vid centralfängelset i Växjö. Härutöver beräknas ett belopp av 1,000 kronor till ökade arvoden åt läkare och predikanter vid vissa särskilt hårt belagda anstalter. Posten höjes alltså med $(2,400 + 1,000 + 500 + 6,100 + 3,960 + 1,000 = 14,960)$ i runt tal 15,000 kronor till 230,000 kronor.

De ökade personalkostnaderna i övrigt belasta posten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, som alltså höjes med 18,000 kronor till personal vid kolonien Ödevata, 6,900 kronor till personal vid kolonien Leverstad, 16,300 kronor till ökad personal vid förvarings- och interneringsanstalten i Norrköping samt 45,000 kronor till personal vid ny ungdomsanstalt och vid nya fångkolonier. Härjämte beräknas 9,060 kronor till 2 extra assistenter av 3:e klass utan fast placeringsort, 2,925 kronor för 3 sociala kuratorer i Eo 10 i stället för 3 kontorsbiträden i Eo 4 samt 2,600 kronor till vikarier för deltagare i utbildningskurs. Højningen blir alltså $(18,000 + 6,900 + 16,300 + 45,000 + 9,060 + 2,925 + 2,600)$ 100,785 kronor, vilket belopp torde böra avrundas till 101,000 kronor. Anslagsposten upptages således med $(1,319,000 + 101,000)$ 1,420,000 kronor.

Posten till rörligt tillägg, som för sistförflutna budgetår utvisar besparing, upptages i enlighet med fångvårdsstyrelsens förslag med oförändrat belopp 499,000 kronor.

Anslagets slutsumma skulle följaktligen bli $(2,182,000 + 230,000 + 1,420,000 + 499,000)$ 4,331,000, vilket innebär en højning med 71,000 kronor.

I enlighet med vad föredraganden, statsrådet Rubbestad, anför under femte huvudtiteln (punkten 59) rörande önskvärdheten av gemensam befordringsgång för vaktfruar vid statens vid fångvårdsanstalter anordnade tvångsarbets- och alkoholistanstalter med vaktfruarna vid fångvårdsanstalterna, torde till personalförteckningen för fångvårdsanstalterna böra fogas en föreskrift, att det fastställda antalet ordinarie vaktfruar må överskridas, i den mån ordinarie vaktfrubefattningar till motsvarande antal hållas obesatta vid det andra slaget av anstalter.

På grund av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels besluta att till personalförteckningen för fångvårdsanstalterna skall fogas en anmärkning av följande lydelse:

Antalet ordinarie vaktfruar må överstiga det i förteckningen angivna antalet under förutsättning att motsvarande antal ordinarie vaktfrubefattningar hållas obesatta vid statens vid fångvårdsanstalter anordnade tvångsarbets- och alkoholistanstalter;

dels fastställa följande avlöningsstat för fångvårdsanstalterna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1944/45:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor 2,182 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, be- stämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i> »	230,000
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie per- sonal, <i>förslagsvis</i>	» 1,420,000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	» 499,000
Summa kronor 4,331,000;	

dels ock till Fångvårdsanstalterna: Av-
löningar för budgetåret 1944/45 anvisa ett
förslagsanslag av kronor 4,331,000.

[38.] 4. Fångvårdsanstalterna: Omkostnader, *förslagsanslag*. Detta anslag är i innevarande budgetårs riksstat uppfört med 2,745,000 kronor. Enligt den av Kungl. Maj:t den 4 juni 1943 för fångvårdsanstalterna fastställda omkostnadsstaten disponeras anslaget på följande sätt.

Omkostnadsstat.

1. Sjukvård för personal, <i>förslagsvis</i>	kronor 12,000
2. Reseersättningar, <i>förslagsvis</i>	» 50,000
3. Expenser, <i>förslagsvis</i>	» 735,000
4. Publikationstryck, <i>förslagsvis</i>	» 4,300
5. Övriga utgifter:	
a) Inköp och underhåll av inventa- rier, <i>högst</i>	kronor 80,000
b) Renhållning av fängelseområden och fängelselokaler, <i>förslagsvis</i> »	40,000
c) Utspisning, <i>förslagsvis</i>	» 1,110,000
d) Beklädnad och sängkläder, <i>för- slagsvis</i>	» 200,000
e) Hälso- och sjukvård, <i>förslagsvis</i> »	112,000
f) Religions- och skolundervisning, <i>förslagsvis</i>	» 14,000

g) Omkostnader för permitterade, frigivna och utskrivna, <i>förlagsvis</i>	kronor	60,000	
h) Diverse utgifter, <i>högst</i>	»	35,000	
i) Fångtransport, <i>förlagsvis</i>	»	160,000	
j) Kostnader för vård m. m. av män å ungdomsanstalter, som ej tillhöra fångvården, <i>förlagsvis</i>	»	46,000	
k) Kostnader för vård m. m. av kvinnor å ungdomsanstalter, som ej tillhöra fångvården, <i>förlagsvis</i>	»	50,000	
l) Tjänstedräft åt befattningshavare, <i>förlagsvis</i>	»	21,700	
m) Upphuggning av cellfönster, <i>högst</i>	»	15,000	kronor 1,943,700
			Summa kronor 2,745,000.

I samband med omkostnadsstatens fastställande har Kungl. Maj:t föreskrivit, bland annat, att anslagsposterna till reseersättningar och publikationsstryck icke må utan Kungl. Maj:ts medgivande överskridas samt att av anslagsposten till expenser förlagsvis 680,000 kronor må tagas i anspråk för bränsle, lyse och vatten samt högst 55,000 kronor för övriga expenser.

Budgetredovisningen för det senast förflutna budgetåret visar en överbelastning av anslaget, som då utgick med 2,240,000 kronor, å i runt tal 744,700 kronor. Följande poster ha — maximerade poster med Kungl. Maj:ts medgivande — överskridits med nedanstående belopp i avrundade tal (inom parentes ha angivits de belopp, varmed vederbörande post varit upptagen för budgetåret 1942/43): sjukvård för personal (12,000 kronor) med 5,500 kronor, expenser (735,000 kronor) med 172,700 kronor, publikationstryck (4,300 kronor) med 360 kronor, inköp och underhåll av inventarier (80,000 kronor) med 27,800 kronor, renhållning av fängelseområden och fängelselokaler (35,000 kronor) med 9,800 kronor, utspisning (742,000 kronor) med 248,500 kronor, beklädnad och sängkläder (170,000 kronor) med 128,700 kronor, hälso- och sjukvård (112,000 kronor) med 44,700 kronor, religions- och skolundervisning (13,000 kronor) med 3,600 kronor, omkostnader för permitterade, frigivna och utskrivna (50,000 kronor) med 22,200 kronor, diverse utgifter (35,000 kronor) med 5,000 kronor, fångtransport (145,000 kronor) med 72,800 kronor samt kostnader för vård m. m. av kvinnor, som ådömts ungdomsfängelse (25,000 kronor) med 24,100 kronor. De två poster som återstå, nämligen till reseersättningar och till tjänstedräft åt befattningshavare, visa besparingar å 14,800 resp. 6,300 kronor.

Till en jämförelsevis ringa del är den ökade belastningen under vissa poster att tillskriva en höjning av straffångarnas arbetspremier. Enligt 54 §

stadgan den 8 april 1938 (nr 134) angående vård och behandling i statens fångvårdsanstalter utgår arbetspremie till straffånge enligt de närmare grunder fångvårdsstyrelsen bestämmer. Premie må ej överstiga 40 öre för hel arbetsdag; dock att, om fånge ådagalägger synnerlig flit och skicklighet, premie må utgå med högst 80 öre för hel arbetsdag. För arbete som utföres på ackord äger fångvårdsstyrelsen bestämman premie annorledes än nu sagts. Genom beslut den 26 mars 1943 har Kungl. Maj:t efter framställning av fångvårdsstyrelsen medgivit, att, utan hinder av vad sålunda stadgats, arbetspremie till straffånge för arbete, som icke utföres på ackord, må från och med den 1 april 1943 tills vidare till och med den 30 juni 1944 utgå med högst 50 öre för hel arbetsdag, dock att om fånge ådagalägger synnerlig flit och skicklighet premie må utgå med högst en krona för hel arbetsdag. Enligt en å fångvårdsstyrelsens arbetskontor på grundval av förhållandena under budgetåret 1941/42 gjord beräkning skulle premiehöjningen i fråga om de arbetspremier som avföras å fångvårdsanstalternas omkostnadsstat och fångvårdsstyrelsens delfond av statens allmänna fastighetsfond medföra en sammanlagd kostnadsökning för statsverket på omkring 13,400 kronor för helt år.

För budgetåret 1943/44 har anslaget uppräknats med sammanlagt 505,000 kronor till 2,745,000 kronor på sätt närmare framgår av 1943 års statsverksproposition (II ht sid. 73 ff.).

I sin skrivelse den 27 augusti 1943 med anslagsäskanden för budgetåret 1944/45 har *fångvårdsstyrelsen* hemställt om ökad medelsanvisning under flertalet poster i omkostnadsstaten. Styrelsen har därvid åberopat i första hand det beräknade högre fångantalet men därjämte att hittillsvarande anslag till följd av prisstegring visat sig alltför knappa. Såsom förut nämnts, räknar styrelsen för budgetåret 1944/45 med en medelbeläggning å fångvårdsanstalterna av 3,400 mot 3,000 för budgetåret 1943/44. Vidare har styrelsen beaktat, att vissa poster i omkostnadsstaten påverkas av den beslutade höjningen av fångarnas arbetspremier, vilken förutsättes skola äga bestånd jämväl under nästa budgetår. Rörande den närmare beräkningen av de olika utgiftsposterna anföres:

Posten till sjukvård för personal torde med hänsyn till belastningen böra höjas från 12,000 kronor med 5,000 kronor till 17,000 kronor.

Med hänsyn till besparing å posten till reseersättningar torde ökade medel icke behöva begäras till resekostnads- och traktamentsersättning åt deltagare i utbildningskurs för fångvårdspersonal. Posten uppföres med oförändrat belopp, 50,000 kronor.

För 1943/44 är den del av expensposten, som är avsedd till bränsle, lyse och vatten, upptagen till 680,000 kronor. Efter yttrande av byggnadsstyrelsens värmetekniska avdelning och med hänsyn till belastningen hemställer styrelsen, att nämnda del av expensposten måtte höjas med 50,000 kronor till 730,000 kronor. De till övriga expenser avsedda medlen äro för 1943/44 uppförda med 55,000 kronor. Av dessa medel bestridas bl. a. kostnader för blankettryck, telefon- och telegramkostnader, och dessa utgifter ha — såsom styrelsen haft tillfälle att anmäla för Kungl. Maj:t — avsevärt stigit på grund av den starkt stegrade beläggningen å fångvårdsanstalterna. Styrelsen hemställer, att medlen till övriga expenser måtte ökas med 10,000 kronor till 65,000 kronor.

Erfarenheten har visat, att medlen till publikationstryck icke förslå till täckande av kostnaderna för redigering och tryckning av den publikation, som utges för de å fångvårdsanstalterna intagna. På styrelsens framställning har Kungl. Maj:t medgivit att postens belopp 4,300 kronor finge för budgetåret 1942/43 överskridas med 400 kronor. Styrelsen hemställer, att medlen till publikationstryck måtte för budgetåret 1944/45 höjas från 4,300 kronor med 400 kronor till 4,700 kronor.

Styrelsen hemställde i sina petita till 1943 års riksdag, att posten till inventarier måtte höjas från 80,000 kronor med 10,000 kronor till 90,000 kronor, men denna framställning vann ej Kungl. Maj:ts bifall. De skäl som anfördes till stöd för framställningen bestå alltjämt, och det må här erinras om att styrelsen under det gångna budgetåret nödgades hemställa om förstärkning av inventarieanslaget för att kunna tillgodose krav som under den rådande starka utvidgningen av fångvårdens verksamhet framstått som ofrånkomliga. Denna framställning blev ock av Kungl. Maj:t bifallen. Under framhållande särskilt att möbleringen å vissa anstalter befinner sig i mindervärdigt skick samt att behovet av nya skrivmaskiner — bl. a. för de föreskrivna uppgifterna till centrala fångregistret — på senaste tid gjort sig starkt gällande hemställer styrelsen, att inventarieposten måtte för 1944/45 höjas från 80,000 kronor till 90,000 kronor.

Posten till renhållning av fängelseområden m. m. torde med hänsyn till höjningen av fångarnas arbetspremier böra ökas med 2,000 kronor till 42,000 kronor.

För utspisning räknar styrelsen för budgetåret 1944/45 med ett portionspris av kronor 1:10. Vid beräkning av utspisningskostnaden är att märka, att det av styrelsen för budgetåret 1944/45 antagna medeltalet fångar 3,400 bör minskas med dem som äro intagna å ungdomsanstalterna å Aby, Sjöleden och Lannaskede samt å Stockholms stads rannsakningsfängelse, enär utspisningskostnaden för dessa intagna, tillsammans 150, belastar annat anslag eller post än posten till utspisning å fångvårdsanstalternas omkostnadsanslag. Vid sådant förhållande bör sistnämnda post beräknas till $(3,400 - 150) 3,250 \times 365 \times 1:10 = 1,304,875$ kronor, vartill kommer kostnader för arbetspremier åt fångar (för arbete i köken m. m.), vilka med hänsyn till premiernas förhöjning upptagas med 18,000 kronor (förut beräknade till 12,000 kronor), tillhopa alltså i runt tal 1,323,000 kronor, innehärande i jämförelse med postens nuvarande belopp 1,110,000 kronor en ökning med 213,000 kronor.

I detta sammanhang får styrelsen anmäla, att i utspisningskostnaden ingår den jämförelsevis obetydliga utgiften för extraförplägnad vid helger.

Posten till beklädnad och sängkläder måste med hänsyn till det ökade fångantalet — jfr senaste belastningen som visar ett överskridande med 128,700 kronor å det för 1942/43 fastställda beloppet — och de förhöjda arbetspremierna avsevärt ökas. Styrelsen hemställer att posten för budgetåret 1944/45 höjes med 100,000 kronor till 300,000 kronor.

Posten till hälso- och sjukvård behöver förstärkas, enär flera anstalters medicinska utrustning behöver förnyas och fängelserna böra erhålla bättre möjligheter att bereda de intagna tandvård. Att utsträcka tandvården till att omfatta alla fångar kan icke komma i fråga, men beträffande två grupper framstår en ordnad tandvård såsom särskilt påkallad, nämligen långtidsfångarna och de unga. Inom sistnämnda grupp syftar styrelsen särskilt på de till ungdomsfängelse dömda. Utsikterna för deras inplacering i samhällslivet bli större, om de vid avgången från anstalten hava fått sina tänder överredda. Med den nuvarande knappheten på medel har styrelsen nödgats vid beviljande av tandvård iakttaga en återhållsamhet, som står i bestämd motsats till det stora intresse för folktandvården som statsmakterna nu visa.

Med hänsyn till det anförda, det ökade fångantalet — jfr belastningen — samt förhöjda arbetspremier, hemställer styrelsen, att posten höjes från det nuvarande beloppet 112,000 kronor med 58,000 kronor till 170,000 kronor.

Posten till religions- och skolundervisning är avsedd för inköp av böcker och annan undervisningsmateriel ävensom idrottsutrustning samt kostnader för föredrag m. m. Från fängelsepastorers och predikanter sida har länge klagats över att det för anstalterna tillgängliga bokbeståndet varit alltför knappt. Härjämte bör erinras, att enligt de år 1943 verkställda ändringarna i verkställighetslagen fångarna skola hållas till nyttig sysselsättning under fritiden. Därvid har anbefallts, att fånge bör få låna böcker av fostrande eller undervisande innehåll samt beredas tillfälle att deltaga i korrespondenskurser. Det är angeläget, att medel ställas till fångvårdsstyrelsens förfogande så att hjälp i ifrågavarande avseende kan lämnas dem som icke ha egna medel. Med hänsyn härtill och på grund av höjningen av arbetspremierna hemställer styrelsen att posten till religions- och skolundervisning måtte höjas från 14,000 kronor med 6,000 kronor till 20,000 kronor.

Posten till Diverse utgifter måste med hänsyn till de förhöjda arbetspremierna och ökade kostnader för utbildningskurs för fångvårdspersonal ökas från 35,000 kronor med (4,000 + 2,400) 6,400 kronor till 41,400 kronor.

På grund av den starka belastningen, sammanhängande med det stigande fångantalet, bör posten till omkostnader för permitterade, frigivna och utskrivna höjas från 60,000 kronor med 15,000 kronor till 75,000 kronor.

Även posten till fångtransport visar överskridande under det gångna budgetåret, varför styrelsen föreslår, att posten uppföres med ett från 160,000 till 210,000 kronor höjt belopp. Med denna höjning avser styrelsen att kunna bestrida kostnaderna även för ett ändrat transportsätt beträffande kvinnor. För närvarande forslas i många fall även kvinnliga häktade, fångar och tvångsarbetare i samma fångvagn som manliga, ett förhållande som länge framstått såsom synnerligen otillfredsställande. Därest anslagsposten höjes till föreslaget belopp, skulle kvinnor i regel icke sändas i fångvagn utan, såsom redan sker å de järnvägslinjer, där fångvagn icke går fram, tillåtas att med vårdarinnan resa i vanlig järnvägsakupé.

Posten till kostnader m. m. för vård av kvinnor å ungdomsanstalter, som ej tillhöra fångvården, är för närvarande upptagen med 50,000 kronor och avser kostnaderna för de kvinnor som äro intagna å diakonissällskapets hem å Viebäck och Sjöleden. De fasta utgifterna (hyra, löner m. m.) enligt den med Svenska Diakonissällskapet träffade överenskommelsen angående ungdomsanstalten å Lannaskede uppgå till 43,400 kronor, vartill komma kostnaderna för de intagnas vård och utrustning m. m. Då emellertid antalet å Viebäck och Sjöleden intagna som nämnts torde komma att gå ned väsentligt i och med tillkomsten av anstalten å Lannaskede synes det ej vara nödvändigt att öka förevarande post mer än med 25,000 kronor till 75,000 kronor.

Till fortsatt fönsterupphuggning vid fångvårdsanstalterna torde i enlighet med vad som skett för innevarande budgetår å omkostnadsstaten uppföras ett belopp av 15,000 kronor.

Posterna till kostnader för vård m. m. av män å ungdomsanstalter, som ej tillhöra fångvården, och till tjänstedräkt åt befattningshavare torde å omkostnadsstaten för budgetåret 1944/45 upptagas till samma belopp som för budgetåret 1943/44 eller 46,000 respektive 21,700 kronor.

I enlighet med det anförda skulle omkostnadsanslagets nuvarande belopp 2,745,000 kronor ökas med (5,000 + 50,000 + 10,000 + 400 + 10,000 + 2,000 + 213,000 + 100,000 + 58,000 + 6,000 + 6,400 + 15,000 + 50,000 + 25,000) 550,800 kronor till 3,295,800 kronor.

Departementschefen.

Med en antagen medelbeläggning av 3,200 fångar torde vissa poster i fångvårdsanstaltarnas omkostnadsstat böra upptagas lägre än fångvårdsstyrelsen föreslagit. Jämväl andra skäl motivera i en del fall en reduktion av styrelsens förslag.

Anslagsposten till sjukvård för personal bör sålunda i enlighet med eljest tillämpade principer för sjukvårdsposternas beräkning tills vidare bibehållas vid nuvarande beloppet 12,000 kronor.

Posten till inköp och underhåll av inventarier överskreds med Kungl. Maj:ts medgivande under sistförflutna budgetår med 27,844 kronor men av detta belopp avsåg endast 5,000 kronor kostnader, som normalt skola täckas av posten, medan återstoden utgjorde engångsutgifter. Ökningen av posten bör därför begränsas till sistnämnda belopp.

Vid bestämmandet av medelsbehovet till utspisning har fångvårdsstyrelsen utgått från ett portionspris per dag av kronor 1:10. För närvarande uppgår emellertid medelportionspriset till omkring en krona. På grund härav och med utgångspunkt från en totalbeläggning av 3,200 fångar, kunna utspisningskostnaderna med tillämpning i övrigt av styrelsens beräkningssätt bestämmas till $(3,200 - 150) 3,050 \times 365 \times 1 = 1,113,250$ kronor. Med tillägg av handräckningskostnader, enligt styrelsens beräkningar 18,000 kronor, blir beloppet 1,131,250 kronor, vilket torde kunna jämnas till 1,130,000 kronor. Ökningen stannar alltså vid 20,000 kronor.

Utgifterna till beklädning och sängkläder ha visserligen under budgetåret 1942/43 uppgått till nära 300,000 kronor men denna höga belastning torde till icke oväsentlig del vara att tillskriva betydande nyanskaffningar i anledning av det stegrade fångantalet. Då ifrågavarande kostnader under budgetåren 1940/41 och 1941/42 uppgått till 193,200 kronor resp. 198,700 kronor, synes posten tills vidare kunna bibehållas vid nuvarande beloppet 200,000 kronor.

Beträffande posten till hälso- och sjukvård torde, även om tandvård i ökad omfattning beviljas vissa kategorier av intagna, höjningen kunna begränsas till 48,000 kronor. Postens belopp skulle härigenom bli 160,000 kronor, i runt tal motsvarande de för budgetåret 1942/43 redovisade utgifterna för ifrågavarande ändamål.

Någon ökad medelsanvisning för inköp av böcker till fångvårdens anstalter kan jag i nuvarande läge icke förorda. Till religions- och skolundervisning bör därför anvisas oförändrat belopp.

Höjningen å posten till diverse utgifter, huvudsakligen motiverad av ökade kostnader för utbildningskurs för fångvårdspersonal, torde kunna begränsas till 5,000 kronor.

Till omkostnader för permitterade, frigivna och utskrivna synes med ledning av den senaste belastningssiffran böra anvisas 10,000 kronor mer än för innevarande budgetår.

Beträffande kostnaderna för fångtransport har man att räkna med större utgifter på grund av ändrat transportsätt ej endast beträffande kvinnor utan även i fråga om andra fångkategorier, som av humanitära skäl

böra transporteras på friare sätt. Genom beslut den 10 december 1943 har Kungl. Maj:t nämligen förklarat hinder ej möta, att annan än ordinarie fångtransport anlitas där detta med hänsyn till fångens ålder, kön, hälsotillstånd eller annan särskild anledning prövas lämpligt. De härav föranledda ökade kostnaderna under förevarande anslag ha av fångvårdsstyrelsen uppskattats till omkring 13,000 kronor per år. Med hänsyn till att utgifterna för fångtransport stigit från 161,700 kronor under budgetåret 1941/42 till 217,800 kronor under budgetåret 1942/43 synes emellertid det för ändamålet nu anvisade beloppet, 160,000 kronor, böra höjas med åtminstone 40,000 kronor till 200,000 kronor.

Vad fångvårdsstyrelsen i övrigt föreslagit har icke givit mig anledning till erinran. Jag förordar alltså, att posten till *expenser* höjes med 60,000 kronor, därav 50,000 kronor till bränsle, lyse och vatten samt 10,000 kronor till övriga *expenser*, posten till *publikationstryck* med 400 kronor, posten till *renhållning av fängelseområden och fängelselokaler* med 2,000 kronor samt posten till *kostnader för vård m. m. av kvinnor å ungdomsanstalter*, som ej tillhöra fångvården, med 25,000 kronor.

I enlighet med vad sålunda anförts skulle höjningen av anslaget kunna begränsas till (5,000 + 20,000 + 48,000 + 5,000 + 10,000 + 40,000 + 60,000 + 400 + 2,000 + 25,000) 215,400 kronor. Anslaget torde alltså böra bestämmas till (2,745,000 + 215,400) 2,960,400 kronor.

Jag får sålunda hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Fångvårdsanstalterna: Omkost-*
nader för budgetåret 1944/45 anvisa ett
förslagsanslag av kronor 2,960,400.

[39.] **5. Interneringsnämnden, förslagsanslag.** Anslaget är i gällande riksstat uppfört med 13,000 kronor.

Den av Kungl. Maj:t den 4 juni 1943 för nämnden fastställda staten (statsliggaren sid. 52 f.) upptager, bland annat, under rubriken *Avlöningar* en anslagspost till *arvoden och särskilda ersättningar*, bestämda av Kungl. Maj:t, å förslagsvis 8,600 kronor samt en anslagspost till *avlöningar till icke-ordinarie personal m. m.* å förslagsvis 1,800 kronor. Av anslagsposten till *arvoden och särskilda ersättningar* disponeras 2,400 kronor för *arvode till nämndens sekreterare*, förslagsvis 300 kronor för *arvode till vikarie för sekreteraren* samt 600 kronor för *arvode till biträde åt sekreteraren*. Beträffande anslagsposten till *icke-ordinarie personal* har föreskrivits, att den skall disponeras till *renskrivningskostnad m. m.*

I skrivelse till fångvårdsstyrelsen har *interneringsnämnden* föreslagit höjning av *arvodena till sekreteraren och till biträde åt sekreteraren* samt av posten till *avlöningar till icke-ordinarie personal m. m.* Till stöd härför åberopar nämnden den växande arbetsbördan, vilken särskilt drabbar sekreteraren, som har att föredraga alla på nämnden ankommande ärenden. Beträf-

fande arbetets omfattning hänvisas till följande tablå, utvisande antalet personer, angående vilkas ifrågasatta förvaring eller internering domstol begärt nämndens yttrande.

År	förminskat tillräkneliga	återfalls- förbrytare	Summa
1928.....	8	6	14
1932.....	29	6	35
1936.....	28	4	32
1940.....	50	3	53
1942.....	98	7	105

I anslutning härtill anför nämnden, att sekreteraren för varje mål utarbetar en föredragningspromemoria, vilket tar avsevärd tid i anspråk, samt att beräkning av minimitid för förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare eller internering av återfallsförbrytare, vilket ofta är mycket invecklat, ankommer på sekreteraren. Nämnden hemställer, att arvodena till sekreteraren och till sekreterarens biträde måtte höjas med 600 kronor vardera till 3,000 kronor resp. 1,200 kronor.

Ytterligare har nämnden anfört, att nämnden hittills i viss utsträckning av personalen å fängvårdsstyrelsens sociala avdelning fått disponera ett kansli-biträde och ett extra ordinarie kontorsbiträde. Med hänsyn till de ökade arbetsuppgifter, som i anledning av ikraftträdandet av lagarna om villkorlig dom och villkorlig frigivning komme att åvila sociala avdelningen, ansåge sig interneringsnämnden icke kunna räkna med, att nämnda arbetskrafter fortfarande ställdes till nämndens förfogande. Anslagsposten till avlöningar till icke-ordinarie personal m. m. borde därför upptagas till så stort belopp, att till nämndens förfogande kunde ställas ett heltidsbiträde, som borde erhålla kontorsbiträdes tjänsteställning. Den för detta ändamål erforderliga höjningen av posten till icke-ordinarie personal beräknar nämnden till 2,500 kronor.

Nämndens förslag innebär alltså att det nuvarande anslaget 13,000 kronor skulle ökas med $(600 + 600 + 2,500 =)$ 3,700 kronor till 16,700 kronor.

Fängvårdsstyrelsen som i sin skrivelse med anslagsäskanden redogjort för interneringsnämndens framställning, har biträtt denna i dess helhet samt ytterligare anfört, att arvodet till vikarie för sekreteraren borde ökas från 300 kronor med 75 kronor till 375 kronor. Styrelsen har alltså hemställt, att anslaget för budgetåret 1944/45 måtte höjas med 3,775 kronor till 16,775 kronor, avrundat till 16,800 kronor.

Statskontoret har i infortrat utlåtande över fängvårdsstyrelsens anslagsäskanden yttrat sig i ett sammanhang över framställningarna rörande detta anslag och rörande anslaget till ungdomsfängelnsnämnden (jfr nästföljande punkt). Statskontoret har därvid ansett sig icke kunna understödja förslaget om arvodesuppräknningar, varemot ämbetsverket icke velat motsätta sig anställandet av ett särskilt biträde för interneringsnämndens räkning. Ämbetsverket anför:

Med avseende å anslaget till *interneringsnämnden* har fängvårdsstyrelsen förordat, dels att arvodena till sekreteraren, till sekreterarens biträde och till

vikarie för sekreteraren, vilka arvoden för närvarande utgå med resp. 2,400, 600 och 300 kronor, skulle bestämmas till resp. 3,000, 1,200 och 375 kronor, dels ock att medel skulle anvisas för inrättande av en kontorsbiträdestjänst. Beträffande *ungdomsfängelsevenämnden* har likaledes föreslagits, att arvoden till sekreteraren och dennes vikarie skulle höjas från 2,400 resp. 300 kronor till 3,000 resp. 375 kronor. Därjämte har hemställts, att ungdomsfängelse-nämndens skrivbiträde, som nu uppbär arvode motsvarande avlöning i lönegrad Eo 2, måtte erhålla kontorsbiträdes ställning.

Statskontoret vill i anledning härav uttala, att i framställningen meddelade uppgifter visserligen giva vid handen, att internerings- och ungdomsfängelse-nämndernas arbetsbörda ökat under de senare åren. Å andra sidan bör beaktas, att de båda sekreteraretjänsterna och uppdraget såsom biträde åt interneringsnämndens sekreterare innehavas såsom bisysslor — — —. Det vill synas statskontoret, som om stor försiktighet borde iakttagas vid uppräknande av arvoden av här angivna karaktär. Det nuvarande krisläget har inom stora områden av statsförvaltningen medfört ökade arbetsuppgifter för befattningshavarna, utan att likväl compensation därför ansetts böra ifrågakomma. Även med hänsyn till rådande lönestopp torde arvodeshöjningar böra undvikas. Statskontoret kan fördenskull icke understödja förslaget om arvodesuppräkning för sekreterarna, sekreterarbiträdet hos interneringsnämnden och sekreterarevikarierna. Däremot vill statskontoret, då fängvårdsstyrelsen enligt vad som upplysts icke längre kan tillhandahålla skrivhjälp åt interneringsnämnden, icke motsätta sig, att ett särskilt biträde anställs hos nämnden för utförande av skrivgöromål. Ersättning till biträdet torde dock till en början ej böra utgå med större belopp än som motsvarar avlöningen i lönegrad Ex 2. Ökning av arvodet till skrivbiträdet hos ungdomsfängelse-nämnden kan statskontoret i rådande läge icke tillstyrka.

På de av statskontoret anförda skälen finner jag mig ej för närvarande kunna biträda de föreslagna arvodeshöjningarna.

**Departement-
chefen.**

Interneringsnämndens behov av biträdespersonal har, såsom av den lämnade redogörelsen framgår, hittills delvis tillgodosetts av fängvårdsstyrelsen. Den betydande ökning av styrelsens arbetsbörda som kan väntas inträffa efter ikraftträdandet av lagstiftningen om villkorlig dom och villkorlig frigivning torde medföra att styrelsen i fortsättningen icke kommer att kunna avstå någon arbetskraft till nämnden. I detta hänseende erinras, att jag vid behandlingen av fängvårdsstyrelsens anslagsbehov till avlöningar endast delvis biträtt förslag om förstärkning av biträdespersonalen hos styrelsen (sid. 75). På grund av det anförda förordar jag sådan höjning av interneringsnämndens anslagspost till icke-ordinarie personal, att från densamma kan bestridas ersättning till ett heltidsanställt biträde med arvode motsvarande avlöning i lönegraden Ex 2 jämte rörligt tillägg och kristillägg. Denna höjning kan beräknas till i runt tal 1,500 kronor. Posten skulle alltså uppföras med 3,300 kronor och anslaget med 14,500 kronor. I den mån nämndens arbete det medger bör det nya biträdet kunna tagas i anspråk även för fängvårdsstyrelsens räkning.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels fastställa följande stat för interneringsnämnden, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1944/45:

Stat.

Avlöningar.

1. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i> kronor	8,600
2. Avlöningar till icke-ordinarie personal m. m., <i>förslagsvis</i>	» 3,300

Omkostnader.

Omkostnader, <i>förslagsvis</i>	» 2,600
---------------------------------------	---------

Summa kronor 14,500;

dels ock till Interneringsnämnden för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av kronor 14,500.

[40.] **6. Ungdomsfängelsenämnden, förslagsanslag.** Detta anslag är för innevarande budgetår uppfört med 11,700 kronor.

Kungl. Maj:t har den 4 juni 1943 fastställt stat för nämnden (statsliggaren sid. 53), upptagande, bland annat, under rubriken Avlöningar en anslagspost till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, å förslagsvis 4,700 kronor, samt en anslagspost till avlöningar till icke-ordinarie personal m. m. å 3,300 kronor. Av posten till arvoden och särskilda ersättningar disponeras 2,400 kronor till arvode åt nämndens sekreterare samt 300 kronor till arvode åt vikarie för sekreteraren. Med avseende å dispositionen av posten till avlöningar till icke-ordinarie personal m. m. har Kungl. Maj:t medgivit, att för tillgodoseende av nämndens behov av skrivhjälp må tills vidare vara anställt ett skrivbiträde med arvode motsvarande avlöning i lönegraden Eo 2.

I skrivelse till fängvårdsstyrelsen har *ungdomsfängelsenämnden* hemställt om höjning av nyssnämnda arvoden samt av posten till avlöningar till icke-ordinarie personal m. m. Nämnden anför, att omfattningen av nämndens verksamhet alltjämt stegrats. Räknat efter de å anstalt intagna och de på prov utskrivna, för vilka tillsynstiden ej utgått, har ungdomsfängelsenämndens klientel utgjort: $\frac{1}{7}$ 1938 38, $\frac{1}{7}$ 1939 209, $\frac{1}{7}$ 1940 341, $\frac{1}{7}$ 1941 467, $\frac{1}{7}$ 1942 578 och $\frac{1}{7}$ 1943 757. För att nämnden skall kunna som sekreterare erhålla en tillräckligt kvalificerad arbetskraft — befattningshavaren borde vara tingsmeriterad jurist — anser nämnden, att arvodet till sekreteraren måste höjas och föreslår, att det ökas med 600 kronor per år. Till följd härav hemställer nämnden, att arvodet till sekreteraren höjes från 2,400 kronor med 600 kronor till 3,000 kronor och arvodet till vikarie för sekreteraren från 300 kronor med 75 kronor till 375 kronor. Nämnden anför vidare att, om anställande av en biträdande sekreterare skall kunna undvikas, nämndens biträde bör erhålla kontorsbiträdes tjänsteställning. På grund härav hemställes, att posten till icke-ordinarie personal m. m. ökas från 3,300 kronor med 700 kronor till 4,000 kronor.

Enligt nämndens förslag skulle alltså det nuvarande anslaget 11,700 kronor ökas med (600 + 75 + 700) 1,375 kronor till 13,075 kronor.

Fångvårdsstyrelsen har i sin skrivelse med anslagsäskanden redogjort för ungdomsfängelssenämndens framställning samt upptagit anslaget till det av nämnden begärda beloppet, i runt tal 13,100 kronor.

Statskontoret åter har, såsom av dess under föregående punkt återgivna yttrande framgår, ställt sig avvisande mot de begärda anslagshöjningarna.

Även om den betydande ökningen av ungdomsfängelssenämndens arbetsbörda talar för höjning av sekreterararvodena, är jag emellertid förhindrad att i nuvarande läge tillstyrka förslagen härom. Då jag ej heller kan biträda förslaget om förbättrad löneställning för nämndens skrivbiträde, torde anslaget för nästa budgetår böra upptagas med oförändrat belopp.

Departementschefen.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ungdomsfängelssenämnden* för budgetåret 1944/45 anvisa ett *förslagsanslag*
av kronor 11,700.

[41.] **7. Länsstyrelsernas kostnader för fångtransport, förslagsanslag.** Kostnaderna för sådana fångtransporter, som verkställas genom länsstyrelsernas försorg, ha alltsedan budgetåret 1935/36 gäldats från ett för ändamålet särskilt anvisat anslag i riksstaten. Anslaget utgick ursprungligen med 210,000 kronor men har undan för undan nedsatts och är för innevarande budgetår uppfört med 110,000 kronor. Utgifterna å anslaget ha efter krigsutbrottet visat stigande tendens. Under budgetåren 1939/40—1941/42 har belastningen sålunda utgjort resp. 90,400 kronor, 103,800 kronor och 106,800 kronor. Under det senast tilländalupna budgetåret ha utgifterna stigit till icke mindre än 256,200 kronor. Ökningen torde vara att tillskriva den starka stegringen av fångantalet i förening med att bevakningspersonalen från och med den 1 juli 1942 kommit i åtnjutande av förhöjd traktamentsersättning. En höjning av anslaget torde därför vara ofrånkomlig men bör i avvaktan på ytterligare erfarenhet kunna begränsas till förslagsvis 40,000 kronor. Anslaget skulle då upptagas med 150,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Länsstyrelsernas kostnader för fångtransport* för budgetåret 1944/45 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 150,000.

[42.] **8. Ersättning till Stockholms stad för underhåll av fångar i stadens rannsakningsfängelse, förslagsanslag.** I Stockholms stads rannsakningsfängelse ha sedan lång tid tillbaka förvarats vissa för brott eller lösdriveri häktade eller dömda personer. Vidare ha där intagits utlännningar som tagits i förvar jämlikt utlänningsförfattningarna.

Frågan om kronans och Stockholms stads skyldigheter med avseende å stadens rannsakningsfängelset, innefattande bland annat spörsmålet om vem som skall bära kostnaderna för de olika kategorierna intagna, har länge varit föremål för tvist. Hithörande frågor behandlades av 1940 års förhandlingskommission, bestående av representanter för kronan och staden, vilken kommission i sitt betänkande (SOU 1940: 28) avgav förslag även till bestämmelser om utnyttjandet av Stockholms stads rannsakningsfängelset. På grund av den ändrade situation, som inträdde efter krigsutbrottet, kunde förhandlingskommissionens förslag i vad det avsåg rannsakningsfängelset icke genomföras. I anledning av det stegrade fångantalet uppstod emellertid behov att utnyttja rannsakningsfängelset för fångvårdens behov i större utsträckning än tidigare. Såsom resultat av de förhandlingar, som med anledning därav inleddes, framlades i april 1943 ett förslag till avtal mellan kronan och Stockholms stad om rätt för fångvården att disponera platser i rannsakningsfängelset m. m., vilket förslag i propositionen nr 297 underställdes 1943 års riksdag. Sedan förslaget godkänts av riksdagen, har avtal i ämnet slutits mellan fångvårdsstyrelsen å kronans vägnar samt stadens representanter. Avtalet gäller under två år, räknat från och med den 1 juli 1943, och förlänges ett år i sänder om uppsägning ej sker.

Rörande avtalets huvudsakliga innehåll hänvisas till följande från fångvårdsstyrelsens skrivelse med anslagsäskanden hämtade redogörelse.

Underhåll av *ännu ej dömda* bekostas av staden, som jämväl är skyldig att tillhandahålla lokaler för förvaring av dem. Beträffande dem *som redan erhållit sin dom* må ur avtalet återgivas följande. Huvudregeln enligt avtalets § 1 a) är att kronan påtager sig kostnaden för förvaringen och underhållet i Stockholms stads rannsakningsfängelset av följande kategorier intagna, nämligen *dels* bötesfångar, *dels* häktade, av Stockholms rådhusrätt till straffarbete eller fängelse dömda personer från och med dagen efter rådhusrättens utslag, *dels* häktade, som enligt utslag av Stockholms rådhusrätt skola intagas till förvaring eller internering, *dels* häktade, av överståthållarämbetet till tvångsarbete dömda lösdrivare från och med dagen efter överståthållarämbetets beslut, *dels* ock personer, som tagits i förvar jämlikt författningar rörande utlänningar. I § 2 avtalet stadgas, att staden förbinder sig att i rannsakningsfängelset på fångvårdsstyrelsens begäran i mån av utrymme mot ersättning, som nedan sägs, förvara intagna, för vilkas förvaring och underhåll kronan enligt § 1 a) påtagit sig kostnaden, ävensom personer, som för undergående av straff intagas i fängelset eller enligt fångvårdsstyrelsens beslut dit överflyttas, dock att staden skall vara pliktig att förvara dels stadens bötesfångar, dels ock till ett antal av lägst 50 och högst 90, varav högst 15 kvinnor, andra för straffverkställighet intagna.

För de i § 2 omförmälda intagna skall kronan *dels* ersätta staden efter avgiven räkning dess utgifter för utspisning åt de intagna efter det för centralfängelset å Långholmen gällande portionspriset (sålunda allenast kostnad för i portion ingående proviantartiklar) *dels* ock till staden såsom bidrag till kostnaderna för fängelsebyggnadernas underhåll, för bevakning, sjukvård inom anstalten, allmänna förvaltningskostnader och dylikt ävensom för tillhandahållande av sängkläder samt av kläder under anstaltsvistelsen och vid avgången från anstalten erlägga ett belopp av 7 kronor 50 öre per intagen och dag. Fångvården förpliktar sig att erlägga i denna § angiven ersättning för en beläggning för dag av minst 50 för straffverkställighet intagna.

Med anledning av det nya avtalet upptogs förevarande anslag, som dessförrinnan varit uppfört med 14,000 kronor, för innevarande budgetår till 250,000 kronor.

För nästa budgetår har *fångvårdsstyrelsen* funnit erforderligt att höja anslaget på grund av stegrade utspisningskostnader och ökat fångantal. Styrelsen anför:

För de enligt avtalets § 2 i rannsakningsfängelset intagna skall fångvården i första hand erlagga ersättning för utspisningskostnaden, beräknad efter det för centralfängelset å Långholmen gällande portionspriset. Detta angavs vid anslagsberäkningen för 1943/44 till 85 öre per fånge och dag. Enligt senaste beräkning från centralfängelset uppgår portionspriset där till 1 krona per intagen och dag, och det torde icke vara möjligt att för budgetåret 1944/45 räkna med lägre portionspris. Härtill komma bidrag till kostnaderna för fängelsebyggnadernas underhåll, för bevakning m. m. beräknad efter 7 kronor 50 öre per intagen och dag.

I fråga om det antal intagna, för vilket ersättning skall utgå, har man i propositionen nr 297 för budgetåret 1943/44 räknat med att de *personer som enligt de gamla reglerna* förvarats å rannsakningsfängelset för statsverkets räkning — dömda fångar och lösdrivare samt bötesfångar och utläningar — icke för budgetåret 1943/44 komme att bli färre än under kalenderåret 1942, då antalet underhållsdagar var i runt tal 12,000. På denna grundval kom man fram till en kostnad per budgetår för dessa intagna av $(12,000 \times 0:85 + 12,000 \times 7:50)$ 100,200 kronor eller i runt tal 100,000 kronor. Räknat för budgetåret 1944/45 efter ett portionspris av 1 krona skulle kostnaden bli $(12,000 \times 1 + 12,000 \times 7:50)$ 102,000 kronor.

Vad därefter angår kostnaderna för de *nya kategorier* som enligt avtalet intagas å rannsakningsfängelset »personer som för undergående av straff intagas i fängelset eller enligt fångvårdsstyrelsens beslut dit överflyttas» har man för budgetåret 1943/44 ansett sig kunna nöja sig med att räkna en genomsnittlig beläggning av 50 eller samma antal, för vilket fångvården enligt § 2 avtalet är pliktig att erlagga ersättning. Den hittillsvarande erfarenheten och den omständigheten att fångantalet under nästa budgetår beräknas bli högre än nu ger anledning att för budgetåret 1944/45 räkna med minst 75 i medeltal av nu ifrågavarande kategorier. Kostnaderna i denna del skulle alltså bli $(1 + 7:50) 8:50 \times 75 \times 365 =$ kronor 232,687:50 avrundat 232,700 kronor.

På grund av det anförda anser fångvårdsstyrelsen, att anslaget för budgetåret 1944/45 bör uppföras med $(102,000 + 232,700 = 334,700)$ i avrundat tal 335,000 kronor.

Förklaringen till att portionspriset vid centralfängelset å Långholmen stigit sedan förevarande anslagsfråga senast var föremål för riksdagens prövning torde, enligt vad fångvårdsstyrelsen på förfrågan meddelat, ligga i att utspisningskostnaderna under vintern 1942/43 höllos nere på grund av varubristen. Sedan tillgången på livsmedel förbättrats, har utspisningen kunnat öka, vilket varit nödvändigt, då standarden tidigare varit låg. Med hänsyn till prisförhållandena i Stockholm kan det nuvarande portionspriset — omkring en krona — icke anses högt.

Enligt det mellan kronan och Stockholms stad träffade avtalet är staden pliktig att förvara, förutom stadens bötesfångar, andra för straffverkställig-

**Departements-
chefen.**

het intagna till antal av högst 90. Med hänsyn till den sålunda gjorda maximeringen torde till grund för anslagsberäkningen icke böra läggas en högre medelbeläggning under nästa budgetår än 100 intagna. Anslaget skulle i enlighet härmed beräknas till $(100 \times 365 \times 8:50 = 310,250)$ i avjämnat tal 310,000 kronor, vilket innebär en höjning med 60,000 kronor.

Jag får fördenskull hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning till Stockholms stad för underhåll av fångar i stadens rannsaksfängelset* för budgetåret 1944/45 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 310,000.

[43.] **9. Skyddskonsulentorganisationen, förslagsanslag.** Anslaget är för närvarande uppfört med 137,000 kronor.

Personalförteckning och avlöningsstat för skyddskonsulentorganisationen ha fastställts av Kungl. Maj:t den 4 juni 1943 (statsliggaren sid. 54 f.) Personalförteckningen upptager 12 skyddskonsulenter i lönegraden Eo 21.

Beträffande skyddskonsulentorganisationens utbyggande och beräkningen av anslaget för innevarande budgetår får jag hänvisa till vad föredragande departementschefen därom anfört i 1943 års statsverksproposition (II ht sid. 80 ff.). Den utbyggda organisationen har trätt i verksamhet den 1 januari 1944.

I sin skrivelse med anslagsäskanden har *fångvårdsstyrelsen* hemställt, att anslaget för nästa budgetår upptages i enlighet med det tidigare för den fullt utbyggda organisationen beräknade årsbehovet. Detta utgör 138,000 kronor för avlöningar och 71,500 kronor för omkostnader. Av förstnämnda belopp avse 1,500 kronor arvode till konsulenten på Gotland, 119,500 kronor avlöningar till övriga konsulenter och de fem skyddsassistenterna samt 17,000 kronor rörligt tillägg.

I enlighet med fångvårdsstyrelsens framställning hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels fastställa följande stat för skyddskonsulentorganisationen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1944/45:

Stat.

Avlöningar.

1. Arvode, bestämt av Kungl. Maj:t	kronor	1,500
2. Avlöningar till icke-ordinarie personal ..	»	119,500
3. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	»	17,000

Omkostnader.

Omkostnader, <i>förslagsvis</i>	»	71,500
---------------------------------------	---	--------

Summa kronor 209,500;

dels ock till *Skyddskonsulentorganisationen* för budgetåret 1944/45 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 209,500.

[44.] 10. *Övervakning av villkorligt dömda, förslagsanslag.* I samband med viss utvidgning av rätten till reseersättning för övervakare över villkorligt dömda höjdes detta anslag av 1943 års riksdag från 80,000 kronor till 84,000 kronor. Belastningen å anslaget har under de tre senaste budgetåren utgjort resp. 90,500 kronor, 87,000 kronor och 106,500 kronor.

I sin skrivelse med anslagsäskanden för nästa budgetår har *fångvårdsstyrelsen*, under hänvisning till att den nya lagen om villkorlig dom komme att öka frekvensen av antalet villkorliga domar, föreslagit att anslaget höjes med ytterligare 16,000 kronor till 100,000 kronor. Styrelsen har därvid framhållit att, då lagen icke trädde i kraft förrän den 1 januari 1944 och arvoden till övervakare icke utbetalas förrän efter övervakningens upphörande, de ökade kostnaderna för statsverket endast komme att delvis ge sig tillkänna under budgetåret 1944/45.

I sitt yttrande över fångvårdsstyrelsens anslagsäskanden har *statskontoret* ifrågasatt nedsättning av det sålunda föreslagna anslagsbeloppet. Ämbetsverket anför:

Statskontoret vill erinra, att provotiden enligt 1939 års lag om villkorlig dom skall uppgå till 3 eller 2 år. Då övervakning i allmänhet torde vara anordnad under hela provotiden samt arvode till övervakare utbetalas först efter övervakningens upphörande, lär ikraftträdandet av den nya lagen om villkorlig dom endast i mycket ringa utsträckning komma att påverka medelsåtgången under budgetåret 1944/45. Vidare torde ökningen av statsverkets utgifter för övervakarnas reseersättningar i anledning av sammanträden inför skyddskonsulenterna bliva relativt obetydlig (jfr prop. 1/1943 II ht sid. 89). På grund av det anförda och då beräkningen i övrigt av medelsbehovet för budgetåret 1944/45 synes rätt osäker, vill det förefalla statskontoret, som om det av styrelsen föreslagna anslagsbeloppet skulle kunna nedsättas.

Den utgiftsökning under anslaget, som föranledes av den nya lagstiftningen om villkorlig dom torde, såsom statskontoret framhållit, bliva jämförelsevis obetydlig under nästa budgetår.

Beträffande övervakares rätt till reseersättning gäller numera kungörelsen den 1 oktober 1943 (nr 740). Föreskrifterna i denna kungörelse innefatta i princip ej någon ändring i vad som gällt tidigare.

På grund av det anförda torde höjningen av anslaget för nästa budgetår kunna begränsas till 6,000 kronor, varför anslagsbeloppet skulle bliva 90,000 kronor.

Då det ansetts lämpligt att till fångvårdsstyrelsen centralisera utbetalningen av ersättningarna från förevarande anslag, har anslaget, som tidigare disponerats av länsstyrelserna, från och med den 1 januari 1944 ställts jämväl till fångvårdsstyrelsens förfogande.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Övervakning av villkorligt dömda*
för budgetåret 1944/45 anvisa ett *förslagsan-*
slag av kronor 90,000.

**Departement-
chefen.**

[45.] 11. Tillsyn över villkorligt frigivna m. fl., *förslagsanslag*. I skrivelse den 28 juni 1943 nr 352, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition, nr 252, med förslag till lag om villkorlig frigivning, dels ock i ämnet väckta motioner har riksdagen bland annat anhållit, att Kungl. Maj:t ville för nästa års riksdag framlägga förslag om ersättning från och med den 1 januari 1945 åt tillsynsmän för villkorligt frigivna.

De sakkunniga, som den 30 september 1938 avgåvo betänkande med förslag till lag om villkorlig frigivning (SOU 1938: 25) föreslogo, att arvode skulle utgå till tillsynsmän över villkorligt frigivna och såsom en följd härav jämväl till tillsyningsmän över dem som på prov utskrivits enligt lagarna om ungdomsfängelse, tvångsuppfostran samt förvaring och internering.

I propositionen nr 87 till 1939 års lagtima riksdag uttalade departementschefen sin anslutning till de sakkunnigas förslag och framlade ett av riksdagen sedermera bifallet förslag om beviljande av anslag till tillsyn över villkorligt frigivna m. fl. Anslaget beräknades till 15,000 kronor per år, varvid emellertid är att märka, att vid dessa kalkyler hänsyn ej togs till den ökning av antalet frigivna, som kunde föranledas av en eventuell ny lag om villkorlig frigivning. Anslaget, som aldrig togs i anspråk, indrogs av besparingsskäl på hösten 1939.

I sin skrivelse med anslagsäskanden för nästa budgetår har *fångvårdsstyrelsen*, efter att ha redogjort för vad sålunda förekommit, för egen del uttalat att det icke kunde råda tvivel om att en av förutsättningarna för att den nya lagen om villkorlig frigivning skulle kunna bringas i tillämpning på ett sätt som svarade mot dess syfte vore, att tillsynsmännen erhöles någon gottgörelse för sitt uppdrag. Samma skäl talade för att även tillsyningsmän över dem som på prov utskrivits från ungdomsfängelse, förvaring och internering erhöles samma förmån; i fråga om tillsyningsmän över dem som utskrivits på prov från tvångsuppfostran torde läget vara detsamma, men fångvårdsstyrelsen ansåge sig icke böra framlägga förslag i detta avseende.

Arvodet borde enligt styrelsens mening utgå efter samma grunder som till övervakare över villkorligt dömda, d. v. s. med 8 kronor för den första månaden och 2 kronor för varje följande månad. Tillsynsman syntes i likhet med övervakare böra erhålla gottgörelse för resekostnader enligt reseklass III i gällande resereglemente.

Beträffande kostnaderna har styrelsen framhållit, att det med nuvarande höga kriminalitet icke vore tänkbart, att skyddskonsulenterna skulle kunna annat än i något undantagsfall åtaga sig tillsynsuppdrag. Medelsbehovet för nästa budgetår uppskattar styrelsen till 4,800 kronor. Rörande den närmare beräkningen av detta belopp anföres:

Antalet straff- och fängelsefångar, som komma att villkorligt frigivas enligt nya lagen torde med nuvarande kriminalitetsfrekvens uppgå till omkring 1,400 per år. Då i vissa fall tillsyn ej kommer att anordnas och beträffande fångar med strafftid under ett år tillsynstiden ej blir längre än sex månader, torde man kunna räkna med omkring 900 helårsövervakningar, vilket skulle medföra en kostnad av omkring 25,000 kronor.

För budgetåret 1944/45 har detta emellertid föga betydelse. För de straff- och fängelsefångar, som frigivas under första halvåret 1945 kommer tillsynen i allmänhet ej att utlöpa förrän tidigast den 1 juli 1945 och ersättningen till tillsynsmannen faller därför på nästföljande budgetår. Vad som erfordras för budgetåret 1944/45 är medel till arvoden åt tillsynsmän över sådana som villkorligt frigivits enligt nuvarande lag, alltså före den 1 januari 1945. Ersättning bör här utgå från och med sistnämnda dag. Likaså har man att räkna med de frigivningar, som verkställas efter den 1 januari 1945 och där tillsynstiden av någon anledning avkortas till mindre än sex månader. För dessa ersättningar torde ett belopp av sammanlagt 1,000 kronor vara tillräckligt.

Antalet till ungdomsfängelse dömda, som stå under tillsyn, utgör för närvarande 400. Om man räknar med en medelkostnad för tillsynen av 27 kronor per år, skulle årskostnaden bli (400×27) 10,800 kronor. Då under budgetåret 1944/45 ersättning skulle utbetalas endast där tillsynen upphör under första halvåret 1945 och endast för tiden efter den 1 januari 1945, synes härför icke behöva upptagas mer än 3,000 kronor.

Antalet förvarade och internerade, som stå under tillsyn, utgör för närvarande 110. Med samma beräkningsgrund som beträffande ungdomsfängelse ådömda torde såsom ersättning till tillsynsmän över förvarade och internerade erfordras ett belopp av 500 kronor.

Gottgörelse för resekostnader till samtliga nu nämnda tillsynsmän kan uppskattas till 300 kronor.

Förevarande anslag skulle alltså uppföras med $(1,000 + 3,000 + 500 + 300)$ 4,800 kronor.

I samband med att den nya lagen om villkorlig frigivning sättes i kraft bör, i enlighet med vad statsmakterna tidigare förutsatt, tillsynsmän för villkorligt frigivna tillerkännas rätt till gottgörelse efter samma grunder som gälla för ersättning till övervakare över villkorligt dömda. Motsvarande förman torde därvid böra beredas även tillsyningsmän över dem som utskrivits på prov enligt lagarna om ungdomsfängelse, tvångsuppfostran samt förvaring och internering.

Departement-
schefen.

Den av fängelsestyrelsen verkställda beräkningen rörande medelsbehovet under nästa budgetår för tillsyn över vissa av ifrågavarande kategorier har icke givit mig anledning till erinran. Ersättning torde sålunda böra utgå även till tillsynsmän för personer som frigivits eller utskrivits före den 1 januari 1945 men endast för tiden från och med denna dag. Om den första månaden av tillsynsuppdraget då gått till ända, bör ersättningen utgå efter 2 kronor för månad. För att anslaget skall lämna tillgång jämväl till kostnaderna för tillsyn av personer som villkorligt utskrivits från tvångsuppfostringsanstalt, torde det av styrelsen begärda beloppet böra höjas med 2,000 kronor till 6,800 kronor.

Jag hemställer således, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Tillsyn över villkorligt frigivna m. fl.*
för budgetåret 1944/45 anvisa ett *förslagsan-*
slag av kronor 6,800.

[46.] 12. Understöd åt verksamhet för frigivna fångar m. fl. I enlighet med förslag i propositionen nr 87 till 1939 års lagtima riksdag beslöt riksdagen med anledning av den vid samma riksdag beslutade nya lagstiftningen om villkorlig dom, att anslaget till understöd åt verksamhet till frigivna fångars skydd skulle för budgetåret 1939/40 upptagas i riksstaten under rubriken Understöd åt verksamhet för villkorligt dömda och för frigivna fångar m. fl. samt beräknas efter ett årsbehov av 100,000 kronor. I samband med att skyddskonsulentorganisationens inrättande sedermera av besparingsskäl uppsköts, minskades anslaget vid 1939 års urtima riksdag. Från och med budgetåret 1941/42 upptogs detsamma i riksstaten under rubriken Understöd åt verksamhet för frigivna fångar m. fl.

Vid behandlingen i 1943 års statsverksproposition av sistnämnda anslag framhöll föredragande departementschefen (II ht sid. 90), att förslagen om skyddskonsulentorganisationens utbyggande och den nya villkorliga domslagens ikraftträdande icke skulle lända till avsedd nytta, om icke samtidigt medel ställdes till förfogande för att bekosta erforderliga åtgärder för att omhändertaga villkorligt dömda. Under hänvisning vidare till att förslag om reformerad lagstiftning om villkorlig frigivning komme att föreläggas 1943 års riksdag framhöll departementschefen, att det, oavsett om den nya lagstiftningen komme till stånd, föreläge ett trängande behov av ökat anslag för att bereda de frigivna hjälp under den första tiden efter anstaltsvistelsen. På grund av det anförda tillstyrkte departementschefen, att anslaget till understöd åt verksamhet för frigivna fångar m. fl. beräknades efter ett årsbehov av 100,000 kronor. Enär ökningen av medelsbehovet icke komme att i sin helhet inträda förrän efter ingången av år 1944, ansågs anslaget för budgetåret 1943/44 kunna bestämmas till 75,000 kronor, vilket ock blev riksdagens beslut.

Beträffande anslagets användning uttalades redan i propositionen nr 87 till 1939 års lagtima riksdag, att från detsamma skulle bestridas utgifter för inackordering av villkorligt dömda samt frigivna fångar ävensom i vissa fall avgifter för sådana personers intagande å sjukhus och andra liknande anstalter. Därjämte skulle av anslaget kunna under vissa förutsättningar utgå gottgörelse åt arbetsgivare som taga frigivna fångar i sin tjänst. Understöd av nu angivna slag ävensom understöd i annan form, t. ex. till kläder, husrum, mat, respengar m. m., böra kunna ifrågakomma, utom för villkorligt dömda och frigivna fångar, jämväl för personer, som, utan att vara fångar, frigivas eller utskrivas från fångvården tillhöriga anstalter.

I sin skrivelse med anslagsaskanden har *fångvårdsstyrelsen* under hänvisning till departementschefens nyss återgivna yttrande i ärendet i föregående års statsverksproposition föreslagit, att anslaget för nästa budgetår upptages efter det tidigare beräknade årsbehovet, 100,000 kronor.

Med biträdande härav får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Understöd åt verksamhet för frigivna fångar m. fl.* för budgetåret 1944/45

anvisa ett anslag av kronor 100,000.

[47.] **13. Bidrag till svenska skyddsförbundet.** Detta anslag har från och med budgetåret 1937/38 utgått med 100,000 kronor.

Kungl. Maj:t har den 4 juni 1943 förordnat att följande till svenska skyddsförbundet anslutna föreningar skola för budgetåret 1943/44 tilldelas bidrag av förevarande anslag på sätt framgår av denna uppställning.

Skyddsvärnet i Stockholm	kronor	33,000
» i Malmöhus län	»	10,000
» i Göteborg	»	13,500
» i Älvsborgs län	»	1,500
» i Örebro stad och län	»	4,500
» i Kopparbergs län	»	4,500
» i Gävleborgs län	»	1,000
Östergötlands läns skyddsförening	»	2,500
Skaraborgs läns skyddsförening	»	1,000
Blekinge läns skyddsförening	»	500
Stockholms stadsmission	»	6,000
Stockholms kyrkliga socialråd	»	2,000
Uppsala samhäl	»	4,500
Skara stifts arbetshem i Ollestad	»	2,500
Kronobergs läns skyddsförening	»	500
Hudiksvalls skyddsförening	»	500
Västmanlands läns samhäl	»	2,500

Summa kronor 90,500.

Samtidigt har Kungl. Maj:t berättigat styrelsen för skyddsförbundet att använda *dels* ett belopp av högst 3,000 kronor till understödjande av sådana till förbundet anslutna föreningar, vilka med hänsyn till omfattning och livaktighet i bedriven verksamhet kunna bliva i särskilt behov av sådant understöd, *dels* ett belopp av högst 3,500 kronor för förbundets centralregister, *dels* ock återstående belopp 3,000 kronor för förbundets egna utgifter.

I sin redogörelse för år 1942 har *skyddsförbundet* lämnat följande uppgifter rörande förbundets och de till förbundet anslutna föreningarnas verksamhet under nämnda år.

Till en var av de anslutna föreningarna hava anvisade belopp med tillhopa 88,600 kronor utbetalts med hälften i början av juli månad och återstoden i slutet av december månad 1942. Därjämte hava 9 föreningar beviljats extra anslag med sammanlagt 3,800 kronor. Förändet av centralregistret har dragit en kostnad av 3,500 kronor. Förbundets egna utgifter hava uppgått till 3,475 kronor 15 öre. Härtill komma diverse omkostnader med 219 kronor 90 öre.

Från samtliga anslutna föreningar hava infordrats redogörelser rörande verksamheten under år 1942. Av dessa redogörelser framgår, bl. a., att under nämnda år arbetet bland frigivna fångar, tvångsarbetare, från allmän uppfostringsanstalt, ungdomsfängelse, förvarings- och interneringsanstalt utskrivna, villkorligt dömda och straffria omfattat 36,021 åtgärder och 18,569

personer, att 471 alkoholister varit föremål för föreningarnas verksamhet, att förundersökning verkstälts rörande 1,244 personer, av vilka 920 erhållit villkorlig dom, att antalet villkorligt dömda, som stått under övervakning av föreståndare för eller annan ledamot av ansluten förening, utgjort 2,583, att antalet personer från specialanstalter utskrivna, över vilka ansluten förening övat tillsyn, utgjort 382, samt att hjälpåtgärder bland andra än ovan nämnda kategorier vidtagits av föreningarna till ett antal av 43,227.

Understöd till verktyg, bostadshyra, mat, arbetskläder, resor till arbetsplats m. m. har under året lämnats av de anslutna föreningarna till ett belopp av 747,129 kronor 07 öre.

Fångvårdsstyrelsen har i sin skrivelse med anslagsäskanden för nästa budgetår anført, att det beviljade anslaget endast nödtorftigt räckt till för fullgörandet av förbundets uppgifter samt att rådande krisförhållanden medförde ett alltjämt stegrat hjälpbehov. Styrelsen har därför hemställt, att anslaget måtte höjas med 20,000 kronor till 120,000 kronor.

I sitt yttrande över fångvårdsstyrelsens anslagsäskanden har *statskontoret* uttalat att, även om krisförhållandena måste antagas medföra ökat behov av hjälp åt det klientel som är föremål för förbundets stödåtgärder, en lindring i förbundets arbetsbörda likväl borde uppkomma därigenom, att den fullt utbyggda skyddskonsulentorganisationen komme att vara verksam under hela nästa budgetår. Ämbetsverket kunde fördenskull icke tillstyrka höjning av anslaget.

**Departements-
chefen.**

Förslag om höjning av bidraget till svenska skyddsförbundet framfördes av fångvårdsstyrelsen även för ett år sedan. I fjolårets statsverksproposition uttalade föredragande departementschefen med anledning härav att man, om skyddskonsulentorganisationen utbyggdes i full omfattning, kunde räkna med en lindring i skyddsföreningarnas arbetsbörda, enär samarbete borde komma till stånd mellan dessa och skyddskonsulenterna. Departementschefen föreslog därför, att bidragsbeloppet till skyddsförbundet skulle bibehållas oförändrat, vilket också blev riksdagens beslut. Av angivna skäl torde bidraget även för nästa budgetår böra upptagas med oförändrat belopp, 100,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till svenska skyddsförbundet* för budgetåret 1944/45 anvisa ett anslag
av kronor 100,000.

F. Uppfostringsanstalterna.

[48.] 1. Statens uppfostringsanstalt å Bona: Avlöningar, *förslagsanslag*. Anslaget är för innevarande budgetår upptaget med ett belopp av 263,000 kronor.

Personalförteckning för anstalten har fastställts av Kungl. Maj:t den 15 maj 1942 (ändr. 4 juni 1943; statsliggaren sid. 56). Den upptager, bland annat, 8 förste förmän i lönegraden A 8 och 21 förmän i lönegraden A 6.

Den 4 juni 1943 har Kungl. Maj:t fastställt följande avlöningsstat för anstalten, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1943/44.

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor 146,400
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t	» 3,800
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	» 79,500
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	» 33,300

Summa kronor 263,000.

Beträffande anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal har Kungl. Maj:t i samband med avlöningsstatens fastställande förklarat, att vid anstalten finge under budgetåret 1943/44 vara anställda högst följande antal icke-ordinarie befattningshavare, nämligen 9 förmän i lönegraden Eo 6, 1 sjuksköterska i lönegraden Eo 6, 8 nattvakter i lönegraden Eo 5, 3 eldare i lönegraden Eo 5, 2 kokerskor i lönegraden Eo 1, 6 förmän i lönegraden Ex 6, 1 tvätterska i lönegraden Ex 3, 1 bagerska i lönegraden Ex 3 och 1 köksbiträde i lönegraden Ex 1.

Efter framställningar av styrelsen för anstalten i särskilda skrivelser den 18 och den 19 augusti 1943 har Kungl. Maj:t medgivit, att vid anstalten finge från och med den 1 oktober 1943 tills vidare till och med den 30 juni 1944 vara anställda ytterligare 1 extra assistent i lönegraden Ex 20 och 1 extra nattvakt i lönegraden Ex 5 ävensom föranstallt, att medel till avlöande av dessa befattningshavare skulle överföras från andra huvudtiteln reservationsanslag till extra utgifter och tillgodoföras den i avlöningsstaten för anstalten upptagna anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal.

För budgetåret 1942/43 var icke-ordinarieposten uppförd med 77,000 kronor. Enär detta belopp visat sig otillräckligt i förhållande till de normala behov, som därav skulle täckas, måste posten, med anlitande av anslaget till extra utgifter, förstärkas med 5,500 kronor.

I skrivelse den 19 augusti 1943 har *styrelsen för anstalten* gjort framställning om anslag till uppehållande av anstaltens verksamhet under budgetåret 1944/45. Styrelsen har därvid, under uttalande att anstaltens anslagsbehov stode i nära förhållande till elevantalet, lämnat följande redogörelse för anstaltens beläggning.

Medeltalet elever var under budgetåret 1940/41: 181, under budgetåret 1941/42: 196 och under budgetåret 1942/43: 236. Antalet nykomna elever var under budgetåret 1940/41: 114, under budgetåret 1941/42: 142 och under budgetåret 1942/43: 218. Vid ingången av innevarande budgetår var elevantalet 249; denna dag, den 19 augusti 1943, är det 242. Under den förflutna delen av år 1943 har vid anstalten intagits 117 elever. Vid motsvarande tidpunkt 1942 var nykomlingssiffran 79.

Den starkt stegrade beläggningen har föranlett styrelsen att förkorta anstaltsvistelsen för särskilt skötsamma elever genom att överlämna dem till fostran och utbildning utom anstalten. Härom anföres:

Den — — — betydande stegringen av elevantalet nådde sin hittillsvarande kulmen redan i november 1942, då elevantalet något överskred 250. Anstaltens platsresurser voro därmed ansträngda till det yttersta. Inför utsikterna till en ytterligare stegring, vilken omedelbart skulle ha aktualiserat behovet av en utvidgning av anstalten genom nybyggnad av elevförläggningar på anstaltens område eller upprättande av en filial till densamma, fann styrelsen försvårigt, att något förkorta anstaltsvistelsen för särdeles skötsamma elever. Medan i regel villkorlig utskrivning alltjämt icke förekommer förrän efter en vistelsetid vid anstalten av minst ett år fyra månader, överlämnas numera vissa särskilt skötsamma elever jämlikt 8 § lagen om tvångsuppfostran till fostran och utbildning utom anstalten, sedan de vistats där 8—12 månader. Denna tillämpning av utskrivningsbestämmelserna, som hittills berört ett femtiotal elever, har visat sig ur fostringssynpunkt gynnsam. De vid anstalten intagna eleverna sporras till största möjliga skötsamhet för att få åtnjuta förmånen att tidigt lämna anstalten, och elevdisciplinen har därför, trots anhopningen av elever, varit god. Återfallen bland de till fostran och utbildning utom anstalten överlämnade eleverna äro hittills påfallande få. Den egentliga nackdelen med en sådan tidig utplacering torde vara, att den på anstalten försiggående tillvänjningen vid ordnat arbete och yrkesutbildningen bli alltför kortvariga, men detta uppväges av att eleven vid utplaceringen omedelbart får fortsätta i lämpligt yrkesarbete.

Med ingången av december månad 1942 ökades på detta sätt antalet utskrivningar. Samtidigt inträdde en ungefärligen motsvarande minskning i tillströmningen av elever, varigenom elevantalet kommit att balansera på 250, med obetydliga avvikelser uppåt eller nedåt.

Beträffande beräkningen av elevantalet under nästa budgetår anför styrelsen:

Vid bestämmandet av anslag till anstalten för det nu löpande budgetåret beräknades medelbeläggningen till 210 elever. För en motsvarande beräkning gällande budgetåret 1944/45 saknas fasta hållpunkter. Det är tyvärr knappast att förvänta, att den under kristiden kraftigt ökade ungdomsbrottsligheten kommer att avtaga under innevarande eller ens nästa budgetår, åtminstone i nämnvärd grad. Däremot bör lagen den 22 juni 1939 om villkorlig dom, vilken avses träda i kraft den 1 januari 1944, genom en vidsträckt tillämpning av villkorlig dom minska antalet fall av tvångsuppfostran. I

vilken utsträckning detta kommer att ske, kan endast erfarenheten utvisa. Endast i gynnsammaste fall torde dock elevantalet nedgå så, att medelbeläggningen för budgetåret 1944/45 blir under 210.

På grund av det anförda har styrelsen ansett sig vid sina anslagsäskanden för budgetåret 1944/45 böra utgå från samma medelbeläggning som för innevarande budgetår eller 210 elever.

Vad härefter angår medelsbehovet under de särskilda anslagsposterna i anstaltens avlöningsstat, har styrelsen vid behandlingen av posten till avlöningar till ordinarie tjänstemän föreslagit överförande till ordinarie stat av den sjukskötersketjänst i lönegraden Eo 6, som finnes upptagen i förteckningen över de icke-ordinarie befattningshavare som må vara anställda vid anstalten. Styrelsen har därvid framhållit, att tjänsten vore nödvändig för anstaltens behöriga drift och fullt ersatt en numera indragen ordinarie förmanstjänst. Avlöningen till en ordinarie sköterska i lönegraden A 6 har styrelsen beräknat till 2,601 kronor.

Liksom vid sina anslagsäskanden till föregående års riksdag har styrelsen vidare framlagt förslag om ändrad lönegradsplacering för de förste förmän och förmän, som undervisa i olika yrkesämnen inom hantverk och industriellt arbete. Dessa befattningshavare vore, enligt vad styrelsen uttalar, så uppenbart missgynnade i lönegradsavseende i förhållande till motsvarande tjänstemän såväl vid fångvårdsanstalterna som vid yrkeshemmen inom skyddshemsorganisationen, att en ändring härutinnan, ej minst av rekryteringsskäl, finge anses även i nuvarande ekonomiska läge oavvisligen påkallad. Utöver vad som tidigare anförts till stöd för en dylik förändring (II ht 1943 sid. 94 f.) har styrelsen framhållit, att ett sedan två år tillbaka bestående behov att å smides- och mekaniska verkstaden anställa en person med i anstaltsstadgan föreskriven kompetens i mekaniskt arbete överhuvud taget icke kunnat fyllas med någon kompetent kraft, vilket vore till största men för elevutbildningen i detta betydelsefulla yrke. Styrelsens förslag i denna del innefattar, att 3 förste förmansbefattningar och 6 förmansbefattningar skola förändras till yrkesmästartjänster av 1:a klass i lönegraden A 10 resp. yrkesmästartjänster av 2:a klass i lönegraden A 8. Kostnaden för uppflyttningen har beräknats till 2,445 kronor.

Å anslagsposten till ordinarie tjänstemän har styrelsen alltså beräknat en ökning av $(2,601 + 2,445 = 5,046)$ i runt tal 5,100 kronor till 151,500 kronor.

Posten arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, har upptagits med oförändrat belopp, 3,800 kronor.

Under anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal har styrelsen till en början, under förutsättning av bifall till förslaget om sjukskötersketjänstens överförande till ordinarie stat, beräknat en minskning av posten med belopp motsvarande lönen till en sjuksköterska i lönegraden Eo 6 eller 2,466 kronor. Styrelsen har vidare föreslagit dels att den vid anstalten anställda tvätterskan i lönegraden Ex 3 beredes ställning såsom extra ordinarie befattningshavare med placering i lönegraden

Eo 3, *dels ock* att medel måtte beräknas för bibehållande även under budgetåret 1944/45 av den extra assistenttjänst och den extra nattvaktstjänst, vilka jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande inrättats för tiden den 1 oktober 1943—den 30 juni 1944. I förstnämnda hänseende återopas, att tvätterskebefattningen visat sig för anstaltens drift synnerligen lämplig och med hänsyn härtill borde stadigvarande bibehållas. Kostnaden för befattningens överförande till extra ordinarie stat angives till 132 kronor. Såsom skäl för inrättandet av assistent- och nattvaktstjänsterna anfördes i de skrivelser, som lågo till grund för Kungl. Maj:ts beslut därom, i huvudsak följande.

Vid ett flertal med Bona jämförliga anstalter finnes en assistent, vilkens närmaste uppgift är att biträda direktören eller föreståndaren i dennes arbete samt vid behov tjänstgöra såsom vikarie för denne. Vid Bonaanstalten ha assistentåliggandena genom föreskrifter i stadgan för anstalten (den 17 juni 1938, nr 466) uppdelats på flera tjänstemän, men såsom sidouppgifter för dessa.

Jämlikt stadgans 26 § 7 mom. åligger det sålunda pastorn och förste läraren att, därest direktören är frånvarande från anstalten utan att vikarie för honom förordnats, i direktörens ställe utöva inseende över anstalten och förmanskapet därstädes samt att i övrigt, i den omfattning de pastorala göromålen och skolundervisningen det medgiva, biträda direktören i hans uppfostrande verksamhet och särskilt vid förberedande och utförande av elevers överlämnande till fostran och utbildning utom anstalten, elevers villkorliga eller slutliga utskrivning samt tillsynen av elever, som överlämnats till fostran och utbildning utom anstalten eller villkorligt utskrivits. Vidare äger direktören erhålla biträde av lärarna med expeditionsgöromål, av avdelningsföreståndarna (arbetsledaren, de två lärarna och lantbruksinspektoren) vid villkorlig utskrivning av elever och tillsyn över sådana elever samt av räkenskapsföraren och redogöraren med utredningar och uppgifter av ekonomisk art och med anskaffandet av för anstalten erforderliga förnödenheter.

I vad gäller expeditionsarbete skall sålunda direktören biträdas i första hand av pastorn och förste läraren samt lärarna, vilka tillika äro avdelningsföreståndare. Under större delen av året, nämligen med undantag för tiden 16 maj—30 september då skolferie hålles, äro emellertid dessa tjänstemän så gott som helt tagna i anspråk av andra dem åliggande uppdrag än expeditionstjänst, framför allt skolundervisningen. Arbetsledaren och lantbruksinspektoren äro, såsom ledare för respektive hantverks- och jordbruksavdelningen, ständigt strängt upptagna i denna sin egenskap. Den hjälp med assistentgöromål, som direktören kan erhålla av nu ifrågavarande tjänstemän, blir sålunda tämligen begränsad och därtill ojämn under olika delar av året.

Redan under normala förhållanden, då anstaltens elevbeläggning icke plägar överstiga talet 175, får ett verkligt behov anses föreligga av en förstärkning av den högre personalen vid anstalten för att bereda direktören lättnad i expeditjonsarbetet och därigenom lämna honom möjlighet att ägna önskelig tid för anstaltens övriga angelägenheter. Under år 1942 har emellertid elevbeläggningen överskridit 200 för att därefter stegras och från november 1942 utgöra omkring 250 utan tendens att minska. Antalet villkorligt utskrivna och till fostran och utbildning utom anstalten överlämnade elever, som samtidigt i motsvarande grad ökat, uppgår för närvarande till 245 och är fortfarande i stigande. Härigenom har direktörens och hans närmaste medhjälparens arbetsbörda vuxit i sådan omfattning att den icke synes kunna bemästras, med mindre en omedelbar personalförstärkning erhålles.

Denna förstärkning synes lämpligen böra ske genom anställande av en assistent med uppgift att biträda direktören i dennes olika åligganden men utan skyldighet att deltaga i undervisningen av eleverna eller tjänstgöra på någon elevavdelning. För innehavaren av en dylik assistentbefattning böra gälla i huvudsak samma fordringar som för direktören, nämligen att hava avlagt akademisk examen ävensom att äga god insikt och erfarenhet rörande anstaltsvård, social verksamhet eller annat liknande arbete. Om en kompetent kraft skall kunna förvärvas, bör befattningen placeras i samma lönegrad som gäller för assistent av 1:a klass vid fångvårdsanstalterna, nämligen den 20:e. Härtill berättigar redan Bonaanstaltens storlek, särskilt om hänsyn tages även till det stora antalet elever utom anstalten, som allttjämt stå under dess tillsyn.

I avbidan på utvecklingen av elevantalet vid anstalten samt de förändringar av tjänster, som kunna bli lämpliga, när väntad vakans å pastors- och förste lärartjänsten inträder, synes den ifrågasatta assistentbefattningen tillsvidare böra upptagas såsom icke ordinarie.

Antalet nattvakter vid anstalten är för närvarande åtta, alla placerade i lönegraden Eo 5. Den höga elevbeläggningen vid anstalten, vilken från november månad 1942 utgjort omkring 250 och icke visar tendens att minska, nödvändiggör en förstärkning även av den under natten tjänstgörande personalen. Detta behov, som provisoriskt tillgodosetts genom ändring av tjänstefördelningen å jordbruksavdelningen, kan icke i längden tillgodoses på detta sätt utan synes böra täckas genom anställande snarast av ytterligare en nattvakt. I avbidan på utvecklingen av elevantalet vid anstalten bör denne dock icke givas tjänsteställning såsom extra ordinarie utan blott såsom extra tjänsteman, alltså i lönegraden Ex 5.

Grundlönerna för ifrågavarande båda tjänster har styrelsen beräknat till 4,596 kronor resp. 2,070 kronor.

Utöver det sagda har styrelsen verkställt en uppräknings av nu ifrågavarande anslagspost med sammanlagt 8,000 kronor, varav 7,600 kronor motsvara en av styrelsen i särskild skrivelse den 19 augusti 1943 begärd förstärkning av posten för innevarande budgetår och 400 kronor ålderstillägg som tillkomma under nästa budgetår. I nyssnämnda särskilda skrivelse erinras, att posten redan för budgetåret 1942/43 förstärkts med 5,500 kronor, och i anslutning härtill anföres:

För innevarande budgetår har, med hänsyn till viss omändring av tjänster, ifrågavarande anslagspost upptagits till 79,500 kronor. Liksom under föregående budgetår erfordras på grund av förut angivna omständigheter även under innevarande budgetår ett tilläggsbelopp, vilket bör upptagas till 5,500 kronor jämte 400 kronor för ålderstillägg, vilka tillkomma under budgetåret, eller sålunda tillhoppa 5,900 kronor.

Häruöver ser sig styrelsen nödgad att anhålla om förstärkning av denna anslagspost för att vid en rimlig nivå kunna uppehålla arvoden till tillfällig personal. Tidigare har genom förbiseende, varå riksräkenskapsverket anmärkt, rörligt tillägg och kristillägg utbetalats även å arvoden till tillfällig personal, som vikarierat under semester och tjänstledighet samt under vakans för såväl ordinarie som icke-ordinarie befattningshavare. Arvodet till sådan personal kan givetvis icke sättas högre än vad som utgår till extra befattningshavare i motsvarande lönegrad, utan borde principiellt utgå med lägre belopp. Nu är emellertid lönenivån för personalen vid anstalten, särskilt

den i förmansgrad, synnerligen låg, något som styrelsen upprepade gånger framhållit i samband med önskemål om en allmän, väsentlig löneförbättring för denna personal. Det må nämnas, att grundlönen till en extra förman i lägsta löneklassen — 3 — vid anstalten är i runt tal 193 kronor i månaden och att hans månadslön, om rörligt tillägg och kristillägg inberäknas, uppgår till i runt tal 240 kronor. Även sistnämnda belopp understiger betydligt arbetsförtjänsten i orten för grovarbetare eller en icke facklärd arbetare inom industrien. Styrelsen har därför haft synnerligen stora svårigheter att förvärva behöfvlig tillfällig personal till vikarier för fast anställda befattningshavare, ej minst för de många, vilka åtnjutit längre eller kortare tids ledighet på grund av militär beredskapstjänstgöring.

För att anstalten icke skall löpa risken att behöva anlita personal, som icke ens fyller begränsade krav på fostrar- och arbetsledaregenskaper, finner styrelsen icke möjligt att — med undantag för mycket kortvariga anställningar — sätta arvoden till tillfällig, vikarierande personal lägre än vad som utgår till motsvarande extra befattningshavare i lägsta löneklass. Styrelsen måste därför anhålla om nödiga medel för att möjliggöra utbetalande av så avpassade arvoden.

De utgifter, som i detta avseende kunna föranledas i fråga om vikariatersättningar på grund av vakanser, tjänstledighet på grund av sjukdom och tjänstledighet på grund av militär beredskapstjänstgöring, torde vara av beskaffenhet att böra täckas genom medgivande av motsvarande anslagsöverskridande i enlighet med Kungl. Maj:ts cirkulär till statsmyndigheterna den 30 juni 1943 (nr 581, jfr nr 536/41), och styrelsen anser sig därför böra först mot budgetårets slut, när dessa kostnader kunna närmare beräknas, återkomma med äskande i denna del.

Vad däremot angår vikariatersättningar i övrigt, hemställer styrelsen att för bestridande av desamma ifrågavarande anslagspost måtte förstärkas med vad som motsvarar rörligt tillägg och kristillägg å förutberörda belopp 5,500 kronor, det vill säga för närvarande 31 % av 5,500 kronor = 1,705 eller i runt tal 1,700 kronor.

Enligt styrelsens beräkningar skulle icke-ordinarieposten alltså uppföras med $(79,500 - 2,466 + 132 + 4,596 + 2,070 + 8,000 = 91,832)$ i runt tal 91,900 kronor, innebärande en nettoökning med 12,400 kronor.

Posten rörligt tillägg har styrelsen med hänsyn till de i det föregående återgivna förslagen upptagit till ett med 1,600 kronor till 34,900 kronor förhöjt belopp.

Anslaget i dess helhet har beräknats till $(151,500 + 3,800 + 91,900 + 34,900 =)$ 282,100 kronor.

Över Bonastyrelsens framställning ha infordrade yttranden avgivits av länsstyrelsen i Östergötlands län, statskontoret och allmänna lönenämnden.

Länsstyrelsen i Östergötlands län har tillstyrkt bifall till framställningen.

Statskontoret har beträffande Bonastyrelsens hemställan om upptagande av den vid anstalten förefintliga sjukskötersketjänsten å ordinarie stat anfört, att ämbetsverket icke kunde tillstyrka bifall till denna hemställan, då tjänsten tillkommit så sent som från och med den 1 april 1942 och då i nuvarande ekonomiska läge nya ordinarie befattningar icke torde böra inrättas, där ej speciella omständigheter nödvändiggjorde detta. Även förslaget om placering av tre förste förmän och sex förmän i högre lönegrad har stats-

kontoret ansett sig böra avstyrka med hänsyn till att chefen för justitiedepartementet vid behandlingen av styrelsens anslagsframställning för innevarande budgetår, vari jämväl hemställts om uppflyttning av dessa befattningshavare, av statsfinansiella skäl sett sig förhindrad att framlägga förslag där-om. Mot styrelsens framställning i övrigt har statskontoret icke haft något att erinra.

Allmänna lönenämnden, som tidigare ställt sig avvisande mot förslaget om förbättrad löneställning för nämnda förste förmän och förmän (II ht 1943 sid. 96), har i sitt nu avgivna yttrande intagit en annan ståndpunkt. Nämnden anför:

Med hänsyn till de jämförelsevis kvalificerade arbetsuppgifter, som åvila dem av Bona-anstaltens förste förmän och förmän, vilka meddela undervisning i olika yrkesämnen inom hantverk och industriellt arbete, vill det synas lönenämnden, att kravet på en likställighet i lönehänseende med yrkesmästarna inom fångvården är i princip befogat. I och för sig synas således skäl tala för en lönegradsuppflyttning av befattningshavarna ifråga. Behovet av en löneförbättring understrykes även av de svårigheter att tillfredställande rekrytera befattningarna, som enligt vad anstaltsstyrelsen framhållit alltmera gjort sig gällande. Därest icke det statsfinansiella läget anses utgöra ett ovillkorligt hinder för genomförande av den tilltänkta löneförbättringen vill lönenämnden fördenskull numera icke framställa erinran mot ett bifall till anstaltsstyrelsens förslag, innebärande att av anstaltens åtta ordinarie förste förmän tre uppflyttas till yrkesmästare av 1:a klass i lönegraden A 10 samt av de ordinarie förmännen — f. n. 21 stycken — sex uppflyttas till yrkesmästare av 2:a klass i lönegraden A 8.

Av anstaltsstyrelsen framförda förslag om uppförande å ordinarie stat av en sjuksköterska i lönegraden Eo 6 samt om överförande till extra ordinarie stat av en tvätterska i lönegraden Ex 3 ha icke föranlett erinran från lönenämndens sida.

Vid sina anslagsberäkningar för nästa budgetår har styrelsen för Bona-anstalten utgått från samma medelbeläggning som för innevarande budgetår eller 210 elever. Den för budgetåret 1942/43 redovisade beläggningssiffran i förening med den alltjämt starka tillströmningen av elever — antalet nyintagna elever under månaderna januari—november 1943 utgjorde 181, vilket är exakt samma siffra som för motsvarande tid 1942 — tyder visserligen närmast på att beläggningen kommer att bli högre. Den ökade elevtillströmningen motväges emellertid i viss mån genom att styrelsen sedan hösten 1942 i större omfattning än tidigare överlämnar elever till fostran och utbildning utom anstalten. Då erfarenheterna av denna praxis hittills varit i stort sett goda, torde förfaringssättet kunna med fördel användas åtminstone så länge den nuvarande platsbristen på anstalten består. På grund härav och med hänsyn jämväl till den nya lagstiftningen om villkorlig dom synes riktigt att, såsom styrelsen gjort, tills vidare räkna med oförändrat antal elever vid anstalten.

Även ett elevantal av denna storlek överstiger emellertid avsevärt den normala beläggning för vilken den ordinarie och extra ordinarie personalen

**Departement-
chefen.**

vid anstalten är avpassad. Härtill kommer, att anstaltsledningen har att öva tillsyn jämväl över de elever som överlämnats till fostran och utbildning utom anstalten eller som utskrivits på prov. Att förstärkning av personalen under dessa förhållanden är nödvändig har utförligt motiverats i den framställning från Bonastyrelsen, som låg till grund för Kungl. Maj:ts beslut om anvisande för tiden den 1 oktober 1943—den 30 juni 1944 av medel från anslaget till extra utgifter till en extra assistent och en extra nattvakt vid anstalten. Denna personalförstärkning torde följaktligen böra bibehållas även under nästa budgetår, varvid för ändamålet erforderliga medel böra beräknas under anstaltens stat.

Vad angår anstaltsstyrelsens förslag om högre lönegradsplacering för vissa förste förmän och förmän med undervisningsskyldighet i yrkesämnen tala starka skäl även enligt min mening för bifall till framställningen i denna del. I rådande läge synes emellertid en löneförbättring, som icke motiveras av ändring i arbetsuppgifterna, icke böra ske.

Förslaget om överförande till ordinarie stat av den år 1942 inrättade sjuk-sköterskebefattningen kan jag för närvarande ej biträda. Däremot finner jag skäligt, att den nu i lönegraden Ex 3 uppförda tvätterskan beredes extra ordinarie anställning.

Vad slutligen angår den av anstaltsstyrelsen verkställda uppräknningen av anslagsposten till icke-ordinarie personal med 8,000 kronor har jag, i likhet med statskontoret, ej funnit anledning till erinran häremot. Med anledning av styrelsens i särskild skrivelse framställda förslag om förstärkning av samma post för innevarande budgetår ämnar jag i annat sammanhang föreslå framställning till riksdagen om anvisande av medel för ändamålet å tilläggsstat II till gällande riksstat.

Med hänsyn till vad sålunda i olika hänseenden anförts erfordras i fråga om avlöningsstaten ändring allenast beträffande anslagsposterna till övrig icke-ordinarie personal och till rörligt tillägg.

Posten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, nu å 79,500 kronor, bör med tillämpning av styrelsens beräkningssätt höjas med 4,596 kronor till en assistent i Ex 20, 2,070 kronor till en nattvakt i Ex 5 samt 132 kronor till en tvätterska i Eo 3 i stället för Ex 3, varjämte den bör uppräknas med ytterligare 8,000 kronor. Posten höjes alltså med sammanlagt $(4,596 + 2,070 + 132 + 8,000 = 14,798)$ 14,800 kronor till 94,300 kronor.

Höjningen av posten till rörligt tillägg torde med hänsyn bland annat till belastningen under sistförflutna budgetår böra bestämmas till 2,200 kronor, varvid postens belopp blir 35,500 kronor.

Anslaget i dess helhet skulle alltså ökas med $(14,800 + 2,200)$ 17,000 kronor till 280,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels fastställa följande avlöningsstat för statens uppfostningsanstalt å Bona, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1944/45:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor 146,400
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t	» 3,800
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	» 94,300
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	» 35,500
Summa kronor 280,000;	

dels ock till Statens uppfostringsanstalt
å Bona: Avlöningar för budgetåret 1944/45
 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 280,000.

[49.] **2. Statens uppfostringsanstalt å Bona: Omkostnader, *förslagsanslag*.**
 Detta anslag är i gällande riksstat uppfört med 265,000 kronor.

Enligt den av Kungl. Maj:t den 4 juni 1943 fastställda omkostnadsstaten för anstalten (statsliggaren sid. 57) ha anvisats, bland annat, till andra *expenser* än bränsle, lyse och vatten (övriga *expenser*) högst 4,000 kronor, till underhåll av anstaltens byggnader högst 9,000 kronor samt till underhåll av åt befattningshavare upplåtna bostäder högst 6,000 kronor.

I sin under näst föregående punkt omförmälda skrivelse med anslagsäskanden för budgetåret 1944/45 har *styrelsen för anstalten* föreslagit höjning av nämnda poster.

Vad först angår medelsbehovet under posten till *övriga expenser* har styrelsen hänvisat till vad styrelsen i sådant hänseende anfört i skrivelse den 24 maj 1943 med framställning om tillstånd att överskrida vissa anslagsposter å omkostnadsstaten för budgetåret 1942/43. I nämnda skrivelse uppgav styrelsen, att tilläggsbehovet, fränsett ett belopp av 600 kronor, vilket utgått såsom ersättning för städning av anstaltens kontorslokaler (jfr II ht 1943 sid. 100), så gott som helt hänförde sig till ökade telefonkostnader, samt anförde vidare:

Den ökade utgiften för sådant ändamål motväges emellertid till stor del av minskad medelsåtgång å en annan utgiftspost, nämligen kostnader för elever utom anstalten. Särskilt den förut omnämnda ökade utskrivningen har inverkat stegrande på *expenserna* dels vid de förberedande åtgärderna för utskrivningen, såsom arbetsanskaffningen, dels vid övervakningen av de många på prov utskrivna eller till fostran och utbildning utom anstalten överlämnade eleverna, för närvarande omkring 215. Men av besparingsskäl och jämväl med hänsyn till svårigheten att från det trängande arbetet vid anstalten lösgöra de tjänstemän, som tidigare ålagts företaga resor för arbetsanskaffning åt elever och tillsyn av de utom anstalten vistande eleverna, har styrelsen måst anförtro alltmera av arbetsanskaffningen och tillsynen åt i de skilda orterna särskilt utsedda ombud och övervakare, med vilka anstalten står i regelbunden förbindelse. Härvid anlitas givetvis i största möjliga utsträckning skriftliga meddelanden, men sådana äro i ett stort antal fall, särskilt

vid brådskande ingripanden, icke tillfyllest utan måste ersättas av telefonsamtal. Den ökning av telefonkostnaderna, som på detta sätt uppkommer, uppväges mer än väl av den besparing på tjänsteresor, vilken blivit genomförd.

Denna motivering, som närmast avsett budgetåret 1942/43, har enligt vad styrelsen nu uttalar full giltighet såväl för innevarande budgetår som med all sannolikhet för budgetåret 1944/45. Även om elevantalet skulle något minska från nuvarande höga nivå komme nämligen antalet elever utom anstalten — för närvarande omkring 250 — att oavbrutet stiga. På sålunda anförda skäl har styrelsen föreslagit en ökning av posten med 1,000 kronor till 5,000 kronor.

I fråga om delposterna till underhåll av anstaltens byggnader och till underhåll av åt befattningshavare upplåtna bostäder har styrelsen anfört, bland annat:

Posterna voro före den nuvarande kristiden och senast under budgetåret 1939/40 upptagna till förslagsvis resp. 18,000 kronor och 8,000 kronor. Från och med budgetåret 1940/41 sänktes anslagen å dessa poster till hälften, sålunda resp. 9,000 och 4,000 kronor, varjämte de från och med budgetåret 1941/42 maximerades. Med budgetåret 1942/43 höjdes på styrelsens framställning delposten till underhåll av tjänstebostäder till 6,000 kronor. Anspråken på ifrågavarande poster äro, med hänsyn till det eftersatta underhåll som anslagsminskningen nödvändiggjort, nu synnerligen stora. Det vid bostadsinspektion i maj 1943 fastställda behovet av nödiga reparationer å bostäder uppgår sålunda, när det under innevarande budgetår tillgängliga anslaget helt hunnit förbrukas, till lågt räknat 10,000 kronor, och likväl påsynades vid nämnda inspektion icke vissa ombyggnadsarbeten, som äro i och för sig önskvärda. Jämväl i fråga om anstaltens byggnader har på grund av anslagsbristen nödvändiga underhållsarbeten blivit uppskjutna, till men för byggnadernas bestånd.

Styrelsen har vidare framhållit, att underhållsarbetena å samtliga byggnader vid anstalten utgöra de viktigaste arbetsobjekten för de elever, som utbildas i byggnadssnickeri, mureri och måleri. Att ifrågavarande anslag under innevarande kris starkt nedskurits, samtidigt som elevantalet ökat, hade därför i hög grad minskat möjligheterna till utbildning i nämnda yrkesgrenar. Styrelsen har därför hemställt om posternas upptagande till samma belopp som före krisen, eller till resp. 18,000 och 8,000 kronor (+ 9,000 kronor resp. + 2,000 kronor).

Omkostnadsanslaget har alltså uppförts med $(265,000 + 1,000 + 9,000 + 2,000 =) 277,000$ kronor.

Länsstyrelsen i Östergötlands län har tillstyrkt anstaltsstyrelsens framställning.

Statskontoret har icke velat motsätta sig en uppräknings av delposten till övriga expenser, men föreslår att höjningen begränsas till 500 kronor. I fråga om den föreslagna höjningen av delposterna till underhåll av byggnader har statskontoret anfört, att ytterligare medelsanvisning syntes vara påkallad med hänsyn till vad i framställningen anförts, men i betraktande av att anslaget till underhåll av tjänstebostäder från och med budgetåret 1942/43 för-

stärkts, har ämbetsverket ansett en uppräkningsbörja begränsas till att omfatta anslaget till underhåll av anstaltens byggnader. Härvid föreslås en ökning med 3,000 kronor till 12,000 kronor.

Vid uppskattningen av medelsbehovet till andra expenser än bränsle, lyse och vatten har man att taga hänsyn icke blott till beläggningen å själva anstalten utan jämväl till antalet elever utom denna, som stå under anstaltsledningens tillsyn. Av den i det föregående lämnade redogörelsen framgår, att anstaltens beläggning stigit betydligt över den normala samt att dessutom antalet elever, som överlämnats till fostran och utbildning utom anstalten eller som utskrivits på prov, stegrats avsevärt. Den av Bonastyrelsen begärda höjningen av det till övriga expenser anvisade beloppet synes på grund härav böra godtagas.

Departementschefen.

Vad angår anslagsbehovet till byggnadsunderhåll är det uppenbart, att en medelsanvisning som icke medger nödvändiga underhållsarbeten måste vara oekonomisk. Enligt en av länsarkitektkontoret i Östergötlands län år 1943 verkställd värdering av byggnaderna vid Bonaanstalten har värdet av anstaltsbyggnaderna upptagits till 1,485,900 kronor och av tjänstebostadshusen till 353,650 kronor. Vid denna värdering ha ej medräknats ett stort antal uthus, ej heller det omfattande vatten- och avloppsledningssystemet samt de elektriska luftledningarna, vilka anläggningar även underhållas med anlitande av de för byggnadsunderhåll avsedda medlen. Även om anstaltens egen arbetskraft i mycket stor omfattning anlitas för förekommande underhållsarbeten, framstå under dessa förhållanden de i gällande stat upptagna beloppen å 9,000 kronor till underhåll av anstaltsbyggnaderna och 6,000 kronor till underhåll av tjänstebostäderna såsom oproportionerligt låga. Beloppen synas därför böra successivt återföras till den storlek de hade före inträdet av nuvarande kris. För nästa budgetår torde förstnämnda belopp böra höjas med åtminstone 4,000 kronor till 13,000 kronor. Vad angår underhållet av tjänstebostäderna synes, med hänsyn till den från och med budgetåret 1942/43 ökade medelsanvisningen för detta ändamål, den ytterligare anslagshöjningen böra för nästa budgetår begränsas till 1,000 kronor.

I enlighet med vad sålunda anförts skulle Bonaanstaltens omkostnadsanslag för nästa budgetår höjas med (1,000 + 4,000 + 1,000) 6,000 kronor till 271,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Statens uppfostringsanstalt å Bona:*
Omkostnader för budgetåret 1944/45 anvisa
 ett *förslagsanslag* av kronor 271,000.

[50.] 3. **Understöd till skyddshemmen å Viebäck, förslagsanslag.** Detta anslag är avsett för bestridande av vissa kostnader för den uppfostringsverksamhet för kvinnor som enligt lagen om tvångsuppfostran är genom Svenska

diakonissällskapet anordnad vid särskilda hem å sällskapets egendom Viebäck i Almesåkra socken av Jönköpings län. Grunderna för bestämmande av statsbidraget till anstalten ha intagits i en av Kungl. Maj:t den 12 maj 1939 fastställd överenskommelse mellan Kungl. Maj:t och kronan samt diakonissällskapet, vilken överenskommelse gäller från och med den 1 juli 1939 tills vidare intill utgången av andra budgetåret efter det, under vilket uppsägning ägt rum. Överenskommelsens huvudsakliga innehåll har återgivits i statsverkspropositionen till 1941 års riksdag (II ht sid. 76).

Anslaget har sedan budgetåret 1942/43 varit uppfört med 125,000 kronor. Belastningen under de båda senast förflutna budgetåren utgjorde 124,900 kronor resp. 140,200 kronor. Anledning att för nästa budgetår vidtaga ändring beträffande anslagsbeloppet föreligger ej.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Understöd till skyddshemmen å*
Viebäck för budgetåret 1944/45 anvisa ett
förslagsanslag av kronor 125,000.

[51.] **4. Kostnader för transport av minderåriga till uppfostringsanstalt, förslagsanslag.** Anslaget, som tidigare varit uppfört med 7,000 kronor, höjdes av 1942 års riksdag till 8,000 kronor och av 1943 års riksdag till 10,000 kronor. Utgifterna å anslaget ha under budgetåren 1940/41—1942/43 utgjort resp. 9,500 kronor, 11,200 kronor och 17,600 kronor. Med hänsyn till de nyligen företagna höjningarna av anslaget torde detta under nästa budgetår böra bibehållas oförändrat.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kostnader för transport av minder-*
åriga till uppfostringsanstalt för budgetåret
1944/45 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 10,000.

G. Diverse.

[52.] **1. Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Fångvårdsstyrelsens delfond, förslagsanslag.** Med åberopande av vad chefen för finansdepartementet vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor anför angående ersättning till fångvårdsstyrelsens delfond av statens allmänna fastighetsfond hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Fångvårdsstyrelsens delfond* för budgetåret 1944/45 anvisa ett *förslagsanslag*
av kronor 602,000.

[53.] **2. Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Byggnadsstyrelsens delfond, förslagsanslag.** Under hänvisning till vad chefen för finansdepartementet vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor anför angående ersättning till byggnadsstyrelsens delfond av statens allmänna fastighetsfond hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Byggnadsstyrelsens delfond* för budgetåret 1944/45 anvisa ett *förslagsanslag*
av kronor 332,000.

[54.] **3. Ersättning till statens domäners fond för upplåten mark, förslagsanslag.** Under hänvisning till vad chefen för finansdepartementet vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor anför angående ersättning till statens domäners fond för upplåten mark hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning till statens domäners fond för upplåten mark* för budgetåret 1944/45 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 22,000.

[55.] **4. Särskild ersättning till häradsskrivare för röstlängders upprättande, förslagsanslag.** Till bestridande av förevarande ersättning har för innevarande budgetår anvisats ett belopp av 70,000 kronor.

Då anslaget för budgetåret 1944/45 synes böra upptagas med oförändrat belopp, får jag efter samråd med chefen för socialdepartementet hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Särskild ersättning till häradsskriver för röstlängders upprättande* för budgetåret 1944/45 anvisa ett *förslagsanslag* av .. kronor 70,000.

[56.] **5. Bidrag till internationella byrån i Bern för skydd av litterära och konstnärliga verk, förslagsanslag.** Till bestridande av Sveriges andel i omkostnaderna för den av internationella unionen för skydd av litterära och konstnärliga verk upprättade byrån i Bern har under en följd av år anvisats ett belopp av 3,000 kronor. Med samma belopp lärer anslaget bära uppföras för budgetåret 1944/45. Med hänsyn till det utrikespolitiska läget torde det emellertid få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma, huruvida bidraget skall utbetalas.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till internationella byrån i Bern för skydd av litterära och konstnärliga verk* för budgetåret 1944/45 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 3,000.

[57.] **6. Bidrag till den internationella penitentiära kommissionen, förslagsanslag.** Till bestridande av Sveriges årliga bidrag för uppehållande av kommissionens verksamhet har för innevarande budgetår anvisats 1,000 kronor. Anslaget torde bära upptagas i riksstaten för nästa budgetår till oförändrat belopp, men av skäl som anförts under närmast föregående punkt torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma, huruvida något bidrag skall utbetalas.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till den internationella penitentiära kommissionen* för budgetåret 1944/45 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 1,000.

[58.] **7. Bidrag till Nordisk Tidsskrift for Strafferet.** För innevarande budgetår har anvisats 1,200 kronor till gäldande av ifrågavarande bidrag. Anslag till samma belopp torde bära äskas för nästkommande budgetår. I likhet med vad som föreslagits beträffande de under närmast föregående båda punkter upptagna anslagen, torde det få bero på Kungl. Maj:ts prövning, huruvida bidraget skall utgå. Såsom villkor för dess utbetalande bör såsom hittills gälla, att till fängvårdsstyrelsen, genom vars försorg anslaget utbetalas, överlämnas det antal exemplar av tidskriften som kan anses skäligt.

Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till Nordisk Tidsskrift for Strafferet* för budgetåret 1944/45 anvisa ett anslag av kronor 1,200.

[59.] **8. Kommittéer och utredningar genom sakkunniga, reservationsanslag.** Detta anslag har under budgetåren 1939/40—1942/43 varit uppfört med resp. 290,000 kronor, 200,000 kronor, 150,000 kronor och 140,000 kronor. Den successiva nedsättningen av anslaget möjliggjordes genom begränsning av utredningsverksamheten (jfr II ht 1940 sid. 94).

Vid ingången av budgetåret 1942/43 förefanns en reservation å anslaget av 32,800 kronor, varigenom för detta budgetår tillgängliga medel sålunda uppgingo till 172,800 kronor. Det visade sig dock nödvändigt att under samma budgetår begära förstärkning av anslaget med 75,000 kronor (prop. nr 2/1943 sid. 27). Detta belopp anvisades också av riksdagen. För innevarande budgetår har anslaget höjts till 225,000 kronor. Den senast föreliggande budgetredovisningen utvisar en reservation av 1,400 kronor.

De utredningsarbeten, som — till väsentlig del föranledda av framställningar av riksdagen — påbörjats eller fullföljts under innevarande budgetår, kunna väntas medföra större belastning å anslaget än som i statsverkspropositionen till 1943 års riksdag beräknats. Av de nu pågående utredningarna torde de flesta komma att fortsätta under nästa budgetår eller åtminstone någon del därav. Jag får härutinnan särskilt erinra om utredningarna angående reformer på strafflagstiftningens, straffsystemets och anstaltsväsendets områden samt utredningarna angående ny dissenterlagstiftning, rörande tillämpningen av 1937 års lagstiftning om allmänna handlingars offentlighet, angående domarutbildningen, om riksdagens arbetsformer samt om revision av strafflagen för krigsmakten. Enligt verkställda beräkningar skulle justitiedepartementets kostnader för utredningsarbeten under nästa budgetår uppgå till åtminstone 225,000 kronor.

På grund av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kommittéer och utredningar genom sakkunniga* för budgetåret 1944/45 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 225,000.

[60.] **9. Extra utgifter, reservationsanslag.** Ifrågavarande anslag är i gällande riksstat upptaget med ett belopp av 30,000 kronor. Då anledning icke synes föreligga till ändring i fråga om anslagsbeloppets storlek, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Extra utgifter* för budgetåret 1944/45 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 30,000.

[61.] **10. Dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, förslagsanslag.** Under hänvisning till vad chefen för finansdepartementet vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor anför angående behovet av anslag för budgetåret 1944/45 för täckande av kostnader för dyrtidstillägg under sagda

tid åt befattningshavare i statens tjänst får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst* för budgetåret 1944/45 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 105,000.

[62.] **11. Barntillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst, förslagsanslag.** Detta anslag är i gällande riksstat uppfört med 60,000 kronor. Medelsbehovet å anslaget under nästa budgetår synes kunna uppskattas till 50,000 kronor. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Barntillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst* för budgetåret 1944/45 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 50,000.

[63.] **12. Kristillägg, förslagsanslag.** Under hänvisning till vad chefen för finansdepartementet vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor anför angående behovet av anslag för nästa budgetår för täckande av kostnader för kristillägg hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Kristillägg* för budgetåret 1944/45 beräkna ett *förslagsanslag* av kronor 1,450,000.

Sammanfattning.

Andra huvudtitelnslutsumma, för budgetåret 1943/44

utgörande	kronor 24,101,900,
kommer vid bifall till de av mig framställda förslagen	
att för budgetåret 1944/45 uppgå till	» 24,990,200,
innebärande en ökning av	» 888,300.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Bertil Crona.

Bilaga A.

(Jfr sid. 5.)

Till KONUNGEN.

Jämlikt den av Kungl. Maj:t för lagberedningen fastställda instruktionen får beredningen härmed i underdånighet avgiva redogörelse för sin verksamhet under år 1943.

Beredningen har under året fortsatt arbetet med revisionen av jordabalken. Sålunda ha tidigare upprättade utkast till bestämmelser om köp, byte och gåva, om hävd och klander samt om inskrivnings rättsverkningar närmare bearbetats. Vid sammanträde med beredningens sakkunnige, byråchefen Gunnar Palm, ha spörsmål om fastighetsgränser varit föremål för behandling. Arbetet har i övrigt huvudsakligen varit ägnat åt utformande av motiv till den uppgjorda lagtexten.

Med stöd av nådigt bemyndigande har beredningen efter samråd med chefen för justitiedepartementet tillkallat docenten Seve Ljungman att såsom sakkunnig biträda beredningen i frågor rörande grannelagsrätten.

Undertecknade Anderberg och af Trolle ha den 24 september enligt nådigt bemyndigande deltagit i det av föreningen mellan ombudsmännen hos Sveriges landshypoteksinstitution anordnade årsmötet i Göteborg, därvid vissa inteckningsrättsliga spörsmål diskuterades.

Undertecknad Anderberg har omkring sex månader anlitats för lagstiftningsuppdrag i jordbruksdepartementet och därvid åtnjutit ledighet från befattningen såsom ledamot i beredningen.

Underdånigst

ÖSTEN UNDÉN.

EINAR ANDERBERG.

Herved af Trolle.

Stockholm den 31 december 1943.

Bilaga B.

(Jfr sid. 6.)

Till KONUNGEN.

Processlagberedningen får härmed i underdånighet avgiva redogörelse för beredningens verksamhet under 1943.

Beredningen har under året fortsatt med behandlingen av de lagstiftningsfrågor, som sammanhänga med införandet av nya rättegångsbalken. Sedan beredningen, på sätt omförmäles i årsredogörelsen för 1942, verkställt utredning angående inrättande av handels- och sjöfartsdomstolar samt ungdomsdomstolar, har beredningen upprättat förslag jämte tillhörande promemorior till lagar i dessa ämnen. Efter samråd med justitieråden N. Vult von Steyern och S. Bellinder, vilka av Kungl. Maj:t förordnats att vid behandlingen inom beredningen av frågor rörande högsta domstolens organisation och verksamhet deltaga i beredningens överläggningar, ha upprättats utkast till vissa ändringar i regeringsformen samt förslag till lag om högsta domstolens sammansättning och tjänstgöring. I övrigt har beredningen varit sysselsatt med granskning av tidigare upprättade lagutkast samt med utarbetande av motiv. Härvid ha de tidigare utarbetade förslagen fullständigats och förslag utarbetats till ändring även av åtskilliga andra lagar. Lagförslag jämte motiv föreligga till stor del i korrektur.

Med stöd av beredningen givet nådigt bemyndigande att vid utredningsarbetet infordra uppgifter och yttranden från ämbetsverk och övriga myndigheter ävensom att efter samråd med chefen för justitiedepartementet anlita särskilda sakkunniga inom de lagstiftningsområden, som bleve föremål för utredning, har beredningen under året dels, efter samråd med chefen för justitiedepartementet, tillkallat rådmannen Halvar Lech för att såsom sakkunnig deltaga i överarbetning av förut inom beredningen upprättade förslag till de ändringar, som påkallas av den nya rättegångsordningen i lagen om krigsdomstolar och rättegången därstädes samt strafflagen för krigsmakten, dels ock hos vederbörliga myndigheter och sammanslutningar inhämtat yttranden över bl. a. nyssnämnda förslag till lagar om handläggning av handels- och sjöfartsmål samt av brottmål mot underåriga. Angående upprättade lagförslag har dessutom i stor utsträckning samråd ägt rum med myndigheter, som beröras av lagförslagen.

På grund av remisser har beredningen avgivit underdåniga utlåtanden, den 30 april över patentutredningens den 30 december 1942 avgivna betänkande, den 31 augusti över ett av medicinalstyrelsens rättsmedicinska nämnd den 24 februari 1943 avgivet betänkande angående omorganisation av rättsmedicinalväsendet i riket och den 30 oktober över riksdagens skrivelse den 9 juni

1943 (nr 290) i vad angår skärpta kompetenskrav för erhållande av rådmansjänst.

Beredningen utgår ifrån, att det åt beredningen anförtrordda lagstiftningsuppdraget skall vara slutfört under förra hälften av år 1944.

Underdånigst

N. GÄRDE.

THORE ENGSTRÖMER.

ERIK SÖDERLUND.

Sven Strömberg.

Stockholm den 31 december 1943.

Register

till

Andra huvudtiteln för budgetåret 1944/45.

A. Justitiedepartementet m. m.

Sid.	Kronor
1 Avlöningar till statsråden utan departement m. m.	174,000
2 Justitiedepartementet: Avlöningar	291,000
4 Justitiedepartementet: Omkostnader	80,000
4 Justitiedepartementet: Svensk författningssamling	200,000
5 Lagberedningen	55,000
6 Processreformen m. m.	55,000
6 Ombuden för tillsyn å tryckta skrifter.	20,000
Säger för justitiedepartementet m. m.	875,000.

B. Justitiekanslersämbetet.

7 Justitiekanslersämbetet: Avlöningar	84,000
9 Justitiekanslersämbetet: Omkostnader	7,700
Säger för justitiekanslersämbetet	91,700.

C. Domstolarna.

9 Högsta domstolen m. m.: Avlöningar till justitieråden.....	475,000
11 Högsta domstolen m. m.: Avlöningar till befattningshavare vid nedre justitierevisionen	667,500
13 Högsta domstolen m. m.: Omkostnader	47,000
15 Högsta domstolen m. m.: Bidrag till Nytt juridiskt arkiv	2,000
16 Regeringsrätten: Avlöningar.....	149,700
16 Regeringsrätten: Omkostnader.....	4,000
16 Regeringsrätten: Regeringsrättens årsbok.....	12,000
17 Hovrätterna: Avlöningar	2,038,000
34 Hovrätterna: Omkostnader	120,000
36 Häradsrätterna: Avlöningar	5,072,000
57 Häradsrätterna: Omkostnader	410,000
58 Häradsrätterna: Reseersättningar till nämndemän m. m.....	*550,000
59 Häradsrätterna: Anskaffande av nya fastighetsböcker för landet	30,000
60 Häradsrätterna: Uppläggande av nya fastighetsböcker för landet	100,000
60 Vattendomstolarna: Avlöningar	318,000
61 Vattendomstolarna: Omkostnader	56,200
61 Krigsrätterna: Avlöningar.....	*326,500
62 Krigsrätterna: Omkostnader.....	*30,000
62 Krigsrätterna: Ersättningar till civila ledamöter i fältkrigsrätter m. m.....	70,000
Säger för domstolarna	10,477,900.

* Beräknat belopp.

Sid.

Kronor

D. Rättegångsväsendet i allmänhet.

63 Ersättning åt domare, vittnen och parter	550,000
63 Kostnader enligt lagen om fri rättegång	500,000
64 Understöd åt offentliga rättshjälpsanstalter.....	67,500
65 Medikolegala besiktningar.....	*70,000
65 Ersättning för vissa bötesandelar	2,500
65 Ersättning för förlorad inteckningslösen vid stadsdomstolarna	140,000
Säger för rättegångsväsendet i allmänhet	1,330,000.

E. Fångvården m. m.

70 Fångvårdsstyrelsen: Avlöningar	306,000
76 Fångvårdsstyrelsen: Omkostnader	48,500
78 Fångvårdsanstalterna: Avlöningar	4,331,000
103 Fångvårdsanstalterna: Omkostnader	2,960,400
109 Interneringsnämnden	14,500
112 Ungdomsfängelnsnämnden	11,700
113 Länsstyrelsernas kostnader för fångtransport	150,000
113 Ersättning till Stockholms stad för underhåll av fångar i stadens rannsakningsfängelse	310,000
116 Skyddskonsulentorganisationen	209,500
117 Övervakning av villkorligt dömda	90,000
118 Tillsyn över villkorligt frigivna m. fl.	6,800
120 Understöd åt verksamhet för frigivna fångar m. fl.	100,000
121 Bidrag till svenska skyddsförbundet	100,000
Säger för fångvården m. m.	8,638,400.

F. Uppfostringsanstalterna.

123 Statens uppfostringsanstalt å Bona: Avlöningar.....	280,000
131 Statens uppfostringsanstalt å Bona: Omkostnader.....	271,000
134 Understöd till skyddshemmen å Viebäck.....	125,000
134 Kostnader för transport av minderåriga till uppfostringsanstalt	10,000
Säger för uppfostringsanstalterna	686,000.

G. Diverse.

135 Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Fångvårdsstyrelsens delfond.....	602,000
135 Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Byggnadsstyrelsens delfond.....	332,000
135 Ersättning till statens domäners fond för upplåten mark	22,000
135 Särskild ersättning till häradskrivare för röstlängders upprättande.....	70,000
136 Bidrag till internationella byrån i Bern för skydd av litterära och konstnärliga verk.....	3,000

* Beräknat belopp.

Sid.	Kronor
136 Bidrag till den internationella penitentiära kommissionen	1,000
136 Bidrag till Nordisk Tidsskrift for Strafferet.....	1,200
137 Kommittéer och utredningar genom sakkunniga.....	225,000
137 Extra utgifter	30,000
137 Dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst	105,000
138 Barntillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst.....	50,000
138 Kristillägg.....	*1,450,000
	Säger för diverse 2,891,200
	Summa 24,990,200.

Sammanfattning.**Bilagor.**

- 139 *Bilaga A*: Lagberedningens årsredogörelse.
 140 *Bilaga B*: Processlagberedningens årsredogörelse.

* Beräknat belopp.

Bilaga till

1944 års statsverksproposition.

Tredje huvudtiteln.

Utdrag av protokollet över utrikesdepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Ministern för utrikes ärendena anmäler de frågor, som tillhöra regleringen av utgifterna under riksstatens tredje huvudtitel för budgetåret 1944/45, och anför därvid följande.

I skrivelse den 22 juni 1943 (nr 346) anmälde riksdagen, att den bifallit Kungl. Maj:ts förslag i den i anslutning till Amerikautredningens första betänkande framlagda propositionen (nr 280) till samma års riksdag angående förstärkning av utrikesrepresentationen och effektivisering av upplysningsverksamheten i Amerika m. m. ävensom att den för ändamålet beviljat ett anslag av 920,000 kronor. Riksdagens beslut innebar jämväl dels förändring av vissa befattningars karaktär eller lönegrad, dels upprättandet av ett antal nya befattningar, dels ock ändringar i staten för ortstillägg åt den diplomatiska och konsulära personalen. Enligt Amerikautredningens beräkningar skulle kostnaderna för genomförandet av dess förslag uppgå till 1,007,075 kronor för år räknat. Genom de ändringsförslag, som framlades i propositionen, minskades beloppet med 41,568 kronor till 965,507 kronor. Sistnämnda belopp nedräknades därefter till 920,000 kronor med hänsyn till att flertalet av de föreslagna nya befattningarna icke förutsågos kunna

tillträdas förrän under loppet av sistlidna höst. Slutbeloppet, 965,507 kronor, fördelades på följande ändamål, nämligen nya befattningar i Amerika 444,276 kronor, höjning av graden för vissa befattningar i Amerika 34,730 kronor, höjning av ortstillägg 127,000 kronor, förstärkning av kontorspersonalen vid vissa beskickningar och konsulat 75,000 kronor, ytterligare statsbidrag till den svenska handelskammaren i New York 8,000 kronor, tekniska och kommersiella specialstudier 75,000 kronor, upplysningsverksamheten i Amerika angående Sverige 163,500 kronor samt förstärkning av utrikesdepartementets handelsavdelning och pressbyrå 38,001 kronor.

I propositionen framhölls, att de av förslaget föranledda ändringarna i avlöningsstater och personalförteckningar under tredje huvudtiteln borde vidtagas först i samband med statsverkspropositionen till 1944 års riksdag. Samtidigt borde de anslag under tredje huvudtiteln, som berördes av förändringarna, höjas i enlighet med kostnadsökningarna. Det framhölls jämväl, att jämkningar därvid borde vidtagas med avseende å vissa anslag eller anslagsposter av förslagsanslags natur, t. ex. till rese- och flyttningsersättningar samt skrivmaterialier m. m., vilka berördes av den av riksdagen beslutade utvidgningen av utrikesrepresentationen. I anslutning härtil komma i det följande under vederbörande anslagsposter att upptagas de anslagsökningar och andra förändringar, som riksdagens ifrågavarande beslut medföra. Undantag utgöra delbeloppen till tekniska och kommersiella specialstudier samt till ökning av statsbidraget till handelskammaren i New York, för vilka ändamål medel för nästinstundande budgetår komma att äskas under tionde huvudtiteln.

Amerikautredningens uppdrag omfattar att verkställa utredning och avgiva förslag angående de åtgärder, som böra vidtagas eller förberedas för återupprättande och utvecklande av de kommersiella och kulturella förbindelserna med transoceana länder, när fredliga förhållanden återställts. I sitt förut omnämnda, den 14 april 1943 avgivna första betänkande framhöllo de sakkunniga, att de tills vidare begränsat sitt arbete till att avse de kommersiella förbindelserna med och upplysningsverksamheten å de amerikanska kontinenterna. Då frågan om ett vidgat kulturellt utbyte torde kunna erhålla en positiv lösning endast i viss utsträckning, så länge fredliga förhållanden icke inträtt, funno de sakkunniga omedelbara åtgärder i detta avseende icke erforderliga utan förklarade sig hava för avsikt att under sitt fortsatta arbete behandla denna fråga och däröver avgiva särskilt betänkande. De sakkunniga skulle jämväl i särskild skrivelse återkomma till frågan om åtgärder i syfte att i större utsträckning än hittills bereda tjänstemän inom utrikesförvaltningen tillfälle att under sin tjänstgöring i hemlandet förvärva eller förkovra insikter och erfarenheter i kommersiella frågor. Beträffande organisationen av Sveriges representation i andra transoceana länder betonade de sakkunniga, att som en konsekvens av det föreslagna upprättandet av en beskickning i Ottawa givetvis borde följa, att generalkonsulaten i Pretoria och Sydney vid lämpligt tillfälle omorganiserades till beskickningar.

I sistnämnda avseende hava de sakkunniga i särskild skrivelse den 9 decem-

ber 1943 framhållit önskvärdheten av att en beskickning i Pretoria utan dröjsmål måtte upprättas. Denna fråga behandlas under anslaget till avlöningar åt den diplomatiska och konsulära personalen vid beskickningar och konsulat.

A. Utrikesdepartementet.

[1.] 1. Utrikesdepartementet: *Avlöningar, förslagsanslag*. För detta anslag, som i riksstaten för budgetåret 1943/44 uppförts med 882,000 kronor, gälla följande personalförteckning och avlöningsstat:

Personalförteckning.

Befattning.

Lönegrad.

Tjänstemän å ordinarie stat:

A. Diplomatisk eller konsulär personal.

1 sändebud såsom kabinetssekreterare	B 3
4 utrikesråd såsom avdelningschefer	B 2
9 byråchefer	A 30
8 förste sekreterare	A 26
7 andre sekreterare	A 21
3 förste kanslister eller kanslister	A 16
	eller A 12.

B. Övrig personal.

1 kansliråd och chef för arkivet	A 30
1 kamrerare	A 26
1 förste arkivarie	A 26
1 andre arkivarie	A 21
1 revisor	A 21
9 kansliskrivare	A 11
16 kanslibiträden	A 7
1 förste expeditionsvakt	A 7
9 expeditionsvakter	A 5.

Tjänsteman å övergångsstat:

B. Övrig personal.

1 förste arkivarie	A 24.
--------------------------	-------

Extra ordinarie tjänstemän i högre lönegrad än 20:

2 förste sekreterare	Eo 26.
----------------------------	--------

Avlöningsstat.

	Kronor.
1. Avlöning till departementschefen, ministern för utrikes ärendena	30,000
2. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	532,000
3. Arvoden, bestämda av Kungl. Maj:t	10,000
4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	176,000
5. Särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän:	Kronor.
a. Representationsbidrag till ministern för utrikes ärendena	20,000
b. Representationsbidrag till kabinetssekreteraren ..	6,000
c. Hyresbidrag till kabinetssekreteraren	4,000
d. Representationsbidrag till chefen för pressbyrån ..	6,000
6. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	98,000
Summa kronor 882,000.	

I personalförteckningen böra i enlighet med 1943 års riksdagsbeslut rörande representationen i Amerika m. m. uppföras ytterligare dels en förste sekreterarebefattning i lönegraden A 26, dels ock en andre sekreterarebefattning i lönegraden A 21. Vad avlöningsstaten beträffar torde få framhållas, att det belopp å 38,001 kronor, som ingick i det av 1943 års riksdag för representationen i Amerika m. m. beviljade anslaget och som avsåg förstärkning av utrikesdepartementets handelsavdelning och pressbyrå, omfattade dels lön för nämnda båda befattningar, 9,327, respektive 7,191 kronor, dels rörligt tillägg och kristillägg, 2,653, respektive 2,830 kronor, dels ock ett arvode å 16,000 kronor till en extra tjänsteman å departementets pressbyrå. Anslagsposten 2. Avlöningar till ordinarie tjänstemän bör i anslutning därtill ökas med avlöningarna för nämnda båda tjänster, $(9,327 + 7,191 =)$ 16,518 kronor, i runt tal 17,000 kronor, eller alltså till $(532,000 + 17,000 =)$ 549,000 kronor. Vidare bör anslagsposten 6. Rörligt tillägg höjas med nyssnämnda belopp, 2,653 kronor eller i runt tal 3,000 kronor. Sistnämnda anslagspost bör därjämte med hänsyn till beräknad belastning uppräknas med 2,000 kronor och för nästinstundande budgetår alltså ökas med $(3,000 + 2,000 =)$ 5,000 kronor till 103,000 kronor. Beträffande övriga anslagsposter torde någon ändring ej erfordras; till det nyssnämnda arvodesbeloppet å 16,000 kronor återkommer jag i det följande.

Nu framlagda förslag skulle medföra en höjning av förevarande anslag från 882,000 kronor med $(17,000 + 5,000 =)$ 22,000 kronor till 904,000 kronor. Jag hemställer sålunda, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna följande personalförteckning för utrikesdepartementet:

Personalförteckning.

Befattning.

Lönegrad.

Tjänstemän å ordinarie stat:

A. Diplomatisk eller konsulär personal.

1 sändebud såsom kabinettssekreterare	B	3
4 utrikesråd såsom avdelningschefer	B	2
9 byråchefer	A	30
9 förste sekreterare	A	26
8 andre sekreterare	A	21
3 förste kanslister eller kanslister	}	A 16
		eller A 12.

B. Övrig personal.

1 kansliråd och chef för arkivet	A	30
1 kamrerare	A	26
1 förste arkivarie	A	26
1 andre arkivarie	A	21
1 revisor	A	21
9 kansliskrivare	A	11
16 kanslibiträden	A	7
1 förste expeditionsvakt	A	7
9 expeditionsvakter	A	5.

Tjänsteman å övergångsstat:

B. Övrig personal.

1 förste arkivarie	A	24.
--------------------------	---	-----

Extra ordinarie tjänstemän i högre lönegrad än 20: F

2 förste sekreterare	Eo	26;
----------------------------	----	-----

dels godkänna följande avlöningsstat för utrikesdepartementet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1944/45:

Avlöningsstat.

Kronor.

1. Avlöning till departementschefen, ministern för utrikes ärendena	30,000
2. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	549,000
3. Arvoden, bestämda av Kungl. Maj:t	10,000
4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	176,000
5. Särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän:	

Tredje huvudtiteln. [1.]

a. Representationsbidrag till ministern för utrikes ärendena	Kronor.	Kronor.
	20,000	
b. Representationsbidrag till kabinettsekreteraren	6,000	
c. Hyresbidrag till kabinettsekreteraren	4,000	
d. Representationsbidrag till chefen för pressbyrån	6,000	36,000
6. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>		103,000
		Summa kronor 904,000;

dels ock till Utrikesdepartementet: Avlöningar för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av .. kronor 904,000.

[2.] **2. Utrikesdepartementet: Omkostnader, förslagsanslag.** I gällande riksstat är detta anslag uppfört med 690,000 kronor. För anslaget har Kungl. Maj:t den 30 juni 1943 fastställt följande omkostnadsstat, att tillämpas tills vidare under budgetåret 1943/44:

Omkostnadsstat.

	Kronor.
1. Sjukvård m. m., <i>förslagsvis</i>	5,000
2. Rese- och flyttningersättningar, <i>förslagsvis</i>	40,000
3. Expenser, <i>förslagsvis</i>	615,000
4. Publikationstryck, <i>förslagsvis</i>	20,000
5. Chiffereringsmateriel	10,000
Summa kronor 690,000.	

I anslutning härtill har Kungl. Maj:t den 30 juni 1943 föreskrivit, med tillämpning tills vidare under budgetåret 1943/44,

att av anslagsposten till expenser må för nedan nämnda ändamål tagas i anspråk följande belopp, nämligen:

	Kronor.
Bränsle, lyse och vatten, <i>förslagsvis</i>	45,000
Övriga expenser, <i>förslagsvis</i>	570,000
Summa kronor 615,000;	

samt att av det till övriga expenser anvisade beloppet må till utgifter för andra ändamål än telegram, telefon och annonsering användas ett belopp av högst 270,000 kronor.

Det i omkostnadsstaten för rese- och flyttningersättningar beräknade beloppet torde kunna sänkas med 10,000 kronor. Därjämte synes, bland annat med hänsyn till de belopp, som kunna beräknas inflyta såsom ersättning för telegram för enskildas räkning, det för telegram etc. avsedda beloppet kunna sänkas med 100,000 kronor.

Anslaget torde sålunda kunna sänkas från 690,000 kronor med 110,000 kronor till 580,000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Utrikesdepartementet: Omkostnader* för budgetåret 1944/45 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 580,000.

[3.] **3. Utrikesdepartementet: Förstärkning av personalorganisationen.**

Under detta anslag, som för första gången upptogs i riksstaten för budgetåret 1941/42 med 404,900 kronor och som under de därpå följande båda budgetåren upptagits med 400,000 kronor, hava sammanförts de kostnader, som motsvara förstärkning av utrikesdepartementets personal utöver vad som kunde anses utgöra normal personaltillgång under tiden före krisen. För nästinstundande budgetår bör anslaget ökas med det belopp av 16,000 kronor, som jämlikt 1943 års riksdagsbeslut rörande representationen i Amerika m. m. erfordras såsom arvode åt en extra tjänsteman å utrikesdepartementets pressbyrå. Därjämte har en av förhållandena nödvändiggjord omorganisation av departementets chiffereringskansli medfört en ökning av kostnaderna för chiffertjänsten med 14,000 kronor. Anslaget bör därför höjas med $(16,000 + 14,000 =)$ 30,000 kronor.

Jag hemställer sålunda, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Utrikesdepartementet: Förstärkning av personalorganisationen* för budgetåret 1944/45 anvisa ett anslag av kronor 430,000.

B. Sveriges representation i utlandet.

[4.] **1. Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Diplomatisk och konsulär personal m. m., förslagsanslag.** Detta anslag är i riksstaten för budgetåret 1943/44 uppfört med 3,020,000 kronor.

Den 30 juni 1943 har Kungl. Maj:t fastställt följande förteckning över diplomatisk och konsulär personal, tjänstgörande utom riket:

Personalförteckning.

Befattning.

Lönegrad.

Tjänstemän å ordinarie stat:

A. Placerade vid beskickning eller lönat konsulat:

11 sändebud	B 3
14 sändebud	B 2

8 generalkonsuler	B 2
20 legationsråd, handelsråd eller konsuler	A 30
13 förste legationssekreterare eller vicekonsuler	A 26
8 andre legationssekreterare eller andre vicekonsuler	A 21
20 förste kanslistar eller kanslistar	} A 16 eller A 12.

B. Placerade enligt Kungl. Maj:ts beprövande:

2 legationsråd, handelsråd eller konsuler	A 30.
---	-------

Extra ordinarie tjänstemän i högre lönegrad än 20:

A. Placerade vid beskickning eller lönat konsulat:

2 sändebud	B 2
1 legationsråd	Eo 30.

B. Placerade enligt Kungl. Maj:ts beprövande:

3 förste legationssekreterare eller vicekonsuler	Eo 26
3 andre legationssekreterare eller andre vicekonsuler	Eo 21.

Kungl. Maj:t, som den 30 juni 1943 fastställt förteckning över beskickningar och lönade konsulat med angivande av den diplomatiska och konsulära personalens placering, har den 2 juni 1939 fastställt följande stat för ortstillägg åt diplomatisk och konsulär personal, tjänstgörande utom riket:

Stat för ortstillägg.

Placering.	Kronor.
<i>Sändebud</i> (B 3, B 2).	
Washington	60,000
London	50,000
Berlin, Paris	40,000
Moskva, Rom, Warszawa	25,000
Bryssel, Haag, Madrid, Ankara, Teheran	20,000
Helsingfors, Köpenhamn, Oslo	18,000
Belgrad, Bern, Budapest, Bukarest, Riga, Buenos Aires, Kairo, Lima, Mexico, Rio de Janeiro, Shanghai, Tokio	15,000
<i>Generalkonsuler</i> (B 2).	
New York	33,000
London	24,000
Montreal	17,000
Hamburg, Calcutta, Pretoria, Sydney	15,000
Reykjavik	7,000

Legationsråd, handelsråd, konsuler (A 30, Eo 30).

Förste legationssekreterare, vicekonsuler (A 26, Eo 26).

Andre legationssekreterare, andre vicekonsuler (A 21, Eo 21).

P l a c e r i n g	O r t s t i l l ä g g K r o n o r					
	Leg.-råd	Han- delsråd, konsuler	Förste leg.-sekr.	Vice- konsuler	Andre leg.-sekr.	Andre vice- konsuler
Nordamerikas Förenta Stater, Canada, Cuba, Venezuela	20,000	17,000	14,000	13,000	12,000	11,000
Storbritannien, Irland, Brittiska domi- nions och besittningar utom Canada, Iran, Turkiet	18,000	15,000	13,000	12,000	11,000	10,000
Övriga länder utom nedan angivna ..	10,000	8,000	7,000	6,000	6,000	5,000
Danmark, Estland, Finland, Lettland, Norge, Portugal, Frankrike: Rouen	8,000	6,000	6,000	5,000	5,000	5,000

Förste kanslist, kanslist (A 16, Eo 16, A 12, Eo 12).

P l a c e r i n g	O r t s t i l l ä g g K r o n o r	
	A	B
	Ortstillägg enligt A må av Kungl. Maj:t anvisas för högst 11 befattningar i lönegraden A 16	
Generalkonsulaten i New York och Calcutta	9,500	7,500
Nordamerikas Förenta Stater utom New York, Canada, Cuba, Venezuela	8,000	6,500
Storbritannien, Irland, Brittiska dominions och besittningar utom Brittiska Indien och Canada, Iran, Turkiet	7,000	5,000
Övriga länder utom nedan angivna	4,000	2,500
Danmark, Estland, Finland, Lettland, Norge, Portugal, Frank- rike: Rouen.....	3,000	1,500

Slutligen har Kungl. Maj:t för anslaget den 30 juni 1943 fastställt följande avlöningsstat för diplomatisk och konsulär personal, tjänstgörande utom riket, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1943/44:

Avlöningsstat.

	Kronor.
1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	1,033,000
2. Exspektansarvoden, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	75,000
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal	90,000
4. Särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän:	Kronor.
a. Ortstillägg, <i>förslagsvis</i>	1,170,000
b. Barnbidrag, <i>förslagsvis</i>	100,000
c. Utomeuropeiskt tillägg, <i>förslagsvis</i>	178,000
d. Chargé d'affairestillägg, <i>förslagsvis</i>	6,000
e. Bidrag för inköp av automobil, <i>förslagsvis</i>	10,000
f. Ersättning för hållande av automobil, <i>förslagsvis</i>	30,000
g. Förflyttningsbidrag, <i>förslagsvis</i>	30,000
h. Språktillägg, <i>förslagsvis</i>	8,000
i. Prisutjämningsstillägg	150,000
5. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	140,000
	Summa kronor 3,020,000.

I enlighet med de av riksdagen godkända förslag, som framlagts i propositionen nr 280/1943, har Kungl. Maj:t den 30 juni, respektive den 29 juli 1943 vidtagit följande ändringar i personalförteckningen och ortstilläggsstaten:

1. Från och med den 1 augusti 1943 har generalkonsulsbefattningen i Montreal indragits och en sändebudsbefattning upprättats i Ottawa.

2. Från och med den 1 juli 1943 hava konsulsbefattningarna i Chicago och San Francisco förändrats till generalkonsulsbefattningar i lönegraden B 2 och vicekonsulsbefattningen vid generalkonsulatet i New York till en konsulsbefattning i lönegraden A 30.

3. Från och med den 1 juli, respektive den 1 augusti 1943, och med giltighet under budgetåret 1943/44 hava inrättats ytterligare två befattningar i lönegraden A 30 såsom legationsråd, åtta befattningar i lönegraden A 26 såsom förste legationssekreterare eller vicekonsuler, två befattningar i lönegraden A 21 såsom andre vicekonsuler samt fyra befattningar i lönegraden A 12 såsom kanslistar med följande placering tills vidare:

Beskickningen i:

Bogotá: Legationsråd och kanslist;

Buenos Aires: Förste legationssekreterare;

Caracas: Legationsråd och kanslist;

Havana: Kanslist;

Lima: Förste legationssekreterare;

Mexico: Förste legationssekreterare;

Ottawa: Förste legationssekreterare;

Rio de Janeiro: Förste legationssekreterare;
 Santiago de Chile: Kanslist;
 Washington: Två förste legationssekreterare.

Generalkonsulatet i:

Chicago: Vicekonsul;
 San Francisco: Andre vicekonsul.

Konsulatet i:

Minneapolis: Andre vicekonsul.

4. I ortstilläggsstaten hava med giltighet tills vidare under budgetåret 1943/44 vidtagits följande ändringar:

	Ortstillägg. Kronor.
<i>Nordamerika:</i>	
Sändebud i Washington	70,000
Sändebud i Ottawa	25,000
Generalkonsul i New York	38,000
Generalkonsuler i Chicago och San Francisco	27,000
Legationsråd, tillika sändebudets ställföreträdare, och handelsråd i Washington	27,000
Annat legationsråd	25,000
Konsul i Minneapolis	22,000
Konsul i New York	18,000
Förste legationssekreterare	17,000
Vicekonsul	16,000
Andre legationssekreterare	15,000
Andre vicekonsul	14,000
<i>Syd- och Mellanamerika:</i>	
Sändebud i Buenos Aires och Mexico	20,000
Sändebud i Lima och Rio de Janeiro	18,000
Cuba och Venezuela:	
Legationsråd och handelsråd	24,000
Förste legationssekreterare	16,000
Andre legationssekreterare	14,000
<i>Övriga länder:</i>	
Legationsråd och handelsråd	14,000
Förste legationssekreterare	9,000
Andre legationssekreterare	8,000
<i>Förste kanslister och kanslister:</i>	
New York: förste kanslist	11,500
» : kanslist	9,500

	Ortstillägg. Kronor.
Ottawa och San Francisco	10,000
Chicago och Minneapolis	8,500
Cuba och Venezuela	7,500
Argentina och Mexico	5,000
Brasilien, Chile, Colombia och Peru	3,500.

De nya befattningar, som sålunda upprättats, böra från och med budgetåret 1944/45 uppföras å ordinarie stat och intagas i *personalförteckningen*. I denna synes jämväl böra uppföras den för generalkonsulatet i New York avsedda kanslistbefattning i lönegraden A 12, som föreslagits av Amerikautredningen och för vilken erforderliga medel beräknats inom det av riksdagen beviljade anslaget å 920,000 kronor (prop. nr 280/1943, s. 7 och 24—25); i Kungl. Maj:ts förslag upptogs i tillägget till personalförteckningen för budgetåret 1943/44 icke denna befattning, vilken med hänsyn till personalförhållandena vid generalkonsulatet befanns kunna undvaras under ytterligare någon tid. I övrigt torde böra nämnas, att den anordning, enligt vilken vissa befattningshavare vid beskickningar och konsulat på grund av de politiska förhållandena eller av andra skäl beordrats att tjänstgöra i utrikesdepartementet, förutses komma att i viss utsträckning bestå jämväl under nästinstundande budgetår. Hänsyn härtill har tagits vid beräkningen av delposten till ortstillägg.

Amerikautredningen har i en den 9 nästlidne december avgiven särskild skrivelse upptagit frågan om upprättandet av en *beskickning i Pretoria*.

De sakkunniga framhålla svårigheten av att i nuvarande läge klart överblicka alla de omständigheter, som inverka på avgörandet av frågan om hur Sveriges förbindelser med brittiska dominions bäst skola främjas, och att införskaffa yttranden från de berörda länderna. De äro därför för närvarande icke beredda att avgiva ett betänkande rörande frågan i hela dess omfattning.

Emellertid har, enligt vad de sakkunniga framhålla i sin skrivelse, frågan om upprättandet av en beskickning i Pretoria kommit i ett sådant läge, att ett avgörande svårligen kan uppskjutas i avvaktan på att ett dylikt betänkande föreligger. Det faktum, att Sydafrikanska Unionen sedan år 1934 i Sverige upprätthållit en diplomatisk representation, under det att Sverige i Pretoria företrätts endast av ett generalkonsulat, torde vara ett i längden ohållbart förhållande, föga ägnat att främja de svensk-sydafrikanska förbindelsernas utveckling. Det intresse för upprätthållande av stadigvarande diplomatiska förbindelser med Sverige, som man från sydafrikanskt håll visar genom att fortfarande hålla ett sändebud i Stockholm, fordrar enligt de sakkunnigas mening, att en svensk beskickning nu upprättas i Sydafrika. Ett uppskjutande av denna säkert under alla förhållanden en gång nödvändiga åtgärd skulle kunna giva ett felaktigt intryck av bristande svenskt intresse för en utveckling av förbindelserna med Sydafrika. Då en intensifiering av de framtida

svensk-sydafrikanska förbindelserna tvärtom bör vara föremål för särskilda omsorger från svensk sida, är det enligt de sakkunnigas uppfattning angeläget, att erforderliga dispositioner härutinnan i rätt tid vidtagas.

De sakkunniga föreslå därför, att det svenska generalkonsulatet i Pretoria omorganiseras till en beskickning. Med hänsyn till att det icke för närvarande torde vara möjligt att överblicka, huru Sveriges representation i Sydafrika mera i detalj lämpligast bör utformas, föreslå de sakkunniga, att Kungl. Maj:t, intill så kunnat ske, lämnar tillfälliga bestämmelser rörande lokalförhållanden, löneförmåner etc. vid den nya beskickningen.

Jag ansluter mig helt till de sakkunnigas uttalande angående önskvärdenheten av att Sveriges representation i Sydafrika utan dröjsmål gives diplomatisk status. Det synes dock lämpligast, att frågan om uppförande å ordinarie stat av en beskickning i Pretoria och indragning av generalkonsulatet därstädes får anstå, till dess att de sakkunniga blivit i tillfälle att framlägga ett slutligt yttrande angående organisationen av vår representation i brittiska dominions med eventuella förslag till ändringar i ortstilläggen. Önskemålet torde kunna tillgodoses genom att Kungl. Maj:t i Pretoria ackrediterar ett sändebud, som tills vidare får uppbära generalkonsulns löneförmåner. Anslagsberäkningen för nästinstundande budgetår skulle sålunda härigenom icke påverkas.

Departements-
chefen.

I *staten för ortstillägg* böra i fråga om tjänstemännen i Amerika införas de belopp, som godkänts av riksdagen. Då dessa ej avse samtliga de fall, som förutses i de i gällande ortstilläggsstat införda tabellerna, hava dessa fullständiga med proportionellt beräknade belopp. Därjämte bör beträffande den tjänsteman vid beskickningen i Washington, som handlägger press- och upplysningsärenden, i staten göras ett tillägg om att till honom skall i enlighet med 1943 års riksdagsbeslut (prop. nr 280/1943, s. 12) utöver det ordinarie ortstillägget utgå ett belopp av 5,000 kronor. Anslaget till upplysningsverksamheten i utlandet angående Sverige, från vilket detta tillägg hittills utgått, bör i anslutning därtill nedräknas med motsvarande belopp. I fråga om ortstilläggen för vissa andra befattningar torde därjämte få framhållas följande.

Enligt gällande stat utgör ortstillägget för sändebudet i Bern 15,000 kronor. Såsom uttalades i statsverkspropositionen till 1939 års riksdag (III ht, s. 31), hade emellertid 1938 års sakkunniga för utredning av frågan om en särskild lönereglering för utrikesrepresentationen i sin specialmotivering till förslagen till stater för ortstillägg särskilt antecknat, att de beräknat ortstillägget för sändebudsbefattningen i Bern under hänsynstagande till den omständigheten, att postens innehavare innehade uppdrag såsom ständigt ombud hos Nationernas förbund och i sådan egenskap åtnjote särskilda förmåner. Skulle detta uppdrag bortfalla, förutsatte de sakkunniga, att frågan om ortstilläggets storlek toges under omprövning. Departementschefen anslöt sig till de sakkun-

nigas uppfattning i detta avseende. Dock syntes honom en omprövning av ortstilläggets storlek även böra ske, därest uppdragets omfattning och därigenom de med detsamma förenade förmånerna skulle undergå en mera nämnvärd minskning. Sedan sändebudet under hänvisning till dessa uttalanden hemställt, att en reglering av ortstillägget måtte vidtagas, har Kungl. Maj:t den 29 juli 1943 från anslaget till extra utgifter för nu löpande budgetår anvisat ett belopp av 5,000 kronor. För budgetåret 1944/45 torde ortstilläggsstaten böra ändras i enlighet härmed.

Sändebudet i Oslo förordnades år 1940 att tills vidare i egenskap av tillförordnad *chargé d'affaires* förestå beskickningen i Lissabon men har sedermera beordrats avresa till London för tjänstgöring i sin egenskap av hos norska regeringen ackrediterat sändebud. Kungl. Maj:t har i anslutning därtill beslutit, att till honom skall under hans tjänstgöring i London utgå dels det med sändebudsbefattningen i Oslo förenade ortstillägget å 18,000 kronor för år, dels ock från tredje huvudtiteln anslag till extra utgifter en särskild ersättning av 14,000 kronor för år. Vidare kan under innevarande budgetår förutses beslut av Kungl. Maj:t om att till sändebudet hos nederländska regeringen i London skall från sistnämnda anslag utgå, utöver ortstillägget till sändebudet i Haag, 20,000 kronor för år, en särskild ersättning med 12,000 kronor för år, eller sammanlagt alltså samma belopp som för sändebudet hos norska regeringen. Då något ortstillägg till sändebud i Lissabon ej finnes upptaget i ortstilläggsstaten, har Kungl. Maj:t, med hänsyn till att vissa sändebudsbefattningar för närvarande äro vakanta, beslutit, att från anslaget till extra utgifter skall tills vidare till det nyligen i Lissabon ackrediterade sändebudet — förutom honom såsom beskickningschef tillkommande förmån av fri tjänstebostad, för vilken kostnaden torde få påföras statens allmänna fastighetsfond — såsom ortstillägg utgå ett belopp av 20,000 kronor för år. Riksdagens medgivande torde böra inhämtas till att sistnämnda ortstillägg under nästinstundande budgetår, i avvaktan på en blivande omorganisation av utrikesförvaltningen vid krigets slut, må tills vidare, utan ändring av ortstilläggsstaten, utgå från delposten till ortstillägg. Samma delpost torde få anlitas för de provisoriska tilläggen till sändebuden i Oslo och Haag.

I övrigt torde för närvarande icke böra vidtagas några andra ändringar i ortstilläggsstaten än de, som föranledas av 1943 års riksdagsbeslut. Ehuru gällande ortstillägg även i fråga om andra länder än Amerika på grund av levnadskostnadernas stegring och andra omständigheter kommit att i åtskilliga fall bliva avvägda på ett otillfredsställande sätt, torde tidpunkten för en ytterligare omarbetning av ortstilläggsstaten ännu ej vara inne. Frågan därom torde i likhet med övriga större organisationsfrågor böra anstå till ett senare tillfälle.

Beträffande *avlöningsstaten* torde få framhållas följande.

Anslagsposten 1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän. Av det tidigare omnämnda, av 1943 års riksdag beviljade beloppet å 444,276 kronor till nya befattningar i Amerika avsågo 132,873 kronor löner, 200,500 kronor ortstill-

lägg, 63,500 kronor utomeuropeiskt tillägg, 4,000 kronor chargé d'affaires-tillägg, 21,004 kronor rörligt tillägg och 22,399 kronor kristillägg. Av det för höjning av graden för vissa befattningar beräknade beloppet å 34,730 kronor avsågo 9,488 kronor höjning av löner, 25,000 kronor höjning av ortstillägg, 117 kronor rörligt tillägg och 125 kronor kristillägg. Förevarande anslagspost bör sålunda ökas dels med 132,873 kronor, utgörande lön för två befattningar i lönegraden A 30 ($2 \times 11,115 =$) 22,230 kronor, åtta i lönegraden A 26 ($8 \times 9,327 =$) 74,616 kronor, två i lönegraden A 21 ($2 \times 7,191 =$) 14,382 kronor och fem i lönegraden A 12 ($5 \times 4,329 =$) 21,645 kronor, dels ock med 9,488 kronor, utgörande skillnaden mellan en befattning i lönegraden A 26 och en i lönegraden A 30, 1,788 kronor, samt mellan två befattningar i lönegraden A 30 och två i B 2 ($2 \times 3,850 =$) 7,700 kronor, eller alltså med sammanlagt 142,361 kronor eller i runt tal 142,000 kronor. Därjämte bör för löner till sändebudsbefattningarna i Oslo och Shanghai, vilka under de senaste åren varit vakanta, samt till den sändebudsbefattning, som tagits i anspråk för Lissabon, beräknas ett belopp av ($16,863 + 14,968 + 14,968 =$) 46,799 kronor eller i runt tal 47,000 kronor. Då anslagsposten genom lägre löneklassberäkning samtidigt kan sänkas med 12,000 kronor, bör den i sin helhet ökas från 1,033,000 kronor med ($142,000 + 47,000 - 12,000 =$) 177,000 kronor till 1,210,000 kronor.

Anslagsposten 4. Särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän. Delposten till ortstillägg bör med anledning av de av 1943 års riksdag beslutade förändringarna ökas dels med nyssnämnda belopp av 200,500, respektive 25,000 kronor, dels ock med det i det föregående omnämnda beloppet av 127,000 kronor för höjning av ortstillägg i Amerika eller sammanlagt med 352,500 kronor, i avrundat tal 353,000 kronor. Posten bör vidare uppräknas med 53,000 kronor för sändebudsbefattningarna i Lissabon, Oslo och Shanghai, med 5,000 kronor för sändebudsbefattningen i Bern, med 5,000 kronor för den legationssekreterarebefattning vid beskickningen i Washington, vars innehavare har att handlägga press- och upplysningsärenden, samt med 19,000 kronor med hänsyn till beräknad ökad belastning på grund av omflyttningar från befattningar med lägre till sådana med högre ortstillägg. Delposten bör alltså ökas från 1,170,000 kronor med ($353,000 + 53,000 + 5,000 + 5,000 + 19,000 =$) 435,000 kronor eller till 1,605,000 kronor. Vad beträffar delposten till utomeuropeiskt tillägg bör denna höjas med 63,500 kronor eller i runt tal 64,000 kronor för nya befattningar i Amerika samt med 28,000 kronor för sändebudsbefattningen i Shanghai och omflyttningar av nyss angivna slag. Delposten ökas sålunda med ($64,000 + 28,000 =$) 92,000 kronor till 270,000 kronor. Vidare bör delposten till chargé d'affairestillägg i enlighet med vad förut angivits höjas med 4,000 kronor till 10,000 kronor. Slutligen bör delposten till språktillägg höjas med 2,000 till 10,000 kronor för möjliggörande av dylikt tillägg åt innehavarna av de nya kanslistbefattningarna i Sydamerika. Beträffande övriga delposter erfordras ej någon ändring. Hela anslagsposten ökas ge-

nom dessa förändringar från 1,682,000 med (435,000 + 92,000 + 4,000 + 2,000 =) 533,000 kronor till 2,215,000 kronor.

Anslagsposten 5. Rörligt tillägg. Den ökning av denna anslagspost, som påkallas genom utvidgningen av representationen i Amerika, uppgår såsom framgår av det föregående till (21,004 + 117 =) 21,121 kronor eller i runt tal till 22,000 kronor. Med hänsyn till beräknad belastning bör därjämte en uppräknings ske med 3,000 kronor och posten alltså ökas från 140,000 kronor med (22,000 + 3,000 =) 25,000 kronor till 165,000 kronor.

Vad angår övriga anslagsposter är någon ändring ej påkallad.

Bifall till nu omförmälda ändringsförslag skulle medföra en ökning av förevarande anslag med (177,000 + 533,000 + 25,000 =) 735,000 kronor till 3,755,000 kronor.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna följande förteckning över diplomatisk och konsulär personal, tjänstgörande utom riket:

Personalförteckning.

Befattning.

Lönegrad.

Tjänstemän å ordinarie stat:

A. Placerade vid beskickning eller lönat konsulat:

11 sändebud	B 3
15 sändebud	B 2
9 generalkonsuler	B 2
21 legationsråd, handelsråd eller konsuler	A 30
20 förste legationssekreterare eller vicekonsuler	A 26
10 andre legationssekreterare eller andre vicekon-	
suler	A 21
25 förste kanslister eller kanslister	A 16
	} eller A 12.

B. Placerade enligt Kungl. Maj:ts beprövande:

2 legationsråd, handelsråd eller konsuler	A 30.
---	-------

Extra ordinarie tjänstemän i högre lönegrad än 20:

A. Placerade vid beskickning eller lönat konsulat:

2 sändebud	B 2
1 legationsråd	Eo 30.

B. Placerade enligt Kungl. Maj:ts beprövande:

3 förste legationssekreterare eller vicekonsuler ..	Eo 26
3 andre legationssekreterare eller andre vicekon-	
suler	Eo 21;

dels godkänna följande stat för ortstillägg åt diplomatisk och konsulär personal, tjänstgörande utom riket:

Placering.	Ortstillägg. Kronor.
<i>Sändebud (B 3, B 2).</i>	
Washington	70,000
London	50,000
Berlin, Paris	40,000
Moskva, Rom, Warszawa, Ottawa	25,000
Bern, Bryssel, Haag, Madrid, Ankara, Buenos Aires, Mexico, Teheran	20,000
Helsingfors, Köpenhamn, Oslo, Lima, Rio de Janeiro	18,000
Belgrad, Budapest, Bukarest, Riga, Kairo, Shanghai, Tokio	15,000

Generalkonsuler (B 2).

New York	38,000
Chicago, San Francisco	27,000
London	24,000
Hamburg, Calcutta, Pretoria, Sydney	15,000
Reykjavik	7,000

Legationsråd, handelsråd, konsuler (A 30, Eo 30).

Förste legationssekreterare, vicekonsuler (A 26, Eo 26).

Andre legationssekreterare, andre vicekonsuler (A 21, Eo 21).

Placering	Ortstillägg Kronor						
	Leg- råd	Han- dels- råd	Kon- suler	Förste leg- sekr.	Vice- kon- suler	Andre leg- sekr.	Andre vice- kon- suler
Nordamerikas Förenta Stater, Canada	25,000	25,000	22,000	17,000	16,000	15,000	14,000
Cuba, Venezuela	24,000	24,000	21,000	16,000	15,000	14,000	13,000
Storbritannien, Irland, Brittiska dominions och besittningar utom de amerikanska, Iran, Turkiet	18,000	15,000	15,000	13,000	12,000	11,000	10,000
Syd- och Mellanamerika utom Cuba och Venezuela	14,000	14,000	12,000	9,000	8,000	8,000	7,000
Övriga länder utom nedan angivna ..	10,000	8,000	8,000	7,000	6,000	6,000	5,000
Danmark, Estland, Finland, Lettland, Norge, Portugal, Frankrike: Rouen	8,000	6,000	6,000	6,000	5,000	5,000	5,000

¹ För legationsråd i Washington, som är sändebudets ställföreträdare, ävensom handelsråd i Washington utgör ortstillägget 27,000 kronor.

² För konsul vid generalkonsulat utgör ortstillägget 18,000 kronor.

³ Till tjänsteman vid beskickningen i Washington, som handlägger pressärenden, utgår ett särskilt tillägg av 5,000 kronor.

Förste kanslist, kanslist (A 16, Eo 16, A 12, Eo 12).

P l a c e r i n g	O r t s t i l l ä g g K r o n o r	
	A	B
	Ortstillägg enligt kolumn A må av Kungl. Maj:t anvisas för högst 11 befattningar i lönegraden A 16	
Generalkonsulatet i New York	11,500	9,500
Nordamerikas Förenta Stater utom New York, Canada	10,000	8,500
Brittiska Indien, Cuba, Venezuela.....	9,500	7,500
Storbritannien, Irland, Brittiska dominions och besittningar utom Brittiska Indien och de amerikanska, Iran, Turkiet..	7,000	5,000
Syd- och Mellanamerika utom Cuba och Venezuela	5,000	3,500
Övriga länder utom nedan angivna	4,000	2,500
Danmark, Estland, Finland, Lettland, Norge, Portugal, Frank- rike: Rouen.....	3,000	1,500

dels medgiva, att tills vidare under budgetåret 1944/45 må från delposten till ortstillägg på sätt i det föregående föreslagits till vissa sändebud utgå ortstillägg, respektive tillägg till ortstillägg,

dels godkänna följande avlöningsstat för diplomatisk och konsulär personal, tjänstgörande utom riket, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1944/45:

Avlöningsstat.

Kronor.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, *förslagsvis* 1,210,000
2. Exspektansarvoden, bestämda av Kungl. Maj:t, *förslagsvis* 75,000
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal 90,000
4. Särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän: Kronor.
 - a. Ortstillägg, *förslagsvis* 1,605,000
 - b. Barnbidrag, *förslagsvis* 100,000
 - c. Utomeuropeiskt tillägg, *förslagsvis* 270,000
 - d. Chargé d'affairstillägg, *förslagsvis* 10,000
 - e. Bidrag för inköp av automobil, *förslagsvis* 10,000
 - f. Ersättning för hållan-

de av automobil, <i>förslagsvis</i>	Kronor. 30,000	Kronor.
g. Förflyttningsbidrag, <i>förslagsvis</i>	30,000	
h. Språktillägg, <i>förslagsvis</i>	10,000	
i. Prisutjämningsstillägg	150,000	2,215,000
5. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>		165,000
Summa kronor		3,755,000;

dels ock till Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Diplomatisk och konsulär personal m. m. för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av kronor 3,755,000.

[5.] 2. **Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Attachéer, förslagsanslag.** För detta anslag, för närvarande uppfört med 414,000 kronor, gälla följande stater för ortstillägg, respektive för avlöningar åt attachéer:

Placering.	Stat för ortstillägg.	Kronor.
Samtliga länder utom Europa		8,000
Sovjetunionen		6,000
Storbritannien, Irland		5,000
Samtliga övriga länder i Europa utom nedan angivna		4,000
Danmark, Estland, Finland, Lettland, Norge		2,500.

Avlöningsstat.

	Kronor.
1. Avlöningar till icke-ordinarie personal	195,000
2. Särskilda löneförmåner till icke-ordinarie tjänstemän (ortstill- lägg), <i>förslagsvis</i>	172,000
3. Prisutjämningsstillägg	20,000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	27,000
Summa kronor	414.000.

I enlighet med 1943 års riksdagsbeslut har Kungl. Maj:t den 30 juni 1943 med ändring av ortstilläggsstaten beslutit, att ortstillägget till attaché, placerad i Nordamerika, skall utgöra 11,000 kronor och till attaché, placerad i Syd- eller Mellanamerika, 9,000 kronor. Ortstilläggsstaten bör fullständigas med dessa belopp. I fråga om avlöningsstaten bör anslagsposten 4. Rörligt tillägg med hänsyn till beräknad belastning höjas med 4,000 kronor. Beträffande övriga anslagsposter torde någon ändring ej vara erforderlig. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna följande stat för ortstillägg åt attachéer, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1944/45:

Stat för ortstillägg.

Placering.	Kronor.
Nordamerikas Förenta Stater, Canada	11,000
Syd- och Mellanamerika	9,000
Övriga länder utom Europa	8,000
Sovjetunionen	6,000
Storbritannien, Irland	5,000
Samtliga övriga länder i Europa utom nedan angivna	4,000
Danmark, Estland, Finland, Lettland, Norge	2,500;

dels godkänna följande avlöningsstat för attachéer, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1944/45:

Avlöningsstat.

	Kronor.
1. Avlöningar till icke-ordinarie personal	195,000
2. Särskilda löneförmåner till icke-ordinarie tjänstemän (ortstillägg), <i>förslagsvis</i>	172,000
3. Prisutjämningsstillägg	20,000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	31,000
Summa kronor	418,000;

dels ock till *Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Attachéer* för budgetåret 1944/45 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 418,000.

[6.] **3. Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Pressattachéer, förslagsanslag.** Detta anslag är i gällande riksstat uppfört med 145,000 kronor enligt följande avlöningsstat:

Avlöningsstat.

	Kronor.
1. Arvode, bestämt av Kungl. Maj:t	26,500
2. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	49,000
3. Särskilda löneförmåner till icke-ordinarie tjänstemän (ortstillägg), <i>förslagsvis</i>	54,800
4. Prisutjämningsstillägg	7,000
5. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	7,700
Summa kronor	145,000.

Då någon ändring beträffande detta anslag ej påkallas, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Pressattachéer* för budgetåret 1944/45 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 145,000.

[7.] **4. Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Skrivbiträden, reservationsanslag.** För ifrågavarande ändamål är i riksstaten för innevarande budgetår uppfört ett reservationsanslag av 810,000 kronor.

I det av 1943 års riksdag beviljade anslaget till förstärkning av utrikesrepresentationen i Amerika m. m. avsågs ett belopp av 75,000 kronor för förstärkning av kontorspersonalen vid beskickningar och konsulat. Enligt verkställda beräkningar skulle av detta belopp omkring 33,000 kronor erfordras för anställande av nya skrivbiträden. Förevarande anslag torde böra ökas med detta belopp, och jag hemställer sålunda, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Skrivbiträden* för budgetåret 1944/45 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 843,000.

[8.] **5. Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Extra biträden och vaktbetjante, reservationsanslag.** För detta ändamål är i riksstaten för innevarande budgetår uppfört ett reservationsanslag av 300,000 kronor.

Återstoden av det under nästföregående punkt omförmälda beloppet å 75,000 kronor för förstärkning av kontorspersonalen vid beskickningar och konsulat i Amerika avsåg avlöningar till extra biträden och vaktbetjante. Nu ifrågavarande anslag torde alltså böra höjas med ifrågavarande belopp, 42,000 kronor.

Vid vissa beskickningar, dit på grund av rådande personalbrist och andra förhållanden ordinarie tjänstemän ej kunnat utsändas, har under senare tid ytterligare extra personal måst anställas. Då det varit nödvändigt att för dylika ändamål anlita kvalificerade personer, till vilka måste utbetalas ersättning med jämförelsevis höga belopp, har en förstärkning av anslaget blivit ofrånkomlig. Redan för innevarande budgetår kommer därigenom en ökning av anslaget att bli oundgänglig, och jag torde få senare framlägga förslag om beviljande av anslag å tilläggsstat till gällande riksstat för detta ändamål. Vad nästinstundande budgetår angår torde, såvitt nu kan bedömas, en höjning med 22,000 kronor bli tillräcklig. Förevarande anslag torde sålunda böra ökas med $(42,000 + 22,000 =) 64,000$ kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Extra biträden och vaktbetjante* för budgetåret 1944/45 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 364,000.

[9.] **6. Kontorskostnadsersättningar åt lönade tjänstemän, reservationsanslag.** Å riksstaten för innevarande budgetår har för detta ändamål anvisats ett reservationsanslag av 125,000 kronor. Ehuru utgifterna under detta anslag genom höjning av hyror och ökning av andra kostnader, som täckas av ifrågavarande ersättningar, kunna förväntas stiga under nästinstundande

budgetår, torde det för närvarande för ändamålet anvisade beloppet vara tillräckligt. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kontorskostnadsersättningar åt lönade tjänstemän* för budgetåret 1944/45 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 125,000.

[10.] **7. Ersättningar åt olönade konsuler, förslagsanslag.** Ifrågavarande anslag är i riksstaten för innevarande budgetår uppfört med 250,000 kronor.

Såsom framgår av propositionen nr 280/1943 (s. 6), förordade Amerikautredningen, i anslutning till vad sändebudet i Washington framhållit rörande det förutsedda behovet att efter fredens återställande tillerkänna vissa av de olönade konsulerna i Förenta Staterna bidrag för anställande av särskilt biträde, att de förslag därom, som kunde komma att avgivas av beskickningen, måtte i görligaste mån tillmötesgå. I sitt yttrande i ärendet framhöll sändebudet, att dylika bidrag i första hand torde komma att erfordras i fråga om några av de olönade sjöfartskonsulaten men att frågan torde bli aktuell även beträffande vissa andra olönade vicekonsulat, där en omfattande arvsrådsverksamhet bedrivs av vicekonsuln. Amerikautredningen framhöll vidare, att enligt dåvarande generalkonsulns i Montreal yttrande höjda ersättningar vore erforderliga för de viktigare olönade konsulaten och vicekonsulaten i Canada. I detta avseende hänvisade de sakkunniga till vad som anförts i fråga om de olönade konsulaten i Amerikas Förenta Stater.

En höjning av ifrågavarande anslag torde sålunda vara erforderlig. Med hänsyn till vad Amerikautredningen anförst samt till att anslaget visat sig vara otillräckligt redan för bestridande av nu utgående ersättningar, förordar jag, att detsamma höjes med 50,000 kronor. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättningar åt olönade konsuler* för budgetåret 1944/45 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 300,000.

[11.] **8. Rese- och flyttningserättningar, förslagsanslag.** För detta ändamål är i riksstaten för budgetåret 1943/44 uppfört ett förslagsanslag av 300,000 kronor.

I propositionen nr 280/1943 framhölls, att jämkningar komme att bli erforderliga med avseende å vissa av Amerikautredningen icke behandlade anslag av förslagsanslags natur, bl. a. till rese- och flyttningserättningar samt skrivmaterialier m. m., vilka berördes av den i propositionen förordade utvidgningen av utrikesrepresentationen. Dessa jämkningar syntes emellertid böra vidtagas först i samband med innevarande års statsverksproposition. Med hänsyn till nuvarande belastning av anslaget torde en höjning med 50,000 kronor tills vidare vara tillräcklig. Jag hemställer sålunda, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Rese- och flyttningserättningar* för budgetåret 1944/45 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 350,000.

[12.] **9. Skrivmaterialier m. m. vid beskickningar och konsulat, förslagsanslag.** Detta anslag har i riksstaten för innevarande budgetår uppförts med 310,000 kronor.

Under hänvisning till vad som anförts under nästföregående punkt ävensom till de å anslaget redovisade utgifternas storlek under de senaste budgetåren förordar jag, att anslaget höjes med 40,000 kronor, och hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Skrivmaterialier m. m. vid beskickningar och konsulat* för budgetåret 1944/45 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 350,000.

[13.] **10. Övriga omkostnader vid beskickningar och konsulat, förslagsanslag.** För ifrågavarande ändamål är i riksstaten för budgetåret 1943/44 uppfört ett förslagsanslag av 290,000 kronor. För anslaget gäller följande omkostnadsstat:

Omkostnadsstat.

	Kronor.
1. Sjukvård m. m., <i>förslagsvis</i>	5,000
2. Telegram- och telefonkostnader, <i>förslagsvis</i>	285,000
Summa kronor	290,000.

Under budgetåren 1938/39—1939/40 uppgick anslaget till 100,000 kronor men höjdes med hänsyn till den högst avsevärda stegring av telegram- och telefonkostnaderna, som föranletts av världskriget, för budgetåret 1940/41 till 150,000 och för budgetåret 1942/43 till 290,000 kronor. I betraktande av den ökade belastning av anslaget, som jämväl under nästförflutna och innevarande budgetår gjort sig gällande, ävensom den ökning av telegramutgifterna, som utvidgningen av representationen i Amerika måste förväntas medföra, är en höjning av anslaget påkallad. Jag tillstyrker, att detta ökas med 110,000 kronor, och hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Övriga omkostnader vid beskickningar och konsulat* för budgetåret 1944/45 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 400,000.

C. Internationella förhandlingar m. m.

[14.] **1. Särskilda förhandlingar med främmande makter, förslagsanslag.** Detta anslag, som erhöll sin nuvarande rubrik vid 1942 års riksdag och som i samband därmed höjdes till 100,000 kronor, är i riksstaten för budgetåret 1943/44 uppfört med samma belopp. Såväl med hänsyn till anslagets belastning under de senaste åren som till att denna under nästinstundande budget-

år med stor sannolikhet torde komma att ytterligare ökas, förordar jag, att anslaget höjes med 100,000 kronor. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Särskilda förhandlingar med främmande makter* för budgetåret 1944/45 anvisa ett *förslagsanslag*
av kronor 200,000.

[15.] **2. Tillfälliga representationskostnader, reservationsanslag.** Beträffande detta anslag, som första gången uppfördes i riksstaten för budgetåret 1942/43 med ett belopp av 15,000 kronor och som för innevarande budgetår uppförts med samma belopp, torde för nästinstundande budgetår någon ändring ej erfordras. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Tillfälliga representationskostnader* för budgetåret 1944/45 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 15,000.

[16.] **3. Riksdagens interparlamentariska grupp.** Såsom bidrag till bestridandet av kostnaderna för riksdagens interparlamentariska grupp beviljade riksdagen för budgetåret 1943/44 ett anslag av 9,000 kronor eller samma belopp, som anvisats för nästföregående budgetår.

I en den 20 oktober 1943 dagtecknad, till Konungen ställd skrivelse har gruppens styrelse framhållit, att kostnaderna för budgetåret 1944/45 kunde beräknas uppgå till följande belopp:

	Kronor.
Bidrag till den interparlamentariska unionens byrå och generalsekretariat	5,500
Förvaltningskostnader m. m.	3,600
Biblioteket	500
	Summa kronor 9,600.

Efter avdrag för gruppens beräknade inkomster av medlemsavgifter komme att återstå en utgiftssumma av 9,000 kronor. Med understrykande av betydelsen av att den svenska interparlamentariska gruppens ekonomiska ställning förbleve sådan, att gruppen i sin fortsatta verksamhet kunde anknyta till traditionerna från förra världskriget, då den framstod som en av de få förbindande länkarna inom den interparlamentariska unionen, har styrelsen hemställt, att bidraget för budgetåret 1944/45 måtte fastställas till oförändrat belopp av 9,000 kronor.

Under hänvisning till vad styrelsen anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Riksdagens interparlamentariska grupp* för budgetåret 1944/45 anvisa ett anslag av kronor 9,000

D. Diverse.

[17.] 1.—2. **Ersättning till statens allmänna fastighetsfond, förslagsanslag.** Under hänvisning till vad chefen för finansdepartementet vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor anför beträffande behovet av anslag å riksstaten för budgetåret 1944/45 till ersättning till statens allmänna fastighetsfond, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning till statens allmänna fastighetsfond* för budgetåret 1944/45 anvisa:

för 1. *Utrikesdepartementets delfond* ett
förslagsanslag av kronor 841,000;
för 2. *Byggnadsstyrelsens delfond* ett för-
slagsanslag av kronor 221,000.

[18.] 3. **Gottgörelse av kostnader för sjöfolk och nödställda svenska undersåtar, förslagsanslag.** Under åren före det nu pågående världskriget var för detta ändamål anvisat ett förslagsanslag av 50,000 kronor. Efter krigets utbrott höjdes anslaget av 1940 års lagtima riksdag till 100,000 kronor. 1942 års riksdag höjde anslaget ytterligare till 350,000 kronor, ungefärligen motsvarande de belopp, till vilka nettoutgifterna uppgått under budgetåren 1939/40—1940/41. Ehuru nettoutgifterna under det därpå följande budgetåret belöpte sig till endast omkring 150,000 kronor, bibehölls anslaget för budgetåret 1943/44 vid 350,000 kronor med hänsyn till att redovisningar för avsevärda utgifter ännu ej inkommit från vissa länder. Ifrågavarande utgifter kunna emellertid beräknas vara i huvudsak reglerade före ingången av budgetåret 1944/45. I betraktande därav torde anslaget kunna för nästinstundande budgetår sänkas med 100,000 kronor. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Gottgörelse av kostnader för sjöfolk och nödställda svenska undersåtar* för budgetåret 1944/45 anvisa ett för-
slagsanslag av kronor 250,000.

[19.] 4. **Förstärkning av avkastningen av understödsfonden för rysslands-svenskar.** Med anledning av inom riksdagen väckta motioner anvisade 1936 års riksdag (rd. skr. nr 217) för ifrågavarande ändamål för budgetåret 1936/37 under tredje huvudtiteln ett anslag av 50,000 kronor. Riksdagen uttalade därvid, att spörsmålet om storleken av det anslag, som borde avses till förstärkning av understödsfondens avkastning, såvitt anginge tid efter utgången av nämnda budgetår, syntes böra upptagas till prövning i samband med regleringen av utgifterna under riksstatens tredje huvudtitel för respektive budgetår. Under vart och ett av budgetåren 1937/38—1941/42 anvisades därefter för ifrågavarande ändamål ett belopp av 50,000 kronor.

För budgetåret 1942/43 hemställde emellertid understödsnämnden för rysslandssvenskar, under hänvisning till den höjda prisnivån och det därav föranledda ökade hjälpbehovet bland dess klienter, att ett till 80,000 kronor förhöjt anslag måtte beviljas. I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag anvisade 1942 års riksdag sistnämnda belopp för ändamålet; samma belopp har beviljats för nu löpande budgetår.

I skrivelse den 12 oktober 1943 har nämnden lämnat en redogörelse för dispositionen av de medel, som för innevarande budgetår stå till förfogande, nämligen dels avkastningen av fonden, vilken tidigare utgjort 74,440 kronor för år men som på grund av omplacering av fondens kapitaltillgångar nedgått till 69,840 kronor för år, dels ock ifrågavarande anslag, 80,000 kronor, eller sammanlagt 149,840 kronor. Av detta belopp beräknas omkring 137,000 kronor komma att tagas i anspråk för månadsunderstöd m. m., under det att återstoden förutses komma att åtgå för tillfälliga understöd och hjälp för påbörjande av förvärvsverksamhet. Antalet hos nämnden registrerade behövande rysslandssvenskar utgjorde den 1 oktober 1943 202 huvudmän, representerande 308 familjemedlemmar. Av dessa erhöles 123 huvudmän, representerande 198 familjemedlemmar, månadsunderstöd.

Nämnden framhåller, att de skäl, som motiverade den år 1942 vidtagna anslagshöjningen, fortfarande göra sig gällande och att rysslandssvenskar med behov av månadsunderstöd nytillkommit i så stort antal, att detta behov ej kunnat helt tillgodoses av nämnden. I vissa fall har behovet sin grund i avtagande arbetsförmåga, i andra åter i överflyttning till Sverige i anledning av utomlands rådande politiska förhållanden. Nämnden erinrar vidare om att höjningen av förstärkningsanslaget inneburit en ökning av de för understöd disponibla medlen med endast 25 %, under det att socialstyrelsens levnadskostnadsindex från år 1936 till den 1 juli 1941 ökats med 38.6 % och därefter, intill den 1 juli 1943, stigit med ytterligare 13 %, samt att dyrtidstillägg å folkpensionerna numera utgår med ungefär 41 %. Nämnden, som finner de anförda omständigheterna i och för sig motivera en ytterligare höjning av förstärkningsanslaget, förklarar sig likväl av statsfinansiella hänsyn icke för närvarande vilja föreslå en sådan och har därvid beaktat, att de största svårigheterna för understödstagarna torde hava undanröjts genom den år 1942 beviljade anslagshöjningen. Den hemställer sålunda om anvisande av ett oförändrat belopp av 80,000 kronor.

Jag ansluter mig till nämndens förslag och hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Förstärkning av avkastningen av understödsfonden*
för rysslandssvenskar för budgetåret 1944/45 anvisa ett anslag av kronor 80,000.

[20.] **5. Upplysningsverksamhet i utlandet angående Sverige.** För ifrågavarande ändamål beviljade 1943 års riksdag ett anslag av 250,000 kronor. I överensstämmelse med upplysningsnämndens förslag har Kungl. Maj:t genom

beslut den 30 juni 1943 (statsliggaren s. 75) av anslaget anvisat 160,000 kronor till Stiftelsen svensk-amerikanska nyhetsbyrån, 15,000 kronor till Tidningarnas telegrambyrå för utvidgad förmedling av särskilt ekonomiska nyheter rörande Sverige till utlandet, 6,000 kronor till understöd åt universitetslärare i svenska språket i utlandet, 6,900 kronor till smärre studiestipendier åt utlänningar, 4,000 kronor till understöd åt svenska vetenskapsmän, författare m. fl. för föreläsningsverksamhet i utlandet, 8,000 kronor till inbjudan av främmande vetenskapsmän, författare m. fl. att hålla föreläsningar i Sverige, 1,500 kronor till redigering inom Tidningarnas telegrambyrå av visst nyhetsmaterial, 5,000 kronor till bestridande av kostnaderna för upplysningsnämnden och kulturrådet, 12,000 kronor till upplysningsverksamhet i Italien samt 11,100 kronor till den svenska rese- och informationsbyrån i New York, varjämte återstående 20,500 kronor ställts till ministerns för utrikes ärendena förfogande att jämte besparingar å de i övrigt anvisade beloppen vid förefallande behov disponeras för upplysningsverksamheten och därmed sammanhängande ändamål.

I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (prop. nr 280/1943) beviljade riksdagen sedermera inom det särskilda anslaget för förstärkning av representationen i Amerika ett belopp av 163,500 kronor för effektivisering av upplysningsverksamheten därstädes. Av detta belopp avsågos 68,500 kronor för en höjning av anslaget till Stiftelsen svensk-amerikanska nyhetsbyrån, 20,000 kronor för en höjning av anslaget till den svenska rese- och informationsbyrån i New York, 40,000 kronor för anskaffande av kortfilmer samt 35,000 kronor för upplysningsverksamheten i Sydamerika. De belopp, som av 1943 års riksdag anvisats för upplysningsverksamheten i utlandet, uppgå alltså sammanlagt till $(250,000 + 163,500 =) 413,500$ kronor.

I en den 25 oktober 1943 dagtecknad skrivelse har upplysningsnämnden beräknat anslagsbehovet för nästinstundande budgetår till 430,000 kronor. Vad först beträffar *upplysningsverksamheten i allmänhet* — för vilket ändamål för innevarande budgetår beräknats ett belopp av $(250,000 - 160,000 - 11,100 =) 78,900$ kronor — har nämnden för Tidningarnas telegrambyrå för förmedling av särskilt ekonomiska nyheter rörande Sverige till utlandet beräknat ett till 10,000 kronor minskat belopp, i det att 5,000 kronor överförts till posten för upplysningsverksamheten i Sydamerika. För understöd åt universitetslärare i svenska språket i utlandet har, då erfarenheten under senare år visat, att behovet av medel för bistånd å utlandslektorerna ökat, föreslagits en höjning med 2,000 kronor till 8,000 kronor. Beträffande smärre studiestipendier åt utlänningar framhåller nämnden, att medlen hittills uteslutande använts till komplettering av det under åttonde huvudtiteln upptagna anslaget till de s. k. utbytesstipendierna. Nämnden föreslår en ökning av posten med 13,100 kronor till 20,000 kronor och framhåller, att denna ökning förestavas av en önskan om att ett skäligt belopp måtte stå till förfogande för fördelning bland andra än de från år till år till antalet fastställda utbytesstipendierna. Under senaste tid har sålunda särskilt bland den växande skaran av landsflyktiga akademiker från våra grannländer funnits personer, som

enligt nämndens mening böra komma i åtnjutande av hjälp genom svenskt statsstipendium. I några dylika fall har nämnden kunnat träda emellan, men detta har enligt dess uppfattning ej kunnat ske i önskvärd utsträckning. Till understöd åt svenska vetenskapsmän, författare m. fl. för föreläsningsverksamhet i utlandet föreslås ett med 500 kronor minskat belopp. Beträffande de för inbjudan av främmande vetenskapsmän etc., för redigering inom Tidningarnas telegrambyrå av visst nyhetsmaterial och för kostnaderna för upplysningsnämnden avsedda beloppen föreslås ej någon ändring. Där emot har nämnden, under framhållande av att önskemålet om att kunna vid behov snabbt utsända böcker och grammofonskivor till lektoratsbibliotek, föreningar m. m. i utlandet gjort sig starkt kännbart, föreslagit, att för detta ändamål måtte beräknas ett belopp av 3,000 kronor. Av motsvarande skäl föreslås ett belopp av 3,000 kronor för inköp av bilder för beskicknings- och föreningsarkiv m. m. Vidare har det synts nämnden motiverat att, då det vid upprepade tillfällen under de senaste åren yppats behov av att kunna ställa medel till förfogande för artiklar, översättningar, broschyrer o. s. v., för sådant ändamål föreslå en särskild post å 5,000 kronor. Posten för upplysningsverksamhet i Italien har under rådande förhållanden ansetts kunna utgå. Med inräknande av det enligt Amerikautredningens förslag för anskaffande av kortfilmer anvisade beloppet av 40,000 kronor ävensom av ett med 2,100 kronor till 18,400 kronor sänkt belopp att ställas till ministerns för utrikes ärendena förfogande skulle enligt nämndens beräkningar alltså för upplysningsverksamheten i allmänhet erfordras ett från 78,900 kronor med ($- 5,000 + 2,000 + 13,100 - 500 + 3,000 + 3,000 + 5,000 - 12,000 + 40,000 - 2,100 =$) 46,500 kronor förhöjt belopp eller alltså 125,400 kronor.

Beträffande *upplysningsverksamheten i Amerika* bör det för innevarande budgetår för Stiftelsen svensk-amerikanska nyhetsbyrån beräknade beloppet, ($160,000 + 68,500 =$) 228,500 kronor, minskas med 5,000 kronor, motsvarande det belopp, som enligt vad förut anförts för närvarande utgår till en vid beskickningen i Washington med press- och upplysningsärenden sysselsatt tjänsteman och som bör överföras till den under anslaget till avlöningar av diplomatisk och konsulär personal vid beskickningar och konsulat upptagna delposten till ortstillägg. För upplysningsverksamheten i Sydamerika föreslår nämnden ett belopp av 50,000 kronor, motsvarande dels det av 1943 års riksdag för ändamålet anvisade beloppet å 35,000 kronor, dels det enligt vad ovan nämnts från posten för nyhetsförmedling genom Tidningarnas telegrambyrå överförda beloppet å 5,000 kronor, dels ock ett belopp å 10,000 kronor, som därutöver av nämnden ansetts erforderligt för ytterligare förstärkning av ifrågavarande upplysningsverksamhet, närmast för täckning av ökade kostnader för telegramtjänst från Sverige. Slutligen har för den svenska rese- och informationsbyrån i New York uppförts en post å ($11,100 + 20,000 =$) 31,100 kronor, motsvarande de för budgetåret 1943/44 för byrån avsedda beloppen. Till upplysningsverksamheten i Amerika avses sålunda sammanlagt ($223,500 + 50,000 + 31,100 =$) 304,600 kronor.

För budgetåret 1944/45 föreslår upplysningsnämnden alltså ett anslag av (125,400 + 304,600 =) 430,000 kronor, motsvarande en ökning med 180,000 kronor i förhållande till vad som föreslagits i fjolårets statsverksproposition. Såsom framgår av det tidigare anförda, är denna ökning till övervägande del att hänföra till den effektivisering av upplysningsverksamheten i Amerika, som beslutits av 1943 års riksdag. Det förslag om en mindre höjning av anslaget i övrigt, som framställts av upplysningsnämnden, anser jag mig böra biträda. Ej heller har jag något att erinra mot dess förslag till användning av medlen. Det torde emellertid få ankomma på Kungl. Maj:t att vid anslagets fördelning för nästinstundande budgetår närmare pröva medelsbehovet för de olika av upplysningsnämnden förutsedda ändamålen.

Departements-
chefen.

Slutligen får jag anmäla, att fråga uppkommit om överförande till tredje huvudtiteln av det anslag till *Svensk-internationella pressbyrån*, som under en följd av år utgått från tionde huvudtiteln. Såsom bidrag till upprätthållande av byråns verksamhet har sålunda för vart och ett av budgetåren 1939/40—1943/44 från sistnämnda huvudtitel anvisats ett anslag av 15,000 kronor. Den 30 april 1943 har Kungl. Maj:t meddelat vissa villkor för åtnjutande av det för innevarande budgetår anvisade anslaget (statsliggaren s. 777). Därvid har bland annat föreskrivits, att det åligger byrån att utsända sitt nyhetsmaterial på minst följande språk, nämligen tyska och engelska samt franska eller spanska.

I skrivelse till Konungen den 28 augusti 1943 har Sveriges allmänna exportförening hemställt om ett anslag av 15,000 kronor såsom bidrag till byråns verksamhet under budgetåret 1944/45. Till stöd för sin anhållan har föreningen framhållit bland annat följande.

Byråns verksamhet har ej blott kunnat vidmakthållas vid tidigare omfattning utan undergått en fortsatt utvidgning. Speciellt har detta varit fallet beträffande den sydamerikanska nyhetstjänsten, vilket lett till betydligt ökad publicitet om Sverige i Latinamerika. Även i andra avlägsna delar av världen, såsom Sydafrika, Australien och Nya Zeeland, har krigsförhållandena till trots god publicitet rörande Sverige kunnat vidmakthållas. Detsamma har varit fallet i ett flertal europeiska länder. Beträffande Förenta Staterna, där utnyttjandet av byråns nyhetsmaterial omhänderhaves av Svensk-amerikanska nyhetsbyrån, har under innevarande år på förslag av Svensk-internationella pressbyrån en speciell ekonomisk-teknisk upplaga börjat distribueras till den amerikanska fackpressen samt dagstidningarnas handelsavdelningar m. fl.

Byråns omkostnader hava ökats efter hand som verksamheten utvidgats och effektiviserats. De beräknas för år 1943 komma att uppgå till omkring 60,000 kronor och för år 1944 till minst samma belopp.

Kommerskollegium, som i skrivelse den 24 september 1943 yttrat sig över föreningens framställning, har med hänsyn till betydelsen av byråns verksamhet för spridande i utlandet av kännedom om Sverige samt dess ekonomiska och kulturella förhållanden tillstyrkt, att statsbidrag till byråns verksamhet beviljas med det begärda beloppet.

Departements-
chefen.

Då Svensk-internationella pressbyråns arbete, såsom torde framgå av det föregående, utgör ett led i den allmänna upplysningsverksamheten i utlandet rörande Sverige, har det förefallit naturligt och lämpligt, att det statsbidrag, som under de senaste budgetåren utgått till byrån från tionde huvudtiteln, överföres till nu förevarande anslag under utrikesdepartementets huvudtitel. Jag vill därför tillstyrka, att anslaget ökas med det av Sveriges allmänna exportförening begärda beloppet av 15,000 kronor. För åtnjutande av bidraget torde samma villkor böra gälla, som föreskrivits beträffande det för innevarande budgetår beviljade anslaget.

Under hänvisning till vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Upplysningsverksamhet i utlandet angående Sverige*
för budgetåret 1944/45 anvisa ett anslag av . . kronor 445,000.

[21.] **6. Statens informationsstyrelse: Avlöningar, förslagsanslag.** Under förevarande anslag är i riksstaten för innevarande budgetår uppfört ett belopp av 240,000 kronor. Härav hava enligt informationsstyrelsens beräkningar avsetts till arvoden och ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, 80,400 kronor, till avlöningar till övrig personal 153,600 kronor och till arvoden åt sakkunniga 6,000 kronor.

Genom särskilda Kungl. Maj:ts beslut äro fastställda *arvoden och ersättningar* till informationsstyrelsens ordförande och ledamöter samt till avdelningscheferna (statsliggaren s. 76). Ersättning i form av fast arvode utgår till ordföranden och vissa styrelseledamöter samt avdelningscheferna, under det att övriga ledamöter äga rätt till dagarvoden enligt 1921 års kommittékungörelse. Ordföranden och vice ordföranden äro därjämte berättigade till ersättning för mistade avlöningsförmåner. I en den 10 augusti 1943 dagtecknad skrivelse med förslag till anslagsäskanden för budgetåret 1944/45 har styrelsen rörande ifrågavarande utgiftspost anført följande.

De fasta arvoden uppgå för närvarande till sammanlagt omkring 4,150 kronor i månaden. I dagarvoden utbetalades under budgetåret 1942/43 tillhoppa 2,748 kronor, motsvarande 229 kronor i månaden. En viss stegring av dagarvoden, sammanhängande med en ökning av antalet arbetsdagar, torde vara att emotse, varför medelsbehovet till dagarvoden, för månad räknat, under nästa budgetår torde böra uppskattas till 300 kronor. Till ersättningar för mistade avlöningsförmåner beräknas, under förutsättning av oförändrat index-tal, åtgå omkring 2,200 kronor i månaden.

Till de av Kungl. Maj:t bestämda arvoden och ersättningarna skulle enligt ovanstående krävas omkring $(4,150 + 300 + 2,200 =)$ 6,650 kronor i månaden eller för hela budgetåret 79,800 kronor, innebärande i förhållande till det för innevarande budgetår beräknade beloppet en minskning med 600 kronor.

I fråga om *avlöningar till övrig personal*, vilka bestämmas av informationsstyrelsen inom ramen av en av Kungl. Maj:t den 24 juli 1942 fastställd löneplan, har styrelsen i sin nyssnämnda framställning anført följande.

Lönerna till den fast anställda personalen uppgå för närvarande till ett sammanlagt månadsbelopp av 12,335 kronor. För innevarande budgetår har motsvarande kostnad beräknats till 12,100 kronor. För nästa budgetår torde medelsbehovet böra beräknas till 12,300 kronor i månaden.

Till avlöningar åt annan personal än den fast anställda (extra biträden, semestervikarier och andra tillfälliga medarbetare), övertidsersättningar o. dyl. har för budgetåret 1943/44 beräknats en månatlig kostnad av 700 kronor, innebärande en minskning i förhållande till föregående budgetår med 350 kronor i månaden. Denna nedsättning ansågs möjlig med hänsyn till den minskning av utgifterna till extra biträden, som väntades inträda, sedan vissa då vakanta befattningar tillsatts. Emellertid har det av flera anledningar visat sig svårt att i avsedd utsträckning nedbringa ifrågavarande kostnader, vilka under det senast tilländalupna budgetåret uppgingo till omkring 1,700 kronor i genomsnitt per månad. En icke obetydlig del av dessa extra kostnader hava sammanhängt med inkallelser till militärtjänstgöring.

Medelsbehovet för ifrågavarande ändamål är synnerligen vanskligt att på förhand uppskatta, men styrelsen anser sig dock — med reservation för oförutsedda händelser — för nästa budgetår kunna räkna med en kraftig nedskärning av kostnaderna för tillfällig personal. Posten uppföres med hänsyn därtill med ett till 600 kronor per månad reducerat belopp.

Enligt dessa grunder skulle till avlöningar åt den av styrelsen antagna personalen erfordras tillhopa ($12,300 + 600 =$) 12,900 kronor i månaden eller för hela nästa budgetår 154,800 kronor. I förhållande till beräkningarna för löpande budgetår innebär detta en ökning med 1,200 kronor.

Beträffande medelsbehovet till *arvoden åt sakkunniga* anför styrelsen följande.

Till arvoden till sakkunniga har för innevarande budgetår beräknats ett månatligt medelsbehov av 500 kronor. Belastningen under budgetåret 1942/43 motsvarar omkring 540 kronor i månaden. Posten synes för nästa budgetår kunna beräknas till 450 kronor per månad eller sammanlagt 5,400 kronor.

Informationsstyrelsens totala avlöningskostnader under budgetåret 1944/45 skulle enligt vad styrelsen sålunda angivit beräknas till ($79,800 + 154,800 + 5,400 =$) 240,000 kronor.

Mot de av styrelsen gjorda beräkningarna av avlöningsanslaget har jag icke något att erinra. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

*Departements-
chefen.*

att till *Statens informationsstyrelse: Avlöningar* för budgetåret 1944/45 anvisa ett *förslagsanslag* av . . kronor 240,000.

[22.] 7. *Statens informationsstyrelse: Omkostnader, förslagsanslag.* För ifrågavarande ändamål är i riksstaten för innevarande budgetår uppfört ett förslagsanslag av 60,000 kronor. För anslaget har Kungl. Maj:t den 30 juni 1943 fastställt följande omkostnadsstat, att tillämpas tills vidare under budgetåret 1943/44:

Omkostnadsstat.

Utgifter.		Kronor.
1. Reseersättningar, <i>förslagsvis</i>		8,600
2. Expenser, <i>förslagsvis</i>		51,000
3. Publikationstryck, <i>förslagsvis</i>		20,400
Summa kronor		80,000;
Särskilda uppbördsmedel.		
Försäljning av publikationer m. m.		20,000
Nettoutgift kronor		60,000.

Enligt Kungl. Maj:ts beslut samma dag må av anslagsposten till expenser tagas i anspråk till bränsle och lyse förslagsvis 3,000 kronor och till övriga expenser högst 48,000 kronor.

I sin under nästföregående punkt omförmälda skrivelse den 10 augusti 1943 har informationsstyrelsen framlagt förslag till beräkning av styrelsens omkostnader för budgetåret 1944/45.

Beträffande medelsbehovet till *reseersättningar* framhåller styrelsen, att för detta ändamål under budgetåret 1942/43 åtgått ett sammanlagt belopp av 8,426 kronor. Den övervägande delen därav eller 6,653 kronor utgjordes av kostnader för pressmäns resor till och från de av styrelsen anordnade informationsdagarna. Styrelsen föreslår, att anslagsposten för budgetåret 1944/45 beräknas till 8,000 kronor.

Styrelsens *expenser* under senast tilläandalupna budgetår uppgingo till sammanlagt 50,700 kronor. Med hänsyn härtill synes enligt styrelsens åsikt någon ändring av expensposten för nästa budgetår icke vara av omständigheterna påkallad, varför styrelsen föreslår, att posten upptages till 51,000 kronor. Därav torde liksom för närvarande ett belopp av 3,000 kronor avses till utgifter för bränsle och lyse.

Omkostnadsposten till *publikationstryck* är i sin helhet avsedd att täcka utgifterna för tryckning av styrelsens tidskrift »Från departement och nämnder». Under budgetåret 1942/43 uppgingo dessa tryckningskostnader till sammanlagt 21,245 kronor eller i genomsnitt per månad 1,770 kronor, innebärande en ej obetydlig stegring i förhållande till tidigare belastning. Styrelsen framhåller, att med hänsyn till den starkt ökade spridning, som tidskriften efter hand erhållit, vittnande om stigande intresse och uppskattning från såväl myndigheters som enskilda organisationers och företags sida, någon av besparingsskäl motiverad mera avsevärd inskränkning av tidskriftens omfång icke vore att förorda. En höjning av förevarande anslagspost — vilken för närvarande motsvarar ett belopp av 1,700 kronor per månad — torde med hänsyn därtill visa sig nödvändig. Styrelsen anser sig emellertid kunna stanna vid att föreslå en höjning med 50 kronor per

månad. Anslagsposten till publikationstryck skulle alltså beräknas efter en månatlig kostnad av 1,750 kronor till 21,000 kronor.

De *inkomster*, som i gällande omkostnadsstat upptagits under rubriken »Särskilda uppbördsmedel», hänföra sig dels till prenumeration och lösnnummerförsäljning av tidskriften »Från departement och nämnder», dels ock till försäljning av broschyrer m. m. För senaste budgetår uppgingo dessa inkomster till sammanlagt 19,772 kronor, och styrelsen har, om än med tvekan, ansett sig kunna föreslå, att inkomstposten även för nästinstundande budgetår beräknas till 20,000 kronor.

Enligt de av styrelsen angivna grunderna skulle alltså omkostnadsanslaget för budgetåret 1944/45 beräknas till (8,000 + 51,000 + 21,000 — 20,000 =) 60,000 kronor.

Då jag icke har något att erinra mot styrelsens förslag, får jag under återopande av det anförda hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

chefen.

att till *Statens informationsstyrelse: Omkostnader* för budgetåret 1944/45 anvisa ett *förslagsanslag*
av kronor 60,000.

[23.] **8. Upplysningsarbete rörande mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor.** För ifrågavarande ändamål har riksdagen för innevarande budgetår beviljat ett anslag av 12,000 kronor. Jag förordar, att samma belopp anvisas för nästinstundande budgetår, och hemställer sålunda, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Upplysningsarbete rörande mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor* för budgetåret 1944/45 anvisa ett anslag av kronor 12,000.

[24.] **9. Kommittéer och utredningar genom sakkunniga, reservationsanslag.** Med hänsyn till storleken av förefintlig reservation minskades anslaget, som för budgetåret 1942/43 uppgick till 23,000 kronor, av 1943 års riksdag i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag tillfälligt med 5,000 kronor. Då å anslaget alltjämt förefinnes en reservation, som torde möjliggöra, att detta under ännu ett budgetår bibehålles vid samma belopp som för innevarande budgetår, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kommittéer och utredningar genom sakkunniga* för budgetåret 1944/45 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 18,000.

[25.] **10. Extra utgifter, reservationsanslag.** Under budgetåren 1934/35—1939/40 uppgick detta anslag till 35,000 kronor men sänktes därefter av allmänna sparsamhetshänsyn och i betraktande av förefintlig reservation

av 1940 års riksdag till 25,000 kronor. För budgetåren 1941/42—1942/43 beviljade riksdagen för ändamålet 20,000, respektive 30,000 kronor, varefter anslaget i betraktande av reservationens storlek åter sänktes till 20,000 kronor för innevarande budgetår. Då sistnämnda belopp ej kommer att bli tillräckligt för bestridande av utgifterna under budgetåret, avser jag att föreslå en förstärkning av anslaget å tilläggsstat. För nästinstundande budgetår anser jag mig i rådande läge ej böra ifrågasätta någon höjning av anslaget, och hemställer sålunda, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Extra utgifter* för budgetåret 1944/45 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 20,000.

[26.] **11. Dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, förslagsanslag.** Under hänvisning till vad chefen för finansdepartementet vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor anför beträffande behovet av anslag å riksstaten för budgetåret 1944/45 för täckande av kostnader för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst* för budgetåret 1944/45 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 12,000.

[27.] **12. Barntillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst, förslagsanslag.** För bestridande av kostnaderna för barntillägg under budgetåret 1944/45 åt befattningshavare i utrikesdepartementet — tjänstemän vid beskickningar och konsulat uppbära barnbidrag jämlikt 50 § civila avlöningsreglementet — synes böra beräknas ett belopp av 5,000 kronor. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Barntillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst* för budgetåret 1944/45 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 5,000.

[28.] **13. Kristillägg, förslagsanslag.** Under hänvisning till vad chefen för finansdepartementet vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor anför beträffande behovet av anslag å riksstaten för budgetåret 1944/45 för täckande av kostnader för kristillägg åt befattningshavare i statens tjänst, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Kristillägg* för budgetåret 1944/45 beräkna ett *förslagsanslag* av kronor 355,000.

Sammanfattning.

Tredje huvudtiteln's slutsumma, för budgetåret 1943/44
utgörande kronor 11,171,000,
kommer vid bifall till de av mig framställda förslagen
att för budgetåret 1944/45 uppgå till » 11,747,000,
innebärande en ökning med kronor 576,000.

Vad ministern för utrikes ärendena sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt, behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Hubert de Besche.

Register

till

Tredje huvudtiteln för budgetåret 1944/45.

A. Utrikesdepartementet.

Sid.		Kronor.
	Utrikesdepartementet:	
3	Avlöningar	904,000
6	Omkostnader	580,000
7	Förstärkning av personalorganisationen	430,000
	Säger för utrikesdepartementet	1,914,000

B. Sveriges representation i utlandet.

		Kronor.	
	Avlöningar vid beskickningar och konsulat:		
7	Diplomatisk och konsulär personal m. m.	3,755,000	
19	Attachéer	418,000	
20	Pressattachéer	145,000	
21	Skrivbiträden	843,000	
21	Extra biträden och vaktbetjante	364,000	5,525,000
21	Kontorskostnadsersättningar åt lönade tjänstemän		125,000
22	Ersättningar åt olönade konsuler		300,000
22	Rese- och flyttningersättningar		350,000
23	Skrivmaterialier m. m. vid beskickningar och konsulat		350,000
23	Övriga omkostnader vid beskickningar och konsulat		400,000
	Säger för Sveriges representation i utlandet		7,050,000

C. Internationella förhandlingar m. m.

23	Särskilda förhandlingar med främmande makter	200,000
24	Tillfälliga representationskostnader	15,000
24	Riksdagens interparlamentariska grupp	9,000
	Säger för internationella förhandlingar m. m.	224,000

D. Diverse.

Sid.		Kronor.	Kronor.
	Ersättning till statens allmänna fastighetsfond:	Kronor.	
25	Utrikesdepartementets delfond	841,000	
25	Byggnadsstyrelsens delfond	221,000	1,062,000
25	Gottgörelse av kostnader för sjöfolk och nödställda svenska undersåtar		250,000
25	Förstärkning av avkastningen av understödsfonden för rysslands-svenskar		80,000
26	Upplysningsverksamhet i utlandet angående Sverige		445,000
	Statens informationsstyrelse:		
30	Avlöningar	240,000	
31	Omkostnader	60,000	300,000
33	Upplysningsarbete rörande mellanfolkligt samarbete och utrikes-politiska frågor		12,000
33	Kommittéer och utredningar genom sakkunniga		18,000
33	Extra utgifter		20,000
34	Dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst		12,000
34	Barntillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst		5,000
34	Kristillägg		1355,000
	Säger för diverse	2,559,000	
	Summa kronor		11,747,000

¹ Beräknat belopp.

BIHANG
TILL
RIKSDAGENS PROTOKOLL
VID
LAGTIMA RIKSDAGEN I STOCKHOLM
ÅR 1944

FÖRSTA SAMLINGEN

ANDRA BANDET

*Bilagor till Kungl. Maj:ts proposition nr 1 angående
statsverkets tillstånd och behov: fjärde, femte,
sjätte och sjunde huvudtillarna*

Bilaga till

1944 års statsverksproposition.

Fjärde huvudtiteln.

*Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 4 januari 1944.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden
PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL,
BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF,
RUBBESTAD.

Chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Sköld, redogör härafter för de frågor, som tillhöra regleringen för budgetåret 1944/45 av utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet, och anför därvid:

I propositionen 1942: 210 föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att besluta, att den fortsatta utbyggnaden och organisationen av landets försvarskrafter under budgetåren 1942/47 skulle äga rum efter i huvudsak den plan, som angivits i det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet. Riksdagen (skrivelse nr 374) biföll förslaget med de jämkningar, som betingades av vissa av riksdagen beslutade ändringar i planen.

I de vid propositionen fogade kostnadskalkylerna beräknades försvarskostnaderna till i genomsnitt omkring 755 miljoner kronor per budgetår under de fem budgetår planen omfattar (uppsättningsperioden 1942/47) och till omkring 650 miljoner kronor per budgetår vid genomförd organisation. Av årskostnaderna under uppsättningsperioden belöpte 32 miljoner kronor på avskrivningar å nya byggnader och 157 miljoner kronor på övriga engångskostnader.

De sålunda framlagda beräkningarna grundades på prisläget den 1 juli 1941 och voro — såsom i propositionen och av riksdagen framhölls — icke avsedda att angiva annat än den ram, inom vilken uppbyggnadsarbetet under

femårsperioden borde förlöpa. Riksdagen utgick från att de av riksdagen förordade jämkningarna icke vore av den storleksordning, att de nämnvärt kunde påverka propositionens kostnadsram, samt förutsatte, att man icke utan tvingande skäl borde gå utanför denna ram, givetvis bortsett från de ökningar, som kunde sammanhånga med förändringar i prisläget.

Vid försvarsbeslutet förutsattes vidare, att vid sidan av femårsplanens kostnadskalkyler — avseende de fredsmässiga utgifterna för försvarsväsendet — skulle i särskild ordning bedömas och täckas utgifter för vidmakthållande av landets försvarsberedskap.

Försvarsbeslutets genomförande i stort.

Det världspolitiska läget har framtingat ett utbyggande av försvarsorganisationen i enlighet med försvarsbeslutet i så snabb takt som våra resurser tillåtit. För armén har, såsom arméförvaltningen framhållit i sina anslagsäskanden för nästa budgetår, den nödtvungna forceringen av utbyggandet markerats därav, att befälskadrarna i stort sett nämnda budgetår beräknas bliva av den omfattning, som avsetts först vid genomförd organisation, och att det erforderliga antalet övningsfordon förutses vara fyllt under samma budgetår. Arméförvaltningen har beräknat, att organisationen i huvudsak skall vara uppbyggd redan den 1 juli 1946, vilket innebär, att femårsprogrammet för armén kunnat genomföras på fyra år. Genomförandet av marinens utbyggnadsprogram är i väsentlig grad beroende av möjligheterna att inom beräknad tid färdigställa de nya fartygsenheter, som skola ingå i flottan. Den eftersläpning, som av i propositionen 1942:210 berörda orsaker uppkommit beträffande de två i försvarsbeslutet ingående kryssarna, har icke möjliggjort en förkortning av femårsplanen för flottan. Emellertid måste personalorganisationen i utbildnings- och rekryteringssyfte uppbyggas i snabbare takt än fartygsmaterielen. Femårsprogrammet torde för flottan kunna beräknas vara i huvudsak genomfört den 1 juli 1947. För kustartilleriet synes läget i huvudsak vara detsamma som för armén. För detta vapenslag är sålunda en förkortning av femårsprogrammet att emotse. Flygvapnet slutligen, vars utbyggande i väsentlig grad är beroende av möjligheterna att för nya beställningar utbilda erforderlig personal och att anskaffa flygmateriel, beräknas kunna planenligt genomföra uppsättningsprogrammet till den 1 juli 1947.

Ehuru utbyggnadsprogrammet sålunda i stort sett kunnat bedrivas i en tämligen snabb takt, har den under de senaste åren rådande bristen på arbetskraft och materiel förorsakat vissa förseningar främst beträffande byggnadsprogrammets genomförande. Såvitt hittills kan bedömas torde dessa förseningar icke vålla något nämnvärt dröjsmål med försvarsplanens genomförande i stort, ehuru självfallet svårigheter uppkommit såvitt avser vissa detaljer däri, varjämte olägenheter ur bland annat förläggningssynpunkt vållats.

Belastningen av försvarsbeslutets kostnadsram.

Det budgetår, som de i det följande framställda anslagsäskandena avse, är det tredje i ordningen av de i femårsplanen ingående. Planens genomförande har följaktligen fortskridit så långt, att en överblick av kostnaderna för större

delen av utbyggnadsperioden bör kunna ernås. Möjligheterna att slutligt hålla kostnaderna inom den finansiella ram, som i samband med försvarsbeslutet angivits, bli dock givetvis beroende av belastningen av kostnadsramen under de återstående två budgetåren av femårsperioden. Ett bedömande av dessa möjligheter är särskilt önskvärt med hänsyn till att äskanden från olika håll framställts om medelsanvisning till ändamål, som icke medtagits i försvarsbeslutets kostnads kalkyler. Prövningen av dessa äskanden, av vilka åtskilliga äro beaktansvärda, måste bli beroende av utsikterna att inom kostnadsramen genomföra den utbyggnad av försvarsväsendet, som redan beslutats. Såsom 1942 års riksdag anförde, bör man icke utan tvingande skäl gå utanför denna ram.

I syfte att erhålla underlag för i första hand ett bedömande av den hittillsvarande belastningen av kostnadsramen anmodade jag i skrivelse den 28 juni 1943 de anslagsäskande myndigheterna att i sina äskanden för budgetåret 1944/45 för varje anslag å fjärde huvudtiteln meddela vissa uppgifter, vilka skulle kunna möjliggöra en överblick över belastningen av försvarsbeslutets kostnadsram. Vidare anförde jag, att, därest kostnadsökning icke betingades av prisstegring efter den 1 juli 1941, i äskandena tillika borde angivas i vad mån möjligheter föreläge att genom reduktion av andra anslag eller anslagsposter bereda utrymme för det ökade anslagsbehovet inom försvarsbeslutets kostnadsram, exempelvis genom undanskjutande av i försvarsbeslutet upptagna utgiftsändamål, som befundes mindre angelägna än det behov, beträffande vilket kostnadsökningen beräknades inträda.

Samtidigt igångsattes inom försvarsdepartementet genom särskilt tillkallad person undersökning rörande den hittillsvarande belastningen av kostnadsramen och rörande den sannolika belastningen under den återstående delen av femårsperioden.

Innan jag ingår på anslagsäskandena för nästa budgetår, ämnar jag lämna en kortfattad redogörelse för de slutsatser, som denna undersökning kan ge anledning till. Dessförinnan måste emellertid beröras vissa omständigheter, som måste hållas i minnet vid granskningen av undersökningsresultatet.

Den första av dessa omständigheter hänför sig till den metod, som valts för angivande av den till grund för försvarsbeslutet liggande kostnadsramen. Såsom redan av det föregående framgår äro femårsplanens kostnadsuppgifter baserade på *genomsnittsbelopp* för vart och ett av de i perioden ingående budgetåren. Då engångskostnaderna huvudsakligen falla på periodens början men årskostnaderna med vissa ojämnheter stegras under periodens gång och som regel nå sina maximibelopp vid dess slut, kan en jämn anslagsbelastning av de olika budgetåren icke uppnås. Om icke särskilda åtgärder vidtagits, skulle medelsanvisningen för vissa av budgetåren komma att ligga över det i femårsplanen beräknade genomsnittet och för de övriga budgetåren under detta genomsnitt. Olägenheterna ur finansiell synpunkt härav ha emellertid delvis undvikits genom kvotering av de större anslagen till engångsanskaffning av materiel m. m. De för denna anskaffning avsedda anslagen ha jämlikt beslut av 1942 års riksdag beräknats så, att de för hela femårsperioden uppgå till ett mot de totala anskaffningskostnaderna svarande belopp men för vart

och ett av de i perioden ingående fem budgetåren bestämmas till en femtedel av detta belopp — eller till det högre eller lägre belopp, som erfordras för att ernå en jämn fördelning över perioden av försvarskostnaderna — med rätt för Kungl. Maj:t att medgiva anslagens överskridande inom ramen för totalbeloppen. En motsvarande anordning har jämlikt beslut av 1943 års riksdag vidtagits beträffande anslagen till kapitalinvesteringar för försvarsbeslutets genomförande m. m. och däremot svarande avskrivningsanslag. Delvis kvarstå dock berörda olägenheter, enär ett antal mindre ehuru — tillsammans — till icke oväsentliga belopp uppgående anskaffningsanslag icke beräknats på detta sätt och till huvudsaklig del falla på periodens början.

Den andra av de av mig avsedda omständigheterna sammanhänger med den rådande förstärkta försvarsberedskapen och de särskilda åtgärder för förenkling av *utgifternas redovisning*, som därunder måst vidtagas. För de flesta av fjärde huvudtitelns anslag sker för närvarande redovisningen av utgifterna på sådant sätt, att i budgetredovisningen såsom anslagsbelastning upptages det i riksstaten uppförda anslagsbeloppet. Vad som överstiger detta belopp redovisas å den mot anslaget svarande krigstiteln. Belastningssiffror i vanlig ordning kunna erhållas endast beträffande vissa individualiserade anslag till engångsanskaffning av materiel m. m. och andra anslag, som icke ansetts böra redovisas över krigstitel. Med detta redovisningsförfarande är det icke möjligt att i fråga om de anslag, som redovisas över krigstitel, bestämma huru stor belastning som är att hänföra till fredsändamål och som sålunda skall falla inom femårsplanens kostnadsram. Belastningssiffrorna kunna således, så länge krigstitelredovisningen bibehålles, icke läggas till grund för en kontroll av den faktiska medelsåtgången inom nämnda kostnadsram. Den enda kontroll som kan åstadkommas baserar sig direkt på medelsanvisningarna å fjärde huvudtiteln och för avskrivning av kapitalinvesteringar. Då emellertid medelsanvisningen i flertalet fall måste beräknas bland annat med ledning av före försvarsberedskapens intagande föreliggande förhållanden, följer härav, att en viss osäkerhet måste känneteckna uppskattningen av den faktiska belastningen av femårsplanens kostnadsram.

Inom försvarets civilförvaltning, som inrättats från och med den 1 januari 1944, pågå undersökningar rörande möjligheterna att med frångående av krigstitelredovisningen övergå till normalt redovisningssystem från och med den 1 juli 1944 även för det fall att förstärkt försvarsberedskap kommer att under nästa budgetår vara anbefalld. Det är för tidigt att nu yttra sig om möjligheterna att avveckla det nuvarande förenklade redovisningssystemet, en åtgärd som är förenad med betydande praktiska och formella svårigheter. Om en sådan avveckling emellertid finnes kunna ske, blir det möjligt att åtminstone för flertalet anslag för femårsperiodens tre sista budgetår erhålla faktiska uppgifter rörande belastningen av de särskilda anslagen å fjärde huvudtiteln.

En tredje omständighet, som bör beaktas vid bedömandet av efterföljande beräkningar rörande rambelastningen, är det förhållandet, att femårsplanens genomsnittssiffror under de labila prisförhållanden, som rått under de senaste budgetåren, måst fastläsas vid det *prisläge*, som rådde vid en så förhållande-

vis långt tillbaka liggande tidpunkt som den 1 juli 1941. De prisstegringar, som därefter inträtt, skola enligt uttalande av 1942 års riksdag icke belasta försvarsbeslutets kostnadsram. Det är följaktligen av vikt att för varje i kostnadsramen ingående anslag, som anvisas under femårsperioden, beräkna huru stor del av medelsanvisningen, som är att hänföra till prisläget den 1 juli 1941 och sålunda skall medtagas inom femårsplanens kostnadsram. Å andra sidan är det uppenbart, att en tillförlitlig beräkning av prisstegringarnas storlek är svår att ernå. De flesta av fjärde huvudtitelns anslag avse ett flertal olikartade ändamål och materielgrupper, som i skiftande grad påverkats av ändringarna i prisläget, vartill kommer, att det i flertalet fall icke är möjligt för myndigheterna att vid tidpunkten för avgivandet av sina anslagsäskanden — omkring ett budgetår före anslagens ianspråktagande — mera säkert i detalj bedöma den blivande anslagsdispositionen. En beräkning rörande prisstegringarnas inverkan på medelsanvisningen medhanns icke för budgetåret 1942/43 men verkställdes däremot inom försvarsdepartementet såvitt avsåg budgetåret 1943/44. Till ledning för budgetarbetet för budgetåret 1944/45 ha förvaltningsmyndigheterna på anmodan av mig verkställt liknande beräkningar för sistnämnda budgetår, till vilka jag i det följande återkommer. Inom försvarsdepartementet har vidare verkställts en överslagsberäkning rörande i vad mån prisstegringar ingå i det för budgetåret 1942/43 anvisade anslagen.

Försvarsbeslutets kostnadsberäkningar voro i vissa delar preliminära och avvikelser från dessa beräkningar ha i ett antal fall sedermera skett. Vid den i det föregående berörda undersökningen rörande den beräknade belastningen av kostnadsramen har förutsatts, att kostnadsramens totalbelopp icke skall höjas för att tillgodose medelsbehov, som i samband med försvarsbeslutet ej medtagits inom ramen men därefter befunnits ofrånkomliga, eller för att bereda utrymme för andra kostnadsstegringar med undantag för sådana som föranledas av ändringar i prisläget. Å andra sidan har kostnadsramen ej heller ansetts böra begränsas med belopp motsvarande den minskning i medelsbehovet under femårsperioden, som vinnes genom faktiska besparingar eller på grund därav, att i försvarsbeslutet förutsedda medelsbehov vid en närmare granskning icke befunnits böra föranleda medelsanvisning. I detta sammanhang må erinras, att arméns anslag till engångsanskaffning av intendenturmateriel i samband med försvarsbeslutet beräknades till 48 miljoner kronor för uppsättningsperioden men i propositionen 1942:266 och i riksdagens i anledning därav fattade beslut ansågs kunna nedbringas till 15 miljoner kronor för samma period på grund därav att en stor del av medelsbehovet tidigare tillgodosetts genom ianspråktagande av vederbörligt förskottsanslag. Såväl i detta och andra liknande fall som då fråga varit om reella besparingar har det minskade medelsbehovet under femårsperioden ansetts böra tagas i anspråk för täckande av brister under andra anslag inom kostnadsramens totalbelopp.

Vidare må anmärkas, att vid undersökningen av praktiska skäl icke medtagits utanför försvarsbeslutets kostnadsram fallande kapitalinvesteringar och ej heller å tilläggsstat uppförda anslag för täckning av medelsanvisningar å förskottsstat.

Fjärde huvudtiteln.

Efter denna redogörelse för de allmänna förutsättningarna för den undersökning rörande belastningen av försvarsbeslutets kostnadsram, som enligt det föregående verkställets, övergår jag till en redogörelse för resultatet av denna undersökning.

Budgetåren 1942/43 och 1943/44. För dessa budgetår ha å riksstat eller tilläggsstat — med inberäkning av de äskanden å tilläggsstat för budgetåret 1943/44, som senare denna dag i proposition nr 2 framläggas — anvisats följande belopp under fjärde huvudtiteln eller till avskrivning av i samband med försvarsbeslutet stående kapitalinvesteringar, nämligen

för budgetåret 1942/43	783.9	miljoner kronor
» » 1943/44	883.7	» »

Summa 1,667.6 miljoner kronor

Då medelkostnaden för budgetår under femårsperioden 1942/47 i försvarsbeslutet beräknats till 754.5 miljoner kronor, har alltså kostnadsramen överskridits med $(1,667.6 - 2 \times 754.5 =) 158.6$ miljoner kronor under dessa budgetår fränsett den ytterligare medelsanvisning, som å tilläggsstat kan komma att ske under senare hälften av budgetåret 1943/44.

Enligt grunderna för försvarsbeslutet skall kostnadsramen icke belastas med den del av denna merkostnad, som motsvarar *prisstegring utöver prisläget den 1 juli 1941*, nämligen

för budgetåret 1942/43	14.5	miljoner kronor
» » 1943/44	27.4	» »

Summa 41.9 miljoner kronor

Ej heller skall kostnadsramen belastas med medelsanvisningar, som betingas av rådande beredskapsförhållanden eller av andra skäl *icke skola medräknas inom kostnadsramen*, nämligen

för budgetåret 1942/43	31.7	miljoner kronor
» » 1943/44	83.2	» »

Summa 114.9 miljoner kronor

Bland de i denna summa ingående beloppen — bland vilka jämväl medtagits vissa belopp beträffande vilka enligt det följande avgörande ännu icke träffats rörande i vad mån de böra ingå i kostnadsramen — må nämnas följande.

Kostnader för viss tygmateriel	8.8	miljoner kronor
Kostnader för viss materielanskaffning	2.8	» »
Ytterligare anskaffning av ammunition	52.5	» »
Anskaffning av cyklar	2.5	» »
Byggnad av jagare till ersättning för de vid explosionsolyckan å Hårsfjärden förolyckade	17.1	» »
Modernisering av flygplankryssaren Gotland	2.7	» »
Driftkostnader vid vissa förråd	3.2	» »
Vissa från riksstatens tolfte huvudtitel överflyttade anslag	5.4	» »
Engångskostnad för byggnads- och reparationsberedskapen	6.0	» »

Summa 100.0 miljoner kronor

Sedan de nu nämnda utanför kostnadsramen fallande anvisningarna från dragits, utgör vad som återstår, (158.6 — 41.9 — 114.9 =) 1.8 miljoner kronor, det belopp, varmed *kostnadsramen för budgetåren 1942/44 överskridits*.

Av visst intresse kan vara huru rambelastningen fördelar sig mellan de olika försvarsgrenarna m. m. I detta hänseende inhämtas av undersökningen följande.

	Medelkostnad per budgetår under upp- sättnings- perioden enligt prop. 1942: 210	Belopp, varmed kostnadsramen				Summa	
		överbelastats		underbelastats		överbelastning	underbelastning
		1942/43	1943/44	1942/43	1943/44		
Armén	328.8	1.7	6.4	—	—	8.1	—
Marinen	189.4	—	8.4	15.2	—	—	6.8
Flygvapnet	205.7	—	4.0	20.1	—	—	16.1
Gemensamma kostnader	49.0	—	4.7	3.5	—	1.2	—
Avskrivningar & kapital- investeringar	31.6	20.5	—	—	5.1	15.4	—
Summa miljoner kronor	754.5	22.2	23.5	38.8	5.1	24.7	22.9

Vid bedömandet av tablåns belastningssiffror måste uppmärksammas, att femårsprogrammet under dessa budgetår hunnit endast partiellt genomföras. En bild av i vad mån femårsplanen realiserats ger storleken under respektive budgetår av de för försvarsgrenarna uppförda anslagen till avlöningar till aktiv personal m. fl., vilka anslag direkt påverkas av utbyggnadens genomförande. Under budgetåret 1942/43 uppgick summan av dessa tre anslag till ett belopp, som med något över 15 miljoner kronor understeg medelkostnaden för femårsperioden, medan motsvarande underskridande för budgetåret 1943/44 minskats till 7 miljoner kronor. Även om denna jämförelse på grund av skiljaktigheter i anslagens beräkning i förhållande till de till grund för försvarsbeslutet liggande kalkylerna icke är helt klarläggande, ger den dock vid handen, att utbyggnaden av försvarsorganisationen icke genomförts i avsevärdare utsträckning under dessa budgetår. I detta sammanhang bör till belysande av det för armén för budgetåret 1943/44 konstaterade överskridandet av femårsplanens medelkostnad anmärkas, att den osedvanligt stora värnpliktskontingenten detta budgetår i hög grad påverkat rambelastningen. I 1943 års statsverksproposition uppskattades den härav vållade kostnadsökningen till 7 miljoner kronor.

Utan att i vidare mån än nu skett ingå på detaljer kan sålunda konstateras, att kostnadsramen för budgetåren 1942/44 i vad avser de av denna omfattade utgiftsändamålen i stort sett hållits. Vad särskilt angår det betydande överskridandet för budgetåret 1942/43 av anslagen för avskrivning & kapitalinvesteringar sammanhänger detta därmed, att dessa anslag först från och med budgetåret 1943/44 kvoterats på sätt i det föregående angivits. Detta överskridande kommer således att motverkas genom en förhållandevis lägre medelsanvisning under femårsperiodens återstående budgetår.

Fjärde huvudtiteln.

Budgetåret 1944/45. För budgetåret 1944/45 ha myndigheternas äskanden av anslag å fjärde huvudtiteln uppgått till över 830 miljoner kronor, vilket belopp i de av mig i det följande framlagda äskandena nedbringats till 793.0 miljoner kronor. Läggas härtill det belopp, som av chefen för finansdepartementet äskas för avskrivning av inom försvarsbeslutets ram fallande kapitalinvesteringar — 27.9 miljoner kronor —, överstiga de hos riksdagen äskade beloppen med $(793.0 + 27.9 - 754.5 =)$ 66.4 miljoner kronor den i försvarsbeslutet beräknade genomsnittskostnaden per budgetår under femårsperioden.

Av detta överskridande belöpa på *prisstegringar* utöver prisläget den 1 juli 1941 sammanlagt 43.8 miljoner kronor, vilket belopp som nämnts icke skall belasta kostnadsramen.

Vissa äskanden komma att framställas, vilka *av andra skäl* ansetts böra tillgodoses *utanför nämnda kostnadsram*, nämligen

för vissa merkostnader för remontering	0.1 miljoner kronor		
för anskaffning av artilleri- och annan teknisk materiel för marinen	0.1	»	»
för anskaffning av radiomateriel för marinen	0.2	»	»
för istandsättning och modernisering av pansarkryssaren Fylgia	1.3	»	»
för engångskostnader för byggnads- och reparationsberedskapen	6.8	»	»
för gäldande av förutnämnda från riksstatsens tolfte huvudtitel överförda kostnader	7.5	»	»
för provisoriska åtgärder till förbättrande av tandvården inom försvarsväsendet	0.5	»	»

Summa 16.0 miljoner kronor

Femårsplanens kostnadsram skulle alltså för budgetåret 1944/45 komma att reellt överskridas med $(66.4 - 43.8 - 16.0 =)$ 6.6 miljoner kronor, vilket belopp fördelar sig på följande kostnadskategorier:

	Medelkostnad per budgetår under uppsätt- ningsperioden enligt prop. 1942: 210	Belopp, varmed kostnadsramen	
		överbelastas	underbelastas
Armén	328.8	—	4.2
Marinen	139.4	2.5	—
Flygvapnet	205.7	—	1.4
Gemensamma kostnader	49.0	13.4	—
Avskrivningar & kapitalinvesteringar	31.6	—	3.7
Summa miljoner kronor	754.5	15.9	9.3

De förutnämnda anslagen till avlöningar åt försvarsgrenarnas aktiva personal avses i riksstatsförslaget skola uppföras med beräknade belopp, som med omkring 5 miljoner kronor överstiga det för femårsperiodens budgetår

genomsnittligt upptagna. Avlöningsanslagens storlek i förhållande till genomsnittssiffran för perioden utvisar alltså, att planens genomförande för nästa budgetår beräknas ha framskridit långt. De återstående ändringarna i förhållande till femårsperiodens genomsnittsbelopp hänföra sig i huvudsak till organisationens successiva utbyggande och genomförandet av den av 1943 års riksdag beslutade omorganisationen av försvarets centrala förvaltningsmyndigheter. Vissa jämförelsevis mindre jämkningar i förhållande till 1942 års försvarsbeslut avses dock skola ske. Bland de viktigare av dessa må nämnas anvisande av anslag med omkring 0.4 miljoner kronor för bestridande av de årliga kostnaderna för förutnämnda byggnads- och reparationsberedskap, med 0.3 miljoner kronor för vissa anläggningar inom Bodens fästning, med omkring 0.8 miljoner kronor för utrustande av nya verkstäder för armén, med 0.14 miljoner kronor för anskaffande av särskild utrustning för marinens till sjötjänstgöring kommanderade manskap, med 0.2 miljoner kronor för anskaffning av pråmar för Stockholms örlogsvarv samt vidare fortsatt anslag med omkring 2.6 miljoner kronor för utbyggande av länslasarettet i Karlskrona för mottagande av militära patienter och anslag med 0.2 miljoner kronor för anordnande av en permittentlokal i samma stad.

Prognos för budgetåren 1945/46 och 1946/47. Det redan anförda torde ha tillräckligt belyst svårigheterna att utan kännedom om medelsbehovet för femårsperiodens båda sista budgetår förutse möjligheterna att slutligt hålla kostnaderna för 1942 års försvarsbeslut inom beslutets kostnadsram. Angelägenheten av en säkrare överblick än de hittills återgivna beräkningarna kunna skänka har synts mig så framträdande, att jag som nämnts föranstaltat om en beräkning jämväl av de sannolika kostnaderna för ifrågavarande båda budgetår. Det torde icke behöva särskilt betonas, att beräkningarna äro helt approximativa och närmast att betrakta som ett försök att med ledning av de hittills vunna erfarenheterna rörande femårsplanens genomförande och därmed förenade kostnader ställa en prognos rörande det fortsatta medelsbehovet.

Dessa beräkningar, som äro grundade på prisläget den 1 juli 1941 och som med hänsyn till sin art icke torde böra specificeras på olika kostnads-kategorier, utvisar i förhållande till försvarsbeslutets genomsnittskostnad vad angår fjärde huvudtiteln en merbelastning med 24 miljoner kronor för budgetåret 1945/46 och en underbelastning med 4 miljoner kronor för budgetåret 1946/47 samt för avskrivningsanslagen en underbelastning med sammanlagt 4 miljoner kronor.

Beträffande vissa redan anvisade anslag har emellertid av riksdagen lämnats öppet i vad mån anslagen skola belasta kostnadsramen. Dessa anslag äro:

Budgetåret 1942/43.

Marinen: Anskaffning av viss teknisk materiel (prop. 1943:

314, rd. skr. nr 408)..... kronor 1,030,000

Budgetåret 1943/44.

Armén: Utrustning av krigssjukhus (prop. 1943: 344, rd. skr. nr 500)	kronor 1,240,000
Driftkostnader vid vissa förråd (prop. 1943: 302; rd. skr. nr 412)	» 3,170,000
	Summa kronor 5,440,000

Verkställd undersökning har givit vid handen, att beloppet å 1,240,000 kronor bör belasta kostnadsramen. Utredning i vad mån kostnaderna i övrigt skola belasta nämnda ram pågår. Såvitt nu kan bedömas, förefaller det sannolikt, att av de tre ifrågavarande anslagsbeloppen sammanlagt omkring 3 miljoner kronor komma att belasta kostnadsramen.

Sammanfattning. Med ledning av den sålunda verkställda undersökningen, beträffande vars detaljer får hänvisas till handlingarna i ärendet, erhålles följande sammanställning rörande den beräknade sammanlagda belastningen av försvarsbeslutets kostnadsram under femårsperioden 1942/47 (till beloppet för budgetåret 1946/47 har lagts sistnämnda belopp å 3 miljoner kronor).

Budgetår	Beräknad belastning
1942/43	738 miljoner kronor
1943/44	773 » »
1944/45	761 » »
1945/46	778 » »
1946/47	752 » »

Summa 3,802 miljoner kronor.

Ett överskridande av kostnadsramen med $(3,802 - 5 \times 754.5 =)$ i runt tal 30 miljoner kronor, d. v. s. i genomsnitt 6 miljoner kronor per budgetår, skulle sålunda vara att förutse.

Beträffande detta överskridande må anföras följande.

I sina kostnads kalkyler för den nya försvarsorganisationen beräknade 1941 års försvarsutredning de för försvaret *gemensamma kostnaderna* till 45 miljoner kronor om året under femårsperioden 1942/47. Till dessa utgifter äro att hänföra i huvudsak kostnaderna för försvarets centrala förvaltningsmyndigheter, för de under D. i fjärde huvudtiteln upptagna gemensamma institutionerna ävensom för ersättning till statens allmänna fastighetsfond och försvarsväsendets fastighetsfond samt övriga under E. i fjärde huvudtiteln upptagna anslag. I sitt betänkande anförde försvarsutredningen, att utredningen icke ansett sig böra eller kunna framlägga noggranna beräkningar av dessa kostnader, vilka i väsentliga delar icke vore direkt beroende av femårsplanen utan kunde i mångt och mycket bedömas fristående. Utredningen framhöll vidare, att det av utredningen för dessa utgifter preliminärt angivna beloppet, som nämnts sammanlagt 45 miljoner kronor om året under femårsperioden, hänförde sig till den principiella organisation av de centrala förvaltningsmyndigheterna, som vid tiden för betänkandets framläggande var fastställd. I den mån den då pågående förvaltningsutredningen skulle komma att föranleda större eller

mindre förändringar i denna organisation hade man givetvis att räkna med förändringar jämväl i fråga om kostnaderna för förvaltningsmyndigheterna.

Vid anmälan av 1942 års försvarsproposition anförde jag, att jag i likhet med försvarsutredningen icke ansett mig kunna framlägga detaljerade beräkningar rörande dessa gemensamma kostnader. Jag hade emellertid funnit mig böra försiktigtvis i detta hänseende räkna med något högre kostnader än försvarsutredningen — 49 miljoner kronor per budgetår mot av utredningen beräknade 45 miljoner kronor — varvid jämväl beaktats den kostnadsökning, som uppstode vid bifall till vissa förslag beträffande försvarsväsendets radioanstalt, personalvården, ändrad rekvisitionslagstiftning m. m. Häremit hade riksdagen intet att erinra.

Trots den höjning av det av försvarsutredningen för gemensamma kostnader beräknade beloppet, som sålunda försiktigtvis i samband med försvarsbeslutet vidtagits, ha dessa kostnader visat sig för lågt beräknade. Ett överskridande med omkring 45 miljoner kronor för hela femårsperioden av det vid försvarsbeslutet för ändamålet avsedda beloppet kan nu beräknas uppkomma. I brist på detaljkalkyler kan anledningen härtill icke med bestämdhet angivas. Det vill emellertid förefalla som om försvarsutredningen icke medräknat vissa kostnader för kristillägg, som hänföra sig till det den 1 juli 1941 rådande prisläget och därför — såsom också i beräkningarna i det föregående förutsatts — böra medtagas inom försvarsbeslutets kostnadsram. Kostnaderna för de centrala förvaltningsmyndigheterna torde vidare, oavsett 1943 års beslut rörande omorganisation av dessa myndigheter, ha av försvarsutredningen upptagits till för lågt belopp. Detsamma gäller beträffande kostnaderna för försvarsstaben och för garnisonssjukvården m. m. Den ytterligare marginal, som i försvarspropositionen ansågs erforderlig på grund av kostnadskalkylernas osäkerhet i denna del, visade sig välmotiverad men har icke varit tillräcklig för att motväga kostnadsökningarna utöver försvarsutredningens beräkningar.

Anslagen till *avskrivning av i samband med försvarsbeslutet stående kapitalinvesteringar* — enligt försvarsbeslutet sammanlagt 158 miljoner kronor — beräknas komma att överskrida försvarsbeslutets kostnadsram med omkring 7 miljoner kronor. Detta överskridande belöper till en del på överflyttning från driftbudgeten till kapitalbudgeten av vissa kostnader för en verkstadsanläggning för flygindustrien (jfr propositionen 1943: 222 och riksdagens skrivelse nr 335) och motsvaras i denna del av en minskad belastning å driftbudgeten med 7.9 miljoner kronor, till vilken i det föregående tagits hänsyn. I övrigt hänför sig överskridandet till beräkningen av vissa i investeringsanslagen ingående kostnader för markförvärv, vilka komma att uppgå till lägre belopp än i försvarsbeslutet beräknats. Då den därigenom vunna besparingen avses skola tagas i anspråk för utförande av byggnadsföretag, vilka i motsats till markförvärv äro föremål för avskrivning, ökas avskrivningsbehovet i motsvarande grad.

Vid de beräkningar, för vilka jag tidigare redogjort, har förutsatts, att investeringsutgifterna skola kunna med nyssnämnda undantag hållas inom den

i försvarsbeslutet angivna ramen. I detta sammanhang bör emellertid framhållas, att trots en mycket sträng prövning av ingivna äskanden om anslag för byggnadsändamål och trots vidtagna åtgärder för standardisering och förenklat utförande av byggnadsföretag stora svårigheter visat sig föreligga att begränsa dessa kostnader inom försvarsbeslutets kostnadsram. En mindre ökning av kostnadsramen i denna del kan komma att visa sig nödvändig för att bereda utrymme för byggnadsföretag, som icke kunna uppskjutas, särskilt för sådana som kunna vara ägnade att på längre sikt medföra minskning av försvarets löpande kostnader. Med hänsyn till rådande materielsvårigheter, som lägga hinder i vägen för byggnadsverksamhet i allmänhet, är det emellertid icke ännu möjligt att bedöma i vad mån en dylik utvidgning kan bli erforderlig.

Vad de *särskilda försvarsgrenarna* beträffar ger den verkställda undersökningen anledning att för armén och flygvapnet förutse ett underskridande och för marinen ett överskridande av kostnadsramen. Totalt beräknas kostnadsramen för försvarsgrenarna komma att underskridas med omkring 22 miljoner kronor, vilket belopp sålunda delvis motväger de emotsedda överskridandena av de för gemensamma kostnader och för avskrivningar av kapitalinvesteringar i försvarsbeslutet beräknade beloppen. Anledningen härtill är, vad armén beträffar, nästan helt att hänföra till den omständigheten att de för anskaffning av intendenturmateriel avsedda medlen kunnat av förut angivet skäl avsevärt begränsas i förhållande till i försvarsbeslutet förutsatt belopp. En underbelastning av kostnadsramen för en försvarsgrens del får givetvis icke utgöra motiv för en utvidgning av det för försvarsgrenen i försvarsbeslutet avsedda utbyggnadsprogrammet; i kostnadshänseende bör försvarsväsendet betraktas såsom en helhet, varför de särskilda försvarsgrenarnas relativa andel i den för försvarsgrenarna förutsedda underbelastningen av kostnadsramen blir av förhållandevis mindre betydelse. Detta utesluter dock icke, att ett överskridande av kostnadsramen för en försvarsgren måste i första hand motvägas genom besparingar inom försvarsgrenen i övrigt.

Med ledning av det anförda kan sålunda för *försvaret i dess helhet* det emotsedda överskridandet av kostnadsramen för femårsperioden 1942/47 specificeras på följande sätt.

	Femårsperioden 1942/47		
Gemensamma kostnader, överskridande av kostnadsramen	+	45	miljoner kronor
Avskrivningar å kapitalinvesteringar, överskridande av kostnadsramen.....	+	7	» »
Försvarsgrenarna, underskridande av kostnadsramen —	—	22	» »

Summa överskridande av kostnadsramen + 30 miljoner kronor

Det överskridande med 30 miljoner kronor, som sålunda skulle vara att förutse, är i och för sig betydande. I förhållande till de i försvarsbeslutet beräknade totala kostnaderna för femårsperioden, i runt tal 3,800 miljoner kronor, kan dock beloppet icke synas anmärkningsvärt stort, särskilt i betraktande av de ogynnsamma betingelser, under vilka utbyggnadsprogrammet planlagts.

Tänkbara förskjutningar i kostnadskalkylerna.

Vid beräkningarna i det föregående har hänsyn givetvis kunnat tagas endast till kostnader, som nu kunna förutses och till beloppet med rimlig grad av säkerhet beräknas. Det återstår att undersöka i vad mån nya omständigheter kunna uppkomma, som kunna mer avsevärt rubba beräkningarna.

Det beslutade försvarsprogrammet måste under sitt genomförande röna stark påverkan av den forcerade *utveckling av stridsmedlen*, som nu världen runt pågår. Icke minst ha de nya tekniska rön, som undan för undan göras, medfört behov av ändringar i programmet för materielanskaffningen. För att icke värdet av de försvarsmedel, som vi nu äga, skall relativt sett förminska, är det nödvändigt att dessa i tekniskt hänseende äro åtminstone jämbördiga med utlandets. Inom landet utförda konstruktioner ha tillfört eller beräknas under den närmaste tiden tillföra krigsmakten nya hjälpmedel av god verkan. I vissa fall är det möjligt att genom ändrad disposition av de för materielanskaffning i femårsplanen beräknade medlen tillgodose dessa nya behov inom femårsplanens kostnadsram. I andra fall kunna svårigheter möta att på denna väg tillgodose medelsbehovet. Dessa svårigheter ökas i samma mån som de för materielanskaffning anvisade anslagen hinna disponeras för ursprungligen avsedda ändamål. Det kan med hänsyn härtill bli nödvändigt att, på sätt redan i vissa fall skett, underställa riksdagen förslag om anvisning av medel för ändamål av denna art.

I detta sammanhang bör framhållas, att marinförvaltningen i skrivelse den 22 november 1943 anmält, att ämbetsverket icke ansett sig böra fullfölja viss av 1941 års riksdag beslutad materielanskaffning, enär ifrågavarande materiel numera kunde ersättas av annan, effektivare materiel av svensk konstruktion. Det synes mig rimligt, att Kungl. Maj:t i fall av denna art skall äga medgiva, att av riksdagen anvisade medel få disponeras för det nya utgiftsändamålet även om fråga är om anslag, vilka anvisats före 1942 års försvarsbeslut. Därest riksdagen icke framställer erinran häremot, torde sådana frågor få från fall till fall prövas av Kungl. Maj:t.

Till den del sådana av teknikens utveckling betingade kostnader icke kunna på nyss angivet sätt bestridas av redan tillgängliga medel kan sålunda under den återstående delen av femårsperioden behov uppkomma av medelsanvisning utöver kostnadsramen. I vad mån så behöver ske eller de tekniska förbättringar, som stridsmedlen undergå, skola behöva föranleda ändringar i den år 1942 beslutade försvarsorganisationen kan icke nu bedömas.

Å andra sidan är det sannolikt, att överskridandet av kostnadsramen och de ytterligare merutgifter, som enligt vad nyss sagts kunna vara att emotse, kunna i viss mån motvägas genom *förenklningar av organisationen och andra rationaliseringar*. Enbart det enligt det föregående beräknade överskridandet av kostnadsramen är av den storleksordningen, att största vikt måste läggas vid sådana åtgärder.

I detta hänseende vill jag erinra om den av 1943 års riksdag partiellt beslutade centraliseringen av underhållstjänsten i fråga om intendenturmateriel, vilken reform vid fullständigt genomförande beräknats nedbringa försvarets

kostnader med upp till fem miljoner kronor per år, samt om de motsvarande åtgärder som vidtagits eller förberetts beträffande tygmateriel. Vidare bör erinras om den genom militära expeditionstjänstkommittén pågående utredningen rörande förenkling av expeditionstjänsten och om de organisationsundersökningar, som inom försvaret komma att verkställas av den från och med den 1 januari 1944 inrättade statens organisationsnämnd. Den förstärkning av den centrala förvaltningsorganisationen inom försvarsväsendet, som av 1943 års riksdag beslutats och som från och med den 1 januari 1944 fränsett byggnadsförvaltningen i sin helhet genomförts, torde i sin mån vara ägnad att främja en effektivisering av förvaltningsverksamheten.

En fråga, som med hänsyn till sin betydelse för försvarskostnadernas storlek förtjänar att uppmärksammas, är principerna för uttagning av värnpliktiga. Ett år 1942 utfärdat nytt besiktningsreglemente att tjäna till ledning vid läkarbesiktning av värnpliktiga m. fl. har vållat en minskning av kassationsprocenten och därigenom en ökning av kostnaderna för värnpliktigas avlöning, mathållning och vapenövningar m. m. Enligt vad jag inhämtat är försvarets sjukvårdsförvaltning sysselsatt med en överarbetning av reglementet med ledning av de hittills vunna erfarenheterna. Närmast gäller frågan i vilken omfattning värnpliktiga böra uttagas i besiktningsgrupp 4, till vilken grupp hänföras värnpliktiga som i främsta rummet användas för expeditions- och handräckningstjänst m. m. Den inom sjukvårdsförvaltningen pågående utredningen, vid vilken samråd läser böra ske med de militära organen, torde komma att närmare belysa möjligheterna att på detta område nedbringa kostnaderna utan eftersättande av försvarets effektivitet.

Vissa av de besparingsåtgärder, som på lång sikt kunna visa sig erforderliga, kräva för sitt genomförande kapitalinvesteringar och andra engångsutgifter, ofta i betydande omfattning. Som exempel härpå må erinras om förutnämnda beslut rörande centralisering av underhållstjänsten i fråga om intendenturmateriel, vilket förutsätter en engångsutgift under femårsperioden av omkring 6 miljoner kronor men efter hand som nämnts torde möjliggöra en avsevärd minskning av försvarets årliga kostnader. Även må erinras om förutnämnda program för centralisering och förbilligande av tygreparations-tjänsten m. m. inom försvarsväsendet, som inletts genom beslut av fjolårets riksdag och vars genomförande kräver stora engångsutgifter men som på lång sikt måste vara till fördel ur statsfinansiell synpunkt och för materiellvården. En icke oväsentlig del av det underskott, som enligt det föregående beräknas komma att uppstå i femårsplanens kostnadskalkyler, belöper på kostnader av denna art. Onekligen kan den valda formen för avgränsning av försvarsväsendets kostnader under femårsperioden hos myndigheterna framkalla en tendens att undanskjuta åtgärder, som icke för ögonblicket utan först på längre sikt medföra besparingar men under femårsperioden på grund av ofrånkomliga engångsutgifter hårt anstränga kostnadsramen. För egen del har jag funnit det uppenbart, att dylika åtgärder även med risk för ett ytterligare överskridande av kostnadsramen böra vidtagas i den mån de finnas medföra ekonomiska fördelar, och ämnar i detta syfte framlägga förslag till